Blade fra Livets Dagbok

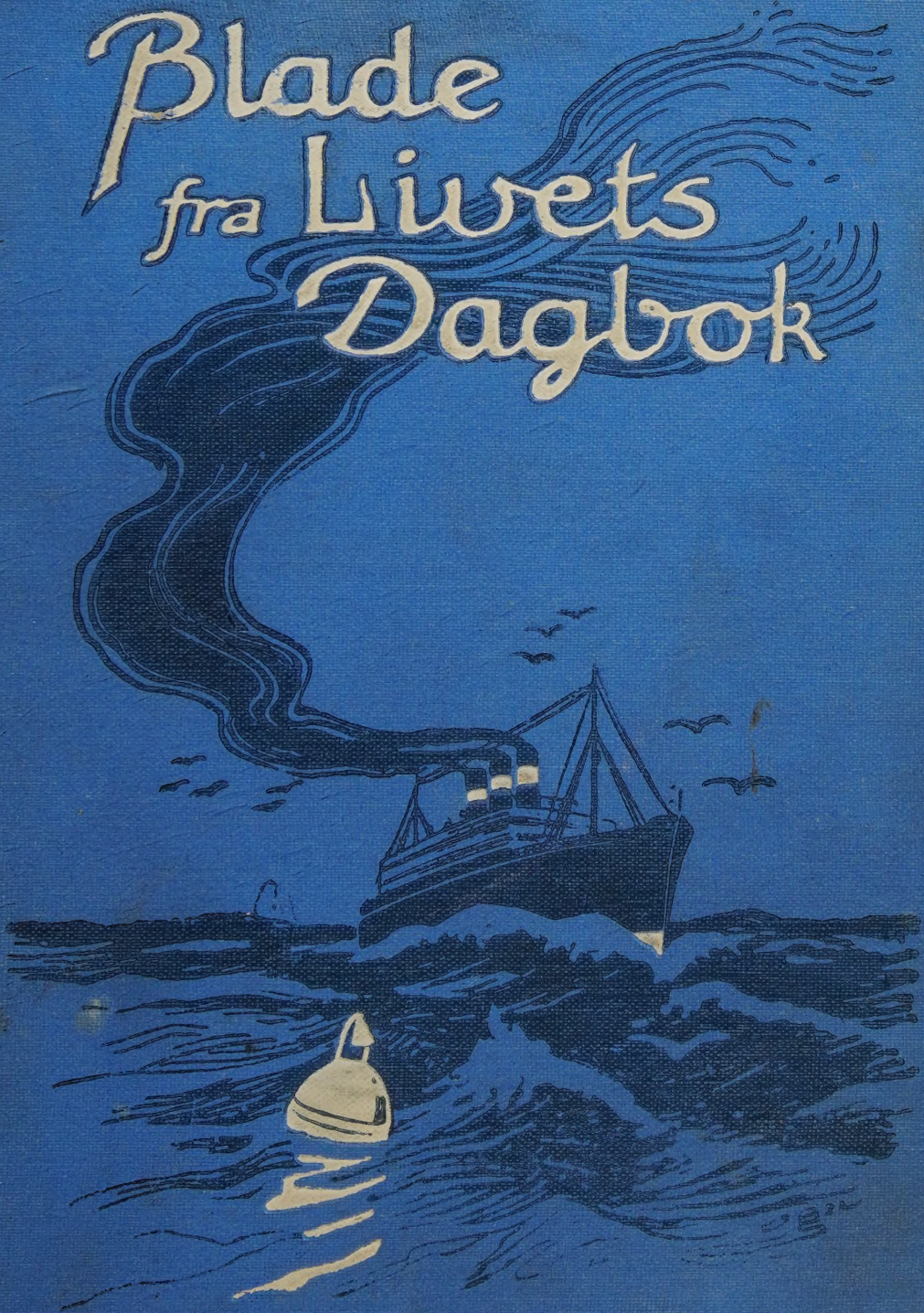

BLADE FRA LIVETS DAGBOK

BLADE FRA LIVETS DAGBOK

LEVNETSBESKRIVELSER OG FORTÆLLINGER

AV
UNGDOMSSEKRETÆR
STEEN RASMUSSEN

ANDET OPLAG
FIREOGFIRTI TUSEN

KRISTIANIA
SKANDINAVISK BOKFORLAG
1923

Sundhetsbladets
Trykkeri, Kr.a.

Forord.

Hensigten med utarbeidelsen av nærværende bok har for det første været at tilveiebringe et passende utvalg korte levnetsbeskrivelser av saadanne mænd og kvinder som har indskrevet sit navn i historien med verdensberømmelsens tegn, og for det andet at fremskaffe en samling gode, underholdende og belærende fortællinger, som med interesse og utbytte kunde læses av enhver indenfor familiekredsens rammer.

Alle, baade yngre og ældre, synes om levnetsbeskrivelser og fortællinger. Av de første findes der imidlertid i kortfattet form meget litet paa norsk, naar undtages enkelte beretninger om nogen av missionshistoriens helteskikkelser samt det som indeholdes i større biografiske verker og leksika.

Hr. ungdomssekretær Steen Rasmussen, som har samlet og utarbeidet bokens indhold, har i adskillige aar i tale og skrift beskjæftiget sig indgaaende med ungdomsbevægelsen saavel herhjemme som i utlandet, og han har ofret megen tid og omtanke paa at fremskaffe netop saadan læsning som særskilt har krav paa ungdommens opmerksomhet i vor tid.

Vi føler os da ogsaa forvisset om at bokens indhold ikke bare vil inspirere, undervise, underholde og begeistre,

men paa samme tid skape en længsel hos læseren efter at faa de sande værdier, den reneste glæde og den største tilfredshet og lykke ut av livet.

Vi utsender derfor «Blade fra Livets Dagbok» i det haab og med det ønske at alle som kommer til at eie den, gjennem dens læsning maatte føie mange lyse og værdifulde blade til sit livs dagbok; og maatte den desuten bli en inspiration for mangen ung mand og kvinde til at leve et rent, ædelt, retskaffent og viljesterkt liv.

UTGIVERNE.

INDHOLD

I.

Levnetsbeskrivelser: 9
Benjamin Franklin 11
Abraham Lincoln 21
William Ewart Gladstone 33
George Stephenson 45
Thomas Alva Edison 57
Louis Pasteur 69
Florence Nightingale 79
William Carey 89
David Livingstone 101
Ann Hasseltine Judson 115
James Hudson Taylor 129
Hans Nielsen Hauge 141
Lars Olsen Skrefsrud 153

II.

Hjemmets forum: 163
Mødre, ta tid! 165
Historien om en stedmor 168
Jakob og de daarlige bøker 177
Hvem Henrik syntes bedst om 182
Karakterens prøvesten 186
Barns sandfærdighet 199

III.

Fortællinger for ungdommen: 205
Prøvens belønning 207
To brever 218
Den løste tunge 224
En fars bøn 231

Plankegjærdet 235
Georgs alfabet 247
Han lærte at sætte pris paa sin far 253
Den største 261

IV.

Fortællinger for barn: 269
En sandfærdig tildragelse fra jordskjælvet i San Francisco 271
Belønnet venlighet 279
Ellens seier 283
Fredrik forandret mening 287
Winnie 292
Haralds styrke 298

LEVNETSBESKRIVELSER

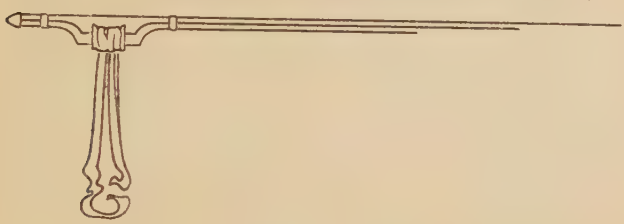

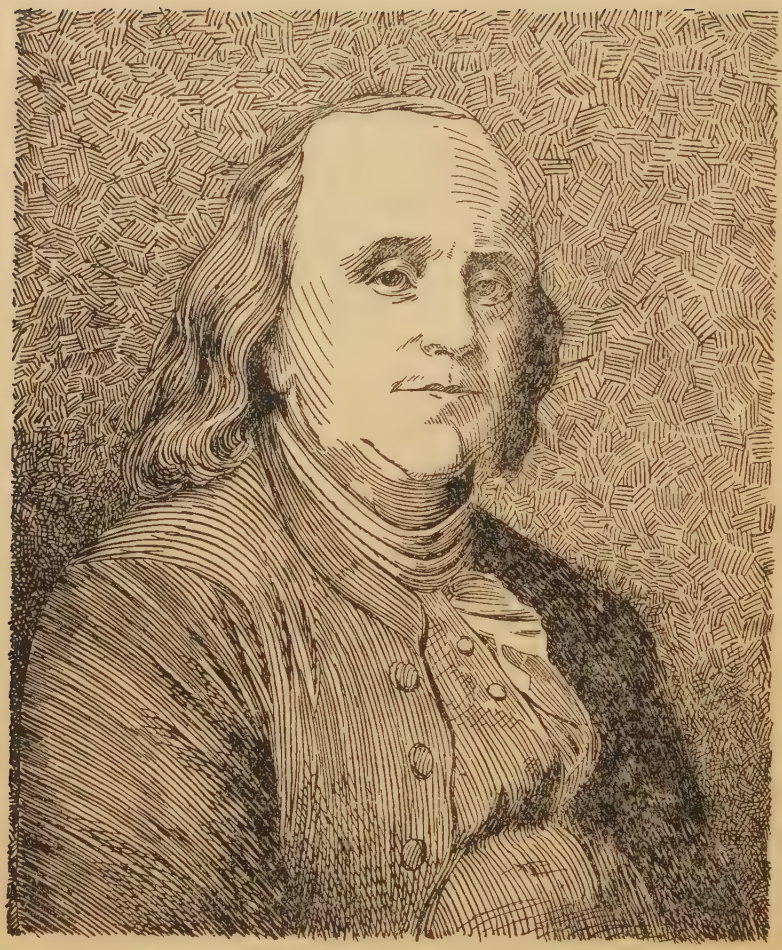

Benjamin Franklin.

Benjamin Franklin.

Lysestøperens søn.

Benjamin Franklins liv og virksomhet staar som et lysende eksempel paa hvad flid, uforsagthet, utholdenhet og troskap kan utrette selv under de vanskeligste og ugunstigste omstændigheter.

Franklin blev født i Boston i aaret 1706. Han var familiens tiende søn og det femtende av sytten barn. Faren var en fattig lysestøper og saapesyder, og der maatte arbeides længe og haardt for at tjene brødet til denne store barneflok. Saasnart de smaa derfor var gamle nok til det, maatte de række en hjælpende haand i arbeidet, og det blev saaledes meget smaat med skolegangen. Benjamin maatte allerede slutte skolen, da han var ti aar gammel. Mens brødrene blev sat i haandverkslære utenfor hjemmet, maatte Benjamin bli hjemme og arbeide paa farens verksted. Han skulde klippe vekene, helde talg i formene samt røre i den store gryten som man kokte saape i, og han var trofast i utførelsen av sit arbeide, skjønt det slet ikke tiltalte ham. Han syntes meget bedre om at gjemme sig i et rolig hjørne med en god bok.

Faren, som var en velbegavet og forstandig mand, vilde gjerne la gutten lære et haandverk som han syntes

om, og da Benjamin holdt av bøker, mente gamle Franklin det var bedst han blev sat i boktrykkerlære.

En av brødrene hadde et trykkeri i Boston, og her begyndte Benjamin tolv aar gammel som boktrykkerlærling. Han syntes saa godt om arbeidet, og anvendte tiden saa godt, at han i løpet av faa aar blev en av de dygtigste typografer og boktrykkere paa trykkeriet. Naar han ikke arbeidet, kunde man altid finde ham bøiet over en bok. Paa enhver maate søkte han at samle sig nyttige kundskaper; mangen en nat sat han oppe til solen kastet sine første gyldne straaler indover Bostons havn, saa maatte boken lægges tilside, og avsted gik det til arbeidspladsen. Mens han stod i lære, begyndte han at skrive artikler og smaastykker til en avis som hans bror utgav, og la heri en ikke liten litterær og journalistisk færdighet og smak for dagen. Han blev hos broren i fem aar; men da det hadde været uenighet mellem dem en tid, tok Benjamin en vakker dag sine sammensparte penger og reiste eller rettere løp bort fra hjemmet. Hans første reise gjaldt New York, som paa den tid kun var en liten uanselig by, men da det var meget faa boktrykkerier der, lykkedes det ham ikke at faa arbeide. Han fortsatte saa til Philadelphia, hvor han hadde hørt det var mange boktrykkerier.

Han gik hele veien og naadde en søndag morgen den gamle kvækerby. Det plaskregnet, og veiene var opbløtt, og da Benjamin kom gaaende op gjennem byens hovedgate, gjorde han en meget ynkelig figur. Han var træt, vaat og sulten. Hans aktiva bestod av nogen gamle klær, som han bar i en bylt paa ryggen, en sølvdollar, en engelsk shilling i kobberpenger, samt — Benjamin Franklin. Idet han passerte et bestemt hus, la han merke til

at en vakker ung pike stak hodet ut av vinduet og lo høit og hjertelig av hans komiske, forkomne utseende.

Men den kraftige og ufortrødne yngling hadde lært at al begyndelse er vanskelig. Han var derfor til trods for sulten og trætheten baade lykkelig og glad, da han hin morgen gik paa Philadelphias gater, og hvorfor skulde han bry sig om at en ung pike som han ikke kjendte, tok sig en hjertelig latter paa hans bekostning? Ja han kunde i grunden ikke fortænke hende i at hun lo; ti han forstod saa godt selv at han maatte se latterlig ut. — Men Deborah Redd, saadan het piken, ante jo ikke at hun lo netop av den mand som skulde bli en av de største Amerika har fostret, og langt mindre tænkte hun paa at denne vagabondlignende skikkelse senere skulde bli hendes mand!

Benjamin Franklin fik snart arbeide i Philadelphia og steg snart i gunst blandt sine foresatte. For at faa yderligere fagutdannelse besluttet han at reise til England, hvor han tilbragte en del aar i London. Her fik han desuten anledning til med fornyet iver og interesse at kaste sig over et av sine yndlingsstudier: fysik, og han stiftet bekjendtskap med mange fremragende mænd. Opholdet i den engelske hovedstad satte meget dype spor i hans utvikling, og utvilsomt mottok han der mange av de impulser som førte til oprettelsen av mange samfundsnyttige institutioner efter hans hjemkomst til Amerika.

Tilskyndet av guvernøren i Pennsylvanien grundet Franklin snart sit eget trykkeri; men han fik ikke den hjælp guvernøren hadde lovet ham, hvorfor han selv maatte arbeide nede paa boktrykkerverkstedet.

Da Franklin selv holdt saa meget av at læse, vilde han gjerne gjøre andre delagtig i denne sin forkjærlighet og

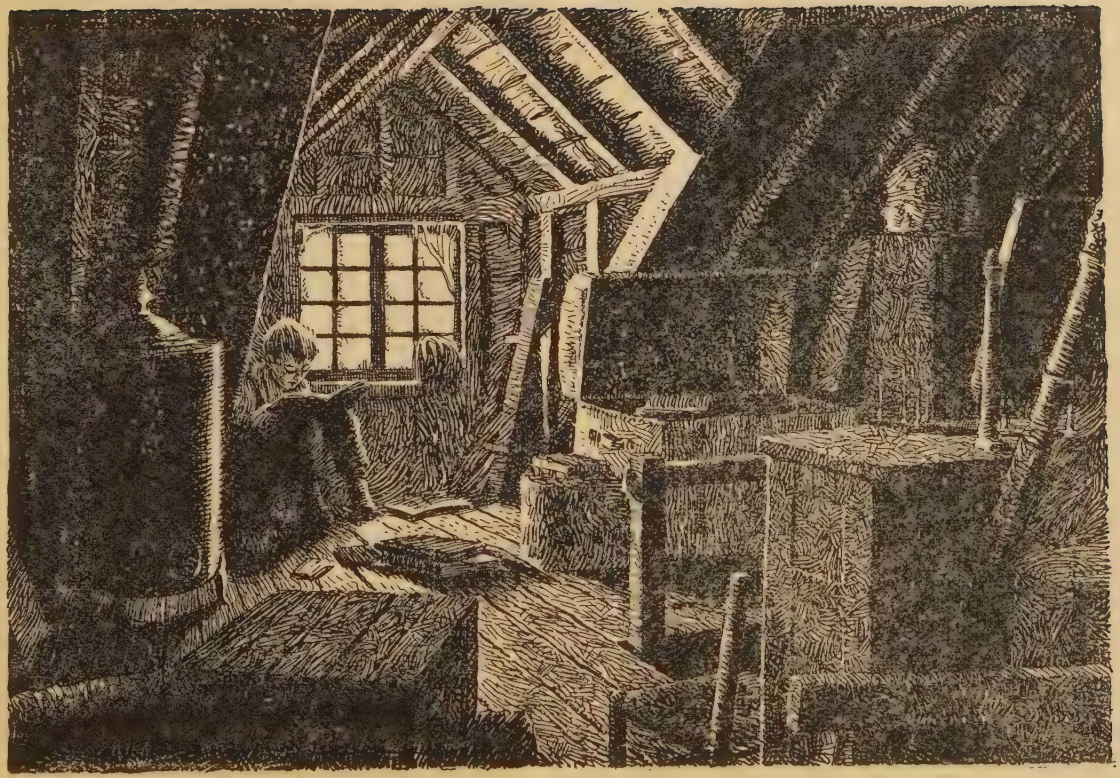

Benjamin „syntes meget bedre om at gjemme sig i et rolig hjørne med en god bok".

glæde. Bøkerne var imidlertid faa og dyre paa den tid, saa folkets almene klasse ikke hadde raad til at kjøpe dem; men Franklin tænkte sig muligheten av at alle kunde ha raad til at kjøpe sig en almanak, og han paabegyndte derfor utgivelsen av en saadan. Almanakken indeholdt foruten en aarlig kalender ogsaa forklaring av maanens og andre himmellegemers bevægelse, likesom der var oplysning om kommende sol- og maaneformørkelser. Han indflettet ogsaa smaa ordsprog og interessante smaatræk fra fremmede nationers liv. Verket kaldte han «Poor Richard's Almanac» (Fattige Richard's Almanak). Da han selv var fattig, mente han at folk ikke vilde læse noget som bar hans navn; derfor den fingerte titel.

Men han gjorde mere for at gi de fattige læsestof i hænde; han oprettet saaledes det første laanebibliotek, som endnu eksisterer, og er utvidet til Philadelphias store og velkjendte offentlige bibliotek. Han tok ogsaa fat paa utgivelsen av et blad, som snart vandt stor popularitet, og som endnu utkommer.

Barns og unge menneskers utdannelse laa ham altid varmt paa hjerte, og det var derfor en av de gladeste dage i hans liv, da han saa sig i stand til at oprette en skole for ungdommen. Denne skole blev flere ganger utvidet og er nu det berømte Pennsylvania Universitet. Endvidere grundla han et større hospital i byen, organiserte en fast politistab og oprettet et fast brandvæsen. Han var den første som tænkte paa fortaug og la et saadant foran sin eiendom, og som en kurositet satte han utenfor huset en lygtepæl, hvorpaa han anbragte et lys, som skinnet langt ned gjennem gaten. Med tiden erhvervet han sig derfor offentlig ry langt utenfor Pennsylvaniens grænser.

Franklin var — som sagt — tidlig blit interessert i forskjellige videnskaper, og han hadde gjennempløiet mange fysiske verker. Det som især hadde tiltalt ham, var elektricitetens mystiske kraft. Han anvendte megen tid paa at sætte sig nærmere ind i dette for datiden ukjendte fænomen, og i dette studium var det særlig lynet som la beslag paa hans opmerksomhet. Man visste paa den tid ikke hvad lynet var; Franklin derimot var helt sikker paa at lynild og elektricitet var uadskillelige begreper, og dette ønsket han saavel for egen tilfredsstillelse som til andres overbevisning at slaa fast.

For at faa saken fuldstændig bevist, konstruerte han en stor silkedrage, hvortil han fæstet en tynd jernstang. Til dragen bandt han en lang snor, ved hvis nederste ende der var fastgjort en jernnøkkel, og saa ventet han paa at et tordenveir skulde bryte løs. Franklins søn, som med interesse hadde fulgt konstruktionen av denne prægtige drage, var sikkert likesaa spændt paa at se den gaa tilveirs, som faren var paa at faa sin overbevisning fastslaat.

En dag, da et vældig tordenveir var i anmarsj, gik Franklin sammen med sønnen utenfor byen, og med den stive bris som strøk bortover jordene, var det let at faa dragen tilveirs. Snart begyndte lynene at blinke, og tordenskraldene smeldte hen over jorden. Franklin la øieblikkelig merke til at nøklen begyndte at slaa gnister; det var elektriciteten som var naadd til jorden fra skyene. Dermed hadde han i virkeligheten bevist hvad lynet var.

Dette forsøk var indledningen til Franklins opfindelse av lynavlederen, som ikke alene skaffet ham verdensberømmelse, men samtidig indbragte ham en del indtægter, som blev benyttet i samfundsnyttige øiemed.

Blandt de mange forskjellige ting Franklin beskjæftiget sig med, kan yderligere nævnes konstruktionen av den første gyngestol.

I aaret 1743 stiftedes efter Franklins forslag Amerikas filosofiske selskap, og Franklin blev dets formand, en post han indehadde like til sin død. Det var i egenskap av leder for dette nydannede selskap at han utviklet sig til at bli en fremragende politiker. Han valgtes saaledes i 1747 til medlem av Pennsylvaniens lovgivende forsamling, og seks aar senere utnævntes han til generalpostmester for de engelske kolonier i Amerika.

Da han i aaret 1756 atter besøkte England, — denne gang som kolonienes agent og utsending — virket han for disses frie skattebevillingsret, men resultatet av hans besøk var at hans forslag blev mødt med meget sterk uvilje fra engelsk side. Franklin tok dette fortrydelig op, men blev allikevel i England, indtil han nogen aar senere vendte tilbake for at kaste sig ind i den store frihetskamp, som begyndte i 1776 og kulminerte i uavhængighetserklæringens proklamation den 4. juli samme aar i byen Philadelphia.

Han var medlem av den første kongres og samtidig medlem av kommissionen som utarbeidet uavhængighetserklæringen, og han var en av dem som underskrev den. Utvilsomt bidrog han likesaa meget som nogen anden av samtidens store skikkelser til at føre frihetskampen igjennem til endelig seier for de Forenede Stater.

Franklin avla i det første kampaar et besøk i Frankrik som hemmelig gesandt. Han vakte den største beundring blandt franskmændene paa grund av sin glimrende forstand, sin store hæderlighet, sin veltalenhet, sit jevne væsen og sin tarvelige klædedragt, og det maa til-

skrives Franklins statskunst at Ludvig den XVI og Frankrig allerede i 1778 anerkjendte fristatenes uavhængighet. Da freden i Versailles blev underskrevet, var Franklin blandt dem som undertegnet den. Et par aar senere lykkedes det ogsaa for ham at slutte en for de Forenede Stater gunstig handelstraktat med Preussen. Han blev derfor ogsaa de Forenede Staters første befuldmægtigede gesandt ved hoffet i Versailles.

En stor del av æren for at freden blev sluttet saa hurtig, maa sikkert ogsaa tilskrives Franklins dygtighet og klokskap. Intet under derfor at han ved sin hjemkomst til Amerika blev mottat med den største jubel og begeistring av sine landsmænd.

Tre ganger valgtes han enstemmig til guvernør over Pennsylvanien, og var det blit forundt ham at leve endnu nogen aar, vilde han utvilsomt ha beklædt præsidentembedet; men alder, sygdom og svakhet tvang ham i 1788 til at trække sig tilbake fra det offentlige liv; men han var da ogsaa 82 aar gammel. Han fortsatte med sin samfundsnyttige gjerning, saavidt kræftene tillot det; saaledes arbeidet han i sine sidste aar ivrig for negerslaveriets ophævelse, uten at det dog lykkedes ham at gjennemføre særlig væsentlige reformer.

Franklin hører til videnskapens og historiens prægtigste skikkelser. Den franske matematiker, D'Alembert, som paa den franske regjerings vegne hilste ham velkommen, da han som de Forenede Staters repræsentant blev mottat i Paris, sa betegnende: «Du frarev himmelen lynet, og tyrannene sceptret.»

Franklin døde i aaret 1790 og blev begravet under den største deltagelse som nogen gang er blit et lands borger til del. Der blev erklært almindelig landesorg i tre maa-

neder, ja selv i Frankrig, hvor han var saa avholdt og skattet, proklamertes der tre dages landesorg.

Hans ledende karaktertræk var sund fornuft, praktisk sans, strævsomhet, skarpsind, hjælpsomhet, urokkelig bestemthet og ubestikkelig retskaffenhet. Fra fattigdom hævet han sig op til velstand. Fra uvidenhet og ubemerkethet arbeidet han sig frem til videnskabelig storhet og verdensberømthet.

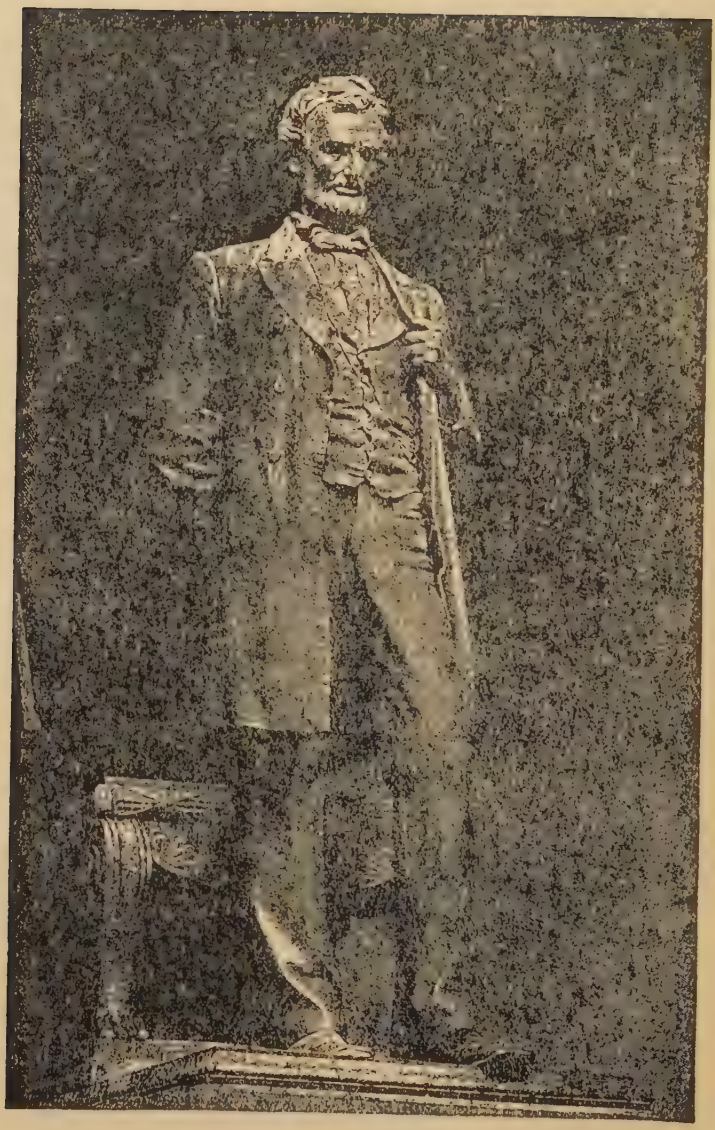

Abraham Lincoln.

Abraham Lincoln.

Negerslavenes frigjører.

Blandt det nittende aarhundredes ædleste skikkelser og største statsmænd rager Abraham Lincoln op som en av de ypperste.

Han blev født den 12. februar 1809 paa en tid, da de Forenede Stater helt stod i forvandlingens tegn. Statene strakte sig knapt 1000 engelske mil vestpaa og hadde bare vel fem mill. indbyggere. Lincolns hjem laa i Kentucky, hvor forfædrene slegtled efter slegtled hadde maattet friste nybyggerlivets mange farer og gjenvordigheter — bedstefaren blev saaledes dræpt av indianerne.

Faren, Thomas Lincoln, var en udannet, omflakkende, hvileløs natur. Han underholdt sig og sin familie dels ved landbruk dels ved tømmerarbeide, men hans ustadige, flygtige karakter bevirket at familien led meget ondt. Han kunde hverken læse eller skrive, hvorimot hans hustru var en dannet og begavet kvinde.

Tømmerhytten, som familien i over et aar bebodde, bestod kun av to meget smaa værelser, som var yderst daarlig møblert. Der var kun vægger til tre sider, hvorfor der om vinteren maatte hænges op store bjørneskind for at holde kulden ute.

Da Abraham var syv aar gammel, flyttet familien til Ohio, hvor moren døde to aar senere, utvilsomt paa grund av de daarlige levevilkaar og det strenge og haarde arbeide hun maatte utføre; hun hadde dog lært gutten at læse. Det var et meget haardt slag saavel for Abraham som for søsteren Sarah at miste sin mor paa en tid da de allermest behøvde hendes undervisning, ti faren drog ingen omsorg for deres utdannelse og opdragelse. De gik altid daarlig klædt, blev underernært og haardt og barskt behandlet. Thomas Lincoln slentret som regel omkring i skogen med riflen, og var han ikke paa jagt, tilbragte han tiden med at fortælle naboene historier, hvilket hadde gjort ham kjendt vidt omkring.

Thomas Lincoln var enkemand i bare 13 maaneder. Han opdaget nemlig snart at det gik daarlig med at være baade far og mor for barnene. En dag tok han paa sig sine bedste klær og drog avsted til Kentucky for at finde sig en hustru. Han fandt da ogsaa Sally Bush, som engang hadde avslaat hans haand og giftet sig med hans rival. Hendes mand var nu død, og hun sat igjen alene med tre barn.

Lincoln gjorde ikke mange ophævelser over sit erinde, men fridde kort og godt til hende. Han kom heller ikke til at vente længe paa svar. Sally Bush gik ind paa at gifte sig med ham, saasnart en gjæld hun hadde, var betalt. Vielsen fandt sted allerede næste morgen; ti man behøvde ikke mange attester og vidtløftige tilladelser; men førend den enkle ceremoni blev utført, var gjælden betalt. Alle fru Sallys eiendele blev derpaa læsset paa en vogn, og sammen med barnene og den nye stedfar begav hun sig ut paa den lange og temmelig besværlige reise til sit fremtidige hjem i Indiana. De ting hun medbragte,

var av ikke liten værdi; bl. a. hadde hun en smuk sekretær som hadde kostet 40 dollars (ca. 150 kr.), og som Thomas Lincoln syntes var saa storslaat at det likefrem var synd at ha et saa fint møbel i huset. Han forsøkte at overtale hustruen til at sælge den, men hun avslog det bestemt. Hun medbragte desuten et solid bord, en del gode stoler, en kommode, et skap, nogen kokekar, kniver og gafler samt sengklær, undertøi o. s. v.

Abraham Lincoln fortalte senere at han fyldtes av en ubeskrivelig livsnydelse og glæde, da han hjalp til med at læsse disse herlige skatter av vognen; ti hverken han eller søsteren hadde set slike ting før.

Det er selvsagt at den nye mor blev skuffet over al beskrivelse, da hun saa den elendige hytte, hun nu skulde indrette til sit fremtidige hjem, og hun forstod at Thomas Lincolns indbildningskraft var løpet av med ham, da han hadde beskrevet sit lille paradis oppe i skogen. Hytten overgik dog langt den halvaapne wigwam i Kentucky, hvor han hadde levet sammen med sin første hustru og to barn. Sally Bush var fiende med al uorden og urenslighet, en praktisk husmor og hadde en naturlig og klar forstand, og hendes vilje hadde netop en saadan støpning som behøvdes for at faa skik paa de fortvilede forhold hun var kommet ind i.

Hun hadde ikke været mange dage paa stedet, før hun fik den dovne mand til at lægge et godt og pent gulv i hytten — hittil hadde man bodd paa bare bakken. Saasnart dette arbeide var fuldført, maatte Thomas igang med at lage nye, tætte vinduer, likesom han maatte ta fat paa at snekre nye senger til barnene, som det jo nu var fem av. Den første vinteren var det vanskelig for fru Sally at holde de smaa varme. Hun maatte ofre sine

egne klær for at holde Abraham og Sarah nogenlunde varmt paaklædt.

De satte begge store øine, da hun kort efter ankomsten begyndte at vaske dem. Efter morens død var de ikke blit holdt til renslighet, og den nye mor maatte derfor vise dem hvorledes de skulde vaske og stelle sig. Hun saa straks at de var blit haardt og ufølsomt behandlet, og aapnet gjerne sit varme moderhjerte for dem og behandlet dem likesaa venlig og kjærlig som sine egne barn. De følte da ogsaa snart at hun virkelig var en mor for dem. Hun var ikke alene flittig og nøisom, men forstod ogsaa at skape det bedste ut av omstændighetene. Hun var desuten nøie med sit utseende og meget omhyggelig i sin husførsel. Huset og hjemmet undergik derfor en saa gjennemgripende forandring, at det vanskelig kunde kjendes igjen. Et litet jordstykke, som hørte til stedet, blev ogsaa bedre dyrket, og Sallys indflydelse over Thomas Lincoln hadde til følge at han virkelig tok sig sammen og forsøkte at gjøre noget mere for hjemmet og familien.

Stedmoren kom snart til at synes godt om Abraham. Hans godmodige og hengivne natur passet saa godt sammen med hendes. Hun uttalte før sin død at han ikke en eneste gang hadde været ulydig mot hende eller git hende et næsevist eller respektstridig svar. Abraham var forøvrig en opløpen og ubehændig fyr, men hun forsøkte paa alle maater at hjælpe paa hans utseende ved at sy gode og pene klær til ham.

Til trods for at undervisningen i skolene paa den tid i regelen var meget mangelfuld, vilde stedmoren allikevel at Abraham skulde paa skole. Han maatte hver dag gaa syv km. til og fra skolen, og han lærte trods den daarlige

undervisning allikevel en hel del, og hans tørst efter kundskap blev større for hver dag.

Abrahams skolegang blev desværre kort. Han fortæller selv herom: «I min barndom besøkte jeg fem forskjellige skoler, men hele undervisningen utgjorde tilsammen bare 12 maaneder. Da jeg blev voksen, visste jeg derfor meget litet, men jeg kunde allikevel læse, skrive og regne litt.»

Abraham Lincoln benyttet imidlertid sine ledige stunder til at utvide sin intellektuelle synskreds. Ved kaminildens flammende skjær kunde man efter endt dagsverk finde ham sittende paa gulvet, ivrig optat av at studere i en eller anden bok. I gutteaarene gjennemlæste han paa denne maate blandt andet Bibelen, «Pilegrimsvandringen», «George Washingtons liv», «De Forenede Staters historie» og flere andre bøker. Det karakteristiske ved hans læsning var at han gjennemgik det læste flere ganger, indtil han næsten kunde det utenad.

Abraham maatte i sin tidligste ungdom ha luft for de mange tanker som var sat i bevægelse som følge av hans systematiske selvstudium. Han begyndte saaledes at skrive smaa satirer, der dog i fremstillingsformen var likesaa klodsede og ubehjælpsomme som han selv. Han forsøkte sig ogsaa i versemakerkunsten, men med endnu mindre held. Han slog ogsaa ind paa at skrive større avhandlinger om selve den amerikanske regjering, ja selv avholdssaken viet han en avhandling.

Hans vekst tiltok i næsten foruroligende grad, saa at han i attenaarsalderen naadde en høide av omtrent to meter. Han blev snart kjendt som en dygtig sportsmand med ikke liten færdighet i forskjellige sportsgrener. Da han var 19 aar gammel, foretok han som skibsgut en

længere reise paa Ohio- og Mississippifloden helt ned til New Orleans i staten Louisiana. Det var her han første gang kom i berøring med negerslaveriet, hvis glødende bekjæmper han senere blev.

I 1830 flyttet familien igjen — denne gang til staten Illinois. Abraham reiste kort tid efter flytningen bort fra hjemmet for at bryte sig en livsbane. Først fik han plads i en mindre kjøbmandsforretning og kom siden til at bestyre en uanselig handelsbod i den lille by New Salem. Her fik han god anledning til at fortsætte sit selvstudium. Det var især grammatik, sprog og retslære han kastet sig over, og juraen fanget i den grad hans opmerksomhet, at det gik ut over forretningen.

Studiene bevirket endvidere at Abraham blev høist interessert i politiske spørsmaal, og da politik netop diskutertes meget i disse ytterst liggende grænsestater, var det ikke vanskelig at finde tilhørere.

Et litet træk fra denne periode taler et tydelig sprog om hans store ærlighet og retskaffenhet: En aften, da han hadde lukket forretningen og talte op dagens salgsbeløp, fandt han at han hadde tat 6¼ c. (ca. 25 øre) for meget av en fattig kone for en bestemt vare. Han gik samme aften flere engelske mil til hendes hjem for at tilbakebetale beløpet.

Senere gik han i kompani med en kjøbmand i New Salem, men da kompagnonen drak, og Lincoln brukte det meste av tiden til læsning, var det ikke saa underlig at forretningen gik daarlig.

Da han var 25 aar gammel, blev han opstillet som repræsentant til staten Illinois' lovgivende forsamling for New Salem og opnaadde ogsaa valg. Han beklædte stillingen i vel otte aar. I disse aar kastet han sig med stør-

ste energi over studiet av retslære og opnaadde da ogsaa i 1836 ved sin ven John Todd Stuarts hjælp at faa bestalling som advokat. Han vandt hurtig tillid og blev snart kjendt som et av sin stands skarpeste hoder; ikke mindre bekjendt blev han for sine smaa gebyrer. Saaledes tok han engang bare 3½ dollars (ca. 13 kr.) for at indkassere 600 dollars (ca. 2300 kr.) Man formaadde aldrig at overtale ham til at paata sig retssaker som efter hans høie moralske og klare begreper var uretfærdige.

Lincolns stadige stræben gik ut paa at tilkjæmpe sig en plads i landets lovgivende forsamling (kongressen). Han blev opstillet som kandidat i 1842, men det lykkedes ham først fire aar senere at opnaa valg. Han begyndte allerede da at ivre meget for en plan om slaveriets avskaffelse uten derved at finde synderlig øren for sine meninger.

Alt var saa i nogen aar stille om hans navn. Han røgtet med største samvittighetsfuldhet sin advokatgjerning, som forresten ikke rigtig tilfredsstillet ham; men saa brøt han med ett slag igjennem, og hans navn kom paa alles læber. Han kastet sig nu ut i en ulik og heftig kamp mot demokratenes leder, den mægtige Douglas, om besættelsen av en senatorplads.

Først nu fik man rigtig se hvilke ydre fortrin Lincoln savnet i sin offentlige fremtræden. Lang og skranglet, skjødesløs i sin paaklædning, uten etikette av nogen slags gjorde han overfladisk set et høist uheldig indtryk, men de som kjendte ham nærmere, saa dog at der ut fra det magre, rynkede ansigt lyste et par klare, vindende graa øine som vidnet om skarpsind og godhet.

Lincoln var en udmerket menneskekjender. Hans logiske tankes skarphet trængte med aldrig svigtende sikker-

het ind til et problems kjerne, og hans handlinger var præget av urokkelig tillid til Gud, av den dypeste pligtfølelse og den varmeste fædrelandskjærlighet.

Det var da ogsaa disse egenskaper som gjorde ham skikket til i de kritiske tider de Forenede Stater var kommet i, at træ frem som en av nationens ledende mænd.

Man veiret allerede dengang en kommende storm i form av en indbyrdes krig mellem statene. At Lincoln ikke var blind for dette, fremgaar av nogen ord han brukte i sit valgmanifest: «Et hus som er indbyrdes stridende, kan ikke bestaa. Jeg tror heller ikke at denne vor regjering kan bli bestaaende som halvveis slaveritillatende, halvveis fri. Jeg venter ikke at unionen skal opløses, jeg venter ikke husets fald, men jeg venter at det skal ophøre at være splidagtig. Det maa være enten det ene eller det andet helt og fuldt gjennemført.» Og Lincoln fik ret.

Tvekampen mellem ham og Douglas vakte enestaaende opsigt over hele landet. Ganske visst seiret Douglas ved valget, men Lincolns stilling var allikevel blit saa styrket, den andens saa svækket, at Douglas's kandidatur som præsident-kandidat var umuliggjort — i hvert fald for mange staters vedkommende, og man begyndte nu at tillægge Lincoln, denne udannede skogmand, stor betydning for statenes fremtidige utvikling og bestaaen.

Da tiden for nyt præsidentvalg oprandt i aaret 1860, var der stor splittelse indenfor demokratenes leir. Da manden som skulde ha været opstillet som kandidat for motpartiet, paa grund av rivninger indenfor partiet i sin hjemstat maatte trække sig ut av striden, blev Lincoln ved et møte i Chicago kaaret til republikanernes præsidentkandidat, og selv om han hadde en saa mægtig mot-

stander som Douglas paa den anden side, valgtes han allikevel med 1,866,000 stemmer mot 1,375,000. Store stemmeantal faldt ogsaa paa andre kandidater, saa Lincoln valgtes i grunden av et mindretal, hvorfor man ogsaa gav ham tilnavnet «minoritetspræsidenten».

Den 4. mars 1861 drog han ind i det Hvite Hus.

Han tok fat paa sin store opgave som en ensom mand; han var jo tildels uprøvet, og selvfølgelig gjorde motstanderne alt hvad der stod i deres magt, for at svække hans stilling, og det var i grunden først efter at hans livsrolle var utspillet, at man fik øinene op for hans storhet under utførelsen av hans to mægtige livsopgaver: unionens bevarelse og slaveriets avskaffelse.

Lincolns valg blev signalet til sydstatenes frafald. Man hadde allerede under valgkampagnen git høilydt tilkjende at man ikke vilde underkaste sig «apen fra Illinois», og man gik derfor igang med at organisere en ny union med Jefferson Davis som præsident. Man bemægtiget sig arsenaler, kystbefæstninger, pengeinstitutioner m. m., som tilhørte unionen i sydstatene. Dermed hadde man tat det første skridt henimot den forfærdelige og ødelæggende borgerkrig, som Lincoln imidlertid uten et øiebliks venten og vaklen gjennemførte til seier for unionen.

I fire aar varte denne gigantiske feide med vekslende held og fremgang. I disse vanskelighetens aar arbeidet Lincoln stadig med planen om slavespørsmaalets løsning. Han utstedte saaledes i 1862 et manifest som gik ut paa at alle slaver som hørte hjemme i en stat som var i oprør mot de Forenede Stater, fra den 1. januar 1863 og for altid skulde være frie. Man søkte allerede ved krigens begyndelse at paavirke ham til med ett slag at

skjænke alle slaver friheten, men med beundringsværdig selvbeherskelse, tillid og ro fastholdt han sin overbevisning, som viste sig at være den rette. Han indsaa nemlig at et saadant skridt vilde ha drevet de meget vigtige grænsestater mellem nord og syd over til fienden og derved ha forandret hele krigens utfald.

Endelig blev sydstatenes motstandskraft brudt, og unionens myndighet gjenoprettet. I begyndelsen av januar 1865 lykkedes det endelig at faa et forslag om slavenes frigivelse indenfor hele de Forenede Staters omraade ført igjennem.

Lincoln fik ikke den glæde at se alle frugtene av sine bestræbelser; ti den 14. april 1865 faldt han for en snikmorders kule i et teater i hovedstaden Washington og døde den følgende morgen uten at ha gjenvundet bevisstheten. Det var en sydstats-fanatiker, skuespilleren Booth, der forøvet denne forbrydelse. Hadde Lincoln faat lov til at leve, vilde han utvilsomt ha øvet retfærdighet mot disse frafaldne og oprørske sydens sønner, men de som efter hans martyrdød kom til magten, tænkte mere paa hevn. Forholdet mellem nord- og sydstatene vilde sikkert ha utviklet sig helt anderledes, om Abraham Lincoln, unionens redningsmand, ogsaa hadde faat lov til at bli dens gjenopbygger. Men det blev overdrat andre at fortsætte og fuldende den opgave som saa tungt og alvorsfuldt hadde hvilt paa Lincolns skuldre.

Det som Lincoln hadde tilsigtet med striden, gav han ved indvielsen av kirkegaarden paa slagmarken ved Getysburg uttryk i følgende ord, som er udødeliggjort i de Forenede Staters historie: «At denne nation med Guds hjælp skal faa en ny frihetens fødsel», og «at styre

av folket, ved folket og for folket ikke skal forsvinde fra jorden».

At gjenkalde alle hans mange ædle handlinger og nævne de utallige problemer han løste, mens han var præsident, vilde her være umulig. Det kan i korthet sies om Abraham Lincoln, at den opgave han paatok sig, mestret og løste han. Han elsket Gud, og denne bistod ham i at utføre en stor gjerning. Hans venlige natur, hans vindende smil, hans uuttømmelige kundskapsforraad sammen med hans eg[illegible], dype kristendom har i forbindelse med hans eiendommelige utseende gjort ham til den mest tiltrækkende skikkelse i hele Amerikas historie. Lincoln var likesom saa mange andre en «selv-made» mand, han var den store frigjører, og det er sandt, naar han sier om sig selv: «Jeg har ikke stukket en torn i nogens bryst.» Han hævdet at ret gir magt, og et av hans valgsprog var: «Uten motvilje mot nogen, men med menneskekjærlighet mot alle.»

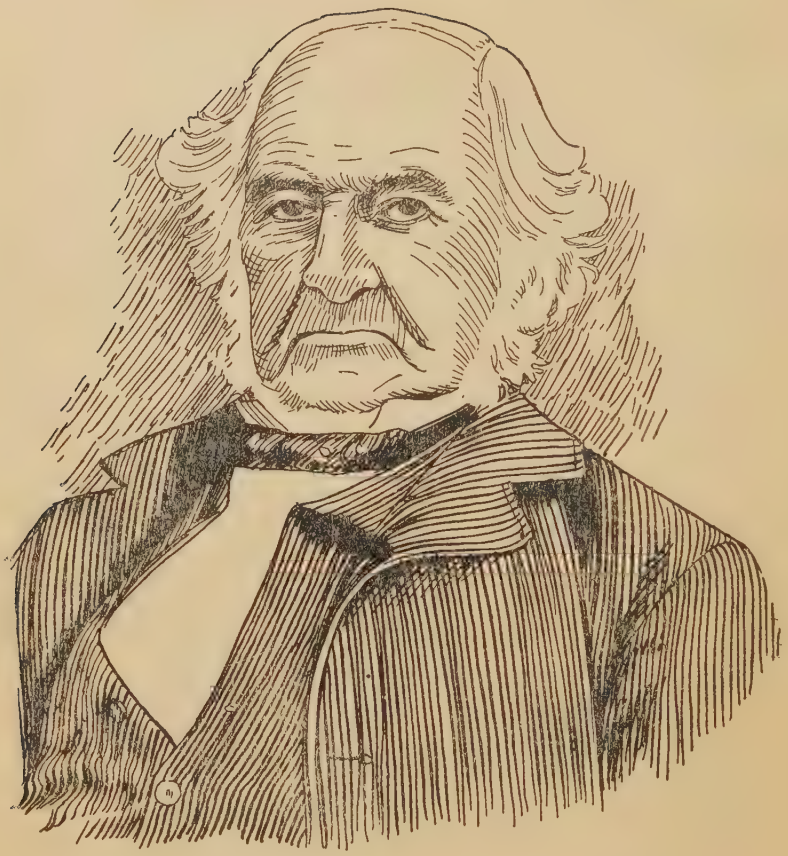

William Ewart Gladstone.

William Ewart Gladstone.

Englands største statsmand.

Hvis man gjennemblader Englands historiske annaler, træffer man i det nittende aarhundrede paa en skikkelse der som en kjæmpe rager høit op over sine samtidige — en stormand, som kom til at gripe saa sterkt ind i sit fædrelands og derigjennem i hele verdens historie, at hans navn staar meislet med klare, dype runer i slegtens bautasten.

William Ewart Gladstone blev født den 29. december 1809 i den store havneby Liverpool. Faren, som stammet fra Skotland, hadde her nedsat sig som kjøbmand. Han utøvet en stor indflydelse over sine barn og ikke mindst over sønnen William.

Mange og høist interessante spørsmaal var blit drøftet i familiekredsen, saa langt William Gladstone kunde huske tilbake. Det man talte om, blev aldrig tat for gode varer, før det hadde været gjort til gjenstand for den mest indgaaende drøftelse. Det var som regel ikke hverdagsting man samtalte om; saaledes diskutertes tidens brændende spørsmaal, hvad enten disse var av historisk, politisk eller religiøs art. Gik man undertiden utenfor logikkens strenge love, gjorde den skarpsindige, vittige og altid slagfærdige far opmerksom paa det.

Det er derfor høist sandsynlig at disse smaadyster og hanekampe ved hjemmets arne har hat sin store andel i Gladstones tidlige og grundige utvikling.

Noget av det Gladstone bedst husker fra sin tidligste barndom, knytter sig til en viss leilighet, da den senere saa kjendte utenriksminister Canning var gjest i det Gladstone'ske hjem. William blev under middagen kaldt ind av faren og beordret til at holde en tale; han var da kun tre aar gammel. Talen blev likesaa stumpet som han selv var; den bestod nemlig bare av tre ord: «Ladies and gentlemen!» (Mine damer og herrer). Det blev indledningen til hans berømmelige karriere som en av Englands største og mest overbevisende talere.

Hjemmet gjennemstrømmedes desuten av en sund, tiltalende kristelig atmosfære, og det er vel ikke noget som mere præget William Gladstone som taler, som statsmand og person end netop dette, at han hele livet igjennem var en hjertevarm, oprigtig, ærlig og helstøpt kristen. Det var dette som utgjorde kjernen i hans karakter, og som præget alle hans motiver og handlinger.

Som det var og endnu er skik og bruk i England, sendte velstaaende englændere tidlig sine sønner bort fra hjemmet til en kjendt pensionatskole. Da John Gladstone visste hvad en god utdannelse var værd, lot han William elleve aar gammel reise til den berømte skole i Eton i nærheten av London, hvor han nød en god, alsidig undervisning. Der blev blandt andet lagt særlig vegt paa den legemlige utvikling, og dette blev til stor gavn for Gladstone.

Det varte ikke længe før William følte sig godt tilpas i de nye omgivelser. En av hans samtidige beretter at «han var den bedste gut som nogengang kom indenfor

Etons mure, gudfrygtig og samvittighetsfuld, den første paa lekepladsen og den dygtigste i klassen». Han var altid en god og hjælpsom kamerat. Han taalte ikke at se nogen lide, hverken dyr eller mennesker, og da guttene engang under nogen fastelavnsløier moret sig med at erte og pine grisene, stod han frem som talsmand for de umælende skabninger. En del av kameratene gjorde nar av ham for dette; han skjøv saa jakkearmene op og holdt knytnæven like op til næsen paa en av de mest ertesyke.

Efter endt studieophold i Eton drog Gladstone til universitetet i Oxford. Her kom han sammen med «blomsten av Englands ungdom», og med sit unge, mottagelige gemyt fik han her god anledning til at utvikle sig.

Av hans dagboksoptegnelser fra universitetsdagene ser vi Gladstone som den flittige, strædsomme og viljesterke unge mand, der anvender al sin tid og alle sine kræfter paa at naa frem i forreste række, ikke for at glimre med sine kundskaper, men for at dygtiggjøre sig til engang — om kaldet kom — at utføre en mands gjerning blandt sit folk. Vi ser for os en yngling som tror at hver den som skal utføre store og daadrike handlinger og leve et ædelt og ubesmittet liv, maa ha kraft fra Gud.

Særlig betegnende for denne periode av hans liv er følgende uttog av dagboken: «Naar alt kommer til alt, er det store maal dette: at det maa bli min sjæls vane at elske Gud, og særlig disse ting er at eftertragte: kjærlighetens aand, selvopofrelsens aand, renhetens aand, energiens aand.» Gladstone var derfor en flittig gransker av litteraturens største mesterverk, Bibelen. Senere hen i livet skrev han: «Jeg har i mit liv truffet 95 stormænd, og det glæder mig at kunne si at 87 av disse har været Bibelens mænd.»

Det var faa han betrodde sig til vedrørende sit inderlige gudsforhold. Ved en viss anledning snakket han med en av sine venner om hvad der rørte sig dypest i hans hjerte. Han uttalte da, at det i hans sjæl ofte fremkom tanker som var lik lys fra det høie. Gladstone var i sandhet en av kristendommens værdigste skikkelser, en mand som kunde si: «Jeg skammer mig ikke ved Kristi evangelium,» ti han hadde lært, «at det er en Guds kraft».

Det er vel sandt at han en tid i sin nidkjærhet likesom den store apostel Paulus kjæmpet for idéer og meninger som han senere opdaget var urigtige, men Gladstone var heller ikke bange for — da tiden kom — at slaa roret om. Vi tænker her paa hans kamp for den engelske statskirkes sak. Gladstone mente nemlig det vilde være en velgjerning mot de saakaldte nonkonformister eller dissentere, d. v. s. de anderledes troende, altsaa de forskjellige troessamfund som fandtes i England, og hvis medlemmer kunde tælles i millionvis, at føre dem ind i «statskirkens frelsende favn», og han var ogsaa av den mening, at dersom de ikke vilde komme frivillig, maatte det ske med tvang.

I sin nidkjærhet hadde Gladstone utsendt et utførlig skrift, «Staten i dens forhold til kirken», i hvilket han priste den engelske statskirke i høie toner; men mange aar senere, da hans tanke var modnet til dypere overveielse, og hans troesliv var blit sterkere, forstod han at alle en stats borgere bør ha samme ret uten hensyn til religiøse meninger, og han indsaa samtidig at han i sit skrift hadde forsvart anskuelser som var uholdbare.

Det er høist sandsynlig at den bevægelse som grep om sig i Skotland i aaret 1843, bidrog sit til at ændre

Gladstones forkjerte opfattelse. Saken var nemlig den at de skotske menigheter i begyndelsen hadde lov til at vælge sine prester selv, men denne rettighet blev senere tat fra dem. Dette var dem en stor hjertesorg, og det hændte ikke saa sjelden at de vægret sig ved at anerkjende en prest de var utilfreds med. Man overlot ham ganske visst prestegaarden og betalte ham den løn som efter den verdslige øvrighets mening tilkom ham, men utover dette vilde man ikke ha noget med ham at gjøre.

Det blev en hidsig kamp, og da parlamentet tilsidst forkastet et lovforslag om at gjengi skotterne sit frie prestevalg, nedla over 500 av landets prester sit embede og dannet en frikirke. Idet de forlot sine ofte baade ansete og vellønnede stillinger for kanske at gaa en mørk og uviss fremtid i møte, erklærte de at de ikke tok dette skridt i trods, men alene fordi de ikke kunde tjene en kirke hvor verdslige myndigheter vilde raade, og Kristus ikke fik indta den rette plads.

Det var strenge kaar mange av disse uttraadte prester gik imøte, men sandhetens og evangeliets gode sak vokste sig stor og sterk i Skotland, og der findes nu 1100 prester med likesaa mange kirker og prestegaarder, men frikirkens mænd ønsker ikke at komme tilbake til statskirken. En av dem uttalte engang: «Nu kan mine ben bære mig, og jeg vil ikke gaa med krykker mere, ti naar jeg først hadde vænnet mig til at gaa med krykker, og mine ben ikke vilde gjøre tjeneste længere, kunde det hænde at staten vilde gjøre hvad den har gjort før, slaa krykkene fra mig og la mig ligge som en hjælpeløs træl ved sin fot.»

Saasnart studiene ved universitetet i Oxford var avsluttet, stillet Gladstone sig det store spørsmaal: hvad

skulde han vælge! Studiene var nemlig ikke drevet med nogen bestemt livsgjerning for øie. Han hadde erhvervet sig gode kundskaper og en fin dannelse, men nu, da valget skulde træffes, stod han tvilraadig. Skulde han ofre sig til kirkens tjeneste, hvad der ifølge hans alvorlige natur tiltalte ham, eller skulde han vælge politikken? Uvis om hvilken bane han helst skulde slaa ind paa, drog han utenlands for at fuldende sin utdannelse gjennem et længere ophold paa det europæiske fastland.

Ved tilbakekomsten blev han som kun toogtyveaarig ung mand indvalgt som medlem av parlamentet. Allerede hans første tale, som blev holdt i mars 1833, røbet mange av de egenskaper som senere gjorde ham til Englands mest berømte taler.

Det er ikke denne kortfattede livsskildrings opgave at komme ind paa Gladstones politiske anskuelser, ei heller paa de lange og næsten altid seierrike kampe han førte mot sine politiske motstandere. Vi har kun til hensigt at belyse de ædle karaktertræk som sporedes i alle hans handlinger.

Vi skal imidlertid nævne nogen faa begivenheter som indtraf i hans lange og indholdsrike liv. Allerede i 1834 blev han medlem av Robert Peels ministerium, men gik av igjen med dette aaret efter. Da Peel nogen aar senere igjen kom til magten, utnævntes Gladstone til handelsminister, en stilling det var av største vigtighet at faa besat med den rette mand. Man blev heller ikke skuffet over det arbeide han utførte, og de reformer han gjennemførte. Han skilte sig ypperlig fra sit hverv, og alle anerkjendte hans fremragende dygtighet. Men saa kom bruddet. Peel hadde nemlig foreslaat at statskassen skulde yde et stort tilskud til de romersk-katolske presteskoler

i Irland, hvilket Gladstone ikke kunde gaa med paa. Da han ikke vilde ændre sit standpunkt, maatte han træ av.

Var forbauselsen stor over hans tilbaketræden, blev den endnu større, da han nogen dage senere stod frem i underhuset og i et glødende foredrag anbefalte at støtte Peels forslag, vel at merke som en retfærdighetshandling mot irerne.

Gladstone forstod altid med den skarpeste tankeklarhet, ved hjælp av slaaende billeder, en omhyggelig gjennemført logik, ved sin overbevisnings begeistring og bistaat av en stemme hvis sølvklang trængte ut i parlamentets fjerneste kroker, at tale for enhver sak som laa ham paa hjerte.

Dette nye indlæg blev for meget for en del av politikkens levebrødsmænd, og mange ristet paa hodet av medlemmet fra Newark. De som spaadde at hans saga snart vilde være ute, tok imidlertid storlig feil, ti dette var kun indledningen til en ny, glimrende periode i Gladstones liv. Han beklædte da ogsaa ganske faa maaneder efter atter ministerposten; man kunde simpelthen ikke undvære hans utrættelige arbeidskraft og indgaaende forstaaelse av alle forhold.

Han hadde fra barndommen staat befolkningens store masse fjern; han hadde levet paa livets solside og arbeidet sammen med mænd av de høieste samfundsklasser. Da han senere blev valgt til finansminister, kom han i nærmere forbindelse med arbeiderklassen, og jo nøiere han satte sig ind i arbeidernes stilling, desto større plads fik deres sak i hans hjerte.

Der var ikke almindelig valgret i England paa Gladstones tid. Til forfærdelse for hele parlamentet fremkom han derfor med forslag om at enhver mand skulde ha ret

til at delta i valgene til underhuset, hvis han da ikke var uværdig eller uskikket til det.

I varme, begeistrende ord fremla han forslag til denne nye valgreform, og han betonet at man ved at gi de smaa i samfundet del i rikets styrelse, vilde knytte dem fastere til fædrelandet og derved skape et vern som var mere værd end hær og flaate. En skarp debat paafulgte, og det viste sig snart at det ikke var stort haab om at gjennemføre forslaget, men Gladstone lot sig ikke rokke en tomme i sin tro paa saken. Tilslut sa han: «Vort forslag er stedt i fare, og regjeringen med det; vi staar eller falder med det. Dere kan drive os fra pladsene vore, men fremtiden kan dere ikke kjæmpe imot. Tiden er med os, og omend vor fane kanske for et øieblik kan dale over vore synkende hoder, saa vil den paany utfolde sin dug mot himlens lys og bæres av de tre kongerikers enige folk til en sikker og nær forestaaende seier.»

Det gik som Gladstone hadde tænkt. Forslaget blev omstyrtet, og ministeriet og Gladstone med det gik av. Hans tidligere motstander Disraeli tok nu fat med fornyet mot og søkte at tilvende sig æren av det Gladstone hadde kjæmpet for at gjennemføre; ti han opdaget snart at folkestemningen tilslut vilde tvinge en valgreform igjennem.

Disraeli skrev derfor et nyt forslag, som han dog blev nødt til at skrive om «efter Gladstones diktat», som et medlem av parlamentet uttrykte sig. En av lordene bemerket, da han endelig var færdig med det, at det eneste som var tilbake av Disraelis oprindelige forslag, var ordet «eftersom», som det begyndte med.

Forslaget blev endelig vedtat, men æren for det tilkommer Gladstone. Byarbeiderne fik først stemmeret,

landarbeiderne noget senere, og kampen endte med at Disraelis ministerium maatte trække sig tilbake, og William Gladstone rykket ind paa pladsen som Englands førsteminister.

Han paabegyndte nu gjennemførelsen av en række reformer. Dronning Victoria følte sig ofte meget urolig over sin fremskridtsvenlige førsteminister, som vendte op og ned paa alting og overlæsset hendes majestæt med arbeide og lange skrivelser, hun ofte hadde vanskelig for at fatte meningen av.

Det fortælles at han en dag personlig indfandt sig hos dronningen for at erholde hendes underskrift paa en vigtig skrivelse, da han visste det vilde volde visse vanskeligheter at faa hendes majestæt til at skrive under. Hun negtet ogsaa. Gladstone gjentok sin anmodning; men med al sin dronningeværdighet rettet den statelige dame sig og spurte: «Mr. Gladstone! Vet De hvem jeg er? — Jeg er Englands dronning!» Uten paa nogen maate at la sig forbløffe rettet Gladstone sig med ikke mindre værdighet og sa: «Deres majestæt! Vet De hvem jeg er? — Jeg er Englands folk!» — Dronningen skrev øieblikkelig under.

Gladstone hadde evne til at følge med i alt som foregik, ikke bare i England, men over hele verden. Han besvarte egenhændig en stor del av de 500 brever som daglig indløp. Han var selv meget punktlig og undsaa sig ikke for at gi en minister en alvorlig irettesættelse, dersom han indfandt sig for sent til et berammet møte.

Fire ganger var Gladstone Englands førsteminister. Endnu i en alder av 83 aar holdt han i parlamentet en tale paa 2½ time. Hans sidste kamp gjaldt Irlands sak. Saavel venner som motstandere bøide sig for den hjerte-

varme han la for dagen i denne tale, og da han satte sig, lød en brusende bifaldsstorm henover den gamle stridsmands hode.

Den 1. mars 1894 tok han en bevæget avsked med sit statsraad, og samme aften holdt han sin sidste tale i underhuset, hvor hans røst hadde lydt i 62 aar. Fra alle sider strømmet der ham tak i møte; det fortælles dog at dronningen ikke hadde et eneste ord til tak for de mange tjenester den gamle statsmand hadde ydet det store britiske rike.

Paa sine sidste dage skrev han meget. Han gjorde sig saaledes til ivrig talsmand for de stakkars forfulgte armeniere. De lidendes og undertryktes sak laa ham altid paa hjerte, og han sparte hverken tid eller kræfter, naar det gjaldt opnaaelsen av forbedrede kaar og større rettigheter for de smaa i samfundet. Han undte sig ikke hvile, men kjæmpet til sit livs sidste øieblik.

Med sin hustrus haand i sin utaandet han den 19. mai 1898 og blev bisat 10 dage senere i Westminster Abbey ved siden av Englands kronede hoder.

Gladstone indtar en særstilling saavel i engelsk politik som i engelsk historie. Det er vel sandt at England har fostret mænd med større fremsyn, mænd som har kunnet opvise større materielle resultater, men ingen har som denne ædle, ridderlige og retlinjede mand formaadd at føre rettens sak frem til seier. Man skal ogsaa lete længe for at finde hans like, naar det gjælder selvfornegtelse paa bekostning av egen stilling og indflydelse. Gladstone satte Gud først, dernæst fædrelandet og dets interesser; hans egen person kom først i tredje række.

Gladstones kjæmpeskikkelse vil til alle tider tegne sig som en av historiens største og elskeligste. Hans sjæls-

styrke, hans sunde, retskafne og sandhetssøkende natur er ikke bare vor beundring, men vor efterstræbelse værd. I hans fædreland kaldte man ham «The grand old man», og han var i sandhet en stormand. Han har efterlatt sig et herlig minde. Verden har sjelden fostret en skikkelse som har baaret rettens og frihetens fane saa høit som William Ewart Gladstone.

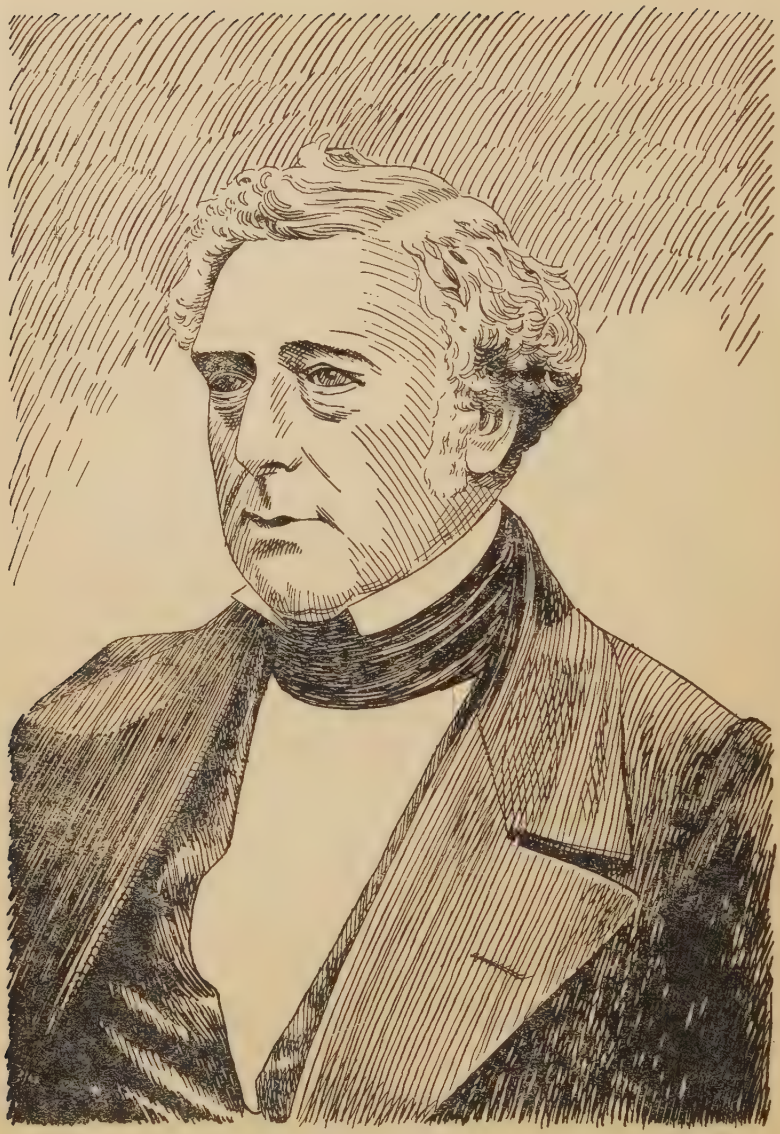

George Stephenson.

George Stephenson.

Lokomotivets opfinder.

George Stephenson, den engelske fyrbøtersøn, er utvilsomt sammen med Edison den mest tiltrækkende av alle de store opfinderskikkelser.

Stephenson var som saa mange andre stormænd en «selfmade» eller selvlærd mand. Han blev født i landsbyen Wylam paa nordsiden av Tynefloden ikke langt fra Newcastle i aaret 1781 og vokste op under meget fattige forhold. Forældrene bodde sammen med tre andre familier i en liten toetages arbeiderbolig av den daarligste type med lergulv, bjelkeloft og upudsede vægger.

Som bekjendt er tragtene omkring Newcastle et av de kulrikeste distrikter i England. Faren var ansat som fyrbøter ved en av minene, og det var ved hans dampkjele og maskine, George mottok sine første indtryk av dampkjelens vidunderlige mekanisme. Fyrbøterstillingen var imidlertid ikke særlig indbringende, og det knep ofte for faren at faa lønnen — 32 pund sterling (600 kr.) om aaret — til at slaa til. Det blev naturligvis ikke raad til at gjøre meget for barnenes utdannelse; skolegang kunde det slet ikke være tale om, saa al den undervisning George fik i barndommen, mottok han gjennem sine for-

ældre og de kamerater han kom i berøring med. Han fik hverken lært at læse eller skrive.

Da familien flyttet til en anden by, blev forholdene endnu mere indskrænket end de tidligere hadde været, idet leiligheten, hvori mand, hustru, fire sønner og to døtre forsøkte at indrette sig, kun bestod av ett værelse og kjøkken.

George benyttet tiden vel; han var flittig og arbeidsom; allerede i fjortenaarsalderen fik han ansættelse som hjælpefyrbøter med en løn av 1 shilling om dagen, og aaret efter blev han forfremmet til selvstændig fyrbøter ved en anden maskine, som han passet tolv timer i døgnet. Man la merke til hans dygtighet, og allerede som syttenaarig blev han utnævnt til maskinpasser ved den pumpemaskine hans far betjente som fyrbøter, og kom derved op paa en høiere løn end ham.

Han begyndte nu for alvor at føle savnet av skolekundskaper og misundte ofte kameratene, naar de om kveldene kunde sitte og læse i avisen eller i en bok. Han bestemte sig imidlertid til at han ikke alene vilde lære at læse og skrive, men ogsaa at mestre regnekunstens vanskelige problemer. Sammen med nogen kamerater begyndte han saa om aftenen at ta undervisning tre ganger om uken, og det var en av de stolteste dage i hans liv, da han kunde skrive sit eget navn. I tre aar fortsatte han sine studier, og saa blev han paany forfremmet; denne gang til «bremser» ved en heisemaskine. Det var en alt andet end let stilling, da folkene som blev firet ned i og heist op fra minen, gjorde vrøvl, dersom bremsingen ikke forløp rigtig, men Stephenson klarte vanskelighetene, og gagen steg til 20 shilling om uken.

Stephenson var om sig ved alle anledninger, og han tjente mangen en ekstraskilling. Saaledes reparerte han skotøi, ja han dristet sig ogsaa engang til at saale et par sko til en ung pike, som maa ha været meget tilfreds med saalingen; ti hun blev kort efter gift med «skomakeren».

Nogen aar senere fik Stephenson plads som «bremser» ved kulminene i nærheten av landsbyen Killingworth, omkring ti kilometer nord for Newcastle. Her døde hustruen og en liten pike, og han stod alene tilbake med sønnen Robert. Det var et meget haardt slag for den unge mand, som hadde levet det lykkeligste familieliv.

I disse sorgens dage mottok han tilbud fra et stort spinderi i Skotland, hvor man ønsket han skulde passe dampmaskinen. Da han opdaget at denne var av meget større og finere konstruktion end den han da betjente, tok han med glæde imot tilbudet. Det var jo desuten leilighet til at se nye steder og lære noget nyt, som kunde drive de triste, sørgmodige tanker paa flugt, og efter at ha faat anbragt Robert i god pleie, forlot han hjemmet.

Stephenson viste sig sin nye stilling voksen og gjennemførte en betydelig forbedring ved maskinen. Han opdaget nemlig at sand ofte trængte ind i sugerøret, hvorved dette blev ødelagt, og han laget derfor en slags trækasse eller tønde, tre-fire meter høi, som blev anbragt i pumpebrønden. Sugerøret naadde ned i kassen, og vandet randt nu klart og rikelig fra brønden ind over kassekanten og ned i denne, og herfra kunde det saa pumpes op uten opsugning av sand.

Han blev imidlertid ikke længe i Skotland, ti længselen efter Killingworth, sønnen og de gamle forældre var for

stor. Efter hjemkomsten tænkte han ogsaa alvorlig paa at utvandre til Amerika, men maatte opgi tanken, da han ikke kunde skaffe penger nok.

Han fortsatte nu arbeidet som maskinpasser og bremser i flere aar; men endelig kom en anledning som skulde bevise hans store mekaniske dygtighet, og som skulde bli indledningen til hans verdensberømmelse.

En pumpemaskine var netop blit bygget ved en ny skakt, men det viste sig snart at pumpen ikke kunde holde gruben tør. Man tilkaldte maskinister langveisfra, og skjønt det blev gjort alt for at raade bod paa feilen i maskinen, kom man ikke videre.

Stephenson hadde imidlertid ved opmonteringen set at der var en feil ved den og gjort formanden opmerksom paa, at hvis det kom noget vand i gruben, vilde maskinen ikke klare sin opgave. En aften, da han stod og snakket med en av arbeiderne om saken, uttalte han at han paa en ukes tid vilde kunne sende arbeiderne til bunden av skakten. Meddelelsen gik snart videre til mineinspektøren, og selv om det forekom denne meningsløst at henvende sig til en simpel «bremser», naar utlærte maskinister, ja selveste overmontøren ikke kunde forbedre den, tænkte han at det aldrig kunde skade.

Tidlig næste morgen tok Stephenson fat. Han stillet som betingelse at faa lov til at vælge sine egne folk, og dette blev tilstaat ham. Maskinen blev nu tat helt ned, visse forandringer blev foretat, og efter en nøie undersøkelse av dampkjelen var han overbevist om at damptrykket godt kunde fordobles. Efter tre dages forløp var alle forandringer utført, og maskinen blev i overvær av mange interesserte sat i gang. Den arbeidet med en slik voldsomhet at direktøren frygtet for at maskinhuset

skulde styrte sammen. Denne voldsomme ristingen varte ikke længe; saasnart vandet i minen var sunket en del, foregik pumpingen meget roligere, og da fredag morgen kom, kunde man, som Stephenson hadde lovet, sende folkene ned i minen.

Som tak for sit arbeide fik han 10 pund sterling (ca. 180 kr.). Denne sum var selvfølgelig en ubetydelighet i sammenligning med de værdier som var reddet, men for Stephenson var det en hel liten formue. Rygtet om denne bedrift spredtes snart, og det var ikke sjelden der blev sendt bud efter «bremseren» fra Killingworth, som «kurerte» mange maskiner som selv de dygtigste ingeniører ikke kunde klare. Kort tid efter blev han da ogsaa tilsynshavende maskinmester ved selskapet som eide minene ved Killingworth. Man tilbød ham en gig til bruk paa inspektionsturene, men det var kun motstræbende han tok imot tilbudet, da han var ræd for at folk skulde tro han var blit stor paa det.

I de følgende aar fik Stephenson en av sine bedste læremestre og medarbeidere i sønnen Robert. Da indtægtene nu var gode, sendte han gutten til nabolagets bedste skole og senere til en høiskole i Newcastle. Fritiden tilbragte Robert paa byens offentlige bibliotek, hvor han gjorde mange notiser og laget skisser og tegninger av maskiner og maskindele, da det ikke var tillatt at ta bøkene med hjem, og om kveldene studerte han dem sammen med sin far.

Robert hadde arvet farens virksomme og opfindsomme natur. Da han engang læste om Franklins forsøk med dragen og tordenskyen, maatte han ved første leilighet gjøre det samme, men han gik videre end Franklin; han bandt snoren fast til en ko som tilhørte naboen. Det

første forsøk gik godt, men da han senere brukte farens hest som forsøksobjekt, resulterte det i at den fik et saa kraftig elektrisk støt, at den kun med nød og neppe kunde humpe hjem.

Det bør heller ikke glemmes at Stephenson i lang tid syslet med opfindelsen av en sikkerhetslampe til bruk i minene, og selv om det senere opstod strid mellem ham og Davy om hvem opfindelsen skyldtes, blev allikevel Stephensons opfindelse meget paaskjønnet i traktene omkring Newcastle; man overrakte ham 1000 pund sterling.

Det tjener ham ogsaa til ære, at han engang med fare for sit eget liv lot sig heise ned i en mine hvor der var utbrudt ild i en av de dypeste minegangene, og hvor han paa ganske kort tid med stor snarraadighet og koldblodighet reiste en mur tvers over minegangen, saaledes at den atmosfæriske luft blev holdt ute, og ilden dermed slukket. Arbeiderne var frelst fra døden, og minene reddet fra ødelæggelse.

Efter nogen besøk i sit gamle barndomshjem i Wylam, hvor en slags kjøremaskine var sat igang paa en sporvei, utbad Stephenson sig tilladelse av mineselskapets bestyrelse til at forsøke at konstruere en ny kjøremaskine. Det lykkedes ham ogsaa at faa den fuldført, og den 25. juli 1814 blev «Blücher», som det nye lokomotiv blev kaldt, prøvet paa en skinnevei ved Killingworth. Det drog ganske godt, men arbeidet under sterke støt og et forfærdelig spektakel. Dets største hastighet var 7 km. i timen. Det syntes derfor meget tvilsomt, om damp kunde konkurrere med hesten; men saa fandt Stephenson paa at slippe dampen ut i skorstenen i steden for ut i fri luft, hvorved trækken forøkedes ganske betydelig, og hastigheten forbedredes.

Skjønt Stephenson maa dele æren for lokomotivets opfindelse og utvikling med andre, er det allikevel med rette man betegner ham som lokomotivets opfinder.

Stephenson var straks klar over at en av hovedbetingelsene for hele sakens fremme og løsning laa i konstruktionen av sterke, jevne og nøiagtig utførte banelegemer, og han indsaa at det vilde være umulig at lægge dem opover bakker; enten maatte man gaa rundt, eller ogsaa maatte man skjære sig igjennem, hvad der selvfølgelig vilde fordyre hele anlægget betydelig. Utsigtene til at anvende dampkjørsel med fordel syntes derfor i lang tid saa smaa, at Stephenson paany begyndte at tænke paa at utvandre til Amerika.

Da var det der kom anmodning til ham fra Hetton kulmineselskap om at anlægge en længere dampjernbane for dem. Da der imidlertid ikke var pengemidler nok til hans raadighet, kunde han ikke gjennemføre den slik som han gjerne ønsket det, men tre aar senere fik han anledning til at paabegynde utførelsen av et meget større foretagende, nemlig jernbanen fra Darlington til Stockton.

Dette foretagende blev planlagt av en saavel energisk som fremsynt mand, og allikevel var det først efter store overtalelser at Stephenson fik ham med paa sin plan. Senere gik de to i kompani om oprettelsen av en lokomotivfabrik i Newcastle, og Stephenson indskjøt de 1000 pund sterling han hadde faat som hædersgave for sikkerhetslampen. Det fortælles at da man holdt paa med dette baneanlæg, holdt Stephenson en liten tale, i hvilken han blandt andet sa: «Jeg tror dere vil opleve den dag, da jernbanen vil overgaa alle samfærdselsmidler i landet, da posten vil bli ført avsted med jernbanen, ja den tid vil komme, da det ogsaa vil bli billigere for en arbeider

at ta toget end at reise tilfots. Jeg vilde bare ønske jeg selv kunde faa opleve den tid, men det tør jeg neppe haabe, da jeg vet hvor langsomt fremskridtet baner sig vei.»

Det gik allikevel fortere end Stephenson hadde ventet; ti Darlington-Stockton-banen blev allerede aapnet i 1825.

Sin største seier vandt han allikevel ved indførelsen av damplokomotivet paa strækningen Manchester-Liverpool. Beretningen om den verdenshistoriske kamp, i hvilken George Stephenson seiret over Englands høieste sakkundskap, vilde her føre for vidt, men nogen faa interessante træk skal tilføies. Anlægget av selve linjen var forbundet med langt større indre end ytre vanskeligheter, idet han nemlig maatte forsvare sine planer for en parlamentskommission, som blev nedsat for at ta loven om baneanlæg op til drøftelse. Han stod helt alene overfor denne høie og lærde kommission, hvis medlemmer alle var motstandere av idéen, ja selv ingeniører av den høieste anseelse trak paa skulderen av Stephensons planer. Han turde derfor slet ikke nævne at hans nye lokomotiv kunde kjøre med en fart av 32 km. i timen; ti han vilde da sikkert blit betragtet som gal og straks sperret inde. Men han kjæmpet modig og tappert for sin sak og lot sig ikke avbryte av motstandernes haanende avbrytelser og tilrop. Han vandt da ogsaa terræn jo længere han talte, og da han hadde utviklet hvorledes han fra simpel «bremser» og maskinpasser var steget til den ledende montør ved grubeanlægget i Killingworth, utført nye baneanlæg, konstruert 16 lokomotiver, av hvilke nogen var sendt til Frankrig, samt ialt bygget 35 dampmaskiner, begyndte kommissionen at omfatte saavel manden som hans plan med interesse.

Da et medlem gjorde bemerkning om at lokomotivet vilde sætte saadan skræk i hestene, at det vilde være farlig at ride eller pløie i nærheten av jernbanen, svarte Stephenson bare at der ogsaa fandtes hester som var ræd for en trillebør! «Ja, men hvordan vilde det gaa,» spurte et andet medlem, «dersom en av disse maskinene fór bortover linjene med en fart av 9—10 miles (15—16 km.) i timen, og der saa kom en ko iveien for den? Vilde det ikke være et meget alvorlig tilfælde?» «Jo, meget alvorlig — for koen,» svarte Stephenson rolig. Et tredje medlem vilde gjerne vite om kjørne vilde bli meget forskrækket, hvis skorstenen paa et forbifarende lokomotiv var blit rødglødende av varmen fra røk og ild. Stephenson mente det vilde være meget vanskelig for en ko at se om skorstenen var rødglødende, eller om den var rødmalt.

Men alle hindringer var endnu ikke ryddet av veien. Hans plan gik ut paa at føre banen over en myr som fandtes paa strækningen; men en meget kjendt, erfaren ingeniør erklærte at det vilde være vanvid at føre jernbanen bortover myren, idet myrjorden da maatte fjernes, og utgiftene til dette vilde beløpe sig til henimot 300,000 pund sterling (ca. 5½ million kr.).

Hermed mente han at ha avsløret Stephensons uvidenhet, og enden paa saken blev da ogsaa at kommissionens flertal avslog at fremme projektet. Dette blev den haardeste prøve i hele Stephensons liv. Utsigtene var mørkere end nogen gang før, ja selv hans venner syntes at ha tapt troen paa ham og hans planer, og allikevel var det ut av dette mørke seirens lyse dag skulde gry.

Baneprojektet blev igjen bragt frem for parlamentet og denne gang vedtat med visse ændringer, og nu viste det sig at tilliden til Stephenson slet ikke var rokket. Man

ønsket nemlig at han skulde lede arbeidet, og han blev antat som ledende ingeniør med en løn av 1000 pund sterling om aaret.

Han begyndte først at ta fat paa det arbeidet man hadde erklært for vanvid at utføre, nemlig at lægge banen over myren. Han var overbevist om at der kunde lægges en dæmning bortover denne gyngende grund, naar den blev gjort saa let at den kunde flyte paa sumpen, og saa bred og sammenhængende at trykket og vegten av toget fordeltes over en stor flate, og dette maal naadde han ved at lage dæmningen av risfletning og lyng samt ved dype drængrøfter langs sidene.

Planen lykkedes, og den 1. januar 1830 bruste det første tog bortover myren, og linjen hadde bare kostet en tiendedel av hvad den dygtigste ingeniør, som hadde været Stephensons motstander, hadde spaadd, og det blev en av de bedste og billigste strækninger paa hele banen. Men der var endnu en del vanskeligheter at overvinde; der maatte bygges en tunnel, 2 km. lang, under Liverpool, store gjennemskjæringer maatte foretages, og der maatte bygges 63 forskjellige broer; men alt dette overvandt Stephenson ved sin store taalmodighet, flid og utholdenhet.

Selv om seiren nu var vundet, baneanlægget fuldført, og regelmæssig drift paabegyndt, var Stephensons gjerning langtfra avsluttet. Det var mange forandringer som maatte gjøres; problemet med hensyn til personvogner maatte løses, nye bremseindretninger konstrueres, bedre smøremetoder indføres, signaliseringssystem indrettes m. m. m.; men alt dette løste han til fuldkommen tilfredshet.

Naar Stephenson naadde at faa utrettet saa meget, skyldtes det den omstændighet at han trodde paa at mor-

genstund har guld i mund; tidlig og sent saa man ham færdes overalt hvor det blev arbeidet.

Til trods for at han i løpet av de kommende aar tjente mange penger og blev leder for nye store baneanlæg, glemte han aldrig at han selv hadde været fattig. Han sørget godt for sine arbeidere, bygget hyggelige hus for dem, og han tænkte ogsaa paa deres aandelige behov ved at bygge baade kirker og skoler nær arbeidspladsen.

Han glemte heller ikke sine gamle venner. Naar han opholdt sig i Newcastle, gik han gjerne ut til Killingworth, og det var ikke sjelden at han lot en fem punds note gli ned i haanden paa en fattig mand eller kone.

I august 1848 blev han efter et besøk i Birmingham angrepet av sterk feber og døde den 12. august samme aar, 67 aar gammel. Dermed avsluttedes et stort genis, en sterk og eiendommelig persons livsgjerning, en gjerning som har baaret og endnu bærer rike frugter til gavn og glæde for hele menneskeheten.

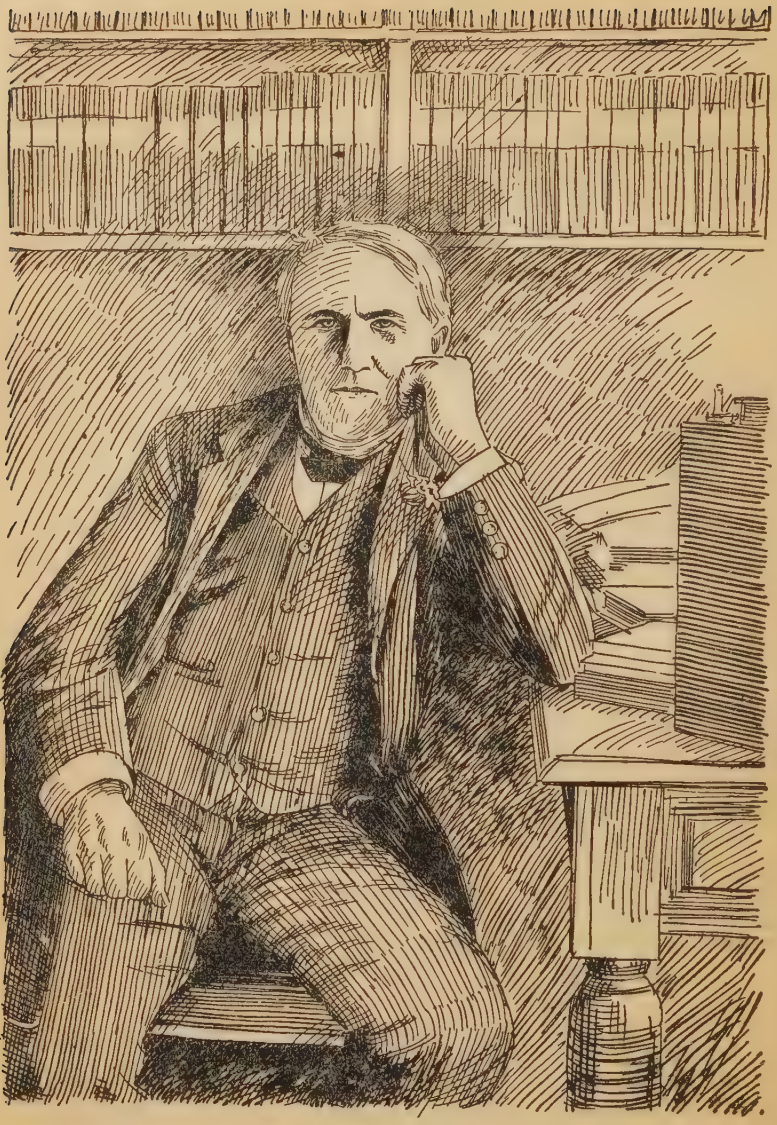

Thomas Alva Edison.

Thomas Alva Edison.

Verdens største opfinder.

Ingen opfinders navn har været paa saa manges læber, og ingen opfinder er blit saa beundret som Thomas Alva Edison, der blev født i den lille avsidesliggende by Milan, Ohio, i de Forenede Stater, den 11. februar 1847. Som saa mange andre der har vundet sig ære og berømmelse, arvet Edison hverken særlig begavelse eller rigdom fra forældrene, og hans tidligste barndom forløp uten bemerkelsesværdige hændelser.

Mens Thomas gik paa skolen, sat han nederst i klassen, og læreren trodde at gutten var dum og ikke dudde til noget. En dag hørte Thomas en samtale mellem skoleinspektøren og læreren, hvori denne blandt andet ytret at han [Thomas] var et «vindegg» og den dummeste gutten paa skolen, og han fór graatende hjem til sin mor og utgjød sit hjertes skuffelse og bedrøvelse for hende. Hun tok saa gutten i haanden og gik hen til skolen for at faa en samtale med de to herrer. Enden blev at Thomas blev tat ut av skolen, og nu begyndte moren selv at undervise ham. Hun hadde i sin tid været lærerinde i Kanada og forstod hvilken undervisning og hjælp et barn som Thomas netop trængte.

Som voksen skrev Edison med henblik paa den tid: «Det er min mor som har gjort mig til hvad jeg er; desværre beholdt jeg hende bare en kort tid; men mens hun levde, utøvde hun saa stor indflydelse over mig, at den vil bevares saa længe jeg lever.»

Thomas fik en meget kortvarig skoleundervisning utenfor hjemmet. Den tid han tilbragte paa skolebænken, beløp sig vistnok bare til nogen faa maaneder, men undervisningen han fik av sin mor, var omend mindre regelmæssig allikevel av en saadan natur, at den ansporet gutten til at lære noget, og han fik da ogsaa snart smak for læsning. Det var udelukkende gode og lærerike bøker han fordypet sig i, saaledes hadde han allerede i tolvaarsalderen gjennemlæst reformationshistorien, Gibbons og Sears verdenshistorie samt naturvidenskabelige bøker.

Gutten lærte selvfølgelig meget av alt det han læste, og det interessanteste træk fra denne periode er at han altid skulde forsøke at utføre de eksperimenter han læste om i de forskjellige naturvidenskapsbøker. Det fortælles saaledes at denne interesse for forsøk allerede viste sig, da han var ganske liten. Engang hadde han set gaasungene bryte ut av eggene, og da han spurte om hvorledes dette gik til, og fik vite at denne forbausende forvandling fremkom ved at moren hadde ligget paa eggene og varmet dem, skulde han straks forsøke, om han ikke kunde efterligne miraklet. En dag han var forsvundet, og søsteren forgjæves hadde lett efter ham mange steder, fandt faren ham ute i en lade liggende paa en del gaase- og hønseegg som han hadde samlet. «Utrugningen» lykkedes dog ikke.

Særlig forkjærlighet hadde han for at utføre fysiske og kemiske eksperimenter. Saasnart han hadde litt lom-

mepenger, kjøpte han enten eksperimentflasker eller kemikalier for dem. «Forsøkslaboratorium» hadde han indrettet i kjelderen, og for at være sikker paa at ingen blandet sig for meget i sakene hans, forsynte han hver eneste flaske med en seddel som han hadde skrevet «Gift» paa med store bokstaver. Undertiden hændte det at han under forsøkene laget saa voldsomme eksplosioner at moren, skjønt hun gjerne vilde at gutten skulde vedbli at dyrke sine interesser, allikevel truet med at rydde hele kjelderen. Men naar Thomas saa i fortvilelsen kom til hende og bad om naade, kunde hun allikevel ikke gjøre alvor av sin trusel.

Efterhvert som antallet av eksperimentene vokste, slog lommepengene slet ikke til. Han fik da en idé om at forsøke sig som forretningsmand ved at sælge aviser paa jernbanen. Det var meget motstræbende at forældrene gav sit samtykke til dette. Fra denne periode stammer et av hans mest rammende uttryk: «Alt kommer i hans vei, som arbeider mens han venter.» Avissalget syntes at passe godt for Edison, og saa fik han desuten anledning til at læse og følge med i begivenhetenes gang. Hans rute laa paa strækningen Port Huron—Detroit, to byer, som laa 100 km. fra hinanden. Midt paa dagen opholdt han sig nogen timer i sidstnævnte by, og da det fandtes et stort offentlig bibliotek der, benyttet han ventetiden til at utvide sine kundskaper.

Thomas var nu 14 aar gammel og maatte begynde at tænke paa en livsstilling, men saa utbrøt pludselig borgerkrigen, og da bladsalget som følge herav tok et stort opsving, og Edison tjente store penger, saa han til og med kunde ansætte en gut som sin medhjælper, gik livsstillingen i glemmeboken en tid.

En dag han kom gaaende opover en av gatene i Detroit, fik han i et vindu øie paa en liten boktrykkerpresse, som hadde været benyttet til trykning av regningsblanketter, visitkort, spisesedler og lignende, og den tanke slog straks ned i ham, at det vilde være en udmerket idé, om han kunde trykke et blad selv. Da han hadde tjent godt paa avissalget, hadde han penger nok til at kjøpe maskinen. Foruten pressen anskaffet han sig en del typer og oprettet saa sit lille avistrykkeri i sit kemiske laboratorium, som han altid førte med sig i godsvognen. Han blev saaledes med ett slag typograf, boktrykker, journalist, redaktør og bladutgiver. Bladet, som utkom en gang om uken, kaldte han «Weekly Herald» (Ukeherolden), og det opnaadde snart saa stor popularitet at det hadde 500 faste abonnenter ved siden av 200 numre til løssalg. Selvom bladet, hvad indhold og litterær smak angik, ikke frembød noget særlig storslagent, indeholdt det allikevel mange gode og interessante nyheter; ti gjennem bekjendtskap med en telegrafist fik Edison undertiden dagens nyheter, og offentliggjorde dem før de blev trykt i de almindelige aviser.

Edison viste saaledes at han forstod at tjene penger, og han var tidlig blit en dygtig forretningsmand. Da han senere gik i kompani med en anden gut, som førte regnskapet, overleverte han altid pengene til ham, og naar han fik sin andel utbetalt, stak han pengene i lommen uten at tælle dem. Da man engang spurte ham, hvorfor han gjorde dette, sa han: «Mit forretningsprincip er at stole fuldt ut paa min kompagnon.»

Desværre fik bladforetagendet en altfor sørgelig ende. En dag væltet nemlig Edisons spritlampe under togets voldsomme risting, hvorved det tok fyr i vognen og en

del smaating som laa derinde. Edison forsøkte forgjæves at faa bugt med ilden. Konduktøren og togføreren kom saa til, og snart var baalet slukket; men avisutgiveren fik sig en eftertrykkelig paamindelse, og hele historien, laboratoriet, boktrykkerpressen og Edison blev kastet ut ved næste station. Da toget kjørte videre, stod Edison graatende og rasende mellem sine ødelagte herligheter.

Men han tapte ikke motet. Var han i øieblikket sunket ned i mismotets avgrund, vilde verden være gaat glip av de mange epokegjørende opfindelser, som er blit en frugt av hans utrættelige tankes og haands virksomhet.

Det eftertrykkelige slag som konduktøren hadde git ham, paaførte Edison en tunghørthet som aldrig har forlatt ham; men han uttalte selv engang at det ikke hadde generт ham noget, tvertimot! Under sin senere virksomhet som telegrafist kunde han nemlig bare høre tikkingen av sit eget telegrafapparat og blev derfor ikke forstyrret av sin nabos apparat.

Da saavel redaktør som bladkontor var utkastet, flyttet Edison laboratoriet og trykkeriet hjem, hvor han utgav bladet under et nyt navn. Det synes som om «utkastelsen» helt hadde forandret Edisons journalistik; ti bladets artikler var nu altid fyldt med spydigheter og bitende satirer. Han undsaa sig ikke for at fremdra kjendte personers feil og særegenheter, hvilket selvfølgelig vakte de paagjældendes forbitrelse, og det gik saa vidt at en mand der følte sig meget fornærmet over en mindre smigrende omtale i den unge redaktørs blad, forsøkte at kaste ham i vandet. Bladet gik ind kort tid efter.

Naar Edison var hjemme, eksperimenterte han næsten altid med elektriciteten, og sammen med en nabogut

fik han snart laget en primitiv telegrafindretning fra det ene hus til det andre.

Faren holdt imidlertid strengt paa at gutten skulde gaa tilsengs senest kl. halvti, hvorved Thomas' tid blev beskaaret saa meget at han ikke kunde utføre sine spændende forsøk. Her var gode raad dyre! En aften undlot Thomas at bringe faren dagens aviser, men tilbød at skaffe ham nyhetene pr. telegraf fra sin kamerat. Faren gik ind paa dette, og nu begyndte telegrafapparatet at tikke, og nyhetene vedblev at indløpe til efter 11 aften til farens glæde og forundring. Efter den tid fik Thomas lov til at sitte oppe og eksperimentere saa længe han vilde.

Paa en av sine turer med avisene reddet Edison en dag en telegrafists lille søn fra at bli overkjørt av toget. Som paaskjønnelse for denne heltedaad tilbød telegrafisten at undervise den unge Edison mere indgaaende i telegrafiens kunst. Han tok meget gjerne mot tilbudet og hadde i løpet av tre maaneder lært saa meget, at læremesteren ikke kunde føre ham videre. Kort efter blev han ansat som telegrafist i Port Huron.

Det kan imidlertid ikke sies til Edisons ros at han var nogen særlig paapasselig telegrafist; ti han brukte saa meget av sin fritid til eksperimenter, at han, naar han hadde nattevagt, faldt i søvn og saaledes undlot at rapportere de tog som kjørte forbi. Tilsidst beordret en ærgerlig inspektør ham til hver halve time at signalisere «A» til næste station. Det varte imidlertid ikke længe, før Edison hadde faat konstruert et meget sindrig automatisk signal, som nøiagtig hver halvtime signaliserte «A», og han kunde nu igjen faa sin nødvendige søvn. Men saa hændte det en nat at inspektøren, som opholdt sig

ved den næste station, forsøkte at komme i forbindelse med Edison for at faa en samtale med ham. Da han ikke fik svar, kjørte han op til stationen for at faa opklart mysteriet. — Edison fik avsked.

Den unge telegrafist fartet fra sted til sted. Han beskrives som en grov og uslepen person og meget likegyldig med sin paaklædning. Han redte sjelden haaret sit, og det faldt ham næsten aldrig ind at børste støvlene, og hans klær kostet ham ikke mange penger. Men hans dygtighet som telegrafist var ubestridelig; han kunde motta og avsende telegrammer med en slik færdighet og fart, at han var gjenstand for alles beundring og misundelse og blev hurtig kjendt som en av landets dygtigste telegrafister.

Efter en del omstreifing fra by til by landet Edison tilsidst i New York. Da han en dag kom ind paa aktiebørsen, fandt han at der hersket den største forvirring paa grund av en feil i en av de saakaldte «indikatorer», en slags børstelegraf, som det fandtes et par hundrede av, og paa hvilke kursene paa de vigtigste børspapirer ved en elektrisk indretning blev trykt paa papirstrimler. De fleste av New Yorks vekselerere var tilstede, men ingen forstod at rette feilen. Edison iagttok en stund den forvirrede situationen med den største sindsro, hvorpaa han henvendte sig til en av kontorchefene og spurte, om man vilde tillate ham at forsøke at rette feilen. Han fik straks tilladelsen, gik bort til et av apparatene og fjernet en liten fjer som var løsnet og var faldt ned mellem hjulene. Saasnart fjeren var sat paa plads, kom hele maskineriet igang igjen. Edison blev kort efter engagert som mekaniker og tilsynshavende med en aarlig gage av 3,600 dollars.

Han fik nu raad til at oprette et eget verksted og begyndte med vidtgaaende eksperimenter paa forskjellige omraader. Det var da særlig telegrafapparatet han beskjæftiget sig med; saaledes arbeidet han i lang tid paa at fremstille et apparat (Duplex-telegrafen), hvorved to telegrammer kunde sendes gjennem samme traad samtidig.

Edison blev en dag kaldt ind paa det firmas kontor som fremstillet børstelegrafen, og i hvis tjeneste han hadde staat en tid, og chefen sa til ham: «Det er bedst vi faar en opgave over Deres opfindelser. Hvor meget har De tænkt Dem de er værd?» Edison skulde til at nævne en sum paa et par tusen dollars, men betænkte sig saa og bad chefen gi et tilbud. «Vilde de synes at 40,000 dollars var passende?» spurte chefen. Edison fortæller selv at han aldrig har været saa nær ved at besvime som dengang; men han fik allikevel sagt at han syntes det var et pent tilbud.

Edison var ikke sen til at benytte sig av de 150,000 kr. han saaledes var kommet i besiddelse av. Han leiet straks et verksted i Newark, en by i nærheten av New York, kjøpte maskineri og engagerte arbeidere og paabegyndte konstruktionen av børstelegrafapparater, som det indløp store ordrer paa. Forretningen maatte snart utvides, og paa kort tid hadde han 50 mand paa verkstedet.

Nu gik det slag i slag med opfindelsene, saaledes at han i aarene fra 1868—75 hadde tat patent paa 110 forskjellige større og mindre opfindelser. De vigtigste av disse var foruten børstelegrafen den saakaldte flerfoldstelegraf (duplex, quadruplex- og sextoplex-apparatene), apparater ved hvilke man kan sende to, fire ja endog seks telegrammer paa samme tid gjennem én traad.

Hans næste opfindelse bestod av et automatisk hurtigtelegrafapparat, hvorved det lykkedes paa et særskilt fremstillet kemisk papir at nedskrive telegrammene med en ganske enorm hastighet. Senere opfandt han desuten et apparat som man kan videreforsende sin haandskrift med.

Fra telegrafen gik han over til telefonen, og en av hans største opfindelser er telefon-avsendelsesapparatet, den saakaldte «kultelefon». For denne fik han 6,000 dollars utbetalt hvert aar i de følgende sytten aar. Det paastaaes endvidere at det var Edison som introducerte det bekjendte «Hallo!» I begyndelsen pleide folk altid at si: «Er De der,» eller: «Er De klar til at tale med mig.»

Mens Edison holdt paa med at bygge grundvolden for telefonens verdenserobringer, utgik der en ny merkværdig opfindelse fra hans haand, nemlig fonografen eller talemaskinen, der — selv om den ikke har faat saa stor praktisk betydning som telefonen — allikevel maa regnes som et av de genialeste verker Edison har skapt.

Edisons største gave til menneskeheten er utvilsomt den elektriske glødelampe. Den første betingelse for at løse problemet var at finde en fiber eller traad som kunde gjennemfares av den elektriske strøm uten at brænde eller smelte. Opfinderen anvendte ialt 13 maaneder til at eksperimentere med forskjellige metaller, men tilsynelatende uten resultat. Endelig fik han en dag den idé at man kanske kunde bruke en kultraad, men den ene traad efter den anden av dette skjøre stof knækket, før den kunde sættes ind i glasbeholderen. I tre dage og tre nætter arbeidet Edison og hans medhjælpere utrættelig for at overvinde denne store vanskelighet. Endelig den tredje nat, da man var utmattet til det yderste, kro-

nedes bestræbelsene med held. Det smukke elektriske lys sendte sine klare, skarpe straaler ut i laboratoriet. I lang tid stod Edison og hans medhjælpere aandeløse og betragtet vidunderet. Denne skjøre traad holdt bare i vel 40 timer, men man hadde allikevel opdaget en av naturens hemmeligheter. Edison hadde ialt anvendt 40,000 dollars paa sine eksperimenter for at naa saa langt.

Man satte nu straks vidtomfattende undersøkelser igang for at finde stoffer til sterkere kultraader. Man sendte mænd ut til alle dele av verden, Kina, Birma, Malakkahalvøen, Brasilien, Vestindien, Meksiko, Forindien, o. s. v. Ialt blev der undersøkt fibre av ikke mindre end 6000 forskjellige plantearter. Tilsidst fandt man endelig det rette stof, nemlig en slags bambus; men der var da ogsaa anvendt 100,000 dollars til undersøkelser og forsøk. Efterhvert gjorde Edison nye forbedringer. Metaltraader kom senere til at avløse kultraadene, og i løpet av faa aar straalte det elektriske lys i alle dele av den civiliserte verden.

Men dette var kun begyndelsen. Der maatte ogsaa findes en maate at maale strømmen paa; der maatte opfindes akkumulatorer, transformatorer o. s. v. Det beret-tes at da Edison arbeidet paa sin akkumulator og hadde utført flere tusen forsøk uten at naa sit maal, sa en av vennene til ham: «Det maa da være ærgerlig at ha lagt et saa vældig arbeide paa saken og ikke ha naadd til noget resultat. «Hvad mener De, mand! Ingen resultater!» utbrøt Edison. «Jeg har masser av resultater; ti jeg har fundet tusener av ting som ikke kan brukes!»

Det vilde føre altfor vidt at nævne de utallige opfindelser og forbedringer av opfindelser Edison har gjort i

tidens løp. Som et andet av hans livsverker maa nævnes dynamoen, det elektriske lokomotiv samt kinetoskopet, et slags fotografiapparat som anvendes til optagelsen av levende billeder. Edison maa derfor, selv om andre senere har ændret en del ved kinematografien, allikevel nævnes i første række blandt filmens opfindere.

Edison har ialt indgit over 1500 patent-ansøkninger, og som et bevis for hvor frugtbar hans tanke endnu er, og over hvor mange vidt forskjellige felter den spænder, kan endnu nævnes opfindelsen av en elektrisk pen, en ny metode til at opbevare frugt i et lufttomt rum, nye maater til fremstilling av speilglasruter, nikkelakkumulatoren, et telegrafapparat, hvorved man uten traad kan telegrafere til et tog i bevægelse, megafonen, en fonomotor, et apparat gjennem hvilken kraften av den menneskelige stemme er i stand til at drive en liten maskinsag. Endvidere tasimeteret, hvorved man kan maale varmen av en persons haand i en avstand av 10 meter.

Edison har to særskilte interesser og livsglæder, sit arbeide og sit hjem. Hans kjæmpemæssige arbeidskraft og de utallige opfindelser som er utgaat fra hans haand, har gjort ham til en av nutidens største helter, og hans livs eventyr har hat indflydelse paa ungdommen utover hele verden. Det er et egte amerikansk eventyr, bygget paa begeistring, ukuelig energi og kronet med en passende belønning; men det som Edison skatter meget høiere end penger, er en taknemmelig menneskehet, som er blit rikere og lykkeligere gjennem hans aldrig svigtende flid, hans utrættelige arbeidslyst og smittende livsglæde.

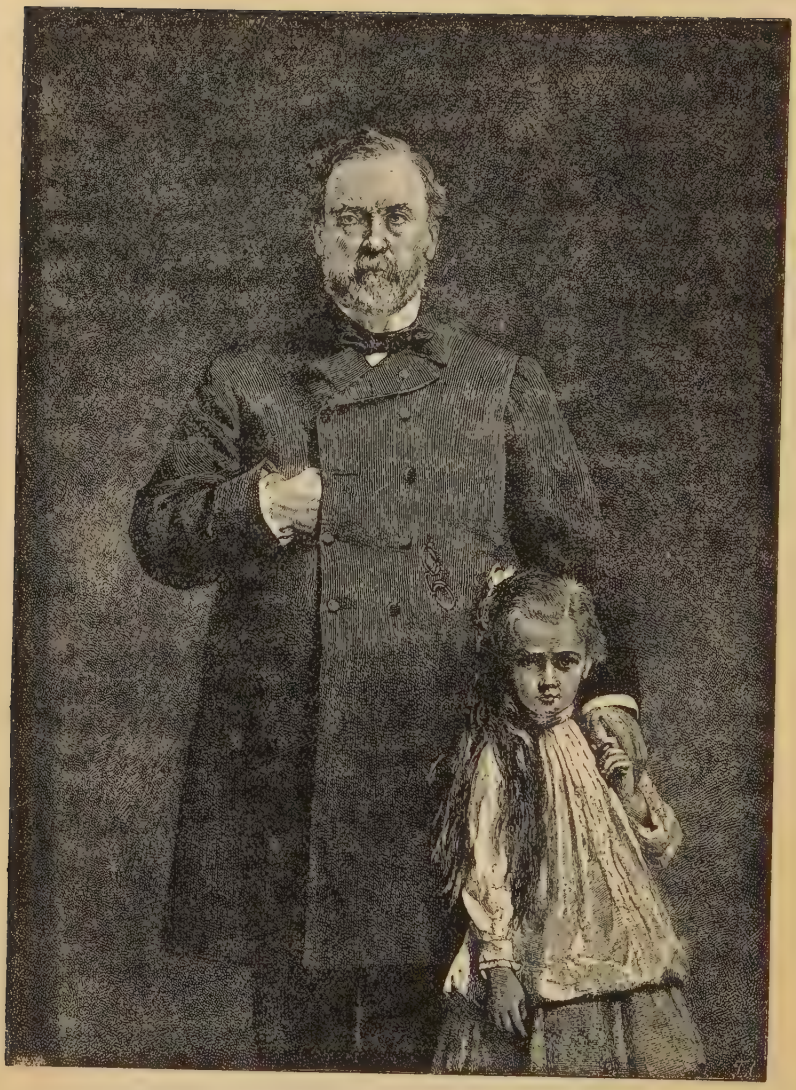

Louis Pasteur.

Louis Pasteur.

Pasteuriseringens far.

Denne fremragende og vidunderlige skikkelse, hvis navn staar over disse linjer, maa regnes blandt menneskeslegtens største velgjørere. Han fødtes paa en tid, da dønningene fra den franske revolution endnu merkedes. Med revolutionen var større og skjønnere tanker om frihet og menneskeværd traadt ut i livet; gamle skranker var blit nedbrutt, og nye vidder aapnet. Forskning og videnskap stevnet ind i en ny, herlig tidsalder.

Paa grænsen mellem to tidsaldre blev Louis Pasteur født den 27. december 1822 i den lille landsby Dole i Jurabjergene, Frankrig. Det var aaret efter at den vældige Napoleon som Europas fange var død paa den lille ø Sankt Helena ute i Atlanterhavet. Uendelig mere velsignelsesrik var Pasteurs virksomhet end alle den korsikanske kapteins glimrende felttog. Pasteur overvandt og beseiret fiender, menneskets uhyggeligste og farligste. Hans livsgjerning var helliget dette at gi, ikke at ta liv.

Faren hadde deltat i Napoleons felttog og var flere ganger blit dekorert paa slagmarken. Ved felttogenes

avslutning vendte han tilbake til Frankrig fattig som en kirkerotte. Det lykkedes ham en tid at faa arbeide paa et garveri; men lønnen var liten, og familien maatte leve et meget tarvelig og sparsommelig liv.

Begge forældrene drømte om at Louis skulde bli noget stort, og man gjorde derfor alt for at han fik den bedst mulige utdannelse. Den gamle Pastur uttrykte ofte haabet om at sønnen en dag maatte komme til at beklæde embedet som professor ved kollegiet i Arbois. Saasnart Louis derfor var gammel nok, blev han sendt til en nærliggende høiskole.

Guttens barndom forløp uten nævneværdige begivenheter. Paa skolen hørte han til gjennemsnitsklassen av elevene, og han maatte studere likesaa grundig og flittig som kameratene for at kunne følge med.

Hans interesse vaaknet tidlig for kemien, og jo mere han nød av sine læreres undervisning — og han hadde en lærer som Dumas — desto større forkjærlighet fattet han for dette interessante fag, ja tilsidst blev hans tanke fuldstændig optat av dette ene: at eksperimentere. Han opholdt sig i timevis paa laboratoriet, og ofte glemte han spisetidene, hvorfor kameratene gav ham økenavnet: «Laboratorielarven».

Da en av lærerne ved den bekjendte skole «Ecole normale» en dag hadde beskrevet processen ved hvilken fosfor kan utvindes av bensubstans, sluttet han sine bemerkninger med at uttale at eksperimentet meget sjelden blev utført, fordi der til gjennemførelsen av det krævdes en Jobs taalmodighet. Men netop dette appellerte til Pasteurs forskernatur, og denne kjendsgjerning syntes han var aarsak nok til at eksperimentet burde forsøkes. Klokken var derfor bare 4 næste morgen, da

man fandt ham nede paa laboratoriet med en stor haug ben foran sig. Han fortsatte at eksperimentere hele dagen indtil kl. 9 om aftenen; men da kunde han ogsaa triumferende fremvise 60 gram fosfor.

Da han hadde fuldendt sin utdannelse, kom forfremmelsene slag i slag, saa han allerede i en alder av kun 32 aar blev utnævnt til dekanus ved «Ecole normale». Hermed begyndte han den berømmelige, offentlige løpebane, som har gjort ham til den største forsker og den mest elskede mand Frankrig har fostret.

Et av de herligste karaktertræk i Pasteurs liv og virksomhet var dette: Han trodde paa Gud av hele sit hjerte og paa bønnens altbeseirende magt. Han tok fat paa enhver ny og vanskelig opgave med en indre forvisning om guddommelig bistand, og han uttalte selv før sin død at det skyldtes skaberen, naar det var blit ham forundt at frarive naturen hemmeligheter som mange av samtidens store lærde ikke hadde kunnet aabenbare. «Velsignet er den mand,» sa han engang, «som huser i sin sjæl Guds ideal for mennesket, og som med glæde stræber efter at naa det.»

Pasteur var i sandhet videnskapsmand, og den videnskap han særlig dyrket, var naturforskningen. Sine første opdagelser gjorde han i forbindelse med nogen eksperimenter paa gjæringsprocessenes omraade. Da Pasteur foretok disse undersøkelser, docerte man at gjæringen udelukkende var en kemisk reaktion. Pasteur hadde imidlertid en helt anden opfatning av saken. Gjennem sine forsøk slog han nemlig fast at gjæringen blev foraarsaket ved tilstedeværelsen av levende organismer, bakterier eller — som han kaldte dem — gjærsop. Av disse opdaget han snart flere forskjellige.

Iblandt den mangfoldighet av undersøkelser han gjorde over gjæringsprocessene, bør heller ikke glemmes at han anviste metoder til rendyrkning av gjærsop. Han fandt ogsaa en maate hvorpaa skadelige former herav stanses i utviklingen — en opdagelse som blev av overmaade stor økonomisk betydning for Frankrig, ja for store dele av verden. Processen bestod i en simpel ophetning til 60 gr. og er efter Pasteur blit kaldt pasteurisering og anvendes overalt i verden ikke alene overfor vin, men ogsaa overfor øl og melk, fordi man herved opnaar at dræpe de almindelige smittebakterier.

Det skedde snart en hel revolution indenfor sygdomsaarsakenes dagjældende teorier. Saasnart det var godtgjort at bakteriene fandtes, stillet Pasteur sig et andet spørsmaal: Hvor stammer disse smaa organismer fra? Hvorledes kan livsorganismer findes i saa enkle sammensætninger? Mon soppene danner sig selv, eller dannes de av bakterier? Og i sidste tilfælde, hvor stammer saa bakteriene fra? — Pasteur kom herved ind paa en grundig undersøkelse av den gamle antagne teori om en slags selvvekst, en teori som gik ut paa at materie under visse gunstige forhold var i stand til at danne og skape liv.

Den berømte Aristoteles hadde docert at alle tørre legemer som blev fugtige, og alle fugtige legemer som blev tørre, fremavlet dyreliv. Den kjendte alkemist, dr. Van Helmot, hadde likeledes paa Louis den XVI's tid skrevet at de dunster som opstiger fra en myr eller moradsbund, frembringer rør, sniler, igler, græsarter o. s. v. Han hadde blandt andet recepter paa hvorledes forskjelligt dyreliv kunde skapes; den mest kuriøse av disse er sikkert den som gik ut paa at frembringe mus. Han sier: «Man putter en gammel skjorte ned i en eller anden for-

dypning i et skib som er lastet med korn. I løpet av 20 dage vil den gjæring som opstaar i skjorten og kornet, ha virket derhen at en del av hveten er blit omdannet til mus. Musene fødes fuldvoksne, og der er baade hanner og hunner.»

Det var disse og lignende idéer, videnskapsmændene trodde paa og lærte, indtil den italienske naturforsker Redi, som var mindre lettroende, i midten av det syttende aarhundrede underkastet selvutviklingslæren meget grundige undersøkelser og blandt andet paaviste at maddiker i kjøt utvikledes av flueegg. Selvutviklingsteoriens tilhængere indrømte nu at det var mulig de hadde tat feil; men de hævdet allikevel at selvutviklingslæren ikke dermed var tilintetgjort. Hvorledes skulde man ellers kunne forklare organismens tilstedeværelse og hurtige formering i alle døde dyr og vegetabilske stoffer som gik i forraadnelse?

Det blev ved Pasteurs seige utholdenhet og ubetvingelige forskernatur mulig at finde en fornuftig løsning paa dette knudrede spørsmaal. Da han paabegyndte sine undersøkelser, mente hans tidligere lærere det hele vilde være forgjæves, og flere av dem henvendte sig gjentagne ganger til ham for at overtale ham til ikke at spilde tid og kræfter paa at motbevise selvutviklingslæren. Men ingenting kunde stanse Pasteur; han maatte løse gaaden. «De vil aldrig finde nogen vei gjennem denne labyrint,» sa filosofen Biot. «Jeg vil allikevel forsøke,» sa Pasteur meget beskedent, og saa tok han fat.

Han besteg de høieste fjeld for at anstille undersøkelser og gjøre eksperimenter. Efter 10 aars omhyggelig og i alle enkeltheter indgaaende arbeide kom han til følgende slutninger: at alt liv utspringer fra andet liv, at

det er umulig at motbevise at mikroskopiske organismer eller celler kommer til verden uten netop gjennem bakterier eller celler av samme art. Man forsøkte, men uten held, at omstøte Pasteurs paastand.

Efter at ha fuldendt sin videnskabelige ekspedition fortsatte Pasteur sine studier vedrørende gjæringsprocessene, indtil han blev kaldt til at finde aarsaken til den silkeormspest som hadde grepet saa voldsomt om sig i Frankrig, at den truet med at bli en national ulykke.

Pasteur tok øieblikkelig fat paa sine undersøkelser. Han opdaget ogsaa snart ved mikroskopets hjælp nogen ganske smaa celler som levde i konkonene. Han anbefalte at kun de ormer som ikke var angrepet av disse sykelige celler, skulde faa lov at leve. Man fulgte hans raad, og det blev oprettet stationer for at opdrætte nye, friske ormer. Det lykkedes endelig efter mange aars indgaaende arbeide at bringe silkeindustrien tilbake til dens før saa fremtrædende plads.

Pasteur begyndte dernæst at studere den bakterie som foraarsaket den ødelæggende hønsekolera. Han opdaget at man ved at utsætte denne bakterie for luftens paavirkning i længere tid svækket dens evne til at skade. Han paaviste endvidere at man ved at indsprøite nogen saadanne svækkede bakterier i et sundt fjerkræ ikke dræpte det, men at dyret fik et let og hurtig anfald av sygdommen, og siden var det uimottagelig endog i det mest haardnakkede tilfælde. Dermed hadde Pasteur opnaadd at finde et fuldstændig sikkert forebyggelsesmiddel mot denne sygdom, der paaføres av bakterier.

Paa denne tid utbrøt der iblandt de store faarehjorder i Frankrig en meget ondartet og smitsom sygdom, den saakaldte miltbrand. Hvert aar reducertes faare-

flokkene ganske uhyggelig som følge av denne pest. De dyr som blev rammet av sygdommen, døde som regel i løpet av nogen faa timer.

Man vendte sig igjen — og heller ikke denne gang forgjæves — til Pasteur. Nu som altid kastet den store videnskapsmand sig over denne nye opgave med hele sin iver og interesse, og snart kunde han paavise at miltbrand foraarsakedes ved tilstedeværelsen av en viss art rørlignende bakterier. Han fortsatte sine studier, indtil han likesom ved hønsekoleraen hadde fremstillet et indpodningsmiddel av svækkede miltbrandsbakterier, som ikke dræpte faarene, men gjorde at de fik sygdommen i en meget mild grad, idet der samtidig opstod uimottagelighet for yderligere angrep av sygdommen.

Men det pres som i alle disse aar hadde hvilt paa Pasteur, var for tungt og voldsomt, og den store varmhjertede forsker, som hadde gjort saa meget for at bringe lindring og styrke til andre, ramtes pludselig, kun 45 aar gammel, av en ondartet lammelse. Han trodde selv at døden var nær forestaaende, og hans ellers saa ubetvingelige mot svigtet ham.

«Jeg beklager at jeg skal dø,» sa han til en god ven som var kommet til hans leie. «Hvor meget jeg vilde ønske jeg kunde ha ydet mit land langt større tjenester!»

Selv om hans liv var endt her, vilde han uten tvil ha været den mand som hadde ydet sit fædreland den største tjeneste, og hans navn vilde for stedse staat indridset blandt videnskapens største skikkelser. Men den Gud som i det svundne hadde hjulpet denne samvittighetsfulde, bedende og troende mand, hjalp ham ogsaa nu.

Saasnart Pasteur nogenlunde hadde gjenvundet kræftene, tok han fat paa nye, uløste problemer. Han

kastet sig særlig over studiet av den frygtede hundegalskap. Folk som blev bitt av hunder som var angrepet av denne sygdom, døde under de frygteligste lidelser. Pasteur stillet sig straks det spørsmaal: Er hundegalskapen en bakteriesygdom? — Han begyndte nu en række eksperimenter med gale hunder og kom til det resultat at sygdommen virkelig foraarsakedes av en bakterie, og at angrepet i regelen var rettet paa det centrale nervesystem. Det lykkedes ham ogsaa snart at fremstille forskjellige slags indsprøitningsvæsker, som han saa begyndte sine forsøk med. Eksperimenter som foretokes paa hunder, viste sig likesaa heldige som forsøkene med faarene. Men vilde behandlingen ogsaa vise sig at holde stik paa mennesker? Det skulde snart bli prøvd!

En liten ni aars gut blev en dag paa veien til skolen angrepet av en rasende hund og frygtelig forbitt i hodet. Forældrene tok gutten med til en læge, som imidlertid henviste dem til Pasteur som den eneste der kunde hjælpe gutten. Litt frygtsomt, men allikevel haabefuldt begyndte Pasteur en række indpodninger i likhet med dem han hadde foretat paa hundene. Bortset fra litt smerte ved selve indsprøitningen følte gutten ellers intet og forblev fuldstændig sund og frisk, og da den frygtede time for sygdommens rasende og grufulde angrep passertes uten at der skedde noget, var Pasteurs glæde ubeskrivelig; ti hermed var jo ogsaa denne rædselsfulde sygdom beseiret.

Nyheten om Pasteurs nye, epokegjørende opdagelse spredtes hurtig utover verden, og folk som var blit bitt av gale hunder, strømmet nu til hans laboratorium fra alle kanter. I løpet av kort tid hadde han behandlet over 350 patienter og kun en eneste var avgaat ved døden.

Denne hans nye triumf inspirerte da ogsaa til en storstilet gave. Fra alle dele av Europa strømmet gavene ind. Folk av alle samfundsklasser vilde være med at reise en anstalt til helbredelse av den forfærdelige sygdom, hvis dødelige brod Pasteur hadde fjernet. Et fond paa vel 2½ million francs var snart indsamlet, og det berømte Pasteur-institutet i Paris reistes.

Da denne verdensberømte anstalt blev indviet, var Pasteur naadd til sit livs aften. Svækket av overanstrengelse og sygdom var han saa betat og bevæget, at han neppe kunde tale, hvorfor han maatte be sin søn om at læse op den adresse han hadde skrevet for anledningen. Der stod blandt andet: «Desværre! — Det er mig en bitter sorg at jeg selv drar ind i denne bygning som en beseiret mand, beseiret av tiden, berøvet mine lærere, mine kampes og seires kamerater. Jeg har dog i det mindste den trøst, at det vi alle har arbeidet for, aldrig vil dø.»

Hans ord var profetiske; ti efterhvert som kjendskapet til bakteriene er skredet frem, har andre med held fundet nye midler og metoder til at motvirke og beseire disse smaa, usynlige, men saa mægtige menneskefiender. De mange vaksiner Pasteur fremstillet, gav støtet til den senere saa frugtbringende serumsbehandling.

Pasteur døde den 28. september 1895.

Det blev ham forundt at løse gaader som ingen før hadde magtet. Han aapnet døren ind til nogen av naturens hemmelige lønkamre, og tusener, ja kanske millioner er deres tal som har høstet glæde, sundhet og lykke av hans utrættelige, uegennyttige indsats i videnskapens og menneskeslegtens historie.

Florence Nightingale.

Florence Nightingale.

Sykeplejerskenes dronning.

Da en del officerer fra den store krimkrig for nogen aar siden var samlet ved en mindefest, foreslog en av de tilstedeværende at hver deltager paa et stykke papir skulde nedskrive navnet paa den person som under hele krimkrigen stod som den største og uforglemmeligste for deres bevissthet. Da sedlene blev samlet ind, fandtes kun ét navn paa dem alle: *Florence Nightingale.*

Denne paa sit omraade uforlignelige kvinde blev født den 12. mai 1820 i byen Florence i Italien. Da Florence var fem aar gammel, flyttet familien til Lea Hurst i England. Her tilbragte hun barneaarene og størstedelen av sin ungdom, og det var herfra, hun drog ut paa sin berømmelige færd til Skutaris hospitaler og lasarettene paa Krim, og hertil søkte hun hen efter krimkrigens avslutning.

Allerede som ganske ung utførte hun et ikke ubetydelig arbeide i sin hjemegn blandt de fattige syke. Det var ogsaa hende som under sygdom i hjemmet maatte pleie familiens medlemmer. Herved vokste hendes kjærlighet til og forstaaelse av sykepleiearbeidet, og snart var hun kjendt som Lea Hursts barmhjertige samaritan.

Opmuntret av det held hun hittil hadde hat i sin gjerning i hjemmet og nabolaget, besluttet hun at dygtiggjøre sig til en større og mere omfattende virksomhet. Hun paabegyndte derfor et grundig og systematisk studium av sykepleiens ædle gjerning, og for hurtigere at naa sit maal reiste hun til London, Edinburgh og Dublin for paa de derværende hospitaler at bli kjendt med de metoder man anvendte der. Senere studerte hun ogsaa ved en del hospitaler i Frankrig, Tyskland og Italien og tilegnet sig efterhvert et meget indgaaende kjendskap til de forskjellige metoder og behandlinger som anvendtes i Europas bedst indrettede hospitaler. Hun gjorde overalt grundige iagttagelser og fandt, idet hun stadig anstillet sammenligninger, at England stod uhyre langt tilbake for det øvrige Europa paa sykepleiens omraade.

Mens sykepleiearbeidet paa det europæiske fastland blev utført av velutdannede, venlige, omhyggelige og samvittighetsfulde søstre, som hadde kjærlighet til og forstaaelse av den gjerning man betrodde dem, blev størstedelen av dette arbeide i England utført av de groveste kvindetyper, som ikke alene manglet utdannelse, men som i regelen ogsaa savnet det som er ganske uundværlig for en sykepleierske, nemlig den nødvendige ømme, forstaaende følelse overfor patientene.

Under sit ophold i Tyskland indtegnet Florence Nightingale sig ogsaa paa diakonissestiftelsen i Kaiserswerth. Saavel her som paa nogen søsteranstalter fik hun god anledning til at studere sykepleien ved de protestantiske hospitaler og institutioner. Under sit ophold i Frankrig hadde hun bare besøkt katolske anstalter; men i Kaiserswerth fandt hun det samme ypperlige system som hun hadde beundret blandt de romersk-katolske søstre.

Kundskapsberiket reiste hun saa tilbake til England. Der skulde imidlertid gaa tre aar, før hun blev kaldt til sin store livsgjerning. Det var den forfærdelige krimkrig som indirekte blev midlet til at hæve Florence Nightingale op paa udødelighetens tinder. Den 28. mars 1854 blev Englands krigserklæring under den vildeste begeistring proklamert fra børsen i London, og da Frankrig stod som Englands allierte til beskyttelse av Tyrkiet mot det mægtige Rusland, var snart et kjæmpemæssig krigsmaskineri sat i bevægelse paa begge sider av Kanalen, og man var i England sikker paa en hurtig seier.

Meddelelser om britiske seire lot heller ikke vente længe paa sig, men samtidig kom de mest gruopvækkende rapporter om hvorledes tusener av Englands unge mænd laa saaret og døende, dels paa slagmarkene og dels paa de altfor smaa uhygieniske hospitaler, uten at man var i stand til at yde dem den nødvendige hjælp og pleie. Sammen med det glædens og seirens rop som gjenlød over hele England, blandet der sig efterhvert et fortvilelsens og harmens skrik over den jammerlige behandling som blev de syke og saarede soldater til del.

En krigskorrespondent gav sin forbitrelse over forholdene ved fronten luft i følgende kraftige uttryk: «Selv de mest almindelige apparater og instrumenter til hjælp for de syke og saarede mangler, og man skjænker hverken renslighet eller den simpleste sømmelighet den ringeste tanke. Stanken er forfærdelig, og saavidt jeg har været i stand til at undersøke forholdene, dør soldatene uten at der gjøres den mindste anstrengelse for at redde deres liv.»

Kort tid efter at denne meddelelse hadde naadd England, kom der et saa manende oprop fra en av bladet «Ti-

mes»s krigskorrespondenter, at hele England blev vækket til en forstaaelse av hvilken forfærdelig likegyldighet man hadde utvist overfor de tapre mænd som var villige til at gi sit liv for fædrelandet. I opropet stod der blandt andet: «Findes der ikke blandt vort folk hengivne, selvopofrende kvinder, som har evne, lyst og vilje til at reise ut og hjælpe de syke og lidende soldater i Skutaris hospitaler? Staar ingen av Englands døtre i denne forfærdelige nødens time færdig til at opta den barmhjertige samaritans gjerning? Frankrig har forlængst utsendt sine barmhjertighetens søstre i flokkevis, og de sitter i øieblikket ved de saaredes og døendes leie for at skjænke dem den trøst, lindring og opmuntring som kun en kvinde kan yde. Skal vor selvopofrelse staa tilbake for den Frankrig lægger for dagen? Skal vi ikke ta fat paa den gjerning Kristus saa høilydt har velsignet, idet han sier: «Hvad I har gjort imot én av disse mine mindste brødre, har I gjort imot mig.»»

Da dette hjerteskjærende oprop offentliggjordes i England, tænkte alle paa Florence Nightingale. Hun var den kvinde som var bedst skikket og utrustet til at organisere sykepleiearbeidet derute ved fronten. Hun hadde foruten den nødvendige kundskap og utdannelse den sjæls- og karakterstyrke som behøvdes for med held at kunne gjennemføre en saa vanskelig mission. Det gik da heller ikke mange dagene, før man fra krigsministeriet henvendte sig til hende og bad hende om øieblikkelig at gjøre sig færdig til at reise ut og paata sig ansvaret med at ordne hospitalsforholdene i Skutari og ved fronten paa Krim.

Florence Nightingale hadde læst de rystende ord i «Times» saa ofte at de forfulgte hende dag og nat: «Findes

der ikke blandt vort folk hengivne, selvopofrende kvinder, som har evne, lyst og vilje til at reise ut og hjælpe de syke og lidende soldater i Skutaris hospitaler?» Til sig selv hadde hun straks svart: «Jo, de findes!» Hendes beslutning var derfor allerede tat, før krigsministeriets henstilling naadde hende, og hun betragtet opfordringen som et direkte kald fra Gud til et arbeide han i sit forsyns styrelse hadde gjort hende skikket til.

I spidsen for en stab paa 38 sykepleiersker drog hun saa avsted under titlen: forstanderinde for østens sykepleiestab; men hun var bedst kjendt under navnet: «Lady in Chief» (øverstbefalende frue). Foruten hospitalene i Skutari stod otte lasaretter bak fronten under hendes ledelse.

Det var et hjerteskjærende syn som møtte hende, da hun foretok sin første inspektion paa sykestuene i Skutari. De saarede laa henslængt, hvor man tilfældigvis hadde kunnet finde plads til dem, som regel iført uniformene, som i mange tilfælder var gjennemsivet av blod, saa tøiet var stivt og kaket. De senger som fandtes, hadde altfor liten forsyning av sengetøi; lakenene bestod som regel av grovt teltlerret. Det vrimlet av utøi overalt, i sengene, paa gulvet, paa vægger og tak, og det syntes som om pest og død hadde sammensvoret sig om ikke at slippe et eneste bytte. Selv ute i de næsten endeløse korridorer laa de saarede soldater tæt sammenpakket uten noget som helst tilsyn og uten mat eller behandling. Slike som netop trængte til at bli operert straks, maatte ofte ligge i dagevis i soldaterklærne, uten at der blev gjort noget med dem. Selvfølgelig døde de fleste, og de øvrige maatte utholde ubeskrivelige smerter. Kolera og andre smitsomme febersygdommer tiltok i en saa uhyg-

gelig grad at det syntes umulig at redde et eneste menneskeliv. Her stod Florence Nightingale overfor sit livs største prøve. Hadde hendes mot og utholdenhet svigtet i denne krise, er det vanskelig at si hvad resultatet av krigen vilde blit for Englands vedkommende; men hendes kjærlighet, viljestyrke og forvisning om guddommelig kaldelse gav ikke tapt; kræfter sterkere end sygdom og død seiret.

To maaneder efter Florence Nightingales ankomst, da julemorgen gryet, skinte solen likesaa venlig ind til de stakkars lidende mænd i Skutaris barakhospitaler, som den hadde gjort to maaneder i forveien; men overalt hvor dens sundhetsbefordrende straaler faldt, var der nu rent og propert. Det var skapt taalelige og hygieniske omgivelser, og passende næring for de syke var skaffet tilveie. Da man ønsket hinanden «glædelig jul» og drak dronningens skaal, i de fleste tilfælder av medicinglas, tømte man en likesaa varm og oprigtig skaal for Florence Nightingale og hendes trofaste medarbeidere.

Arbeidet formindskedes ikke, da det nye aar holdt sit indtog. Skjønt der ikke var saa stor tilgang av saarede fra slagmarken som i høstmaanedene, gjorde sygdom sit forfærdelige hærverk blandt de soldater som var utkommandert til Sebastopols beleiring. Lange og trættende vagter, mangel paa søvn, utmattelse og utsættelse for den strenge russiske kulde tok et vældig bytte blandt soldatene. Forfrysninger, dysenteri og en ny voldsom opblussing av koleraen gjorde at hospitalene omkring Sebastopol blev fyldt som aldrig før.

De 38 sykepleiersker som sammen med Florence Nightingale var reist ut paa denne menneskekjærlige mission, fik nu forsterkning av en ny stab paa 50 under

ledelse av miss Stanley. Det var ogsaa paa høi tid dette hjælpetog ankom; ti uke efter uke utbredte koleraen sig saa voldsomt at hospitalsgangene ustanselig var fyldt med baarer, hvorpaa man bragte de angrepne og lidende ind og de døde ut. Naar dertil kom at tyfus samtidig hadde alliert sig med koleraen, forstaar man at der maatte heltemot til for ikke at gi tapt i fortvilelse og mismot. I længere tid var dødeligheten oppe paa 60%, og graverne var i virksomhet dag og nat for at holde jordens favn aapen. Av hospitalstabens otte kirurger døde de syv av forskjellige sygdommer. Hittil hadde Florence Nightingale og alle hendes trofaste medhjælpere været spart for at trykke dødens kolde haand; men netop som vaaren løftet vinterens mørke og uhyggelige slør, maatte tre av stabens mest betrodde sykepleiersker si farvel til sin elskede forstanderinde.

Efter seks maaneders uavbrutt arbeide med at faa hospitalene i Skutari praktisk og godt indrettet, reiste Florence Nightingale til Balaklava paa Krim. Hun ønsket med egne øine at se hvorledes det saa ut paa krigens mest utsatte sted. Det var endvidere hendes opgave som forstanderinde for sykepleierstaben i Østen ogsaa at inspicere hospitalene paa Krim; men under opholdet der blev hun angrepet av den saakaldte krimfeber, som var en frygtet sygdom blandt lægene og soldatene. I lang tid trodde man ikke hendes liv stod til at redde, men endelig kom der meddelelse om at hun var i bedring. Hun fortæller selv at et første skridt henimot gjenvindelsen av kræftene skyldtes glæden over en liten buket markblomster, en sykepleierske bragte hende.

Høsten 1855 blev sidste akt av krimkrigens grufulde drama utspillet. Om morgenen den 9. september kom det

meddelelse om at den store fæstning var faldt, og at fiendens magt var knækket. Krigens lange nat var forbi, og fredens morgengry oprandt igjen. Krigen var endt; men dens ofre laa endnu i lang tid paa hospitalene. Florence Nightingale reiste dog ikke tilbake til Lea Hurst, før den sidste soldat var utskrevet og hjemsendt.

Da hun endelig drog hjem efter den lange, opslitende arbeidsdag, var kræftene opbrukt. Man haabet imidlertid at nogen maaneders hvile vilde være nok til at gjengi hende fuld sundhet og arbeidsevne; men man blev snart klar over at hun aldrig vilde bli saa sterk at hun kunde ta fat paa sin livsgjerning i samme utstrækning som før, hvad der var et tungt kors for hende at bære.

Til trods for at hun maatte leve et stille og tilbaketrukket liv, gik det allikevel ikke en dag, uten at hun var beskjæftiget med et eller andet som kunde tjene til hospitals- og sykepleiersakens fremme. Hendes sykeværelse lignet nærmest et militærlæge- og militærhospitals-kontor, saa overfyldt var det av planer vedrørende hospitaler, sykepleiereformer, sanitetsvæsen, o. s. v. Hun skrev meget i denne tid om sykepleien og sykepleierskens arbeide, og hendes ideal for en virkelig sykepleierske var høit. Hun skriver saaledes: «De krav man maa stille til en utdannet sykepleierske, er at hun maa være rolig, venlig, ærlig og sandfærdig, uten hvilke egenskaper hun ingen grundvold har at bygge paa. Hun maa være i stand til at beherske sig og undervise andre i det samme. Hun maa være et eksempel paa punklighet, paalidelighet og bestemthet. Hendes moral og karakter saavel som hendes personlige nethet og sømmelighet maa være uangripelig.»

Florence Nightingale giftet sig aldrig. Hun ofret hele sit liv og al sin tid paa at lindre andres lidelser samt paa

at hæve sykepleien op paa det høie nivaa den indtar i vore dage. Det britiske folk glemte da heller ikke at takke hende. En gave paa 50,000 pund sterling (ca. 1,000,000 kr.) blev overrakt hende som paaskjønnelse for hendes store arbeide. Hun tok imidlertid ikke imot pengene som en gave til sig selv, men anvendte dem til oprettelsen av en institution til utdannelsen av sykepleiersker. Hun var selv forstanderinde for skolen i flere aar, indtil hun i ottiaarene trak sig tilbake til den hvile hun saa haardt trængte. Saavel fra britisk som fra anden side blev der utvist hende mange æresbevisninger, saaledes blev hun allerede ute paa slagmarken hædret av dronning Victoria med et pragtfuldt juvelsmykke til tak for og minde om hendes store, fortjenstfulde arbeide. Kong Edward tildelte hende fortjenstmedaljen (Order of Merit), og to aar før hun døde, blev hun utnævnt til æresborger i London, en ære som hadde latt vente længe paa sig; ti hun var da allerede i sit 89. aar.

Krimkrigens heltinde døde den 14. august 1910 i sit 91. aar. Hendes navn er kjendt jorden rundt, og hendes store arbeide og ædle liv har inspirert tusener til at følge i hendes fotspor. Hendes eksempels ypperlighet, hendes kloke raad og forstandige reformer har gavnet hele verden. Ingen ære, ingen orden eller titel kunde adle Florence Nightingale mere end hendes eget livs og hendes egen aands storhet og renhet har gjort.

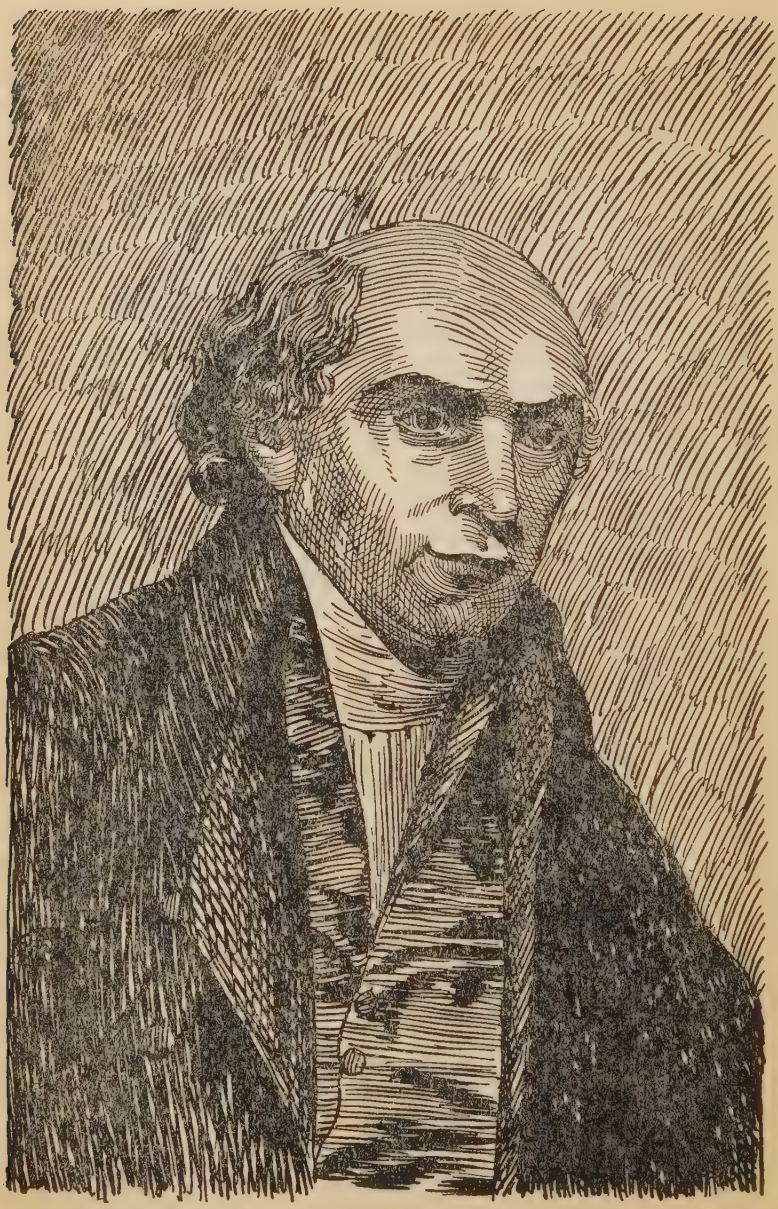

William Carey.

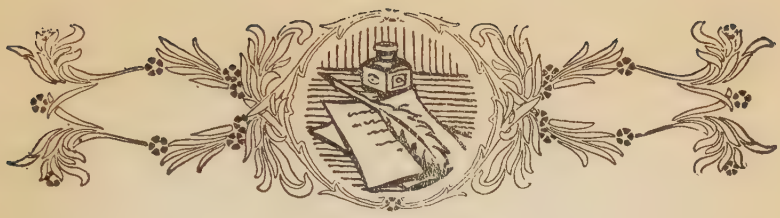

William Carey.

Den nyere hedningemissions banebryter.

Ved slutningen av det attende og begyndelsen av det nittende aarhundrede fulgte der med de store strømninger som gik henover verden, ogsaa en sterk religiøs bølge, som naadde sit høidepunkt i hedningemissionsbevægelsen, der siden har feiret saa herlige og seierrike triumfer. Grunden til dens opkomst, vekst og utvikling maa — næst det at bevægelsen var i forsynets styrelse — vel nærmest søkes deri, at den eide mænd som var villige og skikket til at træ i den store hedningeapostels fotspor — det var helstøpte, viljesterke og selvopofrende mænd, og blandt disse indtar William Carey en særlig fremskutt plads.

Denne evangeliets stridsmand blev født den 17. august 1761 i den lille landsby Paulerspury i nærheten av Northampton i England.

Gutten var svakelig, men viste tidlig en ualmindelig vitebegjærlighet og lærelyst. «Hvad William begynder paa, det fører han altid igjennem» het det blandt kameratene.

I skolen var han altid flittig, og han var en av de dygtigste og mest avholdte elever. Han forstod at utnytte fritiden vel, og hans yndlingsbeskjæftigelse var at faa

fat i en interessant og lærerik bok og tilegne sig indholdet. Historie, geografi og alle slags reiseskildringer tiltalte ham i særdeleshet, ja selv latin faldt i hans smak, og han gjennempløide en liten latinsk sproglære saa ofte, at han tilsidst kunde den utenad. Derimot brød han sig ikke om at læse eventyr, romaner og andre usandfærdige fortællinger.

Noget særlig dypt indtryk av kristendommen synes Carey ikke at ha faat i barndommen; dog fik han fra skole og kirke en viss avsky for alle dissentere, d. v. s. kristne som stillet sig utenfor statskirken. Til tider oplevet han vel nok visse religiøse paavirkninger, kjendte ogsaa noget til Skriften, men noget egentlig dypt gudsforhold erfarte han ikke før han i sytten-aarsalderen blev vakt gjennem en kamerat.

Det hadde oprindelig været bestemmelsen at han skulde lære landbruk; men planen blev senere opgit, og William blev saa sat i skomakerlære.

Det var hos denne mester Carey traf sammen med den unge mand som fik en saa avgjørende indflydelse paa ham. Lærekameraten tilhørte dissenterne! Carey hørte ofte hvorledes mesteren og lærlingen snakket sammen om religiøse ting, og det var ikke sjelden han blandet sig i samtalen; men han var altid imot det som ikke harmonerte med statskirkens lære. Selv om han i sine argumenter til tider gik av med seiren, vokste allikevel følelsen av at den unge mand hadde ret, sig stadig sterkere; ti han la merke til at han altid brukte Bibelen til at forsvare sin sak med.

En sterk uro i sindet og en uutholdelig utilfredshet grep Carey, som nu fandt trøst og opmuntring hos vennen, hvis oprigtighet og levende tro var som balsam for

Careys bedrøvede sind. Det varte da heller ikke længe, før der skedde en fuldstændig forandring med Carey; han blev for alvor vakt. Han søkte Gud av hele sit hjerte; han læste, bad og grublet. Særlig kastet han sig over studiet av Guds ord for at forstaa hvad Skriften lærte, og jo mere han læste, desto klarere forstod han at det han før i sin blindhet hadde talt imot og foragtet, allikevel var sandhet.

Mens han var i skomakerlære, fandt han en dag et nytestamente paa græsk mellem mesterens bøker. Mesteren kunde ikke forklare den vitebegjærlige William hvad disse merkelige tegn betydde, men Carey maatte vite det, hvorfor han henvendte sig til en væver i Paulerspury, som tidligere hadde studert nogen aar ved et kjendt kollegium, og han løste gaaden for Carey, som nu med hele sin iver og interesse kastet sig over studiet av græsk. Noget senere begyndte han ogsaa paa hebraisk, som en naboprest hjalp ham med.

Naar Carey ønsket sig en ny bok, og pengene ikke slog til, sultet han som regel nogen dage for at bruke de penger maten vilde ha kostet ham, til at erhverve sig den kostelige skat. Saavel hollandsk som fransk tilegnet den jernflittige skomaker sig gjennem et par smaabøker han kjøpte for en billig pris.

Da mesteren døde, indgik Carey egteskap med hans søster og kom derved i besiddelse av forretningen. Hun var en udannet pike, som slet ikke passet til den begavede, lærde og dygtige Carey, og hun tok liten del i sin mands interesser.

I flere aar kjæmpet Carey med store vanskeligheter saavel i hjemmet som i forretningen; men netop da det syntes som Carey helt skulde gaa tilbunds i fattigdom-

mens og vanskelighetens dyp, kaldte Gud ham til hans store livsgjerning.

En dag, da han overvar et møte for baptistprester, traf han sammen med en ung prest, Andrew Fuller, som siden blev en av hans bedste venner og medarbeidere. Dette møte blev av største betydning for Careys fremtid; ti man fik ved denne leilighet øinene op for hans nidkjærhet og evne til at tale og utlægge Guds ord.

I 1786 blev han utnævnt til prædikant for baptistmenigheten i Moulton, hvor han ogsaa startet en skole.

Han undlot aldrig at bringe hedningemissionen paa tale, naar han var sammen med sine embedsbrødre. Saaledes foreslog han engang ved et prestemøte i Northampton, da en av lederne opfordret forsamlingen til at komme med forslag til et emne som kunde tjene som utgangspunkt for det næste møte, at man f. eks. kunde overveie om ikke Kristi befaling om at gaa ut og gjøre alle folkeslag til hans disciple maatte være fuldt bindende for Guds tjenere til alle tider.

Forslaget møtte almindelig motstand, og Carey fik til svar at denne sak kunde man aldeles ikke indlate sig paa. Ja lederen Ryland sprang ogsaa op og ropte: «Unge mand, sæt Dem ned! Hvis det behager Gud at omvende hedningene, vil han gjøre det uten Deres og min hjælp.

Carey opgav ikke derfor saken. Midt i den største fattigdom tok han fat paa utgivelsen av et flyveskrift med den lange titel: «En undersøkelse av de kristnes forpligtelse til at arbeide for hedningenes omvendelse, — en forklaring av jordens forskjellige nationers religiøse tilstand, — en betragtning av tidligere foretagenders held og muligheten for fremtidige virksomheters fremgang.»

Skriftet var skrevet i et klart og ypperlig sprog. Det vakte da ogsaa opmerksomhet overalt hvor det blev læst. Det var en kraftig appel til kristenheten, som ikke kunde gaa upaaagtet hen; ti forfatteren hadde lagt en saadan varme og inderlighet for dagen i sit skrift, at enhver som læste det, med undren maatte tænke paa, hvorfra den fattige skomaker hadde hentet sin visdom og inspiration.

Endelig i mai 1792 fik Carey anledning til offentlig at lægge sit livs store byrde frem. Det var ved et prestemøte i Nottingham. En dag blev Carey anmodet om at prædike, og han samlet sine tanker om følgende to hovedavsnit:

«Forvent store ting av Gud,
forsøk store ting for Gud!»

Hvad Carey hadde kjæmpet og bedt for i en række av aar, ja hvad forsynets styrelse gjennem lange tider hadde forberedt, kom nu frem med en aandens magt saa kraftig og overbevisende, at tilhørernes hjerter blev grepet. Før møtet sluttet, vedtok man at avholde et nyt i løpet av de næste fem maaneder for at ta endelig stilling til saken.

I oktober maaned samledes derfor tolv fattige baptistprester i byen Kettering for at ta bestemmelse i det store spørsmaal Carey hadde reist. Det blev en merkedag i missionshistorien; ti her — i en liten stue — stiftet man under de enkleste former det første engelske missionsselskap for evangeliets utbredelse blandt hedningene. Medlemmene tegnet sig for bidrag paa 13 pund sterling (ca. 235 kr.), og Carey lovet desuten at skjænke selskapet alt hvad der indkom ved salget av hans skrift. Han tilbød endvidere at reise ut som den første missio-

nær, hvorhen selskapet maatte ønske det, og da en læge ved navn John Thomas, som hadde været i Bengalen i ni aar, netop var kommet til London for at vinde støtte for missionsarbeidet blandt hinduerne, besluttet man at sende ham og Carey til Indien.

Det var imidlertid mange vanskeligheter at overvinde, før avreisen kunde finde sted. Menigheten ønsket ikke at gi avkald paa Carey, og hustruen vægret sig bestemt ved at følge ham til et saa fjerntliggende land. Man hadde ansøkt det ostindiske handelskompani i London om at faa befordret missionærene med deres skibe, men dette blev avslaat, saa utsigtene var ikke lyse.

Carey og Thomas tapte dog ikke modet. De var sikre paa at Gud nok skulde føre dem til Indien paa en eller anden maate, og besluttet derfor at reise uten handelskompaniets tilladelse. Gjennem bekjendtskap med en kaptein lykkedes det dem at komme avsted, men seiladsen var meget uheldig. Paa grund av en voldsom motvind naadde de ikke længere end til øen Wight, hvor de maatte ligge i flere uker, og her fik kapteinen et brev, hvori det stod at dersom han vovet at ta nogen ombord uten direktionens tilladelse, vilde han miste sin stilling. Carey og Thomas maatte da forlate skibet, som seilte nogen faa dage efter under gunstige vindforhold.

Men saa grep forsynets styrende haand avgjørende ind. Man fik tilfældigvis vite at et dansk skib, «Kronprinsesse Marie», om kort tid skulde gaa til Ostindien. Carey og Thomas reiste da tilbake til Northampton, hvor den første hadde den glæde at gjense sin hustru, som i mellemtiden hadde ombestemt sig og nu gjerne fulgte med. Man fik ogsaa de nødvendige reisepenger, og alt syntes lagt tilrette paa bedste maate.

Den 13. juni 1793 stod «Kronprinsesse Marie» for gunstig vind i klart solskin ut fra Dovers havn.

Det blev ikke bare solskinsdage. Underveis maatte man døie mangen en voldsom storm, og først den 9. november efter omtrent 5 maaneders seilads naadde man Indien, hvor en opgave, der var større end Carey hadde kunnet gjøre sig nogen forestilling om, ventet dem.

Med sin vanlige kraft og interesse kastet Carey sig straks over sprogstudiet. I begyndelsen syntes alt at gaa godt; men snart begyndte trængslene igjen. Dr. Thomas, som skulde bestyre pengesakene, gjorde dette saa elendig at baade han og familien Carey kom i likefrem nød, og de maatte skilles. Sygdommens ubarmhjertige haand banket igjen paa døren; og det maa forundre enhver at Carey under disse store vanskeligheter allikevel flittig og taalmodig kunde følge sine studier av bengalsk.

Hans dagboksoptegnelser fra denne tid er høist interessante. De vidner om hvor han søkte sin styrke og tilflugt. Et sted skriver han: «Dog Gud har jeg, og hans ord staar fast. Selvom hinduenes overtro var tusen ganger dypere rotfæstet, om europæernes eksempel var endnu tusen ganger værre, om jeg var forlatt, ja forfulgt av alle, skal allikevel mit haab, som er grundet paa Herrens urokkelige ord, hæve sig over alle hindringer og seire over alle prøvelser. Guds sak vil seire, og jeg skal gaa ut av alle fristelser som guld lutret i ilden.»

Carey hadde i lang tid haabet paa at faa noget arbeide, saa han kunde tjene til sit eget underhold og ikke længere behøve vennenes hjælp, og det lykkedes ham ved en velhavende englænder, mr. Udneys hjælp, saa han kunde skrive hjem og be om at de penger han skulde

ha, maatte bli brukt til trykningen av det nye testamente paa bengalsk, da han snart var færdig med sin første oversættelse.

Saasnart oversættelsen av det nye testamente var fuldendt, reiste han ned til det engelske trykkeri i Kalkutta; men man forlangte en saa urimelig høi betaling for trykningen, at Carey næsten vilde opgi det hele. Da kjøpte mr. Udney et helt bengalsk trykkeri og skjænket det til missionen. Carey, som nu bodde i et større hus i Mudnabatti, opmonterte til stor forfærdelse for de indfødte boktrykkerpressen i sit hjem. Disse Indiens sønner og døtre trodde nemlig maskinen var en gud, som netop var importert fra England.

Mens Carey bodde i Mudnabatti, reiste han ut til omtrent 200 landsbyer som laa i nærheten, og forkyndte evangeliet. Det lykkedes ham ved sin velgjørers hjælp at oprette en skole i byen, og 40 gutter blev straks indskrevet.

I de kommende aar gik mr. Udney's forretning ikke godt, saa han forlot Indien og reiste hjem til England. Carey maatte ogsaa flytte fra Mudnabatti. Hans hustru var allerede før flytningen blit sindssyk, og dette forøket yderligere hans mange besværligheter; men han pleiet hende med en utrættelig omsorg i tolv lange aar.

Gjennem hans korrespondance med hjemlandet var det imidlertid blit skapt saa stor interesse for missionsforetagendet i Indien, at man sendte ham en medhjælper, og denne bragte med sig den glædelige meddelelse at fire familier allerede var paa vei til Indien.

Endelig oprandt dagen, da Carey kunde høste de første frugter av sin utrættelige virksomhet. I begyndelsen hadde de indfødte betragtet ham meget mistroisk; men

efterhvert opdaget de at Carey var deres ven, og gradvis fattet de tillid til denne merkelige mand, som ikke for egen vindings skyld var reist ut til Indien, men var kommet for likesom mesteren selv at «gaa omkring og gjøre vel.» Det var derfor en av korsets største seire, da Carey kunde

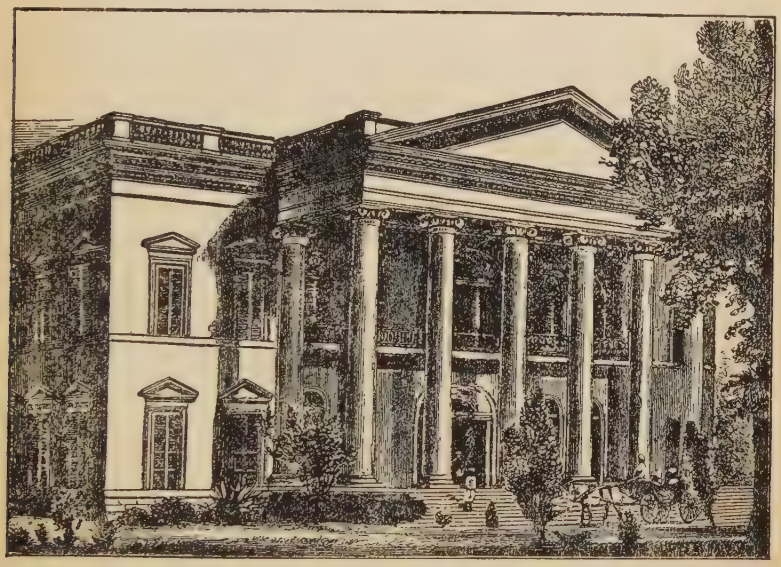

Serampur kollegium, Indien.

døpe den første hindu, Krishna Pal. Det var da ogsaa syv aar siden han kom til Indien; men nu gik det hurtig fremover, saa der i aaret 1804 fandtes 40 indfødte kristne i Serampur — en dansk koloni Carey var flyttet til. Han oprettet litt senere den berømte skole i Serampur. Ogsaa i Kalkutta, hvor han var blit utnævnt til professor i bengalsk sprog ved et kollegium, fik han oprettet en skole. To av sønnene, som nu var voksne, tok ivrig del

i farens arbeide, og ved deres hjælp blev de første søndagsskoler i Indien sat igang. *William Carey hadde ventet store ting av Gud og forsøkt store ting for Gud,* og han var ikke blit skuffet.

I 1810 var tallet paa de troende steget til 300, og man kunde anlægge flere nye missionsstationer. En tid hadde missionen endel motgang, blandt andet under et mytteri i præsidentskapet Madrass. Missionens motstandere gjorde nemlig alt hvad de kunde, for at skyve skylden for oprøret over paa missionærene; men endelig overvandtes ogsaa disse vanskeligheter, og Carey kunde skrive hjem: «Nu skal alt gaa godt igjen. Vi kan med rette si at Herren har utrakt sin haand mot sine fiender, og hans høire opholder os. Vi har været overvældet av sorg. Sjelden har en befrielse været en saa tydelig frugt av bøn som denne, og aldrig har vor tillid til Herren været større end i denne prøvens tid.»

Det bør heller ikke glemmes at Carey var stifteren av Indiens akerbruks- og havedyrkningsselskap. Han anla ogsaa en stor botanisk have i Serampur, og det var likeledes ham som oprettet den første sparekasse i Indien. Men i alle sine foretagender bevarte han sin dype kjærlighet til missionens sak og sin store ydmyghet. «Tal ikke om William Carey,» sa han engang til en bekjendt mand, som besøkte ham, «men tal om Careys frelser.»

Seksten aar før sin død indgik Carey igjen egteskap med en dannet, velbegavet, kristen kvinde, med hvem han levde mange lykkelige aar. Hun tok ivrig del i hans arbeide og var til stor støtte for ham. Utvilsomt var det paa grund av hendes omsorg for mandens helbred at han fik leve saa længe. Det var ham ogsaa en stor glæde at se sine sønner opta missionsarbeidet, før han døde.

William Careys indflydelse naadde langt utenfor Indiens grænser. Utvilsomt hadde hans virksomhet sin store andel i at londonermissionsselskapet av 1795 blev stiftet, likeledes det første store traktatselskap av 1799 og det britiske og utenlandske bibelselskap av 1804. Den ild, Carey tændte i Indien, fænget ikke alene i hans fædreland, men vidt og bredt omkring i alle land.

Da han derfor var naadd til sit livs aften, kunde han ikke alene med glæde se tilbake paa de mange besværlige kampaar, men han kunde se at fremtiden saa lys, herlig og seierrik ut for evangeliets store sak.

Den 9. Juni 1834 nedla William Carey vandringsstaven og blev under uhyre deltagelse begravet paa kirkegaarden i Serampur.

William Carey er en av missionshistoriens forunderligste skikkelser. Denne i begyndelsen saa ubetydelige, fattige og tilbaketrukne mand kjæmpet sig ved Guds hjælp frem til at bli den nyere hedningemissions banebryter. Han naadde de høieste litterære æresposter og blev et av de mægtigste redskaper til at sprede kundskap om Bibelen og evangeliet blandt millioner av hedninger.

David Livingstone

David Livingstone.

Afrikas apostel.

For godt et aarhundrede siden, da den store fremmedmissionssak endnu var i sin begyndelse, fødtes David Livingstone i den lille skotske by, Blanstyre, i nærheten av Glasgow (den 13. mars 1813). Han var et av de ædleste mennesker og en av de største skikkelser historien fortæller om. Det var i en tidsalder, da veien for nye opdagelser blev brudt, og en vaaknende interesse for Guds ord gjorde sig gjældende i mange land.

David vokste op under meget beskedne forhold. Han hadde arvet en sterk og kraftig legemsbygning efter forældrene, som tilhørte en kjernesund bondeslegt. I hjemmet hersket der en god kristelig tone, og skjønt forældrene var fattige, skydde de intet offer eller nogen anstrengelse for at gi sin store barneflok en efter omstændighetene god opdragelse og utdannelse.

David var en munter, brunøiet fyr som snart kom til at indta førstepladsen blandt kameratene. Flittig og utholdende var han saavel i skolen som i hjemmet. Da han var ni aar gammel, fik han av sin søndagsskolelærer et eksemplar av det nye testamente som belønning for at ha fremsagt den 119. salme utenad og kun gjort fem feil.

I tiaars-alderen fik han plads paa en bomuldsfabrik i nærheten av hjemmet. Av sin første ukeløn fik han, efter at ha betalt sin mor for kost og logi, saa meget tilovers at han kunde kjøpe en latinsk grammatik; det hadde altid været et av hans største ønsker at tilegne sig dette sprog. Hans studietid faldt gjerne efter kl. 8 aften, idet arbeidet paa fabrikken varte fra 6 morgen til 8 aften; man kunde derfor ofte finde ham sittende og læse til langt ut paa natten. Han var paa ingen maate bedre begavet og mere opvakt end gutter i hans alder, men han eide utvilsomt et langt større forraad av beslutsomhet og handlekraft end de fleste av hans jevnaldrende.

Hans naturlige anlæg for videnskapen kom tidlig tilsyne, og han hadde en uovervindelig lyst til at gaa paa smaa opdagelsesturer. Allerede i gutteaarene tilbragte han gjerne de faa fridage han hadde, med at farte omkring i skog og mark for at samle botaniske, zoologiske og geologiske sjeldenheter, og det blev som oftest sent, før han naadde hjem fra saadanne ekspeditioner.

Efterat David hadde staat i lære i ni aar, blev han forfremmet til bomuldsspinder. Med forfremmelsen steg ogsaa lønnen, hvorved han blev sat i stand til i større utstrækning at fortsætte sine videnskabelige studier og undersøkelser.

Livingstone var langtfra glad og lykkelig i sine unge aar. Han følte sig som en stor og fortapt synder.

Det var først i sit tyvende aar han kom til at kjende Jesus Kristus som sin persons frelser. Efter sin omvendelse skrev han: «Det er mit ønske at vise min hengivenhet for ham som døde for mig, ved at vie mit liv helt til hans tjeneste.» Helstøpt som han var, forstod han straks at Herren maatte ha alt, og besluttet derfor at ofre sit liv

paa missionens alter. I 1835 vakte et oprop fra Gützlaff til kirkene i England og Amerika om missionssaken i Kina hans lyst til selv at bli missionær.

Likesom en kirurg med største omhu vælger de instrumenter han skal arbeide med, saaledes vælger ogsaa den store læge de redskaper han gjør bruk av ved helbredelsen av syndens sygdommer. Livingstone brændte av længsel efter straks at ta fat paa sin nye gjerning, men forsynet styrte det slik at han endnu maatte vente en tid. I den tid som hengik fra han først kjendte den brændende interesse for og kjærlighet til missionens sak, til den dag, da han endelig drog ut paa sit store missionstogt til Afrika, praktiserte han sit livsmotto, som senere er blit saa kjendt utover verden: «Stol paa Gud og arbeid haardt!»

Hans første tanke gjaldt Kina; ti derfra var opropet jo kommet. I fire aar kastet han sig nu med den mest beundringsværdige jernflid og seigeste utholdenhet over studiet av teologi og medicin, idet han ved arbeide i sommermaanedene tjente nok til at kunne studere i Glasgow om vinteren.

I 1840 tok han sin eksamen, og han mente nu at tiden endelig var kommet for at reise ut. Da utbrød imidlertid den bitre opiumskrig i Kina, hvorved dørene til denne missionsmark blev lukket. Men netop da stiftet Livingstone bekjendtskap med missionær Robert Moffat, som efter flere aars anstrengende arbeide i Afrika var vendt tilbake til England paa feriereise. Ved et møte som den unge Livingstone overvar, og paa hvilket Moffat blandt andet fortalte, at han ofte i morgendæmringen kunde se røken stige op fra tusen landsbyer, hvor der ikke fandtes en eneste missionær som kunde fortælle dem om Guds

store kjærlighet, kom dette budskap som et makedonisk rop, og han svarte villig: «Herre, her er jeg, send mig!»

Skjønt han var reiseklar med det samme og straks begyndte at lægge planer for sin virksomhet blandt Afrikas sorte sønner og døtre, maatte han bli i England endnu nogen maaneder for bedre at dygtiggjøre sig til arbeidet. Endelig i begyndelsen av december 1840 satte han kursen mot Afrika.

Under de travle studieaar hadde Livingstone aldrig tænkt paa at han maatte finde sig en livsledsagerinde. Han hadde sine egne begreper om egteskapet i forbindelse med missionsvirksomhet, og ingen formaadde at forandre hans synspunkt. Da missionsselskapets leder i London stillet ham de sedvanlige spørsmaal om utsigtene til fremtidig egteskap, svarte han: «Jeg er ikke gift; jeg er heller ikke forlovet, og jeg har aldrig været forelsket. Jeg foretrækker at reise ut paa missionsmarken ugift, saa at jeg — likesom den store apostel — kan være fri for familiebekymringer og ofre mig helt og fuldt i det store arbeide jeg føler mig kaldt til.»

Men peppersvendlivet i Afrika var langtfra saa tiltrækkende som han hadde tænkt sig. Han blev snart grepet av en merkværdig ensomhetsfølelse og opdaget at det tok altfor meget av hans tid at være sin egen husholderske, vaske- og sykone. Han la ogsaa snart merke til at det var et arbeide at utføre blandt de sorte kvinder og barn, som kun en kvinde kunde utrette.

Da han derfor i tre aar møisommelig hadde slitt sig igjennem en banebrytende missionærs alt andet end misundelsesværdige tilværelse, begyndte han at filosofere over, om det i grunden var saa helt galt at gifte sig. — Jo det gik nok an, dersom man kunde finde den rette.

Aaret efter hændte en ulykke som allikevel fik lykkelige følger. Livingstones missionsstation ved Mabotsa var meget sterkt herjet av løver, og da masser av faar blev stjaalet, bestemte Livingstone sig til at bli kvit løvene med ett eneste slag; men i steden for at gjøre det av med dem, hadde de næsten gjort det av med ham. Et av uhyrene sprang nemlig ganske uventet ind paa ham fra et krat, hvor det hadde gjemt sig, og grep ham i skulderen og armen, saa han blev frygtelig tilredt. Det var et mirakel, at han blev frelst. Benene i armen var knust og musklene var maset. Hvor skulde han ty hen for at faa hjælp? — Hans tanker gik straks til Kuruman, hvor Moffats bodde.

Reisen var lang og smertefuld, men den betalte sig. Hr. og fru Moffat tok meget venlig imot ham, og Mary og Ann, deres to indtagende unge døtre, gjorde ogsaa sit til at opholdet blev særdeles behagelig, og snart begyndte Livingstone at indse at der allikevel — i hvert fald i Afrika — fandtes to unge damer som det var værd at ta hatten av for.

Mary, den ældste, forekom ham at eie alle kvindens elskelige dyder, og endelig en dag fik han — for at bruke hans egne ord — «motet skrudd saa høit op», at han kom frem med hvad der laa ham paa hjerte.

Forlovelsen paafulgte.

Hans valg viste sig at være det bedst mulige. Hadde han søkt verden rundt, vilde han ikke ha fundet en kvinde som var bedre skikket til at være hans hustru, end netop Mary Moffat. Hun var født og opdrat i Afrika og kjendt med missionærlivets farer og besværligheter. Hun var selv beskjæftiget i missionens tjeneste og eide alle betingelser for at kunne opfylde de krav som stilles til en bane-

„Et av uhyrene sprang ganske uventet ind paa ham . . . grep ham i skulderen og armen, saa han blev frygtelig tilredt.“

brytende missionærs hustru. Samtidig eide hun den kvindelighet, kultur og dannelse, som gjorde hende egnet til at være den lærde og dyptænkende Livingstones medhjælper.

Forlovelsestiden var kun kort. Saasnart Livingstone var nogenlunde frisk, reiste han tilbake til Mabotsa og bygget et hus og anla en liten have, og da alt var indrettet, førte han Mary Moffat hjem som sin hustru.

Livet i hjemmet var meget lykkelig. Trods beggcs store fromhet og gudsfrygt var tonen altid munter og livlig. Livingstone indsaa tidlig betydningen av ikke alene at leve *iblandt,* men ogsaa *for* og *med* hedningene. De indfødte lærte derfor snart at se op til ham ikke bare som deres store lærer og læge, men ogsaa som deres ven.

Mens Livingstone arbeidet blandt betsjuanerne og vandt deres tillid ved sit forunderlig faste, frygtløse, aapne og venlige væsen, grundet han meget over Afrikas indre naturforhold, og da han hørte snak om en hemmelighetsfuld sjø bakom den store ørken, begyndte han at tvile paa at hele Afrikas indre var en uendelig, folketom ødemark.

Efterat arbeidet var vel tilrettelagt blandt betsjuanerne og nogen andre stammer han hadde besøkt en del aar i forveien, reiste han videre til makololofolket, en stamme som senere skjænket ham nogen av hans mest hengivne og betrodde medhjælpere. Forkyndelsen av evangeliet hadde en saa overvældende indflydelse paa makololofolket, at de sluttet med sine grusomheter, og da Livingstone bestemte sig til at dra længere nordpaa, tilbød man ham uten vederlag saa mange mand som han behøvde for at gjennemføre reisen. Det var ogsaa ved denne anledning Livingstone uttalte: «Kan ikke Kristi kjærlig-

het føre missionæren likesaa langt frem, som egenkjærligheten har drevet slavehandleren?»

Før sin avreise gav han Selektu, makololofolkets høvding, det løfte, at han selv vilde bringe mændene tilbake. Paa denne reise naadde han helt ut til Loanda i Angola, hvor han traf nogen av sine landsmænd, som søkte at overtale ham til at følge med tilbake til England, men alle deres indtrængende tilskyndelser kunde ikke faa ham til at forandre reiseplanene.

Det var ogsaa her han tok et av sit livs største beslutninger. Han fik likesom et helt nyt syn paa missionens store sak. Han indsaa nu for alvor at der maatte foretages en mægtig utrensning av alt det onde, som slavehandelen førte med sig. For at komme slavehandlerne tillivs og samtidig utbrede evangeliet paabegyndte han sin lange reise fra vestkysten til østkysten gjennem ukjendte egne, men overalt trængte kundskapen om Gud ut til skarene. Endelig naadde ekspeditionen helt over til Nyassasjøens bredder. Overalt satte Livingstone skræk i slavehandlerne som truet med helt at ødelægge landet, og hadde han ikke grepet saa kraftig ind, vilde slaveriet ha blomstret i langt større og uhyggeligere utstrækning.

Tre lange indlandsreiser foretok Livingstone, og han efterlot i sine nøiagtige optegnelser uvurderlige beretninger om floder, sjøer, høidedrag, farefulde sumper, varme kilder, plante- og dyreliv, aarstidens skiften, landets produkter samt indgaaende beskrivelser av de forskjellige stammer — oplysninger, som er blit av saa stor værdi for senere reisende.

Man kan vanskelig forestille sig, hvilken uhyre motstand Livingstone paa disse reiser kjæmpet med. Overalt traf han de grusomme, indflydelsesrike arabere som

altid var paa jagt efter elfenben og slaver. Da han i 1858 vendte tilbake fra en reise til England, tok han som aldrig før fat paa sit maalbeviste angrep paa slavehandelen.

Sin sidste store opdagelses- og missionsreise paabegyndte Livingstone i 1866. Skjønt han paa denne drog ut under det engelske geografiske selskaps forsæte, og hans mission lignet en opdagelsesreise, gjennemstrømmedes han dog stadig av sin ungdomsbegeistring for missionens og korsets sak. Det altoverskyggende paa denne reise blev da ogsaa det religiøse arbeide.

Fra en av disse reiser opad Zambesifloden gir en av ledsagerne følgende skildring:

«Forgjæves speidet jeg milevidt efter de bananlunder og rene og nette landsbyer vi saa her paa vor forrige reise. Hvor var de skarer av unge kjæmpeskikkelser vi sidst saa samlet ved flodbredden til badning eller til krigsøvelser? . . . Halvblodsarabere hadde overfaldt stammen uten pardon. Landsby efter landsby var brændt ned. Flygtningene var drevet ut paa et bart sted mellem sivet, som man derpaa hadde sat ild paa.»

Da alle meddelelser fra Livingstone i flere aar uteblev, besluttet en amerikansk redaktør, James Gordon Bennett, at utsende en ekspedition for at finde ham. Den mand som fik denne vanskelige opgave at løse, var Henry M. Stanley, en av krigskorrespondentene for det store amerikanske blad *New York Herald*. Den 12. oktober 1870 reiste han med Zanzibar som maal.

Det vilde føre altfor vidt at komme nærmere ind paa denne begivenhetsrike og eventyrlige reise. Efter vel et aars forløp naadde Stanley med sin ekspedition Ujiji, hvor han hadde faat nys om at den hvite mand bodde. Stanley beordret, saasnart man nærmet sig byen, at der

skulde avfyres salut. Med det amerikanske banner i spidsen drog karavanen helt ind i byen, og her møttes de to hvite mænd i Afrikas mørke indre. Det var et hjertelig møte! Stanley blev hos David Livingstone ca. halvanden maaned, i hvilken tid han indhentet de mest indgaaende oplysninger vedrørende dennes mange opdagelser og oplevelser. Ved avreisen forsøkte han, men forgjæves, at faa Livingstone til at følge med sig; ti han ønsket at fuldende sit arbeide. Tilbakereisen til Zanzibar varte bare fem maaneder, og snart ryktedes det over hele verden at Livingstone var fundet.

I slutningen av sin sidste store reise blev Livingstone meget svak og avkræftet. Den 19. mars 1873, hans sidste fødselsdag, skrev han: «Takket være den almægtige, menneskenes bevarer, som har opholdt mig hittil. Kan jeg haabe paa et heldig utfald av denne reise? Saa mange vanskeligheter har taarnet sig op. La ikke Satan faa overhaand over mig, min gode Herre Jesus!» — I april maaned blev dagboksoptegnelsene kortere og ufuldstændigere og vidner om hvor svak og anstrengt han var. Han skrev blandt andet 12 dage før han døde: «Jeg kan neppe holde en blyant i min haand, og min stok er som en tung byrde, og jeg er syk om natten.» Da han naadde til floden Molilamo, var hans smerter saa uutholdelige, at han bad om at faa bli hvor han var, men man tok ham allikevel over paa den andre siden av floden til landsbyen Tsjitambo i Ilala. Han var imidlertid saa svak den paagjældende dag — 30 april, at han ikke kunde tale med nogen. Men paa eftermiddagen kom han sig dog saa meget, at han kunde be sin tjener Susi om at hjælpe sig med at ta litt medicin, hvorpaa han sa til ham at han godt kunde gaa utenfor. Det var kun motstræbende

Susi efterlot sin herre alene. Kl. 4 næste morgen nærmet han og Chuma sammen med fire andre sig ganske stille jordhytten, hvor Livingstone laa. Lyset brændte endnu; men det store livslys var slukket. Deres store mester, som de kaldte ham, laa paa sine knæ. Hans legeme var bøiet fremover sengen, og han hadde begravet hodet i hændene paa puten. Med stille, dyp ærefrygt stod de og betragtet ham for ikke at forstyrre hans andagt. Han rørte sig ikke; de hørte heller ikke hans aandedrag. En av dem gik da ganske forsigtig litt nærmere og rørte ham paa kindet! Det var nok! Det var iskoldt! Afrikas apostel, deres far var død, og de var faderløse.

Hvad skulde de nu gjøre med Livingstones legeme? Hans fædreland laa 9000 km. borte, og reisen ut til kysten var 2000 km. lang. Saa var det desuten hans vigtige optegnelser, hans instrumenter, hans personlige eiendele og andet; men hans trofaste tjenere, i hvis hjerte evangeliets herlige lys skinte, stod ikke raadvilde. De fattet den beslutning at Livingstones legeme maatte og skulde til Zanzibar for derfra at naa til England. Det var først nødvendig at gjøre noget for at bevare legemet fra forraadnelse; men disse Afrikas sønner hadde jo ikke noget kjendskap til balsamering; der fandtes ingen transportmidler, heller ingen veier eller vogner, de eide end ikke et lastdyr. Skulde de derfor naa ut til kysten med legemet, maatte det bæres paa menneskeskuldre hele veien. Fremmede kunde man ikke stole paa; man maatte selv foreta reisen; men disse urskogens sønner viste sig i forbausende grad sin store opgave voksen.

Først aapnet man ømt Livingstones barm, tok ut det hjerte som i over 33 aar inderlig og forstaaende hadde banket for sandhet og retfærdighet blandt menneskenes

barn i Afrika. Dette hjerte hørte hjemme i Afrika. Efterat en enkel begravelsesceremoni var foretat, gjemte man hjertet under et træ i Ilala. Dernæst beredte man legemet for den lange reise. Bryst- og bukhulen fyldte de med salt, hvorefter legemet blev utsat for solens straaler i to uker, indtil det antok karakter av en mumie. Man indhyllet det derefter i bark, svøpte seilduk utenom, og surret den kostbare pakke fast til en bærestang, hvorpaa den lange reise blev paabegyndt.

Paa reisen støtte man paa næsten uovervindelige vanskeligheter. Høvdinger satte sig imot at liket førtes gjennem deres land, og man maatte undertiden gripe til list for at slippe igjennem. En særlig fiendtligsindet høvding forbød kort og godt at man drog videre, medmindre man begravet liket. Susi og Chuman hadde lært at ty til den Gud Livingstone hadde lært dem at anrope om hjælp, naar vanskelighetene syntes uovervindelige. De fandt derfor ogsaa paa raad i denne fortvilede situation. En ny pakke, indeholdende grener, blader, kvister og lignende, blev hurtig laget, og den kom fuldstændig til at ligne den som livingstones legeme fandtes i. Pakken blev derpaa med nogen bærere sendt tilbake den samme vei de var kommet, for dermed at tilkjendegi at man vilde begrave liket over i Unyanyenbe. Da bærerne imidlertid kom ut i skogen, aapnet de pakken, spredte indholdet ut paa jorden og sluttet sig derefter til reiseselskapet igjen. Pakken med Livingstones legeme forandredes herpaa, saa den kom til at ligne en stor bomuldspakke, og saa fik man uten videre besværligheter lov til at fortsætte reisen.

Fortællingen om denne ni maaneders lange og besværlige reise vil aldrig bli fuldstændig skildret; men den vil altid komme til at staa som et lysende eksempel paa hvad

evangeliets sandheter kan utrette i hedningers hjerter. De mænd som uten vaklen gjennemførte denne uforlignelige reise — mænd som videnskapen henregner i slegt med gorillaer —, vilde gjøre alt for den som hadde fortalt dem om Guds og Frelserens kjærlighet. I 40 uker satte de livet paa spil for at fuldføre sin storslagne mission, en opgave de fleste europæere vilde ha veket tilbake for.

Gjennem store skoger og øde ørkener, over farlige floder, plaget av solens stikkende hete, gjennemvætet av tropiske regnskyl, utsat for vilde dyrs og forræderske stammers overfald, angrepet av frygtelige febersygdommer, saa at endog nogen av reiseselskapet maatte begraves paa veien, gik det hele tiden taalmodig og utholdende fremover; aldrig vek de tilbake, aldrig stanset de før kjærligheten og taknemmeligheten til deres store mester og lærer hadde vist verden at evangeliets kraft er altbeseirende. Endelig den 12. mars 1874 la bærerne sin kostbare byrde ned for den britiske konsuls føtter i Zanzibar.

En maaned senere bragtes Livingstones kiste i land i England. Hans kostbare støv bisattes tre dage senere blandt Englands konger i Westminster Abbey under hele den engelske nations, ja hele Europas, Amerikas og Afrikas deltagelse. Sørgeskaren bestod av folk av alle samfundsklasser. Bak baaren saa man dog ikke Mary Moffat Livingstone. Hun hadde allerede tolv aar i forveien ofret sit liv derute, hvor David Livingstone, missionshistoriens største skikkelse, nedla sit.

Ingen har før eller senere forstaat Afrika og afrikanerne som David Livingstone. Mindet om hans uegennyttige liv og gjerning vil leve og bevares gjennem kommende aar, til sol gaar ned paa slegters sidste aften.

Ann Hasseltine Judson.

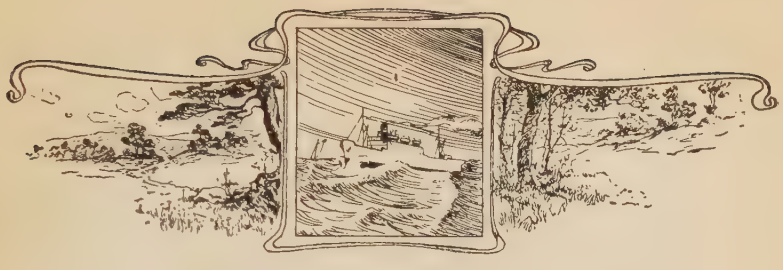

Ann Hasseltine Judson.

Heltinden fra Ava.

Til missionshistoriens ædleste skikkelser hører den hvis navn staar over disse linjer. De ædle og trofaste kvinder som har viet og ofret sit liv paa missionens store og herlige alter, kan tælles i tusenvis; men det er allikevel sjelden faldt i nogen kvindes lod at faa sit navn saa dypt indridset i slegtens og missionshistoriens tavler som Ann Hasseltine Judson, der sammen med sin mand, Birmas apostel, bragte evangeliets lys ut til dette fjerne rike i Østen.

Ann Hasseltine blev født den 22de desember 1789 i den lille by Bradford i Massachusetts, de Forenede Stater. Hendes far var prest, og hun fik sammen med sine tre søstre en meget streng, kristelig opdragelse.

Ann, som var den yngste av døtrene, udmerket sig allerede tidlig ved en usedvanlig begavelse, og hendes aandsevner utvikledes meget tidlig. Hun var av naturen meget munter og livsglad og besad en særdeles levende fantasi. Der rørte sig et rikt følelsesliv hos hende, og allerede fra de tidligste barneaar var hun fyldt av en inderlig længsel efter at leve sit liv til Guds behag. Hun eide dertil den karakterfasthet, viljestyrke og utholdenhet som gjorde hende skikket til at fylde den vanskelige plads ved siden av den mand som senere vandt hendes hjerte.

Hun fortæller selv hvor strengt moren vaaket over baade den daglige opdragelse og over det selskap som døtrene søkte og kom i. Hun blev undervist om at de fornøielser og forlystelser som ellers av det store ungdommens flertal henregnedes til uskyldige glæder, ikke alene var forkastelige, men ogsaa syndige. Allikevel førtes den unge Ann, da hun senere blev bragt paa en høiskole, hurtig ut i selskaps- og forlystelseslivets strømhvirvel. Det inderlige bønne- og troesliv hun tidligere hadde fundet glæde i, begyndte litt efter litt at dø bort, og før hun rigtig visste av det, var trangen til at søke Gud næsten helt forsvundet.

Gud talte dog gjentagne ganger til hendes sjæl om at gjøre holdt og vende om fra den vei hun var kommet ind paa; men alle disse anledninger gled forbi uten at faa nogen avgjørende betydning for hende. Alle de fattede forsætter løp ut i sandet, og hun blev fyldt av en indre urolighet over hver gang at ha brutt disse sine beslutninger.

Det var især i femtenaarsalderen hun gjennemgik denne alvorlige krise — en alder i hvilken enhver ung kvinde kjæmper mot livets mange anfægtelser. Hvor ofte blir ikke Guds verk og de gode paavirkninger stanset netop i denne alder!

Avgjørende for den unge Ann Hasseltine og for hendes hele fremtidige liv og arbeide blev en religiøs bølge, som netop omkring den tid gik bortover Bradford-egnen. Hun blev selv grepet av samme bevægelse, men søkte for en tid at skjule for andre hvad der foregik i hendes hjerte. Hun begyndte at undersøke sig selv, undgik al omgang med andre, ja trak sig tilbake fra at delta i enhver uskyldig fornøielse og lukket sig selv inde længere tid ad gangen, men var trods alt stadig et halvt troende og et halvt vantro barn, indtil hun endelig i syttenaarsal-

deren for alvor blev vakt. Efter mange alvorlige sjælekampe brøt hun igjennem, idet det gik op for hende, at alt hvad Gud krævet av hende, var, at hun villig overgav sit eget Jeg i hans haand og overlot til ham at utvirke sin gode og velbehagelige vilje i og gjennem hende. Hun fandt hvile og fred i troen paa Jesu fuldbragte verk — en fred som aldrig senere forlot hende, selv ikke under de store trængsler hun maatte gjennemgaa.

Paa sin syttenaarige fødselsdag skrev hun i sin dagbok følgende, som vidner om hendes aandelige kampe:

«Jeg er i Dag sytten aar gammel. Hvor vigtig har ikke det henrundne aar været for mig. Enten er jeg ved Guds barmhjertighet blit delagtig i hans naade, eller ogsaa har jeg bedrat mig selv og bygget mit hus paa sand. Enten har jeg oprigtig forsaket denne verdens forfængeligheter og betraadt den trange vei, eller ogsaa har jeg kun for en kort tid slaat ind paa Guds vei for at vende tilbake til min egen igjen. Om jeg end føler mig syndig og svak, har jeg allikevel intet høiere ønske end at jeg maa leve et liv til Guds behag. Jeg ønsker ikke at ha min løn i denne verden. Naar jeg nu sammenligner min tilstand med den jeg var i for et aar siden, saa haaber jeg at være blit en ny skabning og at ha begyndt et nyt liv.»

Kort efter sin omvendelse fik hun fat paa en levnetsskildring av den bekjendte indianermissionær David Brainerd. Ved læsningen av denne bok vaktes der hos hende en trang og længsel efter at maatte bli til velsignelse for dem som sitter bundet i mørkets og overtroens lænker ute paa de store hedningemissionsmarker.

Førend dette hendes ædle ungdomsønske skulde bli opfyldt, maatte hun i nogen tid arbeide som lærerinde i en mindre barneskole. Hendes inderlige gudsforhold gav sig tydelig utslag i hele hendes undervisning. Hun paabe-

Adoniram Judson.

gyndte aldrig sin undervisning, før hun først hadde holdt en alvorlig bøn sammen med sine smaa elever, og hendes stadige tanke var at vinde barnenes hjerter og fortrolighet i en saadan grad, at hun kunde vise dem vei til ham som hun elsket over alt andet i denne verden.

— — —

Vi maa et øieblik forlate Ann Hasseltine og i al korthet berette litt om den mand hvis navn er blit berømt utover verden som Birmas apostel, nemlig Adoniram Judson, en prestesøn fra Boston. Efter den almindelige skoletid blev Andoniram sendt til Brown-universitetet, hvorfra han gik ut med et glimrende vidnesbyrd, og hele verden syntes at ligge aapen for ham. Han drømte tidt om at utføre store ting i verden, men en stille stemme hvisket ofte til ham: «Den som vil være den største iblandt eder, han skal være alles tjener,» og han begyndte saa smaat at forstaa den dype hemmelighet som laa aabenbaret i Kristi liv, at den er størst, som tjener bedst. Men en av hans fortrolige kamerater ledet ham bort fra den vei Gud vilde føre ham ind paa, nemlig at bli en Ordets forkynder. Forældrene sørget meget over dette og søkte paa mange maater at hjælpe sønnen; men vennens indflydelse seiret, og Adoniram bestemte sig til at studere jura.

Da var det Gud grep avgjørende ind i den unge Judsons liv og bragte ham til at omvende sig. Paa en reise han foretok, kom han en aften til at overnatte i et vertshus, hvor et menneske laa og kjæmpet med døden i værelset ved siden av hans. Han kunde ikke sove; ti han hørte stadig den døendes stønning og klage, og han maatte uvilkaarlig stille sig selv det spørgsmaal: Hvorledes vilde det gaa dig, om du skulde dø nu?

Da morgenen kom, spurte han straks hvorledes den syke befandt sig, og fik til svar at vedkommende var død.

«Kjendte De ham?» spurte Judson. «Ja,» blev det svart, og man nævnte navnet paa Judsons fortrolige ven — den ven som netop hadde hat saa stor indflydelse paa hans liv. Den unge mand stod som skrækslagen: «død! — fortapt!» tænkte han ved sig selv.

Judson hadde i denne nattetime skuet ned i fortabelsens avgrunds store dyp. Han følte sig som en fattig, elendig synder, og lik tolderen bad han: «Herre, vær mig arme synder naadig!» Og han som er barmhjertighetens far, lot den unge Judson se Jesus Kristus som synderes frelser. Fra dette øieblik var den unge mands beslutning tat: han maatte vie sit liv til Guds og evangeliets tjeneste, og for at dygtiggjøre sig til dette reiste han til den teologiske skole i Andover. Her aapnedes hans øine for millionene ute i den store hedningeverden; han hørte det makedoniske rop: Kom over og hjælp os!

Den unge Judson begyndte at tale til nogen av sine medstuderende om hvad der laa ham paa hjerte, og Herren tændte snart missionsilden i andre unge mænds hjerter. Blandt disse var den udmerkede Samuel Mills.

Det berettes at Judson sammen med tre av sine venner en sommerdag i aaret 1806 under et frygtelig tordenveir hadde søkt ly under en høistak. Mens uveiret raste, opsteg der en ny iver i disse unge studenters hjerter efter at dra ut i verden og forkynde Guds evangelium. Denne uventede sammenkomst blev begyndelsen til den saakaldte «frivillig bevægelse blandt studentene».

Fire aar efter denne mindeværdige hændelse sendte Judson sammen med de tre venner Mills, Newell og Nott en skrivelse til nogen prester som var forsamlet ved en konferens i Bradford, og meddelte at de hadde besluttet at vie hele sit liv til hedningemissionen og forespurte, om de kunde vente at bli understøttet av et mis-

sionsselskap i Amerika i en saadan gjerning, eller om de skulde henvende sig til et engelsk missionsselskap.

Henvendelsen blev meget vel mottat, og prestene gav dem følgende svar: «Dra ut i Herrens navn, og vi vil staa eder bi!» hvorefter det første amerikanske missionsselskap blev stiftet. Det gik litt smaat i begyndelsen med at indsamle de nødvendige pengemidler; men efter et aars arbeide var man kommet saa langt, at man kunde utsende de første missionærer — ialt fem —, og maalet for deres reise skulde være Birma eller et land hvor der ellers maatte findes en aapen dør.

Det var under denne betydningsfulde konferens i Bradford, der fandt sted i aaret 1810, at den unge Judson var gjest hos pastor Hasseltine, hvor han traf den unge, indtagende enogtyveaarige Ann Hasseltine. Deres møte var sikkert ikke nogen tilfældighet; deres tro og interesser møttes, og da Judson bad Ann om at gi ham sin haand og sit hjerte og følge ham til Asien som missionær, opfyldtes det ønske hun hadde næret flere aar i forveien, og hun gav ham sit ja!

Det vakte ikke liten opmerksomhet, da Ann Hasseltine lot sig vie som Judsons brud; for det var jo ensbetydende med at hun skulde følge ham ut paa den eventyrlige færd han og vennene hadde bestemt sig til at dra ut paa. Man hadde aldrig før hørt at en kvinde hadde forlatt slegt, venner og fædreland for at vie sit liv til hedningenes frelse; intet under at mange søkte at avholde hende fra en slik færd; men Ann Hasseltine var urokkelig i sit forsæt, og i februar 1812, faa dage efter deres bryllup, avseilte parret sammen med Newell og hans hustru i briggen «Caravan» til Kalkutta, Indien; Nott og hustru samt Hall og en fjerde missionær var allerede avreist med et andet skib.

Paa reisen, som varte omkring fire maaneder, tænkte Ann Hasseltine Judson ofte paa det alvorlige skridt hun hadde tat. Hun var dog forvisset om at hun ikke hadde tat feil; ti hun hadde mottat kaldet i tillid til ham som hadde sagt til Abraham. «Gaa ut fra dit land og din slegt og dine fædres hus til det land som jeg vil vise dig. Og jeg vil gjøre dig til et stort folk, og jeg vil velsigne dig og gjøre dit navn stort; og vær en velsignelse.» Paa skibet skrev hun: «Jeg mindes ingen tid av mit liv, da jeg har fundet saa varig ro i min sjæl som nu.»

Kort efter ankomsten til Indien kom man i forbindelse med den berømte missionær William Carey, som tok vel imot de nye missionærer. Careys første indtryk av de fremmede var ikke det bedste; han skrev saaledes til en av sine venner om dem: «Jeg tror ikke stort paa disse amerikanere; de er for forvænt til at leve blandt de vilde.»

Opholdet i Indien blev kun av kort varighet; ti den engelske regjering i Kalkutta, eller rettere sagt det store britisk-ostindiske handelsselskap, som var imot alle missionærer, selv dem som kom fra England, forbød Judson og hans selskap at opholde sig i landet, og man anbefalte dem uopholdelig at reise tilbake til Amerika. Dette vilde Judson ikke gaa med paa, og man bestemte sig derfor i steden til at dra over til Birma.

Det var i juli 1813 de ankom til Rangûn i Birma. Birma var og er et meget naturskjønt land. Folket er ivrige Buddhadyrkere, og landet var paa den tid, da Judson og hans hustru ankom, fuldt av buddhistiske klostre og templer. Barbariske sæder, mord, rov, flerkoneri var almindelig overalt, og allikevel ansaa indbyggerne sig for at staa over alle andre folkeslag i kultur.

Man tok straks fat paa at lære det vanskelige sprog. Der fandtes hverken ordbøker eller grammatikker, og de-

res lærer forstod ikke engelsk; men ogsaa i disse vanskeligheter viste Gud sig som deres store hjælper. Saasnart Judson var blit sproget nogenlunde mægtig, begyndte han at forkynde evangeliet; men birmanerne var et haardhjertet og ufølsomt folk, og Judson saa derfor i mange aar ingen frugt av sit arbeide.

Naturligvis ventet man i hjemlandet at høre om store ting fra missionsmarken, men da man stadig ikke hadde noget resultat at berette om, begyndte flere at tvile paa hele dette arbeides berettigelse; men Judson selv nærte ikke tvil eller ængstelse for at frugten skulde utebli.

Fru Judson forsøkte paa forskjellig maate at bli kjendt med nogen av landets første kvinder; saaledes avla hun, saasnart omstændighetene tillot det, et besøk hos vicekongens gemalinde. Vicekongen bodde nemlig i Rangûn, mens selve kongen eller keiseren hadde sin residens i hovedstaden Ava. Om dette besøk skriver hun: «Da vi kom ind i regjeringsbygningen, var hendes høihet endnu ikke staat op, hvorfor vi maatte vente. Vicekongens underordnede hustruer underholdt os imidlertid ved sin nysgjerrighet, idet de meget nøie undersøkte alt hvad vi hadde paa, prøvde hanskene vore, hattene o. s. v. Endelig kom den fornemme dame rikelig smykket efter birmansk mode og røkende paa en lang sølvpipe.» Fru Judsons hensigt med dette besøk var blandt andet den senere hen, dersom det skulde opstaa misforstaaelser med birmanerne, atter at kunne henvende sig til vicedronningen og gjennem hende forberede en vei for Judson til kongen.

Endelig — efter seks aars anstrengende arbeide — oprandt den glædelige dag, da man kunde døpe den første birmaner; det var en ubeskrivelig glædesdag for dem begge. Den unge mand, hvis navn var Mun Gnau, forstod selv hvad der stod paa spil ved at foreta dette skridt.

Hans daab, som blev foretat ved høilys dag, blev aarsak til at to lærde ogsaa straks bad om daab. Nu begyndte imidlertid vicekongen i Rangûn, som hittil hadde stillet sig ganske venlig overfor Judsons, at vise sig fiendtlig overfor dem, og Judson indsaa at hans stilling blev mere og mere usikker, og at det vilde være nødvendig at sikre sig en uttrykkelig tilladelse fra regjeringen til at præke evangeliet for birmanerne. I den hensigt besluttet han sig til at dra op til kongen i Ava for at erholde en saadan tilladelse, samt søke hans beskyttelse. Hans bønskrift blev imidlertid forkastet, og et pragtfuldt utstyrt uttog av Bibelen paa det birmanske sprog, som Judson hadde bragt med sig, kastet kongen haanlig for Judsons føtter og sa: «Hvad deres andragende betræffer, gir hans majestæt ingen befaling. Hvad angaar eders hellige bøker, da har hans majestæt ingen bruk for dem. Ta dem bort!»

Sommeren 1821 maatte fru Judson paa grund av sin helbred reise en tur til Amerika, mens Judson blev paa sin post. Da hustruen vendte tilbake, hadde han den glæde at en ny medarbeider, lægen dr. Price, fulgte med.

Men nu hændte det noget som helt truet med at ville omstyrte missionsarbeidet i Birma. Om vaaren 1824 indløp nemlig meddelelse om at der var utbrutt krig mellem Birma og England, og i mai maaned ankret den engelske flaate op utenfor Rangûn, hvilket hadde til følge at vicekongen paabød at alle kristne og alle europæere skulde fængsles og dræpes. To missionærer som fandtes i Rangûn, blev ogsaa straks fængslet, men kort tid efter løslatt igjen. Judson var paa den tid sammen med sin hustru flyttet til hovedstaden Ava. Saasnart meddelelsen naadde til Ava, lot kongen baade Judson og dr. Price kaste i dødsfængslet, og hver av dem blev belagt med tre jernlænker. Der blev endvidere smidd en guldlænke,

hvori den engelske generalguvernør skulde lægges, naar han i triumf førtes ind i Ava; ti hverken kongen eller hans folk hadde noget begrep om englændernes hærstyrke, og de mente man hurtig vilde kunne tilintetgjøre den og blandt andet ta generalguvernøren til fange.

Saasnart fru Judson forstod at hendes mand var blit arrestert og ført bort, skyndte hun sig at tilintetgjøre alle brever, dagbøker og papirer som fandtes i huset. Hun kom i forhør, men fik allikevel lov til at bli boende paa missionsstationen under militærbevogtning.

Nu forløp nogen maaneder, hvori denne legemlig svake kvinde i sandhet viste sig som en stor heltinde. Trodsende alle farer gik hun til de mest indflydelsesrike mænd for at søke lettelse i de fangne missionærers kaar. Selv dronningen besøkte hun og fik tilladelse til hver dag at forsyne de to fangne missionærer med mat, ja hun fik ogsaa lov til at komme til fængselsdøren og tale med sin mand. Det var meget faa ord, de fik lov til at utveksle, men kjærligheten gjør opfindsom. Hvad hun ikke hadde anledning til at si ham, det skrev hun paa en liten seddel, som hun saa stak i tuten paa kaffekanden eller bakte ind i det brød hun daglig bragte til ham.

Efterat missionærene hadde været fængslet i syv maaneder, nærmet den engelske hær sig Ava, og de stakkels fangers kaar blev endnu værre. De blev belagt med fem par lænker og kastet i et fælles fangehul sammen med birmanske røvere. I over en maaned kjendte fru Judson ikke noget til sin mands skjæbne; men en morgen blev fangene pludselig purret ut, og paa bare føtter og med bart hode blev de i glødende solhete tvunget til med de tunge lænkene paa at gaa ut til en liten by et par mil utenfor Ava. Da fru Judson hørte om dette, gik hun straks for om mulig at faa et glimt av sin mand og dr.

Price. Hun fandt dem ogsaa lænket sammen, drevet ind i en liten faldefærdig bygning sammen med en del andre fanger. Det var meningen at det skulde sættes ild paa denne bygning, og fangene indebrændes, men han som ikke lar en spurv falde til jorden uten sin vilje, gjorde at den officer som skulde ha utført skjændselsgjerningen, pludselig døde, og planen blev ikke gjennemført.

Fru Judson ansøkte om og fik lov til at bo i et av fangevogternes huser, som bestod av to rum. «Det ene,» skriver hun, «bebodde familien. Det andet, som var halvfyldt av korn, tilbød man mig, og i dette trange, skidne rum tilbragte jeg seks elendighetens maaneder.» Under opholdet her utbrøt der kopper, og av frygt for at hendes lille barn skulde bli angrepet, vaksinerte hun det selv med en stoppenaal. Barnet fik et let tilfælde men tæredes hen av mangel paa næring. Fru Judson blev selv angrepet av feber og kunde til sidst ikke reise sig fra sit leie.

Krigen var stadig gaat Birmas konge imot, og da han blev nødt til at underhandle om fred, sendtes bud efter Judson og Price for at benytte dem som mellemmænd.

Saasnart disse hadde utført sin mission, og freden var sluttet, skyndte Judson sig til huset, hvor hans hustru bodde. I døren fandt han en birmansk pike, som passet hans lille barn; det var saa skiddent, at han ikke kunde kjende det igjen. Inde i den elendige hytte laa hans hustru i vildelse og med sterk feber; men de gode tidender han bragte med sig, virket saa velgjørende paa hende, at hun kom nogenlunde til sig selv igjen. Efter i 22 maaneder at ha gjennemgaat de ubeskriveligste trængsler og sjælekampe fik de lov til at reise ned til den engelske leir, hvor de fik en god pleie, og hvor man viste dem store æresbevisninger. Judson reiste nu igjen tilbake til Ava, dels for at være tolk ved nye forhandlinger, dels for

at opnaa bedre kaar for missionærene. Kort efter hans avreise fik fru Judson atter feber, og denne gang saa sterkt, at hun selv forstod at det vilde ende med døden. Hun haabet dog hele tiden paa at hendes mand skulde komme tilbake; men efterhvert som sygdommen skred frem, forstod hun at Herren ikke vilde det saa. En dag, kort før hendes sidste time slog, sa hun: «Læreren tøver med at komme; jeg maa dø alene og la mit lille barn tilbake; men da det er Guds vilje, bøier jeg mig ydmyg for den; jeg er ikke bange for døden. Fortæl læreren at jeg ikke kunde skrive; fortæl ham om mine lidelser og min død; fortæl ham om alt og pas paa huset, til han kommer tilbake.» Hun faldt saa hen i en dvale og laa et par dage med hodet støttet paa sin arm og med lukkede øine.

Den 24de oktober 1826 blev Ann Hasseltine Judson lagt til hvile. Mot sit ønske sa hun farvel til livets kamp og strid og til dem hun hadde kjærest, men i forvisningen om at møte dem, naar livgiveren kommer for at opreise alle de retfærdige, som gjemmes i jordens skjød, gik hun ind til dødens korte slummer.

Birmanerne begravet hende med stor hæder og plantet et træ paa hendes grav.

I februar 1827 vendte Judson tilbake og fandt sin hustru i graven, og kort tid efter mistet han sit lille barn. Men trods sit smertelige tap fortsatte Judson dog i mange aar det arbeide, i hvilket hans trofaste hustru saa urokkelig hadde staat ham bi.

Han døde den 12te April 1850 paa en sjøreise, og hans legeme blev sænket i havet. Missionen blandt birmanerne talte da 7000 medlemmer, og den gjerning som heltinden av Ava sammen med Birmas apostel la grundvolden til, har vokset sig til et pragtfuldt tempel, hvis taarn kneiser i hedenskapets mørke dal.

James Hudson Taylor.

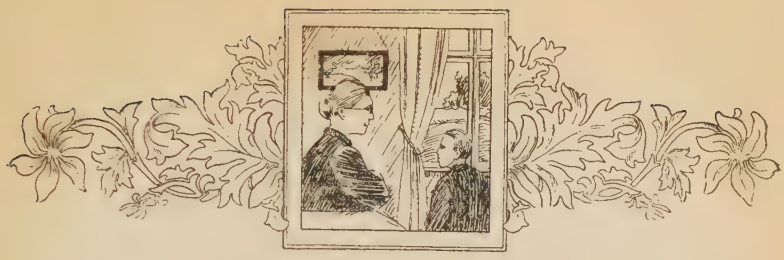

James Hudson Taylor.

Kina indlandsmissions far.

Et av de navn som klinger med skjønnest og renest klang blandt missionsheltene, er navnet James Hudson Taylor, banebryteren for den store indlandsmission i Kina. Hvad Livingstone var for de sorte i Afrika og Carey for de brune i Indien, det var Hudson Taylor for Kinas gule millioner.

Da Hudson Taylor selv har efterlatt sig den bedste skildring av sit liv og sin omfattende virksomhet, er de fleste av de træk og oplysninger som her forekommer, hentet fra disse hans nøiagtige og fyldige optegnelser.

Faren, James Taylor, som var apoteker i byen Barnsley i England, var en alvorlig og oprigtig kristen. Ved at studere den aandelige tilstand i Kina — blandt andet gjennem en beretning om en sjøkapteins reiser — blev han meget dypt bevæget og fyldtes av en uimotstaaelig trang til at gjøre noget for Kinas mange millioner. Da han ikke selv kunde reise ut og gjøre missionstjeneste i Kina, blev han og hans hustru, Amelia Hudson Taylor, enige om at be Gud skjænke dem en søn, som de saa vilde hellige til evangeliets forkyndelse i det mægtige kinesiske rike, som endnu tildels var lukket for al ytre religions indflydelse, da James Hudson blev født.

De første utsigter for Hudson Taylors missionskald belyses bedst av hans egne uttalelser i den lille bok: «A Retrospect» (Et tilbakeblik). Han sier bl. a.: «Mine forældre hadde opgit enhver tanke om at jeg kunde bli missionær; ti like fra fødselen av var min helbred meget svak; men da Guds time kom, blev min helbred styrket, og mit liv var spart, og styrke er blit skjænket mig til et temmelig møisommelig arbeide paa missionsmarken.

I mine tidligste aar hadde jeg mange anledninger til at lære bønnens og Guds ords værdi at kjende. Det var mine forældres største glæde at tale til mig om Gud; men trods alle tilskyndelser og opmuntringer forblev mit hjerte allikevel uforandret. Jeg forsøkte ofte at tvinge mig selv til at bli en kristen; men da mine anstrengelser naturligvis mislykkedes, begyndte jeg at tænke at jeg av en eller anden grund ikke kunde bli frelst, og at jeg derfor likesaa godt kunde nyte denne verdens goder i fulde drag.

Mens jeg befandt mig i denne sindstilstand, kom jeg i berøring med personer som hadde tvilende og fritænkerske anskuelser, og jeg antok kun altfor taknemmelig deres lære, idet jeg mente at ha fundet en maate at undslippe den dom paa der maatte vente de ubodfærdige, dersom vel at merke mine forældre hadde ret, og Bibelen talte sandt.»

Mens den unge Taylor saaledes tilsynelatende drev længere og længere bort fra Gud, var disse aar allikevel en slags lutringsperiode i hans liv. Det var ogsaa en prøvens tid for hans hengivne forældre og søstre, som ikke vilde forkaste tanken om at James skulde bli en Ordets forkynder.

Taylors korte beretning om hvorledes morens og søstrenes bønner for hans omvendelse blev hørt, er et av de interessanteste kapitler i hans liv. Han skriver herom:

«Jeg var omtrent femten aar gammel. Min kjære mor hadde reist bort fra hjemmet for nogen dage, og jeg hadde en fridag. For at faa noget at fordrive tiden med, gik jeg om eftermiddagen ind i fars bibliotek for at fordype mig i en bok, men fandt ingen som tiltalte mig særlig. Min opmerksomhet fangedes da av en liten kurv, hvori der laa en del smaaskrifter. Jeg tok et av dem frem, og det viste sig at være en evangelisk traktat, som — hvad det ytre angik — tiltalte mig. Jeg begyndte at blade i den, idet jeg sa til mig selv: «Det er nok en historie i begyndelsen og en moralpræken i slutningen. Jeg vil læse den første og overlate den sidste til andre.» Jeg satte mig saa ned i en ganske likegyldig sindsstemning og begyndte at læse, idet jeg tænkte ved mig selv: «Naar boken blir kjedelig, kaster jeg den bare fra mig!»

Jeg ante ikke da, hvad der netop samtidig rørte sig i min kjære mors hjerte langt borte. Hun reiste sig fra middagsbordet hin eftermiddag med et brændende ønske om sin søns omvendelse; ti hun følte at hun nu, da hun var borte fra hjemmet og hadde mere ro og frihet end sedvanlig, hadde en særskilt anledning til at føre mig frem for Gud i bøn. Hun gik ind paa sit værelse og laaste døren, fast besluttet paa ikke at forlate stedet, før hendes bønner var besvart. Time efter time ropte hun til Gud, indtil hun tilsidst ikke kunde bede længere, men følte sig tilskyndet av aanden til at lovprise Gud fordi aanden lot hende forstaa at hendes eneste søns omvendelse var en virkelighet allerede.

Jeg hadde, som før sagt, været optat av at læse den lille traktat, og mens jeg læste, blev jeg slaat av følgende uttryk: «Kristi fuldbragte gjerning». Den tanke fór ved disse ord gjennem mit sind: «Hvorfor bruker forfatteren dette uttryk? Hvorfor sier han ikke: Kristi forsonings-

verk?» Straks stod følgende ord for mig: «Det er fuldbragt!» Men hvad var fuldbragt. Jeg svarte straks: «En fuld og fuldkommen forsoning og fyldestgjørelse for synd: gjælden var betalt av stedfortræderen, Kristus døde for vore synder, og ikke alene for vore, men for hele verdens.» Den næste tanke som meldte sig, var: «Hvis hele verket er fuldbragt, og hele gjælden betalt, hvad er det da tilbake for mig at gjøre andet end at bøie mine knæ og motta denne frelse og Frelseren.»

Det hengik flere dage, før jeg vovet at indvie min søster i min glæde, og da først efterat hun hadde lovet ikke at meddele min sjæls hemmelighet til nogen anden.

Da vor elskede mor kom hjem fjorten dage senere, var jeg den første til at ta imot hende, og jeg fortalte hende straks at jeg hadde glædelige nyheter at berette. Jeg kan endnu føle hendes arm omkring min hals, idet hun trykket mig til sit bryst og sa: «Jeg vet det, gutten min! Jeg har allerede i fjorten dage frydet mig over de glædelige nyheter som du har at fortælle mig.» «Hvorledes!» utbrøt jeg overrasket, «har Amelia brutt sit Løfte? Hun sa at hun ikke vilde fortælle det til nogen.» — Men mor forsikret mig at det ikke var fra nogen menneskelig kilde hun hadde sin oplysning, og gik saa over til at fortælle mig den lille tildragelse som hadde fundet sted et par uker i forveien. Enhver maa indrømme at det i sandhet vilde være underlig, om jeg ikke trodde paa bønnens magt.

Men dette var ikke alt. — Kort tid efter denne hændelse fandt jeg en liten lommebok, nøiagtig lik en av mine egne, og idet jeg tænkte det var min, aapnet jeg den. Det viste sig imidlertid at være min søsters; mine øine faldt paa en bemerkning i den lille dagbok, hvori der stod at hun daglig vilde be Gud om sin brors omvendelse, indtil

Gud hadde besvart hendes bøn. Nøiagtig en maaned efter at denne bemerkning var skrevet, behaget det Gud at dra mig fra mørket til lyset.»

Men som tilfældet næsten altid er, hadde Taylor mange anfægtelser i sit første omvendelsesaar, og en tid hadde han store tvilskampe at utkjæmpe. Frugtene av disse brytninger blev allikevel at Taylor fik en dypere forstaaelse av at mennesket i sig selv er svakt og fuldstændig avhængig av Herren i saavel smaat som i stort.

En eftermiddag, nogen tid efter sin omvendelse, sat den unge mand alene paa sit værelse. Han sier selv: «Jeg husker saa vel, hvorledes jeg den dag utøste min sjæl for Gud og atter og atter bevidnet ham min taknemmelige kjærlighet, som hadde gjort alt for mig, som hadde frelst mig, da jeg hadde opgit alt haab, ja endog ønsket om frelse. Jeg anropte ham om at gi mig en gjerning at utføre som avløp for min kjærlighet og taknemmelighet, en gjerning som vilde kræve selvfornegtelse, likegyldig hvad det maatte være, men noget som han kunde ha behag i. Jeg mindes likeledes, hvorledes jeg uten forbehold la mit eget Jeg, mit liv, mine venner, mit alt som et offer paa hans alter. Guds nærværelse blev mig usigelig virkelig og velsignet, og skjønt kun et barn — knapt 16 aar gammel — husker jeg at jeg kastet mig utstrakt ned paa gulvet og laa der stille for ham i ubeskrivelig ærefrygt og glæde.»

Hermed hadde Hudson Taylor helliget sit liv og sit alt til Guds tjeneste, og der hengik ikke mange maaneder, før det indtryk fæstnet sig i hans bevissthet, at det var i Kina Herren hadde bruk for ham. Det var meget faa missionsselskaper som paa den tid hadde arbeidere i Kina, der jo som allerede nævnt tildels var lukket for al evangelisk virksomhet, og der fandtes kun faa bøker som

kunde gi oplysning om landets befolkning og forholdene inde i riket.

Hudson Taylor erfarte imidlertid at en prest i hans fødeby hadde et eksemplar av Medhursts «Kina». Han besøkte presten, som laante ham boken, idet han først forespurte, hvorfor han ønsket at læse den. Taylor fortalte da uten forbehold, at han følte Gud hadde kaldt ham til missionsarbeide i dette land.

Medhursts bok betonet særlig lægemissionens store betydning, og Hudson Taylors opmerksomhet blev derfor straks henledet paa de medicinske studier som den bedste forberedelse til dette arbeide. I samraad med forældrene reiste han efter et forberedende kursus til Hull for at ta sin lægeeksamen. Her fik han først ansættelse som assistent hos en doktor, og der var god anledning til at se og ta del i doktorens store praksis. Det var vanskelige og strenge aar Taylor fristet. Han var meget nøisom, og selv om han kunde ha faat større støtte hjemmefra, søkte han saavidt mulig at klare alle sine utgifter selv. Han forsømte heller ikke studiet av Guds ord, og overalt hvor han kom blandt de syke og fattige, spredte han en sand kristelig vellugt omkring sig.

Betegnende for disse studieaar er det at Taylor opøvet sig i haardførhet. Han fortæller selv: «Smør, melk og lignende luksus holdt jeg snart op med at bruke, og naar jeg hovedsakelig levde av havregrøt og ris med litt avveksling ind imellem, behøvde jeg kun meget smaa beløp til mine livsfornødenheter.» Resten av pengene brukte Taylor enten til bøker eller til at glæde en og anden ulykkelig sjæl med.

Det var ogsaa i disse aar han tok følgende beslutning: «Naar jeg kommer til Kina, vil jeg ikke forlate mig paa nogen som helst, jeg vil alene forlate mig paa Gud.»

Efter en tids ophold i London, hvor han blev kjendt med det av Gützlaff stiftede Kinas evangelisationsselskap, oprandt endelig dagen da Hudson Taylor under dette selskaps auspicier blev sendt til Kina. Avreisen fandt sted den 19. september 1853. Skibet var imidlertid neppe kommet klar av den engelske kyst, før en voldsom storm kastet det frem og tilbake i den irske kanal, saa det ikke kunde komme ut i rum sjø, og stormen fortsatte med uforandret voldsomhet i over en uke. En dag kom kapteinen bort til Taylor og sa i største fortvilelse: «Vi kan ikke leve en halv time længere. Hvad blir der saa av Deres kald til at arbeide i Kina?» Hudson Taylor, som selv kort før hadde hat en haard kamp, som dog nu var overstaat, fortalte ganske rolig kapteinen, at han ikke ønsket det anderledes, og at han ganske bestemt ventet at naa til Kina, selv om man endnu laa og vugget i den irske bugt.

Endelig stevnet de ut paa det aapne hav. Da skibet var naadd ut paa Stillehavet og befandt sig i nærheten av Ny Guineas kyst, kom kapteinen en morgen bort til Taylor og fortalte ham meget bekymret, at man av strømmen førtes ind mot øen, som var befolket av menneskeætere, og da der ikke rørte sig en vind, var der al utsigt til at skibet vilde strande, og man vilde bli de vilde kannibalers bytte.

Efterat de hadde utvekslet nogen ord, sa kapteinen: «De tror at Gud hører Deres bønner, hr. Taylor, ikke sandt! Nu er det tid til at bede; dersom bøn ikke er en virkelighet, er vi alle fortapt.» Man enedes saa om at de fire av skibsmandskapet som var kristne, skulde trække sig tilbake og forene sig i bøn til Herren om at han vilde la en gunstig bris blaase op. Efter en kort bønnestund gik Hudson Taylor op paa dækket, hvor han traf

styrmanden, en ugudelig mand, og bad ham heise storseilet. Denne spurte hvad det skulde være godt for, hvorpaa Taylor fortalte ham at man netop hadde bedt Gud om vind, og at den snart vilde være over dem, saa der var ikke et øiebliks tid at spilde. Med et vantro og foragtelig blik sa styrmanden, at han hellere vilde se en vind, end høre tale om den. Men mens han talte, la Taylor merke til at en sagte vind begyndte at røre sig oppe i topseilet, og han sa: «Ser De ikke at vinden kommer! Se topseilet!»

«Aa, det er ikke andet end en «kattepote» (et litet vindpust),» svarte styrmanden.

«Vindpust eller ikke vindpust,» sa Taylor, «heis storseilet, saa vi kan dra den fulde nytte av det!»

Taylors befaling blev adlydt og mandskapets tunge trin paa dækket bragte nu ogsaa kapteinen op for at se, hvad der gik for sig. Brisen var virkelig kommet, og i løpet av faa minutter seilte skibet med god fart forbi øen og bort fra de skuffede kannibaler, som utstøtte vilde hyl, da de saa deres bytte gaa fri.

Endelig efter 6 maaneders seilads gik man i land i Shanghai, hvor Hudson Taylor blev mottat av Medhurst og Lockhart, og han var fra første stund overbevist om at Gud vilde gjøre store ting for ham i Kina.

Det varte imidlertid ikke længe, før han blev omringet av nye og store vanskeligheter. Et stort oprør gjorde alle utlændingers ophold i landet høist usikkert, og det var med største besvær at Taylor fandt et litet værelse at bo i. Saa var der sproglige vanskeligheter at overvinde; men intet kuet hans mot og urokkelige tro.

En mand ved navn William Burns, som allerede seks aar før var blit utsendt til Kina, blev til stor hjælp for Taylor saavel i hans sprogstudier som paa andre omraader.

Efter to aars ophold i Shanghai foretok Taylor sammen med Burns nogen reiser ind i landet for paa denne maate at bli bedre kjendt med landet og folket. Flere av Taylors brever fra den tid vidner om den glødende kjærlighet, hvormed han omfattet sit store og vanskelige arbeide. En tid saa det ut til at arbeidet skulde faa godt fotfæste i Ningpo, hvor lederen for en buddhistisk sekt i byen var den første som blev omvendt.

Mens Taylor arbeidet i Ningpo, avskar han sin forbindelse med Kinas evangelisationsselskap, fordi det var blit ham meddelt at selskapet ofte kom i pengevanskeligheter og stadig maatte opta laan for at lønne sine missionærer. Han utførte her i tre aar selvunderholdende arbeide, og hans tillid til Herren blev ikke beskjæmmet.

Det var ogsaa ved denne tid at Taylor fandt sig en livsledsagerinde. Denne forbindelse blev av den største betydning for ham i de følgende tolv aar, i hvilke hustruen stod ham bi i alle vanskeligheter og prøver. Taylor skriver selv om hende: «Min kjære hustru var ikke alene en kostelig gave til mig, men Gud velsignet hende for mange andre i løpet av de tolv indholdsrike aar, i hvilke hun blev spart for dem som elsket hende, og for Kina.» Da hun efter tre aars egteskap paa grund av det anstrengende pionérarbeide blev saa medtat av sygdom, at alt haab om helbredelse var ute, klynget Hudson Taylor sig allikevel til salmistens løfte: «Kald paa mig paa nødens dag, saa vil jeg utfri dig, og du skal prise mig.» Hudson Taylors inderlige bøn blev hørt; ti kort efter indtraadte der en bedring i hustruens tilstand, og snart var hun igjen paa benene travelt beskjæftiget med de mange omfattende pligter.

Da en anden lægemissionær i Ningpo, dr. Parker, mistet sin hustru og maatte reise tilbake til England,

maatte Taylor og hans hustru overta og bestyre saavel det hospital som forskjellige forretningsanliggender som stod i forbindelse med dr. Parkers missionsvirksomhet. Ogsaa i dette arbeide maatte de ofte ty til Herren som den eneste tilflugt og utvei der fandtes i de mange vanskeligheter som taarnet sig op.

Tiden gik, og snart kunde der oprettes en menighet paa 40 indfødte kinesere, og da Taylor hadde været i Kina i syv aar, syntes det at være aapne dører overalt; men saavel tid som kræfter var altfor begrænset til at man kunde dra fordel av det. I en skrivelse som Taylor sendte hjem til sine slegtninger paa den tid, utgyder han hele sit hjertes dype længsel efter flere arbeidere; men det kom ingen dengang.

Paa grund av hustruens svigtende helbred blev det nødvendig for Taylor at reise hjem til England, hvilket skulde faa den største betydning for hans virksomhet i Kina. Det var for ham den største sorg at lægene erklærte at han ikke kunde forvente at reise tilbake til Kina de første aar, men det viste sig at adskillelsen fra Kina netop var et nødvendig led i forsynets store kjæde, der skulde resultere i den store Kinas indlandsmission.

Under sit ophold i England tok Taylor fat paa at revidere en oversættelse av det nye testamente i Ningpodialekten, likesom han sammen med sin hustru skrev en bok om Kinas aandelige trang og behov. Han sier om denne bok at hvert kapitel er undfanget i bøn. Den fik sin store betydning ute omkring i England og bidrog sit til at selskapet «China Inland Mission» (Kinas indlandsmission) blev organisert i aaret 1865. Andre skrifter om missionssaken utgik fra Taylors pen, og midlene til selskapet begyndte at strømme ind.

Endelig oprandt dagen, da Taylor igjen kunde begi sig avsted til Kina. Reiseselskapet bestod ialt av 22 personer, av hvilke 16 skulde ta direkte del i missionsarbeidet.

Efter ankomsten til Kina fortsatte Taylor sin storstilede gjerning, som nu hurtig begyndte at bære rike frugter. Man saa med lyse forhaabninger fremtiden i møte, og arbeidet er da ogsaa stadig gaat fremad. Selv om «China Inland Mission» saavel som andre missionsselskaper led meget under det store boxeroprør, der raste over Kina, idet 61 missionærer og 31 barn, som alene tilhørte Kina indlandsmission, blev myrdet, er der intet som har formaadd at stanse den strøm av selvopofrende mænd og kvinder som baade da og siden har vendt sine skridt mot dette gamle Østens rike.

— — —

Hudson Taylor oplevde som faa ikke bare at saa evangeliets herlige sæd, men ogsaa at se den vokse og bære saa rike frugter, som det sjelden forundes en banebryter for missionens sak.

Efter over et halvt aarhundredes utrættelig arbeide nedla Hudson Taylor arbeidets stav; men mindet om en bønnens, korsets og sandhetens stridsmand vil leve saa længe evangeliet forkyndes paa jorden.

Hans Nielsen Hauge.

Hans Nielsen Hauge.

Haugianismens far.

Hvert aarhundrede fostrer sine stormænd, som hver paa sit omraade eier den tankes eller aandens storhet, som gjør at de rager høit op over sine samtidige. Saadanne banebrytere, der som regel i tanke og handledaad har været adskillig forut for den slegt, de levde iblandt, er desværre ofte blit misforstaat og i mange tilfælder forfulgt, fængslet og ført til skafottet. Men senere slegter har forstaat, i hvert fald delvis, at skatte det samfundsnyttige og opbyggende arbeide de trods alt har gjennemført.

Til de virkelige stormænd som Norge i slutningen av det attende aarhundrede fostret, hører i første række almuesmanden og lægprædikanten Hans Nielsen Hauge. Han eide den for det norske folk saa karakterskjønne alvorsfuldhet forenet med den naturlige friskhet og det varme lune som gjennemstrømmer vort folk. Det alvor og det høisind som i forbindelse med et inderlig og dypt gudsforhold særpræget denne ædle, helstøpte mand, gav sig i hans liv og virke utslag i en urokkelighet overfor sandhet og ret. Dette var ogsaa aarsaken til at denne sandhetselskende bondesøn utøvet en saa stor og forædlende indflydelse paa det virkelige kristenliv herhjemme.

Hans Nielsen Hauge blev født paa gaarden Hauge i Tune prestegjeld ved Sarpsborg den 3dje april 1771. Faren, Niels Mikkelsen, var lensmand der i bygden. Begge forældrene var meget retskafne og gudfrygtige mennesker, og som naturlig var, droges Hans sterkt mot Gud allerede som barn. Han hadde arvet sin fars forstand og gode dømmekraft og sin mors bløte sind og ømme hjerte. Det var hans største lyst at læse, og man kunde ofte finde ham sittende og læse i Bibelen til langt ut paa natten. Han begyndte tidlig at gruble over ting som ellers først melder sig langt senere i livet.

Da han var tretten aar gammel, indtraf der en hændelse som fik stor betydning for hans religiøse liv. Han var en dag sammen med sin far og bror rodd over Glommen for at hente hjem høi. Turen over gik godt, men paa hjemveien kantret baaten, og det var med nød og neppe de blev reddet. Hans var bevisstløs, da han blev trukket op av vandet; og da han kom til bevissthet, stod livet i dets alvorsstemning for ham som aldrig før. Mindet om denne og andre begivenheter blev til stor hjælp for ham i kampen mot de fristelser som møtte ham i ungdomslivet; ti han tok det for en paamindelse fra Gud.

I 24-aarsalderen, mens han bodde i Fredriksstad, blev han drat ind i det ugudelige og lastefulde liv som rører sig i enhver by; han gav efter for fristelsen og blev beruset. Da han kom til sig selv igjen, følte han sig som en stor synder, og denne erfaring bevirket at han fik større avsky og angst for synden, og lysten til at tjene Gud fik helt og fuldt overtaket i hans liv.

Den 5te april 1796 blev en avgjørende dag i hans liv. Mens han gik bak plogen hjemme paa Hauge og sang salmen: «Jesus, din søte forening at smage», og netop hadde sluttet det andet vers, blev likesom hans hele livs-

syn opløftet, og han fik en forstaaelse av Guds kjærlighet og godhet som aldrig før. Viljen til at *ville* tjene Gud følte han styrket, og han sank ned paa sine knæ i bøn, og likesom Paulus hadde han sin Damaskusaabenbarelse. Fra dette øieblik stod det klart for ham at han maatte ut og præke omvendelse for sine landsmænd. Han fulgte kaldet, men lot det i begyndelsen bli ved smaa samtaler med en og anden, mens han samtidig begyndte at avfatte et skrift: «Betragtninger over verdens daarlighet.»

For sine nærmeste aabenbarte han ikke straks hvad der var hændt ham ute paa marken. Han var ræd for at man ikke skulde forstaa ham, og — som han selv uttrykker sig — for selv at ta skade ved at «hovmode sig av den høie aabenbarelse». Han betrodde sig allikevel til den av sine søskende han elsket høiest, nemlig søsteren Anna, hos hvem der ogsaa snart skedde en stor forandring. Vanskelig for ham var det at vinde moren, som var ængstelig for at han skulde gaa helt fra forstanden. Faren derimot synes at ha forstaat ham bedre. Naar de andre i familien frygtet for Hans's virksomhet, sa faren som regel: «Hans klarer det nok!» Det endte da ogsaa med at hele hjemmet — forældrene, brødrene og søstrene — var helt med ham paa den vei han hadde slaat ind paa.

Han forsøkte sig frem i sin hjembygd Tune, og mange blev grepet av hans inderlige og varme forkyndelse av frelsens evangelium, og hans virksomhet begyndte at slaa rot. Fra hjemegnen drog han videre, og i løpet av otte aar gjennemreiste denne ivrige Ordets forkynder omtrent hele landet fra Fredriksstad over Kristiania til Kristianssand, Bergen og Trondhjem, ja helt op til Tromsø, og de fleste av disse reiser foretok han tilfots. Han mente selv at ha gaat 1500 mil i disse aar.

Naar han var hjemme, var han altid sysselsat med at forfatte nye skrifter, men det var ofte vanskelig for ham at faa dem trykt. I det første han utgav, hadde han blandt andet med sterke ord angrepet prestestanden og beskyldt den for verdslighet, lathet og vantro. Broren, som saa manuskriptet, raadet ham til at sløife disse uttryk, men efterat Hauge hadde betænkt sig en stund, erklærte han at de skulde bli staaende; ti det han hadde skrevet, var sandhet. Han gik saa landeveien ind til Kristiania med manuskriptet, men var saa uheldig at miste det underveis. Da han opdaget dette, tok han det som et tegn fra Gud paa at han ikke skulde la det trykke; men da han paa hjemveien gik ind paa en gaard for at hvile sig, og her traf en mand sam hadde fundet manuskriptet, mente han deri at se et endnu sterkere tegn paa at det skulde trykkes, og saa vandret han trolig til Kristiania med det.

Da han henvendte sig til boktrykkeren, antok denne at det var nogen viser, som denne godmodig utseende bonde vilde ha trykt for en billig penge, hvorfor han straks negtet at paata sig arbeidet. Hauge lot sig imidlertid ikke avvise, men kom igjen næste dag. Han gik ned paa selve trykkeriet, hvor han kom i snak med nogen av svendene; men disse forsikret ham at det ikke kunde betale sig at trykke gudelige bøker; hadde det været lystige historier han hadde skrevet, vilde det ha været en helt anden sak. Hauge blev herover brændende i aanden og begyndte at tale til boktrykkersvendene om menneskenes daarskap; men han hadde ikke mere held med sig den dag end den foregaaende. Endelig den tredje dag fik han boktrykkeren til at gaa med paa at trykke boken, som siden fik en meget vidtstrakt utbredelse og utkom i flere oplag.

Hauge var meget praktisk anlagt og nethændt til alslags haandverk. Han snekret og smidde i sine unge aar,

han drev biavl og smaahandel og forpagtet uopdyrket jord, som han oparbeidet til at gi god indtægt. Naar han paa sine reiser stanset paa en gaard hvor man var optat med arbeide, hjalp han altid til med at faa det fuldendt, og paa denne maate fik han anledning til at faa folk i tale, naar aftenen kom.

Av naturen var Hauge meget nøisom, og han hadde efterhvert ved sin praktiske dygtighet faat spart sammen saa mange penger at han i aaret 1801 ved sine venners hjælp kunde nedsætte sig som kjøbmand i Bergen, hvor han snart erhvervet sig fire fartøier, som kom til at gaa i indenriks fart, samt en brig til middelhavsfart. En stor del av det han tjente, anvendte han til fremme av den sak, som var blit ham saa kjær. Paa sine reiser nordover til Trondhjem førte han korn med sig og vendte tilbake med fisk. Underveis holdt han møter for folk. Det gik ikke lang tid, før hans virksomhet vakte opsigt utover landet, og hans navn blev kjendt av alle, høje og lave.

Den aandelige omveltning, som gjennem hans arbeide foraarsakedes i tuseners sind og tanke, medførte desuten en stor utvikling, hvad folkets praktiske dygtighet betræffer. Som allerede nævnt var Hauge selv en overmaade dygtig og praktisk mand, navnlig paa det industrielle arbeides omraade. Han lærte folk at utnytte skogen bedre, at utvinde malmen av fjeldet, at benytte sig av vandfaldenes kraft, at anlægge skibsbyggerier og paapekte betydningen av trælastutførsel; han lærte folk at bygge møller og sagbruk; han lærte dem at dyrke jorden bedre, hjalp dem med at forskaffe mere hensigtsmæssige landbruksredskaper o.s.v. Hans skrifter skapte ogsaa større lyst blandt befolkningen til at læse, til hjælp for den almindelige oplysnings fremme og utvidelse. Man lærte ikke bare at læse, men ogsaa at skrive; ti Hauge

selv var en meget flittig brevskriver. Overalt sendte han sine belærende og nyttige brever. Intet under derfor at haugianerne snart kunde tælles i tusenvis. Den saakaldte haugianisme blev efterhaanden den mest fremtrædende form for sand, alvorlig kristendom i Norge, og den blev et velsignelsesrikt salt i det norske folks aandelige liv.

Blandt de mange vidnesbyrd som senere er faldt om denne stormand, er vel intet mere rammende end det en av vort lands største mænd har uttalt: «Større mand end Hans Nielsen Hauge har vi aldrig hat. Det burde mere og mere gaa op for os.»

I lyset av denne uttalelse forekommer det efterfølgende dobbelt merkelig. Hvorledes kom det sig, at den mand som gjorde saa meget godt, saavel aandelig som timelig for sit folk og sit land, blev spærret inde bak laas og lukke i ti lange aar og derefter idømt en vanærende straf? Var det hans rettroenhet der ankedes over?

Det er vel sandt at Hans Nielsen Hauge var mere rettroende end de fleste syntes om. Det er let forstaaelig, at vantro og verdsligsindede mennesker langt fra syntes om den vækkelse Hauge satte igang overalt. Men det synes jo merkelig, at det var fra selve kirkens mænd han møtte den sterkeste motstand — netop fra den side, hvor man med billighet skulde ha forventet han skulde ha faat sin bedste støtte.

Grunden til at prestestanden var Hauge og hans virke fiendsk, kan tildels søkes deri at man omkring det nittende aarhundrede var kommet ind paa rationalismens eller fornuftstroens skraaplan. Man var sunket hen i en religiøs dvale, og i steden for at holde sig til Skriftens rene og uforanderlige ord, benyttet man sig av selvskrevne lære- og opbyggelsesbøker. Hauges rene forkyndelse av Ordet og hans avsløring av prestene bevirket at

han blev fængslet, saaledes blandt andet i 1801 og senere i 1804, idet man paaberopte sig at han hadde overtraadt konventikelplakaten av 1741.

Konventikler eller gudelige forsamlinger, som ordet oversat betyr, var enslags sammenkomster eller andagtsmøter. Under kong Kristian VI's regjering indførtes en forordning, hvorved det ikke bare tillotes prestene at holde gudelige møter i egne eller andres hjem, men det skulde ogsaa være andre gudfrygtige mennesker tillatt at samles i private hjem i lignende øiemed; dog maatte slike forsamlinger kun bestaa av faa personer, og presten skulde i forveien underrettes om møtetid og sted. Den gik desuten ut paa at lægfolk ikke offentlig maatte forkynde Guds ord. Hvis nogen overtraadte dette paabud, skulde de tiltales av prest og øvrighet. Hertil kom en bestemmelse om at løsgjængere kunde straffes, og paa den tid ansaa man blandt andet omreisende prædikanter som løsgjængere.

Det var denne forordning, som ved Hauges dristige fremtræden blev brukt imot ham. Det synes jo underlig at man ikke frit skulde kunne forkynde Guds ord i et land hvor det var tillatt enhver at skrive offentlig baade for og imot kristendommen, og dette hævdet ogsaa biskop Nordahl Bruun, en av Hauges nære venner. Forordningen blev forøvrig benyttet efter myndighetenes forgodtbefindende. Hauge hadde et eksemplar av den med sig og bad ved en viss anledning sognepresten og fogden, som var tilstede ved hans møte, om at oplæse den, saa at folk kunde høre den. Det vilde de imidlertid ikke gaa med paa, men forlot møtet. Presten skrev til biskoppen om saken og tilraadet at man kvalte dette uvæsen i fødselen, da det kunde ha farlige følger. Biskoppen svarte dog at det vilde være bedst at la disse sværmere være

ifred; ti saken vilde om kort tid dø bort av sig selv; men som tiden gik, vokste den sig større og sterkere.

Hauge utstrakte ogsaa sin virksomhet til Danmark. I aaret 1800 reiste han til Kjøbenhavn først og fremst for at faa sine bøker, som var utsolgt, trykt i nye oplag. Men det var ogsaa hans hensigt at undersøke hvorledes den danske regjering saa paa hans virksomhet.

Nogen større betydning for Danmarks aandelige liv paa den tid synes Hauge ikke at ha faat. Grunden hertil var vel den, at han maatte tilbake til Norge igjen, hvor uveirsskyene trak tættere og tættere sammen over ham.

Hauges virksomhet i Norge grep mere og mere om sig, og overalt hvor han hadde været, sporedes en aandelig selvstændighet blandt almuen, og man ristet rationalismens aag av sig. Men samtidig begyndte der at indløpe klageskrivelser i mængde fra fogder og amtmænd, fra prester og bisper, ja fra embedsmænd i alle stillinger over hele landet.

Man anket over at hans uttalelser om prestene hadde nedsat dem i menighetens agtelse og derved undergravet deres arbeide. Man sa at hans bøker var fulde av overtro og vildfarelse. Han anklagedes for at sætte splid i familiene, og han var skyld i at arbeidsdygtige mennesker drev omkring i landet. Hans overdrevne fordringer drev menneskene til fortvilelse og vanvid, ja man paastod at hans lære gav anledning til mord og selvmord. Et par uhyggelige begivenheter i Trøndelagen hadde bidrat sit til at saadanne onde rygter fik vind i seilene. En mand som i sindsforvirring dræpte et litet barn, fik man oplyst hadde været under haugiansk paavirkning, og selvfølgelig fik Hauge skylden. Ja man gik endnu videre; man beskyldte haugianerne for drukkenskap og usædelighet. De allersterkeste anklager blev rettet mot Hauge paa grund av

hans forretningsliv og pengeforhold, idet man sa at han skrapet penger til sig ved sine tilhængeres godtroenhet; det het sig ogsaa at han paa sine reiser førte med sig en kiste som kaldtes «de helliges kasse», hvori der fandtes 200,000 riksdaler. Man sa at Hauge bedrog smaafolk, som maatte trælle som lastdyr i hans teglverker, papirmøller og andre anlæg, og at han var en folkebedrager, en listig forræder, hvis hele arbeide var egennyttig spekulation i uvidende menneskers lettroenhet, idet han indbildte folk at de blev salige, naar de skilte sig av med sit gods og gav ham det i forvaring.

Alt dette bevirket at regjeringen utsendte ordre til at arrestere Hauge, og i oktober 1804 blev han anholdt, belagt med jern og ført til Kristiania raadhus. Hermed indlededes en række lidelsesaar, mot hvilke alt det han hittil hadde gjennemgaat, var for litet at regne.

Det tok ialt ni aar, før man naadde tilbunds i Hauges sak, og det meste av denne tid sat han arrestert — i de første aar under særlig strenge vilkaar. Man var saa ræd for den indflydelse han utøvet over sine tilhængere, at man negtet ham ethvert middel hvorved han kunde komme i forbindelse med omverdenen; end ikke en bok maatte han faa læse, saa han blev helt uvirksom i cellen.

Mens Hauge nu sat fængslet, kom engang ved juletid et par av hans venner fra Bergen for at hilse paa ham. De hadde gaat tilfots fra Bergen til Kristiania; men nu, da de stod ved maalet, negtet man dem anledning til at tale med ham, og de maatte gaa skuffet bort. De hadde allikevel inde i fængslet tilfældig set et glimt av Hauge, da han blev ført fra politimesterens kontor til sin celle, og de stanset utenfor fængslet og stirret op mot Hauges celle; da hørte de pludselig en stemme de kjendte saa godt, synge: «Jesus, din søde forening at smage». Hauge

hadde kjæmpet en haard kamp derinde imot de haabløshetens tanker, som vilde ta magten fra ham; men han hadde vundet seier, og nu priste og takket han Gud i sang. Neppe var den sidste tone død bort, før de to dernede begyndte at synge en salme; men den lød saa spinkel og forpint, at Hauge følte det som skulde hans hjerte sprænges. Han vilde jo hjælpe og trøste dem; men hvordan skulde han bære sig ad?

Sangen var forstummet, men med ét ser de en lysning oppe fra gittervinduet; et ensomt lys blir løftet op og kaster sit varme, røde lys ut i mørket. Det var Hauge, som fra mørket og ensomheten forkyndte lysets seier for de to venner. Saa svandt lyset, men snart kom det til syne paany, og man saa en arm komme op med en lysesaks; lyset blev pudset, og den lille flamme steg pludselig klar og skinnende op. De to utenfor forstod hvad dette betydde. Det gjaldt at rense Guds kirke paa jorden, at holde Guds lys rent, saa det kunde skinne klart for menneskene. De to reisende gik trøstet og styrket bort.

Der blev nedsat en undersøkelseskommission som skulde opta forhør over Hauge, og en masse vidner blev avhørt; men tiden gik, og man kom ingen vei. Hverken undersøkelseskommissionen eller domskommissionen, som senere blev nedsat, forhastet sig. Førstnævnte kommission hadde betragtet det som sin opgave at finde ut hvad der gik Hauge imot; man hadde ikke uleiliget sig med at faa vite hvad som talte til hans fordel. Følgen blev derfor at Hauges defensor maatte la opta nye forhør, hvilket atter tok lang tid. Krigsbegivenhetene gjorde ogsaa sit til at det trak ut, og det tok aarene fra 1809 til 1813, før man kom saa vidt at dommen kunde avsies. Denne lød paa to aars slaveri. De grove beskyldninger som var rettet mot Hauge, hadde man ikke kunnet bevise;

han var kun blit dømt for at ha overtraadt forordningen av 1741, for at ha forledet andre til det og for at ha brukt upassende ord om geistligheten i sine skrifter.

Man raadet nu derfor Hauge til at søke om benaadning, men dette avslog han; derimot blev dommen appellert til høiesteret, landets øverste domstol. Et aar efter blev han løslatt mot at betale 1000 riksdaler i mulkt. Han hilste dommen med glæde, og vennene betalte boten for ham, men hans helbred var knækket.

Hauge levde det meste av sit liv i ugift stand. Efterat den store retssak var slut, giftet han sig i 1815 med en kvinde ved navn Andrea Nyhus. Hun døde imidlertid 11 maaneder senere efter at ha skjænket Hauge en søn, den senere provst Andreas Hauge. I 1817 giftet han sig igjen og levde sine sidste aar paa gaarden Bredtvedt i Østre Aker ved Kristiania. Gaarden kjøpte han for penger hans venner laante ham, og nu bedredes hans økonomiske kaar hurtig. Hans hjem blev likesom midtpunktet for det kristelige liv i Norge; man kom til ham fra fjern og nær, saavel jevne folk som mange av landets geistlige besøkte ham. Like til sin død vedblev han at skrive og utgi bøker.

I sit 53de aar, den 29de mars 1824, døde Hans Nielsen Hauge og blev begravet paa Gamle Akers kirkegaard i Kristiania, hvor en beskeden gravstøtte i al korthet fortæller om denne ædle, uegennyttige, retlinjede og helstøpte personlighet.

Hans Nielsen Hauge var en sand Jesu discipel. Sit kald var han sig bevisst, og han vek aldrig av fra den rette, den sande vei. Sandheten vandt seier; frugtene av hans livsgjerning blir ved; hans eksempels magt har tjent til styrke og opmuntring for tusener som har traadt i mesterens fotspor.

Lars Olsen Skrefsrud.

Lars Olsen Skrefsrud.

Santalmissionens apostel.

Lars Olsen Skrefsrud blev født den 4de februar 1840 i nærheten av Lillehammer i Gudbrandsdalen. Faren tilhørte en haandverkerslegt, som gjennem mange led hadde fostret dygtige og nyttige borgere. Han var ualmindelig dygtig i sit arbeide, men desværre saa henfalden til drik, at han brukte størstedelen av fortjenesten til spiritus, og familien maatte av denne grund friste meget fattige kaar. Moren kom fra en begavet og indflydelsesrik bondeslegt. Hun var en troende og religiøs kvinde og utøvet en yderst heldig indflydelse paa de ni barn som vokste op i hjemmet. Hun bad ofte med dem og forstod paa sin særegne maate at vise dem hen til ham som er den sande barneven. Det syntes som om Lars i særlig grad har været «mors gut». Han var den hun ventet sig mest av, men ogsaa den hun næret de største bekymringer for. Lars var en opvakt og munter gut. Han lot sig let paavirke saavel av det gode som av det som var mindre godt. I steden for at la ham begynde paa skolen i seks-syvaarsalderen, beholdt moren ham hjemme, til han var over otte aar gammel, og hun lærte ham at læse, saa han, da han kom paa skolen, var foran de fleste av kameratene.

I nærheten av det Skrefsrud'ske hjem bodde et par gamle folk som var haugianere, og det hændte ikke saa sjelden at der kom haugianske lægprædikanter til bygden for at holde møte eller «opbyggelse», som man kaldte det. Skrefsrud fortæller selv hvor vel han mindes den dag, da en gammel mand kom til hans hjem og indbød hans mor til at komme over til en saadan opbyggelse om aftenen. Hun beklaget at hun — hvor gjerne hun end vilde — ikke kunde komme paa grund av de mange pligter i hjemmet. Da den gamle var gaat, spurte Lars sin mor hvad «opbyggelse» var for noget. Hun fortalte ham da i faa enkle ord hvad hun forstod med det: at det var et møte, hvor Guds ord blev læst eller talt av en som ikke var prest, men som fortalte folk hvorledes de kunde komme til himmelen.

Da lille Lars gjerne vilde til himmelen, bønfaldt han sin mor om endelig at maatte faa lov til at gaa til møtet; og han fik tilladelsen. Sammen med nogen av naboene drog han en bitende kold vinteraften avsted over til møtestedet, og skjønt han var temmelig let paaklædd, merket han ikke noget til kulden av bare henrykkelse over at han skulde faa vite hvorledes han skulde komme til himmelen.

Stuen hvor møtet holdtes, var næsten fyldt til trængsel, da Lars kom; men en av naboens piker, som saa ham komme, skaffet plads til den fattige og daarlig klædde gut. Lars sat i største spænding, til møtet begyndte; ti han tænkte det sikkert vilde ske noget ganske merkværdig. Endelig kom den gamle mand ind. Lars saa paa ham med store, forventningsfulde øine, og han kom straks til at synes om denne gamle, venlige og milde mand, ja han fattet likefrem tillid og kjærlighet til ham ved første øiekast. Han prøvde at sammenligne ham med en av de Bibelens mænd hans mor hadde fortalt ham om, og han syntes han kunde ligne Simon.

Det blev saa sunget en salme, og Lars sang med av hjertens lyst; for det var netop en av de salmer hans mor hadde lært ham; men han blev helt forskrækket over sig selv, da han la merke til at man snudde sig og saa paa ham, og saa sænket han stemmen litt. Den gamle prædikant bad derefter en lang, men hjertelig bøn, hvorpaa han paa en indtrængende og hjertelig maate begyndte at tale til de forsamlede — ja, saa inderlig talte han, at de tilstedeværende graat, og Lars graat med uten egentlig at vite hvorfor han graat; men han følte sig saa opvarmet og styrket ved det som blev sagt, og han syntes saa godt om disse menneskene, som saa saa venlig paa ham; det forekom ham som han allerede vandret paa veien til himmelen, da den gamle mand efter møtet la sin haand paa hodet hans og sa nogen venlige ord til ham.

Da Lars begyndte paa skole, viste han sig snart at være i besiddelse av en glimrende hukommelse. Han hadde ikke nok i leksene; hans vitebegjærlighet strakte sig meget længer end de kunde føre ham. Ofte kunde man finde ham sittende inde i skolestuen ivrig granskende en bok læreren hadde laant ham, mens kameratene tumlet omkring ute paa tunet. Hermed er det ikke sagt at Lars var en «bokorm», som ikke syntes om leken og friluftslivet. Tvertimot! Han hørte til dem som kunde tumle sig muntrest og vildest, naar det gjaldt. Ute i den store, frie natur, i skogen og paa fjeldet, tilfots og paa ski, var Lars altid den første blandt kameratene, og ved at farte slik vandt han sig et sterkt og kraftig legeme.

Efter endt skolegang kom han i kobbersmedlære i Lillehammer. Moren fulgte med ham til byen og talte meget indtrængende til ham om at gi Gud sit hjerte og om altid at være en snild og god gut, og hendes formaninger gik ham til hjerte; ti han elsket sin mor over alt.

Lars var flittig i sit arbeide paa kobbersmedverkstedet; men livet der hadde en daarlig indflydelse paa ham. Tonen var høist nedbrytende for den unge mand, og snart sløvedes hans tro og hans bekjendelsesiver. Hangen til fornøielser begyndte at melde sig, og hans tidligere læselyst forsvandt. Efter at ha været i Lillehammer et par aar, flyttet han til Brumunddalen. Der paa stedet rørte sig et sterkt aandelig liv i haugiansk retning, og her vaktes han paany, og han fik et virkelig gjennembrud.

En ældre kamerat, som han bodde og arbeidet sammen med, førte ham i begyndelsen længere og længere ind paa syndens vei; men paa et opbyggelsesmøte som de begge en aften var gaat til for at lage spektakel, tændtes længselen i den unge Skrefsrud om igjen at faa fred med Gud. Kampen var haard, men Skrefsrud fik sin tidligere glæde og fred tilbake. Han blev naturligvis gjenstand for sine kameraters spot og haan, men lot sig ikke rokke fra sit forsæt. Hans læselyst vendte tilbake igjen, og trangen til at lære noget mere og bli til nytte i verden vaaknet hos ham. Han tænkte først paa at reise til Kristiania for at gjennemføre sine planer der, men blev hindret paa grund av morens pludselige død. Straks han fik meddelelse om det, reiste han hjem, hvor man fortalte ham at han var den sidste hun hadde bedt for, og at hun paa sit dødsleie hadde sagt at hun hadde stort haab, men ogsaa stor frygt for ham. Han blev dypt grepet og begyndte at vidne om Gud for sine slegtninger og kamerater.

Efter begravelsen reiste han tilbake til Brumunddalen for at fortsætte sit arbeide. Tanken om at reise til Kristiania meldte sig igjen, men før avreisen vilde han hilse paa slegt og venner i Lillehammer. Kameratene arrangerte et avskedsgilde for ham; men han vægret sig ved at ta del i drikkelaget; for han hadde allerede som tolvaars

gut git sin mor det løfte at han aldrig vilde drikke brændevin. Kameratene trængte paa, gjorde løier med ham og sammenlignet ham med en gammel kjærring. Skrefsrud gav efter. Han tømte først ét glas, saa to, tre, ja han fortsatte, til han fuldstændig hadde drukket sig fra sans og samling. Dagen efter fortsatte han, og før han selv visste det, kunde han ikke forlate den bane han var kommet ind paa. Drikkegildene fortsattes hele vinteren igjennem. Og da han saa blev ansat som tambur ved den anden oplandske landevernsdivision, blev det vilde liv endda vildere og endte i det dype fald, som brændemerket ham.

Sammen med nogen av svirebrødrene begik han et indbrudstyveri. Kun Skrefsrud blev fakket; men under forhøret tok han hele skylden paa sig og vilde ikke navngi sine kamerater. Man ymtet om at faren hadde været indviklet, men det kunde ikke bevises, og man kunde ikke faa Skrefsrud til at aabenbare hvad han visste om de andres delagtighet. Paa grund av denne vægring idømtes han lovens strengeste straf, fire aars strafarbeide, som han utsonte paa bodsfængslet i Kristiania. Straffetiden forkortedes 1½ aar derved at han valgte cellefængsel.

I fængslet fandt Skrefsrud sig selv igjen. I begyndelsen trodde han sig selv helt fortapt; men gjennem vedholdende bøn begyndte haabets stjerne paany at lyse for ham, og da han en nat under særlig inderlig bøn kjæmpet med Gud, kom der igjen fred og glæde i hans sjæl. Hans liv og opførsel ændredes, og fængselsbetjentene la snart merke til den forunderlige forandring som var skedd med ham. Han fik lov til at læse, og det varte ikke længe før han hadde læst alt som fandtes i fængselsbiblioteket. En sommer lærte han i de lyse nætter det nye testamente utenad, og han lærte sig selv baade tysk og engelsk. Lysten til at bli missionær vaaknet hos ham ved

læsningen om hvorledes den svenske bondegut, Peter Fjellstedt, blev missionær. Missionskaldet blev sterkere maaned for maaned; men stadig maatte han stille sig dette spørsmaal: Kan Herren virkelig bruke en løslatt straffange som missionær?

Endelig slog befrielsens time. Fængselsmyndighetene gav ham et udmerket vidnesbyrd, og det var derfor ingen vanskeligheter for ham at faa plads paa et stort mekanisk verksted i Kristiania. I fritiden fortsatte han med sine sprogstudier, og han hadde et enestaaende sprogtalent; saaledes tilegnet han sig fransk, græsk og latin.

Efter en tids ophold i Kristiania reiste han til Stavanger, hvor han forgjæves forsøkte at komme ind paa det norske missionsselskaps skole. Da dette glippet, bad han om at bli utsendt som haandverksmissionær; men ogsaa dette blev avslaat. Dette var en ny prøvens tid for ham. Han søkte trøst hos en gammel mand som var medlem av brødremenigheten, og under en samtale med denne fik han nys om at der i Berlin bodde en danske ved navn Hans Peter Børresen, som netop hadde lignende varme missionsinteresser som han selv. Skrefsrud saa i dette et vink fra Herren, og han fik straks lyst til at reise til Berlin og bli kjendt med denne mand.

I oktober 1862 reiste han til Berlin, hvor han fandt hr. og fru Børresen, og deres gjestfrie hjem kom til at staa aapent for ham, saa længe han opholdt sig i Berlin. Børresens hustru, som var tysk av fødsel, hadde samme varme interesse for missionen som hendes mand, og man omgikkes næsten daglig med planer om at komme avsted til en eller anden trængende missionsmark.

Før Skrefsrud drog ut, maatte han skaffe sig videre utdannelse. Gjennem Børresen fik han plads paa en maskinfabrik i Berlin, og i fritiden studerte han de store

missionsmarker og missionsproblemer. Han søkte ogsaa om optagelse paa en større missionsskole i Berlin, og det lykkedes ham efter en tids forløp at komme ind der. Her kastet han sig med næsten for stor ihærdighet over studiene; hebraisk og hindi fik han hurtig fat paa, og sjelden har nogen missionær mestret disse sprog som denne mand. Dag og nat drev han paa, indtil en av professorene forbød ham at læse om natten av hensyn til helbreden.

Allerede i 1863 drog Skrefsrud avsted mot det ukjendte. Reisen gjaldt Kolmissionen i Nordøstindien. Han hadde bare 300 kr. i reisepenger, hvilket var en fjerdedel av hvad en reise til Indien dengang kostet, og da han naadde til Suez, var halvparten av kapitalen opbrukt. Men Skrefsrud maatte videre; maalet var jo Indien. Han henvendte sig derfor til selskapets agent, og efter mange og indtrængende samtaler fik han lov til at fortsætte som dækspassager mot at spise sammen med skibsfolkene.

Hans arbeidsmark laa i en fjeldegn ca. 300 kilometer vest for Kalkutta. Reisen dit var baade langsom og besværlig, og da han kom frem, fandt han at det var en del uenighet mellem arbeiderne der, saa utsigtene syntes mindre lovende; men da Børresen sammen med sin hustru og Skrefsruds forlovede, Anna Onsum, samt nogen andre missionærer, ankom aaret efter, steg motet betydelig.

Da striden mellem lederen for et stort missionsselskap og andre missionærer der paa stedet fortsatte, besluttet Skrefsrud og Børresen at reise tilbake til Kalkutta, hvor nogen rike bengalere overlot dem et stort hus utenfor byen. Her begyndte de at missionere; men det gik smaat. Samtidig studerte Skrefsrud sanskrit, persisk og arabisk, og herunder blev hans opmerksomhet henledet paa et av Nordindiens urfolk, santalerne. Man bestemte sig til at reise derop og undersøke forholdene og kom derved i for-

bindelse med en engelsk baptistmissionær, som allerede hadde begyndt virksomhet blandt santalerne. De tre missionærer blev nu enige om at ta fat i fællesskap uten at staa under noget missionsselskap, og man gav virksomheten navnet «Indisk hjemmemission for santalerne».

Skrefsrud tok med sin vanlige energi og ihærdighet fat paa studiet av det nye sprog. For at faa rigtig fat paa den vanskelige uttale satte han sig sammen med sin lærer ned foran et speil for at se hvorledes tungen og læbene bevægedes under samtalen. Paa denne maate kunde han til fuldkommenhet efterligne sin lærer, og hans uttale blev nøiagtig som dennes; men da en stor del av lydene var strupelyder, var der en ny vanskelighet at overvinde. Han forskaffet sig fra en læge i Kalkutta et strupespeil, saa han ved dette kunde kontrollere de forskjellige gane- og strupelyd, og efter kun en maaneds forløp var han i stand til at uttrykke sig ganske godt paa santalsproget, og efter tre maaneders forløp begyndte han at præke. Santalsproget er rikt paa former og uttryk; verbene for eksempel har 23 tider (norsk 8), navnordene 19 kasus (norsk 2 kasus). Der findes bl. a. uttryk for smaa enkelte finheter i sproget, saaledes ca. 20 forskjellige r-lyder.

I 1869 stod missionsbygningene færdig, og man kaldte missionen «Ebenezer». Børresen hadde indsamlet midlene ved saakaldte kollektreiser. Ved denne tid reiste den engelske missionær hjem paa grund av sygdom og sorger, og nu stod Børresen og Skrefsrud tilbake med missionen. Samme aar døptes de tre første santalere. Der blev desuten oprettet en skole for gutter, som Børresen særskilt syslet med, og fru Børresen la samtidig grunden til en pikeskole. Sammen med sin forkyndelse av Ordet samlet Skrefsrud materiale til en sproglære og ordbok, og paa kort tid hadde han samlet 12,000 forskjellige ord.

En tid blev missionærene angrepet av feber og sygdommer av forskjellig art, og fru Skrefsrud bukket under allerede i aaret 1870. Om hendes begravelse beret-tes det at der paa stedet ikke fandtes træ nok til en kiste, hvorfor Børresen maatte ta en av dørene i huset og lage en kiste av. Skrefsrud var selv meget syk; men han vilde trods alt være med til begravelsen. To santalere maatte bære ham ut til graven, hvor han forsøkte at tale, og det var kun ved et under at han ikke selv døde kort efter.

Tre aar efter sin hustrus død besøkte Skrefsrud sammen med fru Børresen Europa. Foruten en tid i sin fødebygd tilbragte han ogsaa nogen tid i England og Skotland, hvor han vakte ikke liten interesse for sin mission. Herhjemme, hvor han ved sin store veltalenhet vandt megen opmerksomhet, fandt han desuten en ung læge, som fulgte med ham ut til santalmissionen.

Da han igjen kom tilbake til Indien, var der skedd ikke saa smaa forandringer, hvad missionens fremgang betræffer. Det var særlig under en to aars hungersnødsperiode, man hadde fundet ørenlyd. Børresen, som var civilingeniør, hadde faat regjeringen til at foreta gravningen av store dammer til opsamling av regnvandet. Denne foranstaltning kom landet storlig til gode.

I slutningen av 70-aarene talte menigheten over 3000 medlemmer, og man utvidet virksomheten til at omfatte andre felter, saaledes anla man bl. a. missionen i Assam.

I 1881 reiste Skrefsrud atter hjem og tilbragte et par aar i Europa, hvor tusener flokkedes om hans talerstol. Paa denne reise besøkte han blandt andet ogsaa den gamle kong Christian IX, som spurte ham: «Er det sandt at De kan tale 42 sprog?» «Det kommer ikke an paa, hvor mange sprog man kan, men paa hvad man kan paa sprogene,» svarte den veltalende missionær.

Overalt hvor han kom frem i Norge, blev der avholdt kjæmpemøter; indsamlingskomiteer dannedes, og bidragene strømmet ind. Man saa at Gud i sandhet hadde brukt denne fordums straffange til at gjøre et stort arbeide for sig. Han uttalte ogsaa under dette sit ophold hjemme de berømmelige ord. «Om jeg hadde tusen liv, saa vilde jeg være missionær i dem alle.» I 1882 blev han presteviet i Kristiania av den derværende biskop.

Hans besøk i Europa blev i sandhet et: «Kom over og hjælp os.» Ved avskeden maatte man forlægge møtet til paradepladsen paa Akershus fæstning i Kristiania, og saa mægtig var hans røst, at selv de syke fanger inde i fæstningen kunde høre ham.

Ved hans tilbakekomst til missionen kom der ny fart og nyt liv i arbeidet, og tusener blev lagt til menighetene. Man tok fat paa opførelsen av en stor kirkebygning med plads til 3000. Senere besøkte Skrefsrud de Forenede Stater, hvor der blandt hans landsmænd vaktes stor interesse for hans store selvopofrende gjerning. I 1901 døde hans trofaste medarbeider Børresen; men da var der ogsaa 11,000 medlemmer i santalmissionen.

Den 11te desember 1910 maatte Lars Olsen Skrefsrud nedlægge sit arbeide. Han blev begravet ved siden av Børresen utenfor Ebenezerkirken. Likesom tusener hadde glædet sig over hans varme forkyndelse av evangeliet, saaledes sørget tusener i hvis hjerte evangeliets lys skinte, over tapet av denne bønnens og arbeidets mand.

HJEMMETS FORUM

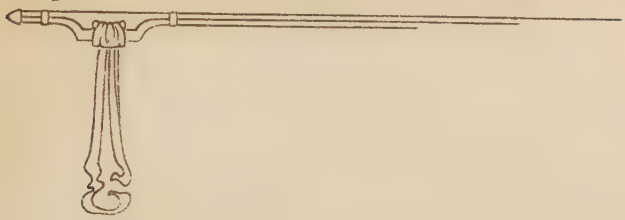

Mødre, ta tid!

Det var en varm sommerdag, og luften føltes dobbelt lummer og trykkende, naar man skulde skynde sig. Jeg holdt netop paa med at skrælle poteter til middagsmaten, da jeg hørte en ganske svak banking paa kjøkkendøren. Det hørtes ut som om det var en liten barnehaand som banket paa, og da jeg saa op fra mit arbeide, fik jeg øie paa et litet smilende ansigt som tittet ind gjennem døren, der stod litt paa klem.

«Lukke op, mamma!» sa den lille søte stemmen, som om det hastet meget, «mig har no'e til dig!» Jeg følte mig først tilskyndet til at svare utaalmodig: «Aa, jeg kan ikke, Viggo, jeg har ikke tid.» Men takket være forsynets tilskyndelse, gjorde jeg det ikke. Jeg stod op fra arbeidet og skubbet døren op for den lille knubne fyr, som i det samme aapnet sine smaa svettede hænder og viste mig nogen visne kløverhoder han hadde plukket.

«De smelter, mamma, og de har ingen haandtak,» forklarte han. Jeg tok hans lille haand i min, skidden og fugtig som den var, og kysset den kjærlig. Saa løp den lille botaniker igjen straalende avsted ut til veigrøften, mens jeg fortsatte med mit arbeide. Et par timer senere, da jeg stod bøiet over strykebrettet, træt og meget varm,

for at glatte en av Elses smaa hvite kjoler, hørte jeg en liten pikestemme rope indbydende til mig fra haven utenfor: «Ønsker De grønsaker idag, fru Brun?»

«Jeg vendte mig og opdaget «leke-grønthandleren» sitte ute i haven i en liten lekevogn.

«Kjæreste!» tænkte jeg, «jeg har virkelig ikke tid til

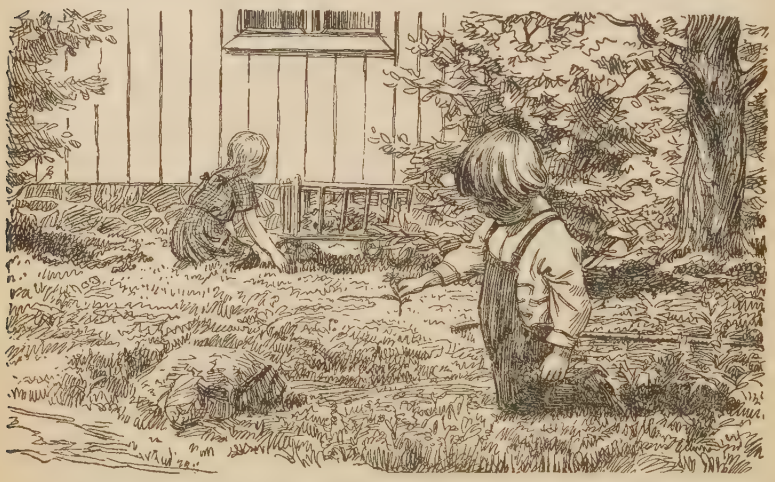

„Else og Viggo lekte i haven utenfor.

at leke med Else nu! Jeg har det saa travelt og er oven i kjøpet saa træt!» Men et flygtig blik ut i haven, hvor jeg saa lille Elses smilende og forventningsfulde ansigt og de spørgende blaa øine, bevirket at jeg svarte saa venlig som mulig: «Hvad har De idag?»

«Deilig frisk salat og nye gulerøtter!» kom det muntre og forretningsmæssige svar, og litt efter var den indbildte forsyning anbragt paa kjøkkenbordet.

Ved middagstid forhindret en sterk tordenbyge al utendørslek. Efter en liten middagssøvn var de smaa

hjerner atter i livlig virksomhet for at finde paa nye leker. Jeg var Else, og Else var mor, mens hun hjalp til med opvasken. Av hjertens lyst advarte hun mig mot at være uforsigtig med tallerkenene. Lille Viggo kjørte avfald og skræl bort i vognen sin og lekte at det var store læs havesaker han kjørte til torvet. Om aftenen, da de var kommet i seng, og jeg formodet de var faldt i søvn, listet jeg mig paa tærne ind til dem, og idet jeg bøide mig ned over lille Viggo for at gi ham et sidste kys, hvisket han sagte: «Hvad skal vi leke imorgen, mamma?»

«Noget rigtig morsomt,» svarte jeg, «men put dig nu ned og sov, min skat.»

— — —

Dette er bare et par smaabilleder fra en travel husmors daglige sysler. Else er nu en voksen kvinde, selv mor til to smaa barn. Forleden dag sa hun til mig:

«Mor, hvorledes kunde du faa tid til at leke med Viggo og mig, da vi var smaa? Vi hadde det altid saa morsomt sammen. Men jeg synes ikke jeg er i stand til at leke med mine smaa, som du gjorde med os.»

Der var taarer i mine øine, da jeg svarte hende: «Min kjære Else! Ta tid! Skap tid! Du vil aldrig fortryde det. Det betaler sig at gjøre barnets tidligste aar lyse og lykkelige.» Hendes øine fyldtes ogsaa med taarer; ti hun visste hvad jeg tænkte paa; vor kjære lille Viggo blev hos os bare fire korte somre.

Mødre! Naar jeg nu ser paa hans smaa slitte morgensko og den lille gule haarlokken, jeg har gjemt, saa er jeg taknemmelig, fordi jeg «tok tid» til at gjøre hans korte liv lykkelig.

Historien om en stedmor.

«Sit ned!» sa tante Hanne smilende og bad sin søsterdatter velkommen. Viktoria, som endnu hadde et stykke igjen til de tredive, takket, men ristet betænkelig paa hodet og rakte bønfaldende hændene ut mot tanten.

«Du maa hjælpe mig, tante Hanne! Jeg er saa urolig!»

«Det kan jeg næsten tænke mig; for du ser jo helt forskrækket ut,» sa tanten, som nu ikke længer kunde holde tilbake en hjertelig latter. «Men sæt dig nu ned, og fortæl mig saa det hele. Hvad er gamle, invalide tanter til, naar det ikke netop er for at høre paa forelskede unge pikers besværligheter?»

«Tante Hanne, jeg er for ung til at gifte mig med Johannes — og saa barneflokken hans. Jeg synes det er for tidlig at folde ungdommens vinger sammen nu. — Hittil har jeg ikke vanæret hverken dig eller Johannes; men jeg frygter for at jeg kommer til at gjøre det ved det skridt jeg holder paa at ta.»

Saa blev det helt stille i det sollyse, gammeldags møblerte værelse; man kunde bare høre det gamle urs tik-tak. — Piken var roligere, da hun igjen tok fat.

«Jo, du ser, tante, jeg frygter ikke for den mindste paa tre aar, han er saa søt og god, heller ikke for de to

næste; nei, det er den store piken som gjør mig ængstelig, tante Hanne! Men hvad skal jeg gjøre? Johannes er — ja, han er kun en mand. Han kan ikke forstaa, hvorfor navnet stedmor kan faa mit hjerte til at krympe sig og berøve mig alt mot. Hvad vilde du gjøre i mit sted, tante Hanne?»

«Gifte mig med Johannes!» svarte tanten.

«Ja men hvad saa?»

«Saa skal du reise med ham hjem og være en god mor for barnene.»

«Men de vil kalde mig — alle vil kalde mig — *stedmor;* og den store piken vil ikke holde av mig, jeg vet det tante; ja jeg drømte det forleden nat. Jeg er jo bare ti aar ældre end hende, og Johannes sier at hun er temmelig voksen for sin alder.»

Saa blev det igjen stille, og man hørte paany urets regelmæssige tik-tak. Tante Hanne sat hensunket i dype tanker om svundne dage. Hun hadde ogsaa kjendt en Johannes med et par smaa barn, som hun hadde vægret sig for at bli mor til. Nu efter mange aars ensomhet forstod hun hvad hun ved sin ungdommelige egenkjærlighet hadde forspildt.

«Kjære, lille pike!» Tante Hannes øine var fugtige av taarer, og hun skalv litt i stemmen. «Ta imot en gammel jomfrus raad. Gift dig med din Johannes og opdrag hans barn; du skal se, det gaar altsammen; ti Herren vil være med dig og hjælpe dig.»

«Ja, jeg vil prøve paa det!» sa Viktoria forunderlig styrket og trøstet. «Det er Johannes, det kommer an paa, og ikke mig; jeg vil gjøre alt hvad jeg kan, tante Hanne.»

«Sy knapper i tøiet deres,» sa tanten stille og ømt, idet hun tænkte paa alle de knappene hun selv kunde ha sydd

i. «Sy dem godt fast, min kjære! Forbind saar og skrammer de maatte faa! Gi dem tid til at lære at elske dig; men husk at du maa vise dem kjærlighet fra første begyndelse!»

„Ja jeg vil prøve paa det!" sa Viktoria forunderlig styrket og trøstet.

«Men den store piken,» klaget Viktoria, «sæt nu at hun ikke har nogen saar som skal forbindes. —»

«Det har hun sikkert! Find dem og forbind dem, kjære Viktoria!»

Den unge kvinde reiste sig og gik helt bort til tanten, som sat i sofahjørnet. «Jeg *vil!* tante Hanne,» sa hun ydmyg, og saa gik hun.

— — —

I Johannes Ibsens hjem ventet fire barn paa sin nye mor. Den ældste instruerte hver dag de tre yngre søskende, om hvorledes de skulde opføre sig mot hende, og formanet dem omtrent saaledes: «Vær høflig mot hende, *altid!* Ole, ta hatten av! og Judith, glem ikke at svare hende pent! Husk paa at hun snart blir fars kone!»

«Men blir hun vor mamma?» spurte Judith.

«Nei!» kom det skarpt. «Dersom far sier at dere skal kalde hende mor, saa blir dere nødt til det; men det vil ikke gjøre hende til mor. Husk bare» — her talte hun med eftertryk — «*husk altid at være høflig mot hende!*»

Den dagen man ventet den nye mor, var formaningene længere og strengere end sedvanlig. Barnene fik hver sin del i en liten stiv velkomstceremoni, arrangert av søsteren Laura. Saasnart man hørte vognen nærme sig, skulde Ole stille sig utenfor gatedøren med hatten i haanden. Judith skulde staa like indenfor døren og smile — bare smile. For sit eget vedkommende — naa ja, hun rettet skuldrene og søkte at gjøre sig fortrolig med den forestaaende begivenhet; hendes friske ansigt blev helt blekt ved tanken om at tiden var saa nær. Kun lille Busse gik fri; for han vilde, trods alle formaninger, allikevel gjøre det som faldt ham ind i det frygtede øieblik. «Men — Busse, Busse, hvad du end gjør, kys hende ikke!» bad Laura. — Og saa ventet de alle i spændt forventning.

«Johannes!» sa den unge brud skjælvende, «du maa hjælpe mig, jeg føler mig saa underlig urolig. Staar der skrevet «stedmor» i ansigtet mit, Johannes? Det maa det

visst gjøre. Jeg kunde likefrem høre folk si «stedmor! stedmor! se paa hende!» Jeg skulde ønske at tante Hanne var med.»

Der var bare en mils vei til den lille landsstation, saa en liten rask kjøretur med hest og vogn, saa lysene, huset og barnene. Viktorias smukke ansigt fik et ængstelig uttryk. Det avhang saa meget av begyndelsen.

«Saa er vi der!» sa Johannes muntert, da toget stanset. Han saa saa tillidsfuld, glad og lykkelig ut, at Viktoria fattet nyt mot og trygt fulgte ham bort til vognen som ventet, og avsted kjørte de i den litt fugtige, men behagelige aftenluft. Snart saa man lysene fra hjemmet.

— — —

«Nu kommer de!» Ole sprang ut paa sin post og rev luen av. Judith stillet sig op indenfor døren og forsøkte at smile. Laura rettet sig endnu mere, kun lille Busse lot sig ikke forstyrre. Han var krøpet op paa bordet inde i spisestuen, hvor han ganske rolig sat og moret sig.

De kom op den lille stentrappen haand i haand, gik like forbi den lille hatteløse skildvagt og passerte Judith med det tillærte smil. Saa gik Laura frem for at holde velkomsttalen. Med skjælvende læber begyndte hun: «Vi byr Dem velkommen, vi haaber De vil finde — vil finde — vil finde —»

Men hun fandt det aldrig; ti i det samme hilstes den nye mor av høie skrik og et dump! dump! inde fra spisestuen. Det var Busse; han vilde ut for at ta imot sin nye mor, men var kommet for fort ned av bordet. Øieblikkelig forvirring opstod, og velkomstceremonien var forbi, før den virkelig var begyndt.

Den nye mor sprang til og løftet gutten op. Skjælvende og skrikende la han sig op til hendes bryst. Vik-

toria saa straks at gutten hadde slaat sig stygt. Den ene av de smaa armene hang hjælpeløst ned.

«Skynd dig efter doktoren,» hvisket hun til Johannes, idet barnene samlet sig forskrækket omkring hende.

«Si nu ikke et eneste ord, men la os allesammen smile, saa skal jeg fortælle lillebror en morsom historie, mens vi sætter os ned i denne deilige lænestolen. Tys, tys, lille skat! Vil du høre, hvad ballonmanden gjorde? Lig nu bare stille, saa skal jeg fortælle dig hvad det var for noget forfærdelig morsomt han gjorde.»

«Nuvel!» begyndte hun muntert. «Ballonmanden støtte imot en liten sky, og saa graat den; det var en bitte liten sky, kan du nok forstaa, ikke tre aar gammel og tapper likesom lillebror. Og paa jorden langt nedenunder, hvad tror du folk begyndte at gjøre?» Hendes stille, rolige stemme ventet paa svar. Sukkene var nu næsten forbi. «Jo, de begyndte at slaa op paraplyene. Det regner jo! sa de, for den lille skyen graat, kan du nok forstaa. Undskyld; sa ballonmanden; for han var meget høflig — saa, saa lille ven, graat nu ikke, forsøk at ligge rigtig stille. Skal jeg synge en morsom sang om en liten pusekat for dig? Den begynder slik» — hun begyndte saa paa en munter melodi og bevæget samtidig hodet i takt med sangen og laget morsomme grimaser. Saa en historie til, saa en sang — vilde doktoren da aldrig komme? Minuttene syntes som timer.

Da han endelig kom, blev alle barnene sendt ind i et andet værelse. Det var med ængstelige miner, de gik ind i barneværelset, hvor Laura begravet ansigtet i putene paa sengen, indtil hun merket at nogen rørte ved armen hendes. Hun satte sig straks op.

«Er han død?» spurte hun.

«Nei, nu sover han godt,» svarte faren rolig. «Doktoren er gaat. Det er et slemt brud, og vi maa passe godt paa at han holdes i fuldstændig ro.»

«Kjære lille Laura,» fortsatte faren og strøk kjærlig haaret hendes, «din nye mor vil saa gjerne snakke med dig et øieblik. Vil du ikke gaa ind til hende? Hun kan ikke godt gaa fra lillebror.»

Laura holdt hændene op for sit forgrædte ansigt. «Ikke alene.» — Hun ønsket ikke at gaa derind alene; hun var bange. Hvad vilde en stedmor si til en steddatter? Mon hun vilde holde en tale for hende? Og, aa — om hun skulde kysse hende!

«Nei, jeg vil ikke gaa derind,» sa hun graatende og gravet ansigtet i putene igjen. Hendes far ventet et øieblik og tok hende forsigtig i armen. «Laura,» sa han, «du vil nok gaa derind for min skyld.» Og for hans skyld gik hun. Værelset, hvor Busse laa blek og stille paa sengen, var kun svakt oplyst, og det varte litt, før Laura saa at der var en som stod bøid over Busse.

«Jeg er saa glad for at du kom,» hvisket en behagelig stemme. «Vil du være saa snild at ta hatten min av for mig; den ene av hattenaalene generer mig, og jeg vil ikke gjerne flytte mig. Lille Busse faldt i søvn, mens han holdt mig i tommelfingeren. — Mange tak!»

«Din far kunde nok ha tat den av; men en mand forstaar sig ikke saa godt paa at ta ut hattenaaler, især naar det er et slør iveien; det maa det slike smaa kvindelige fingre til som dine.» Hun søkte at fange Lauras blik og fortsatte: «Du og jeg maa ogsaa passe godt paa lillebror; vi maa hjælpes ad. Doktoren holdt meget strengt paa at vi maatte undgaa at Busse rørte armen sin, og nu avhænger det av dig og mig, min kjære —»

Laura hadde ikke ventet at en stedmor vilde snakke saaledes og oven i kjøpet si «kjære»; hun flyttet sig derfor litt nærmere Viktoria for bedre at kunne høre hende.

«Vilde du ikke være saa venlig at hente et glas vand til mig? Jeg er blit saa tørst og træt av at sitte i samme stilling saa længe.»

Laura skyndte sig lydløst avsted. Da hun kom tilbake med vandglasset, møtte et venlig smil hende. «Jeg blir virkelig ogsaa nødt til at be dig om at holde glasset for mig. Jeg tør ikke flytte mig en smule; hvert minut han sover, betyr saa meget for lillebror, stakkar. Vilde du ha noget imot at holde glasset op til læbene mine?»

Det var ogsaa noget uventet. Hvem kunde ha tænkt sig at en stedmor vilde be om noget slikt? Laura holdt glasset med usikre fingre hen til stedmorens mund. Et par draaper løp over og dryppet ned paa den nye mors kind. Hun smilte endnu venligere end før, og uten selv at vite det smilte Laura ogsaa.

Litt efter kom faren lydløst ind og hvisket noget om aftensmat; men nei, nei; den bøide skikkelse ved Busses seng kunde ikke komme nu! Det gik ikke an at fjerne sig endnu.

Natten stundet til. Den nye mors ansigt begyndte at se anstrengt ut; men hun vilde ikke flytte sig. Nei, Laura maatte virkelig ikke ta hendes plads, ikke endnu; men dersom hun ønsket at bli oppe, maatte hun gjerne det.

«Jeg sætter stor pris paa at ha dig her. Kanske du vil være saa snil at lægge en pute bak ryggen min? Saadan ja — mange tak; det var godt! Sæt dig saa i lænestolen der og forsøk om du kan sove litt.»

Laura begyndte nu for alvor at betragte den nye mor, da hun hadde sat sig godt til i lænestolen. Hun tænkte

ved sig selv: «Jo, den nye mor maa da allikevel elske lille Busse; nu var hun sikker paa det. Det var virkelig meget vanskelig for hende at bli sittende i den stillingen, og det forekom Laura at hun blev blekere og blekere.

«La mig faa lov til at sitte der,» bad hun om efter en stunds forløp.

«Ja om et øieblik! Han sover saa godt nu, min pike.»

«Min pike,» det lød saa godt. Hun satte sig igjen tilbake i lænestolen, og nye tanker om stedmødre begyndte at røre sig hos hende.

«Saa Laura, nu kan du komme,» blev der hvisket ganske sagte. Laura sprang op netop tidsnok til at gripe den nye mor, som holdt paa at besvime. «Vi maa rope paa far,» sa Laura. Lille Busses haand aapnet sig litt, men lukket sig straks sammen igjen; han vaaknet ikke.

«Aa, det gaar over om et øieblik, lille Laura, rop endelig ikke paa nogen, men hjælp mig bort i lænestolen. Du har slike gode, sterke armer. Det var godt han ikke vaaknet.»

Lauras armer, som holdt om den nye mor, skalv. En pludselig lyst kom over hende, da hun hadde faat anbragt hende i lænestolen. Alle hendes teorier og fordomme var som blaast bort; hun bøide sig ned og kysset frivillig den nye mor. Det var mere end et kys; det var en overgivelse.

— — —

«Tante Hanne,» skrev den unge hustru litt senere, «det gik altsammen slik som det skulde. Jeg er glad for at jeg ikke bare giftet mig med Johannes, men jeg er lykkelig over at jeg ogsaa giftet mig med hans barneflok.»

Jakob og de daarlige bøker.

Er dette karakterboken til Jakob? Det kan ikke være «mulig,» sa snekker Martinsen, da han bladet frem og tilbake i den lille betydningsfulde bok.

Hans hustru saa bedrøvet og bekymret ut.

«Jo det er Jakobs bok. Jeg kan ikke begripe hvad det gaar av gutten; han som altid har været saa flink og paapasselig og saa villig til at hjælpe mig. Jeg forstaar ikke hvad der har været iveien med ham i den senere tid.» Fru Martinsen tørket øinene med forklæsnippen. Manden saa mørkt frem for sig. Hans kvikke flinke gut skulde vel aldrig være begyndt at skeie ut? Det var visst bedst at ta kraftig fat paa saken straks.

«Jeg har længe forstaat at guttens interesser var for spredt, og jeg har lagt merke til at han er begyndt at se blek og daarlig ut, men det er aldrig faldt mig ind at han forsømte leksene og sjusket med pligtene sine. En slik karakterbok hadde jeg aldrig tænkt mig at han vilde bringe hjem. Hvis det endda var Svend — men Jakob! —»

De blev begge tause. De var hæderlige folk snekker Martinsen og hans hustru, flinke og redelige i alt. Det velholdte lille hus med tilhørende jordstykke og have,

en ko og en pen flok høns var deres uten en øres gjæld. De satte sin ære i ikke at skylde nogen noget og i at folk syntes om dem og deres kvikke, velopdragne barn. Oprigtige kristne var de; de begyndte og sluttet aldrig dagen uten at samles om Guds ord i bøn. Jakob hadde alle dage været deres stolthet. Flink paa skolen, avholdt av lærere og kamerater, god og hjælpsom mot alle var han. Hans aapne, ærlige ansigt vakte med rette ubetinget tillid.

Faren kom pludselig til at tænke paa at Jakob en dag hen paa vinteren var kommet hjem meget begeistret over nogen uindbundne bøker han hadde laant av en kamerat. Leksene var blit usedvanlig fort ekspedert, og han hadde kastet sig saa ivrig over bøkerne, at han hverken hørte eller saa hvad der foregik omkring ham, og da faren hadde spurt hvad det var for blade med slike sterke farver og vilde figurer, hadde han svart meget undvikende.

Han hadde bedt sønnen om at la bladene ligge, da han selv vilde se paa dem senere. Resultatet blev at han strengt forbød Jakob at kaste bort tiden paa dette overspændte sludder. Jakob var blit skuffet og ærgerlig, og fra den tid begyndte han at sjuske med pligtene sine og at løpe ute ved alle leiligheter.

Forældrene hadde altid hat ubegrænset tillid til ham, og det faldt dem ikke ind at det bar galt avsted med gutten. Han maatte jo ogsaa ha lov til at være ute sammen med kameratene i fritiden.

Snekker Martinsen tok luen og gik. Kanske han kunde møte gutten og faa en alvorlig samtale med ham. Han var ikke kommet langt, før han møtte en av Jakobs lærere, som rakte ham haanden og sa: «Det var godt

jeg traf Dem, da jeg gjerne vilde snakke litt med Dem om Jakob.»

«Er det noget iveien med ham?» spurte snekkeren litt avvisende.

«Det er ikke andet, end at jeg synes han er blit saa underlig aandsfraværende og uinteressert, saa helt ulik sig selv —» sa læreren forsigtig.

«Ja, ja; men hvad kommer det av?» spurte snekkeren.

«De skulde ikke la ham faa lov til at sluke alle disse overspændte røverhistoriene, som jeg har opdaget at han og hans kamerater læser.»

«La ham faa lov? Jeg har for længe siden strengt forbudt ham denslags læsning, og min søn læser ikke noget slikt,» sa Martinsen høist indignert.

«Ja, ja, saa gjør han det i smug, hvilket kun gjør saken værre, og naar han først er begyndt paa den maaten, ser det galt ut; andre ting følger saa let efter — cigaretrøkning, daarlig selskap og lignende.»

«Aa det retter sig nok,» nikket snekkeren og gik.

«Det var en underlig let maate at ta en saa vigtig sak paa,» tænkte læreren forbauset.

Men saken var den, at snekker Martinsen var blit saa urolig, at han helst vilde være alene.

Da han ikke traf Jakob, gik han hjem igjen.

«Har Jakob været hjemme?» spurte han straks han kom ind.

«Nei, jeg har ikke set ham. Det varer nok længe endnu, før han kommer;» og fru Martinsen sukket, idet hun fortsatte at stoppe paa en strømpe. Saa gjerne hun end vilde beholde tilliden til gutten, var hun allikevel blit helt urolig.

Ut paa kvelden kom Svend farende ind helt ute av sig.

«Aa mor, mor! Politiet har tat en hel flok gutter, en hel «bande», som de fandt oppe ved smien. De har visst stjaalet noget, mor — og — og de holdt paa at drikke øl.»

«Tys, gut!» avbrøt hun ham utaalmodig, «saa styr

„Det var jo netop Jakob som var anføreren for denne vilde guttetlok."

dig nu!» Aa saa som hjertet banket! Men dette vedkom da ikke hende. Hvorfor blev hun saa forfærdelig angst?

Stakkars mor og far! Det var jo netop Jakob som var anføreren for denne vilde gutteflok, som nu var begyndt at føre lærdommen fra daarlig læsning ut i

livet. Saa længe hadde de suget giften i sig, at det nu maatte handling til.

Guttene hadde indrettet en slags borg i den gamle smien, og derfra hadde de begyndt sit felttog. Politiet hadde hat øie med dem en tid, og overrasket dem under planlæggelsen av et nyt kup. — Denne gang slap de nogenlunde let fra politiet — værre blev det at staa for skolens og hjemmets domstol.

Snekker Martinsen var som slaat — hans Jakob stjal, drak og røkte cigaretter — hvor skulde det ende? Forældrenes sorg og skuffelse var ubeskrivelig.

Det skar Jakob i hjertet; men synden hadde overtaket, og hans sind blev haardt og trodsig. Fra at være en snild og flink gut blev han en daarlig, doven fyr, som altid pønset paa det som var galt. Det var resultatet av at læse daarlige blade og bøker.

Dagen kom, da snekker Martinsen maatte sælge sit lille pene hjem for at redde gutten fra fængsel — og saa drog Jakob til Australien.

Snekker Martinsen og hans strævsomme trofaste hustru er blit gamle og hvithaaret før tiden. Men deres stadige bøn er at den Gud som trøster de sørgende hjerter, ogsaa maatte faa lov til at aapne sønnens øine for den fortabelsens avgrund han stevner imot, saa at han maatte reddes, før det blir for sent. I hvor mange hjem sukkes der ikke over sønner og døtre, som paa en likesaa skjæbnesvanger maate er kommet ut i livets ødelæggende og ruinerende malstrøm?

Hvem Henrik syntes bedst om.

En liten filosofisk fyr som under trykket av dagliglivets smaa skuffelser og besværligheter ofte trængte litt forstaaelse og medfølelse, satte sig en dag ute paa kjøkkentrappen, hvor hans lille tankedynamo kom i ordentlig funktion, og snart var han fortapt i smaa barnedrømmerier. Vi skal her forsøke at male et billede av tankeflugten hans:

«Dere voksne folk snakker altid om de gutter som de synes bedst om; men vi faar aldrig lov til at si noget om hvem vi liker bedst, endda vi har en mening om det, vi ogsaa. Naturligvis er vi ikke saa kloke som dere er; men vi vet da allikevel litt om hvilke voksne vi synes bedst om. De fleste av dere tænker og snakker ofte som om de aldrig hadde været gutter og piker selv, og som om dere slet ikke vidste hvorledes vi nu og da føler os til mote. De staar ofte for os som helt fremmede mennesker. Kanske vi kunde bli litt mere kjendt med hverandre, dersom jeg fik lov at fortælle dere hvem vi liker bedst, og hvem vi ikke bryr os stort om.

Vilhelms far er tømmermand, og Vilhelm vil selv gjerne lære at bli tømmermand, men hver gang han

ber faren om at vise ham noget, saa han kan hjælpe ham, svarer han altid: «Aa, gaa ikke iveien for mig gut, du er for liten til at lære noget endnu! Dersom Vilhelm rører en hammer eller noget av verktøiet hans, formaner faren ham og sier: «Rør det ikke! Pas dig, at det ikke gaar itu! Løp heller bort og lek med kameratene dine!» Vilhelm er tretten aar, og han liker ikke at leke hele tiden, han vil gjøre noget andet ved siden av at læse lekser og leke.

„En liten filosofisk fyr, . . . satte sig en dag ute paa kjøkkentrappen."

Men saa er det Roberts far. Han er helt anderledes end Vilhelms; men det er til motsatte siden. Han vil at Robert uavbrutt skal slite utenfor skoletiden. Da jeg var derborte og vilde leke med ham i forgaars, fik han ikke lov til at være fri en halv time engang. Faren hans mener at gutter aldrig skal ha lov til at leke; det er bare at kaste bort tiden, sier han, og han synes at de skal være som voksne folk.

Nei, men læreren min! Bare alle var som ham! Han kan forstaa os i alle ting; han har heldigvis ikke glemt at han har været gut selv engang. Han forstaar sig paa at seile, tætte baater og lage drager og meget andet rart.

Da jeg engang tok med mig et gammelt vækkerur paa skolen, viste han mig, hvorledes urverket kunde brukes som maskine i en leketøisbaat. Ja jeg tror næsten han kunde lage hvad som helst. Han er ogsaa den flinkeste ballspiller jeg kjender, og saa kan man være sikker paa at han ikke jukser. Vi vilde allesammen skamme os for at jukse, naar vi spiller sammen med læreren. Han kan fortælle os en masse merkelige ting, og han vet saa meget om trærne, fuglene og alle dyrene. En dag fandt vi et merkelig insekt som hverken vi eller han nogensinde hadde set før, og nu gaar vi og leter efter noget likesaa merkelig, som vi kunde vise ham. Vi har aldrig visst at det var saa mange ting vi kunde se omkring os, førend han fortalte os om hvorledes vi kunde faa øie paa dem.

Den første dagen vi var paa skolen, fortalte han om de guttene som gik paa skole, da han gik der. Han sa at nogen var for dovne til i det hele tat at lære noget, og da de blev voksne, forstod de sig ikke paa stort andet end at grave grøfter og lignende haardt, kjedelig arbeide. Men mange av de guttene som lærte leksene sine, opnaadde at bli flinke lærere, ingeniører, læger eller lignende.

Det han fortalte os, gjorde at ogsaa Frits, den allerdovneste gutten paa skolen, begyndte at lære leksene sine, og nu kan vi andre næsten ikke følge med ham. Han er alt kommet halvveis gjennem regneboken sin.

Jeg skulde ønske jeg altid kunde faa gaa paa skolen, dersom vi kunde faa beholde læreren vor. Han synes virkelig at forstaa hvordan vi gutter tænker og føler — og desuten, hvad vi behøver. Jeg er ogsaa glad over at gaa paa søndagsskolen og gaa i kirken. Sidste søndag sat jeg og lyttet saa godt jeg kunde, for at følge med; men det

var meget litet jeg forstod av det presten sa, men saa forklarte læreren mig det hele paa veien hjem. Han sa at Jesus var alle gutters ven, og jeg tror at læreren min og Jesus ogsaa er venner; ti naar han har været i kirken om søndagen, saa blir han ikke grætten og skjælder ut de andre dagene i uken. Naar vi ser mænd som gaar i kirken om søndagen, opføre sig anderledes end Jesus de andre dagene i uken, kan man vel ikke undres over at vi studerer paa om religionen deres duer til noget.

Min far og mor og mine større brødre er gode imot mig, men snart synes den ene at jeg skal være som en mand, og snart behandler den anden mig som om jeg var bare et pattebarn. Jeg er ingen av delene; men jeg venter at bli en mand engang. Bare de kunde gaa paa skole hos læreren min en tid, saa tror jeg de vilde forstaa mig bedre, og saa vilde jeg bli meget lykkeligere, — ja jeg tror jeg vilde forsøke at bli den snildeste gutten i verden.»

Saa langt var den tolv aar gamle Henrik kommet i sine betragtninger, da «Trofast», kaat av glæde over at finde sin ven, med logrende hale kom springende hen til ham og satte forbenene helt op paa brystet paa ham og slikket ham over hele ansigtet, før han kunde faa tid til at si: «Fy, Trofast!»

Nu lød morens stemme skarpt: «Henrik, kom og gaa et erend for mig!» og saa forsvandt Henrik med hunden i hælene ind gjennem kjøkkendøren.

Karakterens prøvesten.

En beretning fra en landliggervilla paa den amerikanske stillehavskyst.

Tre damer satte sig makelig og behagelig tilrette paa den varme, solbakte sand nede ved stranden og lænte ryggen mot nogen uregelmæssige opstablede planker som var drevet i land, og med en følelse av velvære, som kun kjendes av den som kan nyde kystlivets behageligheter, beredte de sig til at tilbringe eftermiddagen ved det store oceans aapne favn. Augustsolen skinte fra en klar og skyfri himmel; men vinden, som den dagen det her skal berettes om, i en jevn luftning strøk indover kysten, frisket hele tiden op og føltes nærmest kjølig. Damerne beholdt derfor golfjakkene paa, og deres bredskyggede strandhatter ydet god beskyttelse mot solens skarpe lys.

Saasnart de hadde sat sig, tok to av dem nogen paabegyndte fine broderier frem, mens den tredje stirret tankefuldt utover bølgene, som langsomt brøtes ute i horisonten, hvor grønt og blaat smeltet sammen. Nogen graahvite maaker avtegnet sig malerisk paa den mørke bakgrund, og en flok strandsnepper hoppet omkring inde ved stranden; men hver gang en bølge rullet

ind paa stranden, fløi de op for straks at sætte sig igjen, naar vandet langsomt vek tilbake, efterlatende et mylder av ormeagtig kryp.

«Hvorfor tar du ikke fat paa arbeidet dit, Janet?» spurte en av venindene.

«Jeg er beskjæftiget,» var fru Deemings likegyldige svar.

«Du beskjæftiget! Aa jeg forstaar; du tænker!»

«Aa nei, det er ikke alene tænkning, Janet er optat av,» sa Rakel, fru Deemings søster, leende. «Se bare paa den boken hun har liggende i fanget; prøv paa at uttale titelen: «C-r-e . . .», og indholdet er vanskeligere at forstaa end titelen.»

«Hvad er det for en bok?» spurte fru Mackie, idet hun tok det løse omslaget som Janet hadde lagt fra sig.

«Hvad betyr den lange titelen? Er det en lægebok? Det ser slik ut! Men hvorfor ødelægge denne deilige eftermiddagen med at læse noget som er vanskelig at forstaa — mon du selv forstaar det?»

«Jeg læser heller ikke i den nu — det har jeg for travelt til i øieblikket,» lød svaret i en litt søvnig tone. «Boken omfatter et studium av barnelivet eller rettere barnekarakterens utvikling, og dette forekommer mig at være vigtigere at beskjæftige sig med end alt deres haandarbeide.» Samtalen kom nu for alvor igang. «Ja jeg vil meget hellere kunne forstaa og hjælpe mit barn end anvende min fritid til broderiarbeide,» fortsatte fru Deeming.

«Sludder!» Fru Mackie lo. «Din gut er ikke mere indviklet end mine to, og jeg behøver ikke at studere dumme, tørre bøker og blade for at kunne opdra dem. Du tar ham altfor alvorlig, og gjør dig saa mange unødvendige

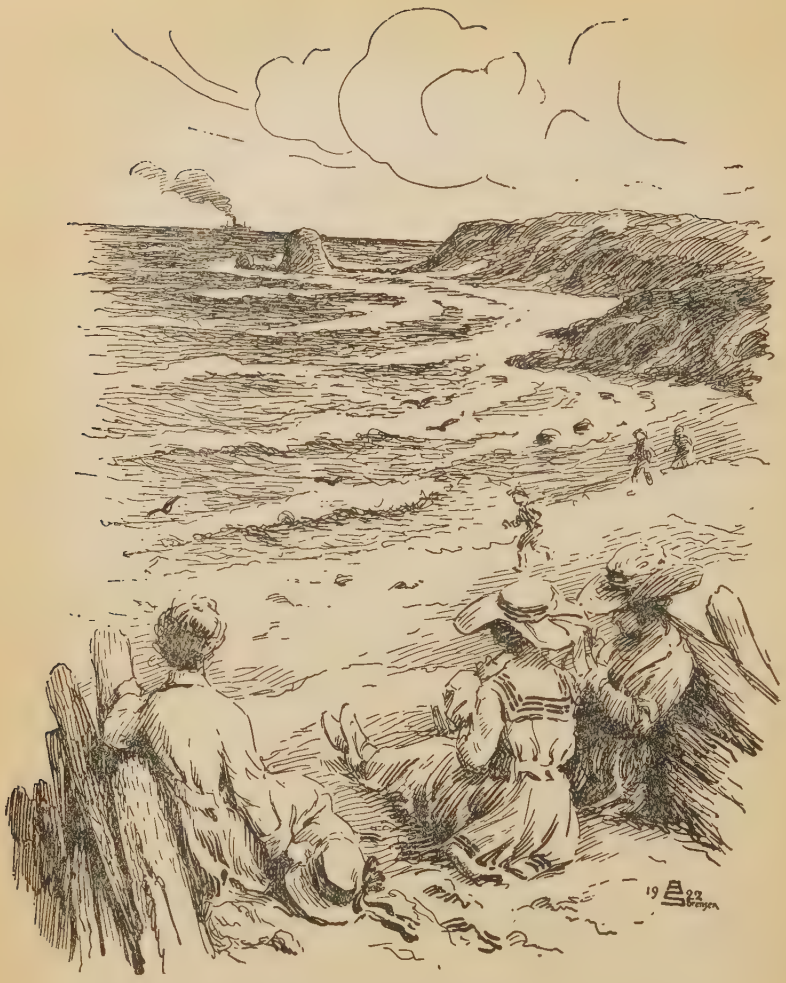

„Hvorfor tar du ikke fat paa arbeidet dit, Janet?“
spurte en av venindene.

bekymringer for hans skyld at du opnaar bare at irritere ham med det. Ja naar jeg skal si dig min oprigtige mening, Janet, synes jeg du ofte misbruker hans godhet og lydighet. Jeg har ofte beklaget den lille fyren, fordi du behandler ham saa strengt. Han er jo bare et barn; men du synes virkelig at forlange alverden av ham. Igaar bad jeg ham om at bli for at spise middag med os; men han fortalte at du hadde sagt han skulde være hjemme senest kl. 6, og tror du jeg kunde overtale ham til at bli, hvor meget jeg end prøvde! Jeg lovet ham at jeg nok skulde ta skylden paa mig og forklare dig hvorfor han ikke kom; men han var absolut ikke til at rokke. Jeg tror imidlertid ikke det var med sin gode vilje han gik hjem, det var bare av frygt for hvad du vilde si, naar han ikke kom i rette tid. Jeg tror desuten at du berøver ham evnen til at dømme og handle selvstændig.»

Tre smaagutter, kun iført badebukser, kom i det samme farende hen til damerne. «Hvor er frakkene deres?» spurte fru Mackie henvendt til sine to gutter, Herbert og Donald. Husker de ikke at jeg bad dere om at ta frakkene med, naar de gik ut for at bade? Det er altfor koldt at gaa hernede uten frakke paa. Imorgen faar de ikke lov til at komme herned, medmindre de tar frakkene med.» Moren hadde talt i en høi og myndig tone.

«Javel!» sa guttene, idet de blinket forstaaende til hinanden og løp helt ned til vandet; men David, som ogsaa var med, stanset paa et vink fra sin mor.

«Du maa gaa hjem efter frakken din, min ven,» sa hun lavt, men venlig. Hun visste godt at det var en lang tur hjem efter frakken, og at veien maatte synes dobbelt lang, naar lysten til at komme i vandet sammen med kameratene var saa stor. «Jeg sa jo til dig igaar, at du

maatte ha frakken med, førend du fik lov til at bade igjen.»

«Jeg skal nok huske at ta den med imorgen, mor,» svarte sønnen. Der kom et bønfaldende blik i hans øine, mens han snakket; men morens bestemmelse kunde ikke forandres. «Ja, det bedrøver mig at du maa helt hjem igjen, jeg skal gjerne gaa med dig, dersom du ønsker det; men frakken maa du ha paa.»

Tante Rakel vekslet et harmfuld blik med fru Mackie. Der var ogsaa trukket en mørk sky henover Davids ansigt; men da moren sa: «Jeg skal gjerne gaa med dig, dersom du ønsker det,» drev den hurtig bort.

«Nei, det skal du ikke, mor! Kanske Herbert og Donald gaar med mig.» Han ropte til guttene: «Jeg skal hjem og hente frakken min, vil dere være med?»

De to brødre hadde allerede stukket føttene i vandet, smaa bølger rullet indover sandet, og det var fristende at springe ut i. Men det var et par gode kamerater, og de følte at de skyldte lekekameraten en tjeneste. «Ja, det vil vi!» ropte de, «og vi skal komme først op bakken,» og avsted gik det.

Det trak op til storm i den lille kreds paa stranden.

«Janet!» kom det meget skarpt fra søsteren, «det forekommer mig at du er meget uforstandig og haard. David har en saa udmerket og god natur; men du ødelægger ham fuldstændig. Ikke én av hundrede vilde ha været saa snild og lydig og ha gaat den lange veien hjem; du synes slet ikke at sætte pris paa det. Det er at benytte sig av guttens kjærlighet til dig.»

«Nei, Herbert og Donald vilde ikke finde sig i en saadan behandling!» sa fru Mackie, idet hun trak en traad gjennem naalen med et utaalmodig ryk. «Merk dig

mine ord: en vakker dag vil David gjøre oprør, og saa skal du bare se! Hans natur er ikke slik at han lar sig holde i sin mors tøiler hele sit liv.»

Janets kinder brændte. Nu var det hendes tur til at tale. «Det har ikke noget med saken at gjøre, om dere synes om den maate jeg opdrar min søn paa, eller ei. Den passer nu min mand og mig, og dersom vi tar feil, er det jo vi som bærer ansvaret. Igaar bad du jo ogsaa dine gutter om at ta frakkene med og sa bestemt at de ikke fik lov til at bade igjen, medmindre de hadde dem med. Det samme gjorde jeg. Imorgen vil det gaa akkurat paa samme maate, og i overmorgen har du vel allerede glemt at du sa noget til dem derom. Jeg har aldrig brutt mit ord overfor David, og jeg har heller ikke i sinde at bryte det idag, hvadenten dere saa synes om min fremgangsmaate eller ei. Du sa jo ogsaa for et øieblik siden at dine gutter ikke fæstet mere opmerksomhet ved det du sa, end om det aldrig var blit sagt. Du lover dem ogsaa at de skal bli straffet, men det sker jo aldrig. David adlyder, fordi han er blit opdrat og vant til at lyde mig, og ikke av frygt, men fordi han gjerne vil glæde os. Igaar fortalte du ogsaa dine gutter at de ikke maatte spise flere kaker, og saa gjemte du posen. Naturligvis forsøkte de at finde den. Det lykkedes, og de spiste hele indholdet. I steden for at revse dem for denne ulydighet, lo du av deres store «smarthet».»

Efter et øiebliks taushet sa fru Mackie: «Jeg tror ikke paa at man skal være saa streng og ta det saa alvorlig med barn, at de altid skal lyde paa flekken. Det gjør dem til automater. Men naar vi hver for sig er tilfreds, saa la os ikke snakke mere om den sak. Jeg haaper du ikke er blit sint paa mig, Janet,» la fru Mackie venlig til.

Det blev nu ikke snakket mere.

Fru Deeming vendte efter en times forløp blikket ind mot land for om mulig at faa øie paa guttene. «Jeg kan ikke forstaa, hvorfor de ikke kommer; de kunde ha været her for en stund siden.»

«Aa! de er sikkert blit hjemme, for at det ikke skal bli skjændt paa dem igjen,» faldt Rakel ind. Hun var endnu fornærmet over den tilsynelatende uretfærdighet, søsteren hadde begaat mot David.

Saasnart guttene hadde fundet frakkene — ti Herbert og Donald fik nu ogsaa anledning til at ta med sig sine — var de gaat en anden vei ned til stranden. Her mødte de «gamle Johan» som man kaldte ham. Han gik og fanget krabber. «Ja, man kan da let se at dere er landkrabber,» sa gamlingen, «naar dere gaar ut for at bade fire timer før flodtid. De vil nok bli fanget av understrømmen og lande i et eller andet krepshul.»

«Mor sa, vi kunde faa lov til at plaske omkring hernede,» svarte Donald. Gamle Johan ristet paa hodet. «Det er meget farlig. Vi ønsker ikke at flere skal drukne her i sommer. Sidste uke var det to som forsvandt, og dere har vel ikke lyst til at gaa samme vei!»

Gamle Johan hadde altid gode raad til dem som færdedes paa stranden. «Godt!» sa Herbert derfor, «vi vil vente litt med at gaa i vandet, men la os løpe bort til viken der borte, kanske vi kunde finde snilehus og skjæl.»

Avsted bar det, saa fort benene kunde bære dem. Snart hadde de frakkelommene fulde av skjæl og snilehus og skulde netop til at løpe tilbake, da en av dem pludselig ropte: «Se, derute! Det er en flok sælhunder eller sjøløver eller kanske en hval. Se, nu kommer det op igjen, like utenfor brændingen!»

Guttenes interesse og spænding var stor. De ropte og skrek i munden paa hverandre og begyndte at klatre op paa nogen stenklipper som laa i nærheten. Herbert og Donald var allerede kommet halvveis opover de slimete stenmassene, da de saa at David ikke fulgte med. «Kom med, David!» ropte de. «Du kan jo ikke se noget dernede. Du kan se dem meget bedre heroppe. Nu kan jeg se fem! aa, ti! elleve! tolv! . . .» og Herbert talte helt op til tyve. «Kom nu herop, David! Du er da ikke ræd for at gli nedover stenene ut i vandet, er du?»

David hadde et øieblik i forveien været likesaa interessert, begeistret og ivrig som de to andre, men pludselig var han kommet i tanker om noget. Han husket at det var blit forbudt dem at klatre op paa disse klippene. Han hadde glemt hvorfor, men ikke at det var blit sagt. Herbert og Donald hadde visst ogsaa hørt det, men det var glemt for længe siden, og selv om de hadde husket det, vilde det visst ikke ha forandret saken; ti de var altfor interessert til at la en saadan anledning gaa forbi. Ved at holde fast i en del tang og nogen fremspringende punkter paa klippene kravlet de helt op til toppen. Herbert var 12 aar gammel, og han førte an. Idet han svinget med luen oppe fra toppen, ropte han ned til David: «Kujon, hvad er det du er ræd for! Donald er bare 10 aar. mens du er 11 aar, og han er ikke ræd!»

«Det er heller ikke jeg! men — mor sa at vi ikke maatte klatre op paa klippene, og jeg tror at deres mor sa det samme til dere.»

«Aa pyt, det bryr hverken din eller min mor sig om! De kunde jo ikke vite at der vilde komme en flok sælhunder eller sjøløver netop idag. Saa! Kom nu og vær ikke dum! Din mor vil ikke si noget, naar du fortæller hende

at det var sjøløver vi saa. Jeg vilde da hellere ha en portion juling end at gaa glip av dette. Mor vet jo desuten ikke at vi er gaat herop.»

«Ja, det er det samme, jeg kommer ikke!» svarte han.

«Aa! Du er ræd; det er det hele! Aa se, hvorledes de boltrer sig!»

Guttene var saa optat av at se paa de lekende dyr derute, at David ganske ubemerket slap bort. «Jeg vil gaa op paa bakken længere inde, der kan jeg se dem likesaa godt,» mumlet han ved sig selv.

Litt efter laa han utstrakt i græsset deroppe paa toppen av bakken og stirret utover sjøen. Herfra kunde han se sælhundene endnu tydeligere end ute fra klippene i vandkanten. Hvor længe han laa der, er ikke let at bedømme. Tiden gaar saa fort, naar man ligger i den varme strandsanden, og vindens luftninger svøper sig omkring en. Han hadde trukket hatten langt nedover panden for at kunne se bedre. Da de endelig var forsvundet, klatret han ned igjen for at faa fat i kameratene.

Da han kom ned, stanset han med et ryk; for han saa at den lille viken nu var oversvømmet av vand, og helt oppe paa toppen av klippen sat guttene forskrækket, mens bølgene hurtig kom rullende ind og brøtes mot klippene, sendende store skumsprøitsøiler i veiret.

Herbert og Donald hadde været saa optat av sine iagttagelser, at de ikke hadde lagt merke til det forræderske tidevand, som ganske stille hadde stjaalet sig længere og længere ind og helt opfyldt bugten, hvor klippene laa, saa at de var fuldstændig omgit av vand.

David løp saa langt ut han kunde. Han saa nu at kameratene klamret sig til hinanden, og kunde ogsaa høre dem rope om hjælp. Men hvad skulde han gjøre! Det var

umulig for ham at naa ut til dem, og vandet steg stadig. Hans første tanke gjaldt moren og damerne, som sat og sydde længere borte paa stranden; men det vilde ikke nytte at løpe bort til dem. Det vilde kun være at spilde tid, og han forstod at det maatte handles hurtig. — Gamle Johan maa vite hvad der kan gjøres for at redde Herbert og Donald, han bor jo heller ikke saa langt borte.

David løp avsted saa fort han kunde, opover bakkene og bort til gamle Johans hus. «Johan! Johan!» ropte han; men ingen kom. Mon han var gaat ut? Kanske han var gaat til byen? «Johan! Johan!» skrek han igjen.

Manden kom nu ut i døren, og David fik bare sagt: «Klippene! Guttene, Herbert og Donald, klippene!»

Den gamle sjømand forstod straks hvad der var iveien. Han grep telefonen. «Redningsstationen, hurtig!» sa han. — «Der er barn ute paa klippene, send et par mand ned med det samme; men la dem skynde sig! Jeg har taug.» Paa veien ned til sjøen sa Johan henvendt til David: «Nu maa du være en mand og hjælpe mig, eller ogsaa er det ute med kameratene dine. Ta saa fat paa tauget her, og tap ikke fatningen! Saa binder vi tauget fast her!»

I det samme kom hestene fra redningsstationen farende nedover stranden med en redningsbaat. Rygtet om at der var barn i fare ute paa klippene, hadde hurtig bredt sig blandt folk paa stranden. Vinden hadde tat til i styrke, og vandet vilde snart skylle over klippene.

Damerne, som sat i læ nede ved stranden, spurte en tilfældig forbipasserende, hvad denne sammenstimling av folk skulde bety. Svaret: «Der er barn ute paa klippene» gjorde at de kom op øieblikkelig. Bleke og forskrækket sluttet de sig til nogen kvinder som av nysgjerrighet skulde bort for at se hvad der var paafærde. En-

delig naadde de stedet, hvor David først hadde opdaget faren, og gjenkjendte Herbert og Donald derute. De skrek av angst, og fru Mackie fór i fortvilelse ut i vandet, men blev hurtig trukket tilbake av mændene fra redningsstationen. «Ser De ikke mændene deroppe! De skal nok gjøre hvad der staar i deres magt, for at redde dem.»

«Men hvor er David? — Hvor er han,» ropte Rakel, og hun vred hændene. «Er han allerede skyllet ned? Han er druknet, jeg vet han er druknet! Er det ikke forfærdelig!»

Fru Mackie sluttet sig til den andens beklagelser. «Han var heller ikke saa sterk og smidig som mine gutter, og han kunde sikkert ikke holde sig fast saa længe som de. De vil sikkert redde mine gutter, jeg vet at de vil redde dem; men David er forsvundet, saa sørgelig!»

«Janet, fatter du at David ikke er der!» sa søsteren henvendt til fru Deeming. «Hvor er han, hvor er han?» gjentok hun.

Med sammenpressede læber stillet fru Deeming sig selv dette spørsmaal, og hun forsøkte ogsaa at besvare det. «Jeg tror ikke, han har været ulydig imot mig,» sa hun tilsynelatende rolig, men var allikevel ængstelig. Jeg bad ham om ikke at gaa ut paa klippene, og jeg tror heller ikke han har gjort det. Jeg kan ikke faa mig selv til at tro han har været ulydig; men det er mig en gaade hvor han er blit av. Se, nu heiser de gamle Johan ned over klippen derborte. Jeg gaar derop. Kanske David er der,» og saa skyndte hun sig avsted. De hysteriske kvinder fulgte efter hende.

— — —

Gjennem hjemmets undervisning i lydighet hadde David lært at beherske sig og opføre sig mandig, og dette

kom ham til gode netop ved denne anledning. Han laa utstrakt paa jorden og saa nedover klippen, mens han firte et taug ned til gamle Johan, som nu var kommet helt ned til vandet, og hver gang denne ropte et eller andet, blev befalingen øieblikkelig adlydt. Redningsmandskapet kom nu til, og det taug David holdt, blev bundet fast, mens gamle Johan knyttet den anden ende av det omkring livet, og saa begyndte kampen ut til den lille klippe.

Guttene kunde næsten ikke holde sig fast længere. Klippetoppen blev vaat og glat av vandet som stadig sprøitet opover den. Johan ropte til dem om at sitte ganske stille, men hans stemme kunde næsten ikke høres for vinden, som var blit orkanagtig. Vandet steg høiere og høiere. Endelig lykkedes det gamle Johan at naa ut til klippene.

«Bare rolig, gutter!» sa han, idet han begyndte at klatre op til dem. «Vi skal nok redde dere! La mig faa binde dette tauget omkring dig,» sa han henvendt til Herbert, da han naadde helt op. «Jeg kom visst ikke fortidlig! — Hvad!» sa han, idet en stor bølge skyllet Herbert ned av klippen; men da han allerede var fastbundet til tauget fik Johan snart halet ham hen til sig. «Jeg kan bære din bror paa armen, dersom du bare vil holde fast i tauget med begge hænder, se — saadan! Ta fat her, saa du ikke falder! Tauget omkring dig skal nok holde. Luk saa øinene, saa er vi straks inde ved land, og saa heiser de os op. La staa til!» og med et plask var de alle ute i vandet. Det skummet omkring dem, og bølgene slog over hodet paa dem; men gamle Johan holdt godt fast i Donald, og mændene og David drog av alle kræfter.

Det var et tungt las, men det var sterke mænd, og villige hænder grep guttene, saasnart de naadde op. Stakkars lille Donald! Han var næsten besvimet, og Herbert

ristet og skalv saa voldsomt, at han ikke kunde besvare sin mors mange spørsmaal.

Fru Deeming var blit helt rolig, da hun fik øie paa sin søn og la merke til at han holdt fast i tauget og forsøkte at gjøre hvad han kunde, for at redde kameratene. «Takket være Gud for min søns lydighet!» tænkte hun.

Da den værste ophidselse og skræk hadde lagt sig, og Herbert og Donald var bragt hjem og puttet i seng, hvor de maatte bli nogen dage, gik David, hans mor og tanten hjem. Tante Rakel tørket endnu engang øinene av bevægelse, og holdt David saa fast i haanden som aldrig før.

«Men hvorledes gik det til at du ikke var sammen med Herbert og Donald ute paa klippene?» spurte tanten paa hjemveien. «Var du ræd?»

«Nei!» sa David litt indignert. «Naturligvis var jeg ikke ræd. Jeg er ingen kryster, selv om Herbert sa at jeg var en kujon; men mor hadde jo sagt at vi ikke skulde gaa derut, og — ja, jeg tror at det er hendes skyld at jeg ikke var derute.»

De kom i det samme forbi huset, hvor fru Mackie bodde. Hun stod utenfor og bad de tre om endelig at komme over paa en liten visit om aftenen. «Der ser du, Rakel!» sa hun henvendt til denne. «Janet hadde ret, og jeg hadde uret som sedvanlig. Fra idag begynder jeg paa et nyt blad. Guttene skal herefter lære at gjøre som jeg sier! Godt at de slap saa naadig denne gang!»

«Men pas paa at din nye bestemmelse ikke blir elastisk for snart,» sa fru Deeming smilende, mens de tre fortsatte hjemover, og solen netop kastet sine sidste purpurstraaler bortover himlen.

Barns sandfærdighet.

«Ja, men jeg slog hende ikke!» sa den lille fem aars gamle Ernst og kastet hodet tilbake i forsvarsstilling.

«Men hvorfor graater hun saa?» spurte moren strengt.

«Ja, men jeg slog hende ikke! Jeg slog hende ikke!» gjentok gutten.

«Gaa ind, min søn! Gaa straks! og du kommer ikke ut igjen, før du kan fortælle mig hvorledes det gik til.»

Kort efter kom det sutrende: «Mor! maa jeg komme ut nu?»

«Ja, dersom du kan fortælle mig det hele?»

«Ja — men — ja, mor!»

Moren tok ham op paa fanget og vugget ham i sine arme, indtil hulkingen stanset; saa sa hun opmuntrende:

«Naa, si mig saa hvorledes det gik til at lille Dora kom til skade, naar det ikke var dig som slog hende; der er et stort blaat merke paa skulderen hendes, sier hendes mor.»

«Jeg slog hende ikke, mor! Jeg sa til hende: «Pas paa, for nu svinger jeg denne kjeppen og kaster den op i luften.» Men hun brød sig ikke om hvad jeg sa, og saa faldt kjeppen ned like der hun stod.»

Dette vilde efter voksnes begreper være en utflugt, om ikke en absolut usandhet; men Ernst, som var aldeles sikker paa at han ikke hadde ment noget ondt, var fuldt

overbevist om at det alene var Dora og kjeppen som var ansvarlige for det skedde.

Psykologer er enige om at de fleste barn under seks aar ikke fortæller usandhet, fordi de endnu ikke kan skjelne mellem hvad der er sandt og usandt, og et tilfælde som dette viser at der er meget berettiget i en saadan paastand. Barnet har i hvert fald ikke lært at ræsonnere eller at se tingene under den voksnes synsvinkel, og allikevel dømmer vi i de fleste tilfælder barnet ut fra vort eget synspunkt. Paa den anden side kjender endogsaa meget smaa barn til frygten for straf, og mange av de usandheter som de fremkommer med i form av benegtelse av noget galt de har gjort, kommer derfor næsten altid som følge av frygten for straf. Forældre maa skjelne mellem denne benegtelse, der grunder sig paa frygt, og den fuldstændig uskyldige benegtelse, som lille Ernst's, idet den i virkeligheten ikke har noget med frygt at gjøre, men er en tapper bekjendelse av hvad han ansaa for den rene sandhet. Vær aldrig for snar med at faa hele sakens sammenhæng opklaret! Dersom man med magt prøver at faa barnet til at erkjende sin feil som saadan, er det høist sandsynlig at det næste gang vil forsøke at «lyve sig fra det.» Gi barnet tid, og faa saa sandheten fra det paa en forstandig maate, og bli ikke ved ubetimelige bemerkninger skyld i at det taler usandhet.

En av mine naboer var en dag gaat ut for at gjøre nogen indkjøp og lot sine to barn paa seks og otte aar bli alene hjemme. Da hun kom tilbake og skulde til at lage middagsmat, opdaget hun at petroleumsapparatet ikke kunde tændes. Hun spekulerte litt paa hvad der kunde være iveien, og vendte sig derefter til de interesserte barn og spurte likesom ganske tilfældig:

«Hvor meget vand heldte dere i apparatet?»

«Omtrent to øser!»

«Hadde hun derimot spurt: «Hvad i al verden har dere gjort med apparatet, barn; man kan da heller ikke la dere være alene et øieblik,» er det mulig at de likesaa let hadde svart: «Ikke noget, mor!»

Vi er alle enige om at barn maa lære at si sandheten, mens de er smaa; men det er absolut bedre at la nogen faa barnslige ubetydeligheter gaa ubemerket forbi end altid at avtvinge dem den fulde bekjendelse desangaaende og saa revse dem alvorlig; ti barn vil vokse fra en del av disse smaa spilopper, men usandhet derimot vil hænge fast som *borrer i uld.* Tal alvorlig til dem om det de har gjort; de fleste smaafolk frygter ikke en «præken» saa meget som legemlig smerte og vil sjelden lyve for at undgaa paatale. Som ogsaa en liten fire aars pike sa, da hun blev overrasket i at gjøre noget galt: «Tal med mig først, mor! Tal med mig om det; bare ikke slaa mig straks!»

— — —

Det var nogen som hadde pirket ut øinene paa Annas dukke. Mor mistænkte lille Otto meget sterkt; men han sa bestemt, litt for bestemt: «Nei! nei! jeg vilde ikke gjøre noget slikt, mor!» Saken blev ikke omtalt igjen, før moren senere hen paa dagen ganske stille satte sig ned ved siden av ham paa gulvet og nysgjerrig hvisket: «Otto! *hvordan* bar du dig ad med at pirke ut øinene paa dukken?»

«Jo!» sa han, «jeg satte bare tommelfingeren slik og saa trykket jeg paa dem, slik, ganske let!»

Sandt nok! Otto hadde i første tilfælde negtet, men eftersom han siden sa sandheten og det tilsynelatende av

egen fri vilje, saa kom sandheten allikevel frem. Hadde man derimot forsøkt at fremtvinge en bekjendelse, er det høist sandsynlig at han vilde ha negtet det hele, og avtrykket av en løgn vilde være blit efterlatt paa hans barnesjæl.

Det betaler sig at se gjennem fingrene med en overilet benegtelse. Tving ikke straks en uforbeholden tilstaaelse frem for egen tilfredsstillelses skyld. Gi barnet tid og anledning til at overveie saken; det holder netop paa at lære at leve livet; men hjælp det ved at snu saken slik at sandheten fortælles let og naturlig. Mon ikke vi voksne selv vilde undgaa at si en del usandheter og bedra os selv ved tankeløgner, om vi blev tat anderledes?

Jeg husker saa godt en av mine usandheter fra barndommen. Jeg fandt en blank tokrone i min mors sykurv; den saa saa tiltrækkende ut at jeg ganske rolig stak den til mig. Saa skedde det at pengestykket pludselig savnedes. Hadde jeg tat det? Nei! jeg hadde aldrig set det! Jeg hadde ikke tat det! Jeg vet ikke hvorfor man var sikker paa at jeg var skyldig; men jeg kan endnu høre far si til mor: «Et usandfærdig barn! Hvad har jeg gjort eller ikke gjort, at jeg fortjener dette? Hun maa fortælle os sandheten! Det er ikke tapet av pengene som smerter mig, men det at min datter har tat noget som ikke er hendes, og saa at hun lyver ovenpaa.»

Mit hjerte blev stenhaardt ved at høre dette. Jeg vilde ha bekjendt alt, hadde man bare git mig tid, og jeg var blit behandlet med den rette forstaaelse. I steden for fik jeg bank, først fordi jeg hadde løiet, og dernæst fordi jeg hadde tat pengene. *Da* var det umulig for mig at fortælle noget, selv om det hadde været min mening; læbene

var som sammenlimt. Jeg la siden pengestykket tilbake, men fortalte aldrig at det var mig som hadde tat det.

En far, hvis halvvoksne søn var vild og uregjerlig og aarsak til megen bekymring og sorg, fortæller, idet han taler om sønnens tidligste opdragelse: «Da han var seks aar gammel, fortalte han mig en usandhet. Jeg foreholdt ham, hvor forfærdelig dette var og sa blandt andet: «Jeg kan se ordet løgner skrevet paa panden din. Du er merket av din synd, og det vil ta lang, lang tid før du kan slite dette merke av dig igjen. Dersom du sier én løgn til, vil merket sænkes saa dypt ind i panden at du aldrig kan faa det bort igjen. Enhver som ser dig, vil vite at du er en løgner.»

Skjønt faren talte symbolsk, optok gutten det bokstavelig, og det maa ha forekommet ham som en overmaade stor usandhet. Selv om ynglingen idag er sandfærdig, staar han og faren hinanden fjern i aand og tanke. Denne ene usandhet blev gjort til en saadan forbrydelse, at dens forhold til livet var ganske uforholdsmæssig stor.

Sandhetskjærlighet bør indprentes paa en sundere og bedre maate. Man bør aldrig kalde et barn en løgner eller brutalt beskylde det for at lyve; ved at gjøre det, er der stor fare for at det blir hvad man sier. Barn influeres meget let av hvad man tænker om dem (og hvem gjør ikke det?) Hellere end at være for streng skulde man forsøke at opmuntre til aapenhjertethet og la barnet føle at selv om det sommetider tar feil og taler før det rigtig faar tænkt over hvad det sier, saa vet man at det ikke altid er med vilje det sier en usandhet.

At tænke og tale sandhet er en av de vigtigste lekser et barn har at lære. Vi ser hvorledes forældre i alle samfundsklasser, like fra den fattigste og mest uvidende

mor til den rikeste og mest lærde, prøver paa at indprente barnet denne dyd. Vi erkjender at dette er en av karakterens grundpiller. Hvis man ikke kan stole paa en mands ord, er han ikke værd noget, og han er ikke værdig til at indta en betrodd plads i samfundet. — Barnet maa fra første færd lære hvor meget der avhænger av at fortælle sandheten.

„Barnet maa fra første færd lære hvor meget der avhænger av at fortælle sandheten."

FORTÆLLINGER FOR UNGDOMMEN

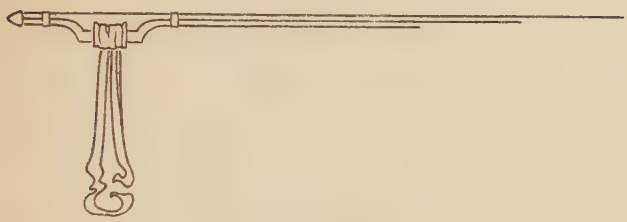

Prøvens belønning.

«Det kan man kalde at ha lykken med sig,» sa Alfred Johnsen henvendt til sin mor, mens de sat og drak morgenkaffen, «og der er bare gaat én uke, siden vi avsluttet eksamen, og jeg er den eneste fra avgangsklassen som har faat fast arbeide. Det sies at Brandt skal være en grætten herre, som det er vanskelig at gjøre tillags; men jeg har fattet den beslutning, at jeg vil gjøre alt hvad jeg kan, for at stille ham tilfreds.» Alfred bet tændene sammen, idet han fuldendte sine begeistringsutbrud. Han fortsatte spøkefuldt:

«Og med 300 kroner om maaneden vil vi jo likefrem kunne leve kongelig, ikke sandt, mor!» Men han la til i en alvorlig tone: «I løpet av et par aar burde jeg ha skrapet sammen nok til at betale gjælden paa dette lille huset vort, og saa behøver du ikke mere gaa ut og bake og vaske for folk. Du kan godt fortælle dem at du allerede fra og med næste maaned er rykket op i en «høiere rangsklasse».» Et kjærlig smil gled henover hans aapne, ærlige ansigt, idet han ømt klappet moren paa kindet.

Det gik som han hadde ventet. De som arbeidet for kulgrosserer Brandt, maatte i sandhet ha baade øinene og ørene aapne.

«Johnsen!» sa Brandt en morgen, «Brun, som pleier at kjøre det ene par hester, er syk idag. Vil De derfor kjøre et las kul ned paa vaskeriet i Brogaten? Jeg skal sende en mand derned for at hjælpe Dem med at læsse av.»

Da Alfred kom tilbake, blev han kaldt ind paa chefens kontor. «Fik De levert de to tons kul paa vaskeriet?» spurte Brandt litt kort.

«Javel!»

«Men hvorfor i alverden kjørte De ned Østre gate? Vet De ikke at det vilde ha været meget snarere at kjøre ned Fjordgaten?»

«Jo det visste jeg nok; men jeg tænkte ikke over det i øieblikket,» stammet Alfred.

«Men tænk Dem saa om herefter; det er det jeg betaler Dem for,» sa Brandt skarpt, idet han vendte sig om til skrivebordet igjen.

«Den bommerten skal jeg ikke begaa en gang til,» tænkte Alfred ved sig selv, da han vendte tilbake til sit arbeide; ti mens en anden vilde være blit støtt og hidsig over denne berettigede tilrettevisning, tok Alfred den med en mandighet som borget godt for hans fremtid. Kulgrossereren fik heller ikke grund til at gi den unge mand en fornyet paamindelse. Han gjorde tvertimot den opdagelse, at Alfred ikke hørte hjemme blandt dem som gjerne vilde nyte og motta alt, men som knepent yder det allernødvendigste arbeide, og han kom derfor snart til at sætte pris paa denne aapne, kvikke, vaakne unge mand, som kunde se en like ind i øinene. Og det som Brandt satte endnu større pris paa, var at Alfred ikke holdt sig for god til noget slags arbeide. Endskjønt han var ansat for at assistere bokholderen, var han allikevel

altid villig til at gi en haandsrækning, naar det knep med at faa en ordre ekspedert i kullageret.

Da Alfred hadde været i grossererens tjeneste et aars tid, sa han en aften til sin mor: «Brandt begynder at bli svært elskværdig. Han spurte mig idag, om jeg trodde at han og jeg kunde bestyre forretningen i fællesskap, mens Brun fik ferie. Du vet nok at Bruns lunger i længere tid har været angrepet, og nu har Brandt bestemt sig til at sende ham bort en maaneds tid, saa han kan hvile sig, og han har ogsaa lovet ham fuld løn samt at ville betale kurophold for ham paa et sanatorium ute ved kysten. Brun fortalte mig selv i aftes at Brandt hadde sagt til ham, at dersom han ikke tok imot tilbudet og det uten tak, vilde han straks faa avsked. Jeg har ogsaa opdaget at Brandt i grunden er baade ømhjertet og forstaaende overfor dem som staar i hans tjeneste, tiltrods for hans uslepne, hastige natur. Han behandler desuten alle ærlig og retfærdig, og man vet at man kan stole paa ham.»

Moren lyttet med interesse til sønnens anerkjendende uttalelser om chefen. Men Alfred var ikke færdig endnu. Han fortsatte:

«Ja jeg er overbevist om at Martin Sander vilde gi sit liv for Brandt, om det skulde bli nødvendig. Du husker kanske at det var Brandt som fik sendt Sanders lille søn, Johan, til en specialist, saa han kunde bli operert for en meget ondartet ryglidelse, og nu kan gutten gaa likesaa ret og rank som jeg. Jeg var inde paa kontoret, da Sander med taarer i øinene kom ind for at takke Brandt for hans store venlighet. Brandt klappet Sander paa skulderen og sa kun: «Jeg har allerede faat den tak som tilkommer mig, Sander. De vet jo at jeg ikke har

nogen gut selv, og naturligvis er det min pligt at ta vare paa alle som «hører til kompaniet».»

«Jeg tror at størstedelen av Brandts grættenhet og luner stammer fra de opslitte nervene hans. Han ser ogsaa elendig ut og burde egentlig ta sig en længere ferie,» sa Alfred, netop som det blev banket paa døren og aftenavisen blev levert.

— — —

«Nu gaar det ikke an længer,» sa doktor Stub, idet han satte sig makelig til i en av de store lærstolene i Brandts private kontor, og saa stivt paa den magre, huløiede og nervøse skikkelse like overfor. Doktor Stub og Fredrik Brandt hadde været skolekamerater, og lægen, som i længere tid med ængstelse hadde lagt merke til sin gamle vens svigtende helbredstilstand, var nu kommet for at gi ham et sidste velmenende raad.

«Jeg er kommet for at gi dig et sidste valg, Fredrik,» fortsatte han, «enten maa du opgi alt arbeide og rekreere dig mindst i tre maaneder, eller ogsaa maa forretningen din i løpet av tre maaneder gi slip paa dig, og alt hvad du da vil ha bruk for, er nogen furubord og et hul i jorden.»

«Sludder, doktor! Jeg er villig til at ta fri et par uker eller høist en maaned: hvorledes passer det dig?» spurte Brandt.

«Saa sier vi fire maaneder,» sa doktoren, «det er det mindste jeg vil gaa med paa, og nu ingen indvendinger!»

«Ja, men kjære dig da! Du tror da vel ikke at man hver gang en doktor faar et indfald, kan slite alle fortøininger og fare avsted til Timbuktu, Ægypten eller et andet merkværdig land? Hvem skal bestyre forretningen her, mens jeg traver rundt paa kloden? Fortæl mig det!»

«Ja nu har jeg bedt dig om at ta dine forholdsregler,» sa doktor Stub, «og jeg tør forsikre dig om at dersom du ikke snart kommer avsted, saa varer det ikke længe, før det kommer bud efter dig.»

Brandt myste med øinene. «Du er en gammel tykhud, doktor, eller ogsaa forsøker du at faa en søt hevn over mig til gjengjæld for al julingen jeg gav dig paa skolen.»

Doktoren lo høit.

«Det er det samme hvad du sier, Fredrik! Nu bestiller jeg kahyt til dig paa dampskibet «Annam», som seiler den 16. ds.» Doktoren tok hatten, trykket vennen varmt i haanden og gik.

I fulde tyve minutter, efterat lægen var gaat, sat chefen for Fredrik Brandt & Co. med hændene stukket dypt ned i bukselommene og stirret ufravendt ned paa gulvet. Saa trykket han haardt paa klokkeknappen, og Robert kom løpende.

«Find Johnsen, og send ham herind straks!» befalte han.

Det varte ikke længe før Johnsen stod inde paa kontoret.

«Se her Johnsen!» sa Brandt, «jeg vilde gjerne De tok Dem av en bestemt sak. Jeg har netop opdaget at jeg har levert kul for billig til Mathisen & Co., og jeg vil gjerne be Dem om at der blir holdt tilbake en hektoliter av hver ton kul vi leverer til det firmaet i fremtiden. Det er det hele!» Og Brandt snudde sig igjen til skrivebordet.

Alfred stirret uforstaaende frem for sig.

«Hvad venter De efter?» spurte Brandt tilsynelatende irritert.

«Forstod jeg Dem ret? Mener De at vi skal — snyte Mathisen & Co.?» stammet Alfred tilsidst.

„Jeg haaber De forstaar at lyde mine ordrer!"

«Forstod? Jeg haaber De forstaar at lyde mine ordrer!» kom det meget utaalmodig. Alfred Johnsens tætte og kraftige skikkelse rettet sig op. Han blev hvit i ansigtet, men med rolige øine møtte han dog chefens.

«Det kan jeg ikke, hr. Brandt,» sa han rolig og bestemt.

«Hvorfor ikke, maa jeg spørre?» sa Brandt, idet han fæstet sit skarpe blik paa den unge mand.

«Det er jo et spørsmaal om ærlighet, hr. Brandt.»

«Aa, jasaa! De synes det er et ærlighetsspørsmaal. De er en svært moralsk herre!» sa Brandt meget haanlig. «Dersom De ikke kan gjøre hvad De blir bedt om, saa finder jeg nok én som kan.»

«Meget vel!» sa Alfred, idet han vendte sig og gik.

«Vent et øieblik, Johnsen!» kom det fra chefen i en mere medgjørlig tone, netop som Alfred skulde lukke kontordøren. «Jeg har været tilfreds med Deres arbeide helt siden De kom. Jeg vil lægge 100 kr. paa Deres maanedsgage. De faar tre dage til at tænke over saken.»

Alfred forlot kontoret mere forbauset end nogen gang før. Han hadde engang hørt at Brandt hadde avskediget en mand, fordi denne hadde maalt for knapt til en kunde; men hvad betydde saa dette! Det kunde han ikke forstaa.

«Hvordan gaar det, Alfred?» spurte en av arbeidskameratene om eftermiddagen; «hvad er der iveien? Du ser jo ut som om du hadde set et spøkelse. Feiler det dig noget?»

«Jeg er avskediget.»

«Avskediget!» gjentok kameraten, idet han forundret saa paa Alfred, som imidlertid ikke var oplagt til at diskutere saken videre.

Løftet om de 100 kronene vendte stadig tilbake i Alfreds tanker. — 100 kroner mere om maaneden vilde bli 1200 kroner mere om aaret og allikevel — han *vilde ikke* tænke paa at ta imot dem. Det var jo en lumpen handling.

Utgiftene hadde været større end han hadde ventet i de aarene han hadde arbeidet hos kulgrossereren. Det hus som han og moren bodde i, trængte til en grundig reparation; men han hadde ikke kunnet lægge saa meget til side som han hadde tænkt sig, da han tiltraadte pladsen hos Brandt & Co.

Dagen før han hadde hat denne samtale med hr. Brandt, var moren blit alvorlig syk, og det hadde været nødvendig at tilkalde en sykepleierske. Der vilde desuten komme medicinregning og meget andet. Saa var det en utbetaling paa 800 kroner til næste termin. — Det var utsigtene! Hvad skulde han gjøre? Hvorfor ikke gaa med paa at lyde hr. Brandts befaling? Det kom jo i grunden ikke ham ved, om der blev maalt for litet kul. Vilde ikke netop disse 1200 kronene hjælpe til at betale alle disse utgiftene! Og, under omstændighetene — var det noget galt i det som hr. Brandt hadde paabudt? — Og allikevel — han *kunde ikke* gjøre det; det var jo bedrageri.

Alfred hadde en tid staat i tømmerlære hos faren, før denne døde. Han hadde selv været med at bygge det lille huset som var familiens kjæreste eie. Mens faren endnu levde, hadde han gjentagende ganger latt sønnen forstaa at han aldrig maatte vike av veien for det som var ret og sandt i livet. Det var disse ord som gjennemkrydset hans tanker nu. Han husket ogsaa at faren ofte hadde sagt til ham: «Jeg saa heller at du blev fattig og bevarte en ærlig, sanddru karakter, end at du opnaadde at bli landets rikeste mand gjennem uærlighet og fif.»

Da Alfred gik til arbeidet næste morgen, var saken allerede avgjort. Han var klar til at gaa ind og fortælle

hr. Brandt, hvad han hadde besluttet, men vilde helst vente en dags tid med det for i mellemtiden at finde en anden plads, da der var liten sandsynlighet for at hr. Brandt vilde ombestemme sig.

«Mor skal ikke vite noget, før jeg har «fundet et nyt beite»,» sa han ved sig selv, idet han forsøkte at se likesaa venlig og smilende ut som sedvanlig, da han kom hjem den aften.

«Har De bruk for en mand?» spurte han næste eftermiddag, da han paa vei hjem traf en av byens haandverksmestre.

«Ja, dersom det hadde været i morges, Johnsen; men jeg beklager at vi allerede har folk nok.»

Da han senere henvendte sig hos firmaet Berntsen & Co. for at forhøre sig om muligheten for ansættelse der, spurte indehaveren ham, hvor han hadde arbeidet før.

«Hos Fredrik Brandt & Co.,» svarte Alfred.

«Hvor længe har De arbeidet der, tør jeg spørre?»

«I tre aar,» sa den unge mand litt nølende.

«Hvorfor sluttet De saa?»

Alfred hadde ikke ventet at bli stillet dette spørsmaal. Han tøvet med at svare. Han ønsket ikke at komme ind paa enkelthetene. «Ja det var paa grund av et ærlighetsspørsmaal,» slap det tilsidst ut av ham. Manden smilte haanlig, mens en sterk rødme bredte sig over Alfreds ansigt. At svaret kunde opfattes paa to maater, hadde han ikke tænkt paa.

«Saadanne folk har vi ikke bruk for her,» sa manden kort.

Saaledes gik det fra sted til sted. Det syntes som om alt hvad han søkte paa, var optat, eller ogsaa blev der svart at han kunde komme igjen. Det var slet ikke saa

let at faa arbeide som han hadde tænkt sig. Han kom herved i tanke om nogen avisartikler han engang hadde læst, skrevet av en universitetsutdannet mand som søkte arbeide i en storby. Han hadde beskrevet de uhyre vanskeligheter han hadde hat med at faa beskjæftigelse. Da Alfred læste dem, hadde han tænkt at de var meget overdrevet; men naar han nu betragtet dem i lyset av sin egen erfaring, maatte han gi forfatteren ret.

Dagen efter traf han formanden for et større arbeidslag, som holdt paa med at grave en kloak.

«Det vilde da være meget bedre at holde paa dernede end at gaa her og drive,» tænkte han ved sig selv, idet han gik over til formanden for at søke arbeide.

Han blev antat. Snart stod han nede blandt arbeiderne, som syntes at ha kjørt træt under utførelsen av det tunge arbeide. Det blev nyt liv dernede i grøften, da Alfred plystrende gik igang med hakke og spade.

Hadde han set det tilfredshetens smil, som gled hen over Fredrik Brandts ansigt, da denne sammen med doktor Stub litt senere paa eftermiddagen kjørte forbi, vilde han ha hat berettiget grund til at forundre sig.

«Doktor!» utbrøt Brandt. «Læg merke til den unge manden der! Se, hvorledes han staar i! Han har det rette stof i sig. Nu er jeg med paa at vi telegraferer til selskapet og bestiller en kahyt med det samme.»

Samme aften mottok hr. Brandt følgende korte brev:

«Hr. Fredrik Brandt & Co.

Høistærede!

Intet lokkemiddel som De maatte være i stand til at sætte foran mig, kan forandre den bestemmelse jeg allerede tok, men ikke fik uttalt, da jeg stod paa Deres

kontor i forgaars. Det er et spørsmaal som berører min retskaffenhet, min æresfølelse og min karakters renhet.

Takkende Dem for al Deres venlighet i fortiden, tegner jeg mig Deres ærbødige

Alfred Johnsen.»

Før klokken ni samme aften blev der banket paa døren hos Johnsens. Det var et bud med et brev til Alfred, som øieblikkelig saa at haandskriften var Brandts. Hurtig rev han konvolutten op og læste:

«Min kjære Johnsen!

Det var Dem et ærlighetsspørsmaal. Det har været mig saavel et ærlighetsspørsmaal som et forretningsspørsmaal. De to er efter min mening uadskillelige. Det er absolut nødvendig at bestyreren for Fredrik Brandt & Co. er ærlig og retskaffen. De har bestaat Deres prøve, og den har utvilsomt styrket Deres karakter, og jeg var paa forhaand overbevist om at det vilde gaa slik.

Jeg har herved den ære at tilby Dem stillingen som bestyrer for Fredrik Brandt & Co. med en aarlig løn av 10.000 kroner.

Doktor Stub har sendt mig sit ultimatum om at gi avkald paa mit arbeide i fire maaneder, og har bestemt at landsforvise mig til Timbuktu, St. Helena eller et andet forrykt sted. Jeg reiser allerede i morgen aften og vil sætte pris paa, om De vil møte paa mit kontor i morgen tidlig kl. 7, saa vi kan tale sammen om og ordne visse smaating, som har interesse for vor nye bestyrer.

Med største høiagtelse

Fredrik Brandt.»

To brever.

Fru Abrahamsen trippet livlig omkring ute i kjøkkenet, mens hun holdt paa med at gjøre i stand aftensmaten. Hun ventet manden hjem i løpet av et kvarters tid, og alt maatte da være i orden: bordet dækket og maten færdig.

Fru Abrahamsen hadde passert de firti. Hun var høi og rank, og hadde brune og venlige øine, som endnu gjemte noget av ungdommens glød og varme. Sølvtraader hadde begyndt at flette sig ind i det vakre, fyldige, kastaniebrune haaret hendes; panden var glat endnu; men smaa forræderske rynker omkring munden og ved øinene, «latterrynker» som manden yndet at kalde dem, vidnet om at ungdomsaarene var svundet. Nabopikene holdt meget av fru Abrahamsen, og de tittet gjerne ind i kjøkkenet til hende, naar hun holdt paa med at bake smaakaker.

Mens hun gik derute og var travelt optat med forberedelsene til aftensmaaltidet, kunde der spores et fjernt blik i hendes øine. Holdningen var heller ikke saa værdig og bestemt som den pleide at være. Hun arbeidet helt mekanisk, mens hun nu og da tittet bort paa et brev som var stukket ind mellem væggen og vækkeuret, som

stod paa en hylde over kjøkkenbordet. Da den sidste tallerkenen var sat paa bordet, og hun hadde lagt alt til rette, tok hun brevet ned og læste det en gang til.

En taare forsøkte at trænge sig frem, mens hun sat der og holdt det rosafarvede brevpapiret mellem fingrene. Hun skulde netop til at tørke den bort med forklæsnippen, da hr. Abrahamsen i det samme kom ind og sa paa sin sedvanlige muntre maate. «Naa, hvordan gaar det idag, mutter?» Efterat han hadde lagt fra sig nogen smaapakker, gik han bort til hende og fik øie paa brevet, som hun holdt i haanden, og tilføiet: «Jeg ser at du endelig har faat det brevet fra Gudrun som du har ventet paa saa længe. Øiensynlig har telegrammet, du sendte, virket.» Han la imidlertid merke til hustruens bedrøvede uttryk og fortsatte: «Er der noget iveien?»

Fru Abrahamsen rakte ham brevet uten at svare. Det var nu gaat en hel maaned siden de sidst hadde hørt fra Gudrun, og da spanskesyken herjet stygt der i byen, hvor hun opholdt sig, og hvor hun skulde være ca. et aar, var det ikke underlig at forældrene — og da særlig moren — var meget ængstelig for datteren, som ikke hadde nogen slegtninger eller kjendte at ty til. Da det derfor ikke kom noget brev, var det fru Abrahamsen sendte et telegram, hvori hun spurte datteren om hendes befindende. Som svar hadde Gudrun sendt dette brev, som hr. Abrahamsen nu læste høit for sig selv. Det lød:

«Kjære mor! — Hvorfor i alverden sendte du telegram? Naturligvis har jeg det godt; men jeg har hat det for travelt til at skrive hjem. Der er skedd saa meget her i den senere tid — teater, baller, selskaper og meget andet. Den nye kjolen du sendte mig, hadde jeg paa forleden i et middagsselskap paa hotel «Prinsen».

Der staar nogen veninder og venter paa mig, mens jeg rabler disse linjene; vi skal i kinematografen, saa jeg har ikke tid til at skrive mere iaften.

I hast! Gudrun.

P. S. Jeg maa endelig ha 60 kroner til et par nye støvler. G.»

Hr. Abrahamsen kastet skuffet og utaalmodig brevet paa bordet og sa: «Jeg begriper ikke hvad der gaar av Gudrun. Hun betragter os ret og slet som et par maskiner hun kan sætte igang og benytte efter eget forgodtbefindende. Efterat hun nu i over en maaned har holdt os i spænding og uro, skriver hun et saadant brev til os. Det er da for galt! Og 60 kr. til nye støvler, naar vi negter os baade dette og hint, for at hun kan være velklædt.»

«Vær ikke for haard imot hende nu, far,» sa fru Abrahamsen. «Hun forstaar ikke selv hvorledes hun vilde glæde os, om hun sendte et litet kjærlig brev til os fra tid til anden. Dersom hun bare visste hvor meget jeg længter efter at høre litt om hendes arbeide, hendes omgangskreds og veninder, er jeg sikker paa hun vilde skrive til os meget oftere. Siden hun reiste hjemmefra, hører jeg jo saa litet fra hende, og jeg kan ikke utholde den tanke at hun skal glide bort fra mig og fra hjemmet. Jeg vil saa gjerne dele hendes glæder og smaasorger og faa lov til at bli indviet i alle hendes smaa fortroligheter.» Stemmen skalv da hun sa dette, og en taare som holdt paa at trille nedover kindet, strøk hun vemodig bort med haandbaken.

Mens forældrene stod og talte sammen om dette, sat Gudrun og spanderte chokolade og konfekt paa sine tre veninder i en av storstadens kinematografer.

— — —

Efter en dags haardt og anstrengende arbeide kom madam Hansen gaaende langsomt bort til huset, som laa ved siden av Abrahamsens, hvor hun hadde en liten hyggelig leilighet i første etage. Hun var for træt til at lægge merke til de vakre, smaa vaarbud, som i form av tulipaner, paaskeliljer og krokus var begyndt at skyte op av jorden. Luften var blikstille; havejorden hadde en egen vekstrik duft. Solen hadde netop gjemt sig bak en klynge bjerketrær som stod i det ene hjørne av haven.

Men madam Hansen syntes ikke at lægge merke til noget av dette. Hun hadde plads for bare én tanke, og skridtene blev likesom lettere idet hun gik op stentrappen. Hun var aldeles sikker paa at det maatte være brev fra Dorthea i aften. Det laa brev til hende hver mandag aften naar hun kom hjem. Helt siden datteren for tre aar siden hadde faat plads hos konsul Rolfsen, var brevet med faa undtagelser ikke uteblit.

Madam Hansen hadde været enke i snart ti aar, og Dorthea var hendes et og alt. Kun hun forstod hvad det betydde, da Dorthea reiste bort; men da der aapnet sig en saa god anledning for datteren til at komme i et dannet, kristelig hjem og der faa adgang til at ta sang- og musikundervisning, hvilket altid hadde været Dortheas høieste ønske, kunde madam Hansen ikke si nei. Det var ensomt derhjemme morgen og aften. Hun savnet datterens muntre, glade sang, og hun længtet efter hendes velkomstsmil og hendes ømme kys, naar hun træt og sliten efter endt dagsgjerning kom hjem.

Intet under at hun skalv paa haanden av bevægelse, da hun aapnet Dortheas brev, som ganske rigtig var kommet. Hun kunde endnu i det hendøende dagslys og med brillenes hjælp læse det sirlig skrevne brev:

«Min egen elskede mor! Nu er det bare en maaned tilbake, saa er jeg hjemme hos dig igjen. Jeg kan se mig selv staa og vente paa dig, naar du kommer hjem om aftenen. Tænk at det snart skal bli virkelighet! Det bedste jeg kan gjøre, indtil jeg selv kommer, er at sende dig et litet brev med mine allerkjærligste hilsener. Jeg skulde ønske jeg kunde træffe ham som opfandt brevskrivningen. Tænk paa alle de fornøielige timene vi har hat i disse tre aar jeg har været borte, og som vi vilde være gaat glip av, om vi ikke kunde ha skrevet til hinanden og paa den maaten utveksle tanker. Kjære mor! Vaaren er kommet! Det er en vidunderlig musik utenfor iaften. Blomstene skyter op overalt; det knaker i knoppene paa trærne; smaa lykkelige sangfugler hilser vaaren velkommen med jublende sang. Barnene morer sig med at leke med hundehvalpene nede i haven, og aftenluften er saa lun og stille. Det er ikke vanskelig at faa utført arbeidet sit i disse dage, og jeg har trods rengjøring faat tid til at spille hos frk. Linneberg. Hun er et prægtig menneske, og tænk dig, hun har lovet mig at jeg kun skal betale halv pris for undervisningen, efterat hun gjennem konsul Rolfsen har erfart hvor flittig og selvopofrende du altid har arbeidet for mig, for at jeg kunde faa saa god utdannelse som mulig i sang og musik, som jeg elsker saa høit. Og saa er hun dertil en oprigtig kristen, som altid har noget godt at si om sine medmennesker. Jeg har ogsaa faat læse litt sprog.

Men nu skal jeg fortælle dig det bedste av det hele. Frk. Linneberg fortalte mig idag, at dersom jeg ønsket det, trodde hun sikkert hun kunde skaffe mig plads som assistent hos organisten hjemme i den store St. Jakobs kirke, og hun mente ogsaa at jeg kunde faa endel

elever i musik. Hun har nemlig selv engang undervist i sang og musik i vor hjemby, og saa har hun skrevet en fin anbefaling for mig. Men nu, kan du gjætte hvad konsul Rolfsen har gjort for mig? — Han har sagt at jeg skal faa det gamle flygelet deres, da de netop har kjøpt sig et nyt. Du kan nok forstaa at jeg er henrykt. Tænk om jeg virkelig skulde faa lov til at komme hjem og være hos dig hver eneste dag i aaret! Saa behøver du ikke at arbeide saa haardt længere. Jeg har længe haabet at dette mit ønskes maal maatte naaes; men jeg har aldrig turdet fortælle dig det, før muligheten for opnaaelsen av det var blit saa stor som tilfældet er nu. Jeg har saaledes gjemt paa en liten hemmelighet; men nu kjender du den. Er det ikke deilig, mor?

Sidste søndag, da jeg hørte pastor Stensrud tale, fyldtes jeg av en ny længsel efter at bli mere lik Kristus. Pastor Stensrud sa blandt andet: «Se op, ikke ned; se frem, ikke tilbake, og du vil finde det du søker efter — glæde og lykke.» Det maa være det som ligger til grund for din lykke, mor; for jeg tænkte netop, mens han talte, at det har du bestandig gjort.

Maatte Gud velsigne dig og gjengjælde dig for al din opofrelse for og kjærlighet til mig?

Som altid Din elskende

Dorthea.»

Madam Hansen la ømt brevet sammen igjen. Det var næsten blit helt mørkt; det var saa stille og ensomt derinde i stuen hendes; men i hjertet brændte kjærlighetens ild. Derinde lød det en glædessang, og hun fyldtes av taknemmelighet over at en elsket datter kunde glæde sig til at komme hjem og dele selskap med en gammel, næsten utslitt, mor.

Den løste tunge.

Da Eiler Holving for første gang satte sig til middagsbordet i sit nye logi i byen, blev hans opmerksomhet straks fanget av et par blaa øine som tilhørte en lyslokket ung mand like overfor ham. «Ham kan jeg nok komme til at synes om,» tænkte Eiler ved sig selv. Det var forøvrig helt usedvanlig for ham at bestemme sig saa snart til at stifte et nyt bekjendtskap. Det var mindre overraskende at Hjalmar Strand ogsaa var sikker paa at han nok skulde vinde sin bordkamerats venskap; ti Strand hadde en sjelden evne til at skape sig venner. Vertinden i pensionatet stod paa god fot med Hjalmar Strand tiltrods for en ikke uberettiget motvilje mot unge mænd; ti hun vidste gjennem mange aars erfaring at disse var gode kunder hos dyre skræddere, men glemte ofte at betale pensionatsregningene sine — kavalerer, som var meget nøie med at betale hvad de tapte i spil etc., men ingen skrupler hadde over at la vaskekonen vente med betalingen i flere uker.

Begge de unge mænd hadde værelse paa samme gang, og førend en uke var gaat, kjendte de veien til hinandens dør saa godt, at de kunde ha fundet den i blinde. De spiste frokost sammen, en halv time før nogen av de an-

dre logerende indfandt sig ved frokostbordet, tok i regelen med samme sporvogn til arbeidet og gik ofte lange turer sammen. Kort sagt — alt tegnet til et varmt og varig venskap, som vilde gjøre sin indflydelse gjældende paa begge i de kommende aar.

Omtrent tre uker efter deres første møte foreslog Hjalmar at Eiler skulde følge med ham hjem den efterfølgende lørdags aften og bli søndagen over. Hjemmet hans laa nemlig bare et par timers reise fra byen. Eiler mottok da ogsaa meget gjerne tilbudet; ti han var gjennem de mange uttalelser av Strand blit meget interessert i hans hjem, og han glædet sig særlig til at se og hilse paa Hjalmars mor.

Hjalmar holdt nemlig meget av at fortælle vennen om sin mor. En dag hadde Eiler opdaget et litet fotografi paa indsiden av urkapselen hans og hadde leende gjort nogen drillende bemerkninger om det. Hjalmar hadde saa holdt det nærmere hen til vennen for at denne kunde se det bedre, og sagt:

«Skjøn som en rose, ikke sandt? Det er min mor, forstaar du nok. Men ikke noget billede kan gjengi hvor vakker hun i virkeligheten er.»

Ved slutningen av de tre ukers samvær var Holving kommet til den overbevisning, at Strands mor maatte være et vidunderlig menneske. Sønnen talte saa ofte om hvad hun hadde sagt og ment, og han la ikke skjul paa at han spurte hende tilraads i mange ting som han selv var i tvil om.

Det var derfor med spændt forventning at Holving traadte ind i det Strandske hjem og blev præsentert for husfruen. Det maa indrømmes at det første indtryk gjesten fik, nærmest var skuffende. Hun var en pen

venlig dame med en mild, behagelig stemme; hun var tiltalende og moderlig; men der var absolut ikke noget usedvanlig ved hende fremfor andre husmødre han kjendte. I hvert fald var dette hans første bedømmelse. Hun var i grunden ikke helt ulik hans egen mor. Han tænkte uvilkaarlig ved sig selv: «Hvad vilde mon mine venner si, dersom jeg stadig omtalte mor med samme beundring som Hjalmar gjør. Det vilde i hvert fald være noget helt nyt og usedvanlig.»

Eiler opdaget imidlertid at Hjalmar var likesaa aapenhjertet med sine mange smaa komplimenter i morens nærværelse, som naar han var borte fra hjemmet. Denne søndagen i det hyggelige hjem hos familien Strand aapnet Eilers øine for uanede muligheter i forholdet mellem mor og søn. Den «store gutten» kjærtegnet moren ved enhver anledning og var saa opfindsom i sine uttryk, at Eiler likefrem blev betat. Selv om hun ikke var saa vakker som Hjalmar selv trodde og tænkte, kunde han ikke negte at hendes ansigt lyste med en tiltrækkende glans, naar hun færdedes omkring i værelsene, og hjemmet fyldtes av den ordduft som hun og Hjalmar spredte omkring sig.

«Hjalmar behøver ikke at bebreide sig over forholdet her hjemme, saadan som en mand jeg engang hørte om,» sa fru Strand smilende henvendt til gjesten. «Saavidt jeg husker beretningen, gjaldt den en stakkars døende mor. Hun laa tilsynelatende bevisstløs, og døden syntes at være nær; men da sønnen, som sat ved sengen hendes, pludselig utbrød: «Hun var en god mor!» aapnet hun anstrengt øinene og hvisket: «Det har du aldrig sagt før, Johan!» og det var hendes sidste ord. Jeg antar at Hjalmar maa ha læst den historien engang og tat lærdom av

den,» sa fru Strand, idet hun lot haanden gli ømt henover sønnens hode.

«Jeg tror ikke jeg har hørt det der før, mor,» protesterte Hjalmar. «Men hvis man holder av sin mor, og og det antar jeg at de allerfleste gjør, saa kan jeg ikke tilgi dem at de ikke fortæller hende det; det er ikke rigtig.»

Alt hvad Eiler hadde set, og samtalen han netop hadde hørt, gjorde et dypt indtryk paa ham, og han grep sig flere ganger i at sitte og drømme om sin egen mor. Naar han ransaket sig selv, saa elsket han hende med en inderlighet og trofasthet som var større og sterkere end han før hadde anet. Hun vilde sikkert være blit høilig forbauset, dersom han nu vilde finde paa at lægge armen sin om livet hendes eller bruke bare et eneste av de kjælenavnene som kom saa let fra Hjalmars læber.

«Det ligger i vor forskjellige natur,» tænkte Eiler, idet han kjæmpet med en underlig uro i sindet. Men trods dette selvforsvar bestemte Eiler sig til at han ved leilighet vilde gi sin kjærlighet til moren uttryk i ord.

Tidlig mandag morgen reiste de to unge mænd tilbake til arbeidet og pligtene i byen, som syntes at være blit større og mere støiende efter opholdet i landluften. Eiler maatte hele dagen kjæmpe haardt med en følelse av selvbebreidelse og forstemthet, og det var en hel befrielse for ham, da fabrikfløiten pep.

Efterat de som sedvanlig hadde spist aftens, tok Hjalmar lænestolen sin med sig og gik over paa Eilers værelse, og snart var de i ivrig diskussion angaaende et av dagens brændende spørsmaal. Pludselig blev det banket paa døren. Et bud stod utenfor.

«Telegram!» sa han.

Eiler grep telegrammet, og nervøst rev han det op. Det var egentlig dumt at bli urolig over et telegram; det er bare kvinder som taper fatningen for en slik bagatel;

„Eiler grep telegrammet og rev det nervøst op."

men endskjønt han forsøkte at tilkjæmpe sig ro og likevegt, kunde han vanskelig beherske sine skjælvende hænder. Han læste følgende ord: «Din mor døde —»

Det sortnet for øinene hans, og Hjalmar grep ham i armen.

«Hvad er der skedd?» spurte denne deltagende.

«Aa Hjalmar, jeg har aldrig fortalt hende det, jeg har — aldrig — aldrig — fortalt hende det.»

Hjalmar saa over vennens skulder og læste budskapet. Han tok omkring ham og trak ham ned i lænestolen.

«Tag dig sammen, Eiler, jeg skal aapne vinduet, tal ikke endnu, men giv dig tid til at samle tankene litt.» Ordene kom likesom snublende over læbene, forslitte, meningsløse ord, som man sier i saadanne øieblik, hvor man savner ord til at uttrykke sin medfølelse.

Men Eiler følte at han maatte snakke. Det forekom ham som om en bekjendelse maatte til for at berolige ham.

«Hjalmar, jeg elsket hende! Jeg elsket hende likesaa meget som nogen søn *kan* elske sin mor; men jeg sa det aldrig, Hjalmar, ikke med et eneste litet ord! Aa, hvorfor sa jeg aldrig bare et eneste ømt ord, det hadde jo været saa let!»

«Eiler, tænk ikke saa meget paa det nu. Du maa reise hjem saa snart som mulig. Jeg skal se efter om det gaar noget tog i aften.»

«Tog i aften?» Eiler presset haanden mot panden og prøvet paa at samle tankene. Han skulde reise hjem, hjem til tomheten. Han skulde forgjæves rope og graate for øren som altid før hadde været aapne for hans allermindste ønsker. Hans gode forsætter blev med ett slag tilintetgjort, netop som de skulde virkeliggjøres.

Hjalmar fór omkring i værelset med en uforklarlig travelhet, som man finder hos dem der i nervøs opskakethet ikke er sig selv fuldt bevisst. Han stanset og tok telegrammet op fra gulvet, hvor Eiler hadde latt det falde. Idet han flygtig saa paa adressen, gav det pludselig et sjok i ham, og han holdt sig for øinene med haan-

den, som om han ventet at de hadde spillet ham et puds. Derpaa vendte han sig og grep Eiler i skulderen.

«Kjære ven, tag dig sammen; der er gode nyheter til dig!»

Eiler hørte de utrolige ord med sløv likegyldighet. «Gode nyheter» — og hans mor var død! Han vendte sig og saa bebreidende paa vennen, hvis ansigtsuttryk pludselig hadde forandret sig.

«Hvad er det da? Hurtig!»

«Holving, det er jo slet ikke dit telegram. Budet som kom med det, har tat feil av adressen. Det er til en anden — hjælpe ham! Det er ikke til dig, hører du!»

Hjalmar forlot hurtig værelset for at finde adressaten og forklare ham feiltagelsen. En middelaldrende herre som bodde paa et værelse i enden av gangen, og hvis navn paafaldende lignet Eilers, hørte i stilhet paa Hjalmars forklaring, mens taarene kom ham i øinene.

«Hun har været daarlig længe,» sa han med sorg i stemmen. «Jeg har ventet paa dette i snart et aar, men nu kommer det allikevel overraskende. Enten man er ung eller gammel, kjære unge mand, saa er verden saa underlig tom uten en mor.»

«Da Hjalmar kom tilbake til vennens værelse, fandt han ham ivrig optat med at skrive, mens taarene nu og da faldt ned paa papiret og blandet sig med blækket, som endnu var vaatt. Det blev kun daarlig skjønskrift den aften; men da det vilde vare uker før Eiler kunde reise hjem og besøke moren, maatte han foreløbig la blæk og papir bringe bud om det hans skjælvende læber ellers gjerne vilde si. Kjærligheten maatte gives uttryk i ord — hans tunge var løst.

En fars bøn.

Min far hadde en meget betrodd stilling indenfor ledelsen av et stort jernbaneselskap. Hans embedspligter medførte mange og tunge ansvar. Under distriktschefens fravær maatte han ogsaa ha opsyn med arbeidet paa dennes kontor, som støtte op til hans.

Da den hændelse som her skal berettes om, indtraf, hadde distriktschefen været borte paa en flere ukers lang reise, og min far hadde hat usedvanlig meget at vareta. En aften efter kontortiden listet jeg mig ind paa fars kontor. Han stod inde paa distriktschefens kontor og ordnet nogen brever og papirer; han hørte derfor ikke at jeg kom. Jeg stod ganske stille for at overraske ham, naar han kom ut; men jeg maatte vente længe. Det var helt stille i begge værelser. Personalet i de tilstøtende lokaler hadde forlatt bygningen klokken fem; nu nærmet den sig seks, og det begyndte at bli mørkt. Lysene var slukket overalt undtagen i de to kontorer. Efter en stunds forløp listet jeg mig nærmere døren til det kontor hvor far opholdt sig, og jeg saa da at han var gaat hen til vinduet og stod og saa utover byen med de mange tindrende lys.

Jeg skulde netop til at løpe ind og gripe fat i ham, da noget usedvanlig i hans uttryk fanget min opmerk-

somhet og holdt mig tilbake. Han hadde tat hatten paa og var øiensynlig færdig til at gaa hjem. Nu tok han den av igjen, la den paa skrivebordsstolen og løftet blikket op mot stjernene, som hadde tændt sit lys paa himmelhvælvingen. Det var med underlige følelser jeg stod der. Jeg følte mig til mote, som skulde jeg bli vidne til utspillelsen av en tragedie. Han stod slik en lang stund, og jeg fyldtes med angst. Hvorfor blev han staaende slik? Jeg glemte alt omkring mig og holdt uvilkaarlig pusten. Saa bøide han sig ned og begyndte at bede med enkle og klare ord:

«Min far,» begyndte han, «jeg ønsker at tale med dig en liten stund, før jeg gaar hjem til min elskede hustru og guttene, som venter paa mig. Jeg haaber at de er hjemme hos hende. Det er angaaende guttene jeg ber om dit raad og din visdom. De holder paa at gli bort fra vor indflydelse og de sunde vaner som vi har forsøkt at bibringe dem. Du kjender alle mit livs kamper, mine synder og mine mange feiltagelser; du vet hvad Alfred og Harry har kostet mig, og hvilken pris jeg har maattet betale for dem; men da jeg fandt din søn, den enbaarne, fandt jeg livets herligste skat. Jeg har ikke skjult noget for dig; du kjender det hidsige sind jeg kjæmpet imot; du vet hvilken ild som brændte i min sjæl; du vet hvilke lidenskaper der drev mig og truet med at styrte mig i mismotets og fortabelsens avgrund; men da var det du vendte et blad i mit livs bok — intet er skjult for dig, og du er min ven. Du kjender ogsaa den lille kvinde med det ømme, varme hjerte, min elskede hustru. Hun gav mig hele sin kjærlighet, sit alt. Og du kjender bedst hvad hun har været for mig i de svundne aar.

Nu kommer jeg til dig med vor store glæde og vor store sorg — vore barn. Vi elsker dem, og jeg vet at

du elsker baade dem og os. Vort blod strømmer i deres aarer; de vil bli enten vor glæde eller vor fortvilelse; det er for dem vi lever, for dem beder vi, for dem arbeider vi, og for dem vil vi med glæde ofre alt og lide en hvilken som helst smerte, fordi vi elsker dem med den største og inderligste kjærlighet. Herre! Det er denne byrde jeg bærer frem for dig for deres trofaste mor og for mig selv: Hvad kan og hvad skal vi gjøre for at føre guttene tilbake til den trange vei, tilbake til veien som fører til himmelens og gudsrikets glæder og velsignelser?

Hvilken pris maa vi betale for den uvurderlige forret det er at faa lov til at være far og mor? Hvilket offer maa vi bringe for at lede dem nærmere til dig, saa de kan lære at elske dig? Hvilke løsepenger maa vi betale for at verden ikke skal beseire dem og rive dem fra os og fra dig? Er det for mange behageligheter, for meget medgang som ødelægger det bedste og ædleste i deres natur? Hvis saa, Herre, da ta alt fra os!

Kanske har vi vernet for meget om dem; kanske der skal sygdom eller død til i deres livs skole. Jeg vet at de gaar den forkjerte vei; det maal de styrer henimot, bringer dem ikke den glæde som findes ved at tjene dig. De *maa* bringes tilbake, kjære far, koste hvad det koste vil! Vi maa ha forsømt det midt i vor omsorg for deres opdragelse. Naar undtages det som de selv maa betale, aa la mig da betale prisen for min forsømmelse. Hvis prisen er sygdom og ulykke, saa la mig lide, og jeg vil utholde det altsammen, om jeg derved kan vinde dem for dig; hvis dødens uhygge og sorg banker paa vor dør, saa la os lide taalmodig; ram mig, men skaan hende du har git mig som mit livs solskin; ti barnene vil staa uten kompas i livets stormer, om de frarøves sin kjære mor.

Og døden, hvorfor skulde jeg frygte den? Gik ikke mesteren gjennem skyggedalen? Han gjorde mere, han seiret over dødsriket! Nedla ikke Jesus sit liv for sine venner og sine fiender? Skulde jeg da ikke med glæde ofre mit liv for mine egne elskede sønner? Min far! Du kjender mit hjerte. Jeg elsker dig! Jeg elsker dig! Du vet, jeg elsker dig! Om det er nødvendig, da tillat mig den forret, far, at gi mit liv for mine sønner —.»

— — —

Jeg kunde ikke holde ut at høre mere. Jeg snek mig stille ut og løp — løp, til jeg var aldeles forpustet.

Far kom hjem noget senere end sedvanlig. Han syntes at være akkurat den samme som altid, og dog la jeg merke til en eiendommelig fredfyldt glans i øinene hans.

Samme aften overtalte jeg Harry til at gaa tidligere tilsengs. Da vi var alene paa værelset, fortalte jeg ham alt hvad jeg hadde set og hørt, hvorledes far hadde anropt og kjæmpet med Gud om at la ham faa lov til at gi sit liv for os, likesom Jesus Kristus gav sit liv for verden — for sine venner og sine fiender. Harry var to aar yngre end mig; han hadde et ømt hjerte og snart fik taarene frit løp. Vi talte længe og alvorlig sammen, derpaa bøide vi os for majestætens trone og bad. Vi talte til Gud, likesom far hadde gjort. Vi lovte at vi ogsaa vilde være med til at bringe offer, og at vi vilde gaa den vei han maatte vise os. Vi gav ham et nyt løfte om at vort høieste ønske var at bli fars og mors glæde og stolthet, likesom de var vor. Vi lærte begge hvad det betyr at ha en far som er villig til at gi sit liv for sine sønner, om de derved kunde vindes for evighetens rike.

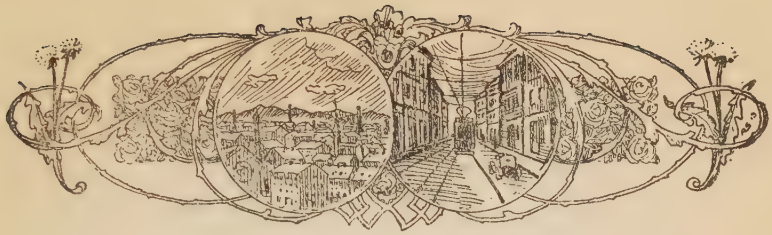

Plankegjærdet.

Josef Sandel var en av byens yngre haandverksmestre. Han hadde netop faat overdrat sig et stykke kontraktmæssig tømmerarbeide, som gik ut paa at opføre et 150 meter langt, tætsluttet plankegjærde ved tekstilfabrikkens nordlige fløi. Han hadde to mand til at hjælpe sig, Harry Gjertsen og Samuel Vilhelmsen. Sandel hadde netop begyndt egen forretning, og plankegjærdet var derfor et av hans første arbeider som mester. Det var det første han hadde utført for tekstilfabrikken, og han var fast bestemt paa at arbeidet skulde gjøres saa godt, at man vilde sende bud efter ham igjen. Sandel var bare 24 aar gammel, men en mand med ganske bestemte overbevisninger om hvorledes arbeidet burde utføres, og han hadde bestemt sig til like fra sin første indtræden i forretningslivet at gjøre navnet Sandel og begrepet «førsteklasses arbeide» ensbetydende.

Han hadde derfor valgt alle materialene til plankegjærdet med største forsigtighet, og holdt skarpt øie med Harry og Samuel for at være sikker paa at de utførte sin del av arbeidet likesaa godt som han utførte sin.

«Sag alle endene rette, Harry! La det ikke bli nogen vinkler paa nogen av bordene! Jeg ønsker at dette gjærdet

skal staa saa ret, at om en snor blev trukket fra den ene ende til den anden, vilde den berøre hvert eneste bord. Gjør dere flid for at slaa spikerne dypt nok ind, la ikke spikerhodene sitte saa langt ute, Samuel!» Saaledes lød mesterens tilskyndelse.

Mændene var saa optat av arbeidet, at de ikke hørte trinnene av en som nærmet sig.

«Hvordan gaar det?» lød en stemme. Sandel saa op. Det var Frans Dykker, en ældre haandverksmester, som hadde faat overdrat at sætte op et lignende plankegjærde paa den andre siden av fabrikken. Han hadde forlatt arbeidspladsen et øieblik for at se hvorledes det gik med hans yngre kollega.

Sandel tok en spiker op av lommen og satte den i stilling til et velrettet hammerslag. Han hadde kjendt Dykker i flere aar. Skjønt han ingen grund hadde til ikke at synes om Dykker, saa hadde han allikevel aldrig følt sig tiltrukket av ham. Dog — det var jo ingen undskyldning for at han ikke skulde være høflig overfor den anden.

«Jo tak, det gaar rigtig godt!» svarte han. «Hvorledes gaar det paa den andre siden?»

«Vi har ikke grund til at klage,» svarte Dykker, mens han med sine skarpe, mørke, kritiske øine betragtet sin rivals arbeide.

«Det er et rigtig godt gjærde du sætter op, Sandel,» sa han.

Sandel slog netop med tre fire velrettede slag en spiker dypt ind.

«Ja, jeg forsøker at gjøre mit bedste,» svarte han, idet han stak haanden i lommen efter en spiker til.

Dykker taug og betragtet ham en stund. Han la godt merke til de gode materialene som blev brukt, og like-

ledes til det omhyggelige og samvittighetsfulde arbeide som blev utført. Da Sandel igjen saa op, la han merke til et skummelt uttryk i den andens ansigt.

«Hvad er det iveien?» spurte han. «Er det noget feil i maaten vi sætter gjærdet op paa?»

„Du er villig til at ta imot et godt raad?" spurte Dykker.

«Ja, det er det! Det er slet ikke saa litet iveien!»

Sandel slog en spiker til ind. Skjønt rolig, begyndte allikevel vreden at komme. Hvad ret hadde den anden til at komme over og kritisere arbeidet hans? Hvorfor blev han ikke derover og bestilte noget?

«Naa, er det det?» sa Sandel endelig. Han skalv litt i stemmen, da han talte. Dykker la med en viss tilfreds-

stillelse merke til dette. Det var tegn paa at pilen hadde rammet.

«Du er villig til at ta imot et godt raad, ikke sandt?» spurte Dykker.

«Naturligvis er jeg det!» svarte Sandel.

«Følg saa med over paa den andre siden av fabrikken, saa skal jeg lære dig hvordan man utfører arbeide efter kontrakt.»

Sandel forstod ikke denne venlighet som kollegaen pludselig la for dagen. Dykker nød nemlig det tvilsomme omdømme at han var ubehagelig og langt fra hjælpsom; mange ansaa ham endogsaa for likefrem simpel og uforskammet. Hvad gik det av ham mon, siden han saadan uten videre var villig til at indvie en konkurrent i forretningshemmeligheter? Sandel gav svendene sine paalæg om at sørge for at alt blev gjort paa bedste maate og fulgte med Dykker over til dennes arbeidsplads.

Det varte ikke længe, før de stod ved den del av plankegjærdet som Dykker hadde faat kontrakt paa at opføre. Der var kun én mand i arbeide, en rask, men unøiagtig arbeider. Et flygtig blik omkring paa arbeidspladsen var nok til at fastslaa at bordene var av daarligere kvalitet end dem Sandel brukte. De blev ganske visst saget og spikret hurtigere end over hos Sandel, men sagingen var ujevn og skjæv, og spikrene blev ikke slaat saa godt ind. Og allikevel — den del av gjærdet som var færdig, lignet paafaldende det stykke Sandel med sine to mænd hadde sat op.

«Nuvel!» sa Dykker. «La mig fortælle dig litt om hvorledes du hurtigst og lettest faar tegneboken fyldt. Du er ny som haandverksmester, mens jeg har været i faget i over tyve aar. Ta nu disse to plankegjærdene som et

eksempel. Vore specifikationer er ganske enslydende; jeg vil tjene ganske godt paa mit arbeide, men hvis jeg forstaar mig paa saken, saa kommer du til at sætte penger til paa kontrakten din, dersom du fortsætter med at arbeide som du har begyndt.»

Her stanset han og saa skarpt paa Sandel. Denne maatte indrømme at Dykkers paastand sandsynligvis vilde slaa til. Dersom han tjente noget paa det, vilde det i hvert fald bli meget litet.

Dykker fortsatte: «Dine omkostninger vil bli næsten dobbelt saa store som mine. Jeg har bare én svend, mens du har to i arbeide. Det skal indrømmes at de hver for sig kan utføre bedre arbeide end min svend; men naar det kommer an paa at faa arbeidet færdig i en fart, er det ingen som kan hamle op med ham. Saa er det tømmeret! Det jeg bruker, er andenklasses materiale. Sandt nok at man kan se kvister, sprækker og en del bark her og der. Men jeg har bedt Edvard om at sætte bordene slik at den peneste siden vender ut mot veien. Dit plankeverk ser ganske visst i øieblikket litt bedre ut end mit, men naar maleren først faar strøket rød maling paa, vil gjærdene se helt like ut. Er det ikke indlysende?»

Sandel svarte ikke. Den ældre entrepenørs bemerkninger hadde vakt ham til eftertanke. Dykker gik videre med sine kollegiale raad:

«Du forundrer dig kanske over at jeg har henledet din opmerksomhet paa disse ting. Du og jeg er konkurrenter, og de fleste kunde kanske ræssonere som saa at det vilde være til min fordel, om du fik lov til at arbeide videre som du har begyndt, til du gik fallit; for det er det du rask styrer henimot. Men jeg ønsker ikke nogen skal ruinere sig selv. «Lev og la andre leve,» er mit motto.»

Sandel tok nu atter tilorde.

«Jeg visste ikke at du hadde saa stor omsorg for mig og mit vel,» sa han.

En svak rødme gled henover Dykkers ansigt.

«Aa, jeg er ikke netop nogen filantrop!» svarte han. «Der er nok endnu en grund, hvorfor du ikke burde fortsætte som du har begyndt. Det er ikke sundt for haandverkerstanden her i byen. Dersom folk fik den ulykkelige vane at vente at vi skal gjøre arbeidet saa godt som du gjør derover paa den andre siden av fabrikken, saa blev der ikke stor fortjenesten for os. Vi maa jo alle leve! Husk paa at jo længer man holder paa med et arbeide, des mindre tjener man paa det. Jeg mener naturligvis at man skal være rimelig; men jeg tror ikke paa at vi skal utføre altfor godt og solid arbeide.»

«Ja, men hvad saa med plankegjærdene?» spurte Sandel. «Paa kontrakten min staar uttrykkelig anført at saavel arbeidet som materialene skal være førsteklasses.»

«Ja ja,» svarte Dykker litt utaalmodig, «det forstaar jeg altsammen, men det er ikke saa nødvendig at man holder sig saa strengt til kontrakten; man maa da bruke forstanden og søke at gjøre fortjenesten saa stor som mulig; det er da den man lever av.— Jeg haaber forøvrig, du vil ta lærdom av det jeg har sagt. Det er ikke hvem som helst, som vilde ta tid til eller besvære sig med at sætte en konkurrent ind i fagets knep.»

Sandels bestemte uttryk blev haardt, idet han sa: «Jeg er meget taknemmelig for raadet, hr. Dykker; men jeg er utilbøielig til at sætte det i anvendelse. Jeg gaar ikke utenom kontrakten, selv om jeg ikke tjener en rød øre paa dette arbeidet. Naar jeg skriver under paa en kontrakt, saa maa arbeidet komme i første række, og der-

som jeg ikke kan følge den grundsætning og samtidig tjene til mit eget og min families underhold, saa slutter jeg som haandverksmester.»

Dykkers ansigt blev ildrødt.

«Ja, saa vil du ogsaa snart komme til at lukke forretningen,» svarte han sint. «Tro mig, slike gyldne regler passer ikke mere i forretningslivet. Det var forresten dumt av mig at tænke paa at jeg kunde hjælpe dig, og du begaar en endnu større dumhet ved at late haant om et raad som er grundet paa mere end tyve aars erfaring. Det er egentlig ogsaa meget bedre for mig; for før et aar er gaat, har vi en konkurrent mindre i bygningsfaget.»

«Tak!» sa Sandel, idet han gik tilbake til sit arbeide.

Harry og Samuel hadde alt fuldendt de første 15 meter av gjærdet, og da Sandel saa hvor godt arbeidet var gjort, tænkte han paa konkurrentens svend, som hamret løs, som om det gjaldt at faa gjærdet reist før kvelds.

«Hæng bare i, gutter, jeg ønsker at dette skal være det bedste plankegjærde som endnu er sat op her i byen.»

Han grep atter hammeren, og med en munter sang gik arbeidet støt fremad. Men han kunde ikke glemme hvad Dykker hadde sagt. Med hensyn til fortjenesten, hadde jo denne ret. Han kunde let regne ut at han ikke vilde tjene meget paa dette, ja det var kanske mulig at han vilde tape penger paa det, saa som Dykker hadde spaadd.

«Jeg vil allikevel ikke slaa i en eneste spiker for litet eller sjuske med tilretningen,» sa han til sig selv. «Det faar være det samme, hvad det kommer til at koste mig; det skal og maa utføres, som kontrakten kræver, og som det sømmer sig en retskaffen haandverker.»

Alt blev derfor gjort nøiagtig og samvittighetsfuldt; men da det stod der færdig, regnet Sandel ut at han hadde tapt 100 kroner paa entreprisen.

Hr. Dreyer var paa kontoret, da Sandel kom ind for at faa pengene utbetalt.

«Det er et godt gjærde De har sat op for os, hr. Sandel,» sa fabrikeieren. «Vi skal ikke glemme at henvende os til Dem en anden gang, naar vi skal ha gjort noget.»

«Tak skal De ha,» sa Sandel.

Han var ikke særlig vel tilfreds, da han stak pengene i lommen og gik ut av kontoret. Dersom han fik flere lignende kontraktarbeider, som gav denslags «fortjenester», saa vilde hans kapital ikke vare aaret ut, og Dykkers paastand om hans bestaaen som haandverksmester vilde gaa i opfyldelse. Men forresten, han var ikke kjed av at han hadde gjort arbeidet godt.

Da han kom utenfor, møtte han Dykker, som ogsaa kom for at faa betaling. De to hadde ikke snakket sammen siden den formiddagen nede ved plankegjærdet.

«Goddag, Sandel!» gren den ældre haandverksmester. «Har du været inde og hævet penger? Jeg vilde ønske, jeg hadde tjent likesaa meget paa mit arbeide, som du har tapt paa dit,» tilføiet han ironisk.

Sandel kunde ikke finde ord til svar. Han gik allikevel hjem med den indre forvisning at han hadde utført et langt bedre gjærde end Dykker. Paa veien ind mot byen maatte han igjen bort til fabrikkens nordlige fløi for endnu engang at ta det fuldendte arbeide i øiesyn. Derefter gik han over og saa paa det konkurrenten hadde opført. En maler holdt netop paa med at stryke den første maling paa. Han saa nok at gjærdene om et par dage vilde se ganske like ut, men der var dog for 200 kroner

mindre materiale og arbeidskraft i det ene end i det andet. En ikke kyndig kunde vanskelig se forskjellen; men Sandel kunde. Han saa godt de mindre velhøvlede bord og ujevnhetene; han saa alle kvistene selv paa den siden som vendte ut mot veien.

«Vent bare et aars tid, saa skal det nok sees, om ikke hans andenklasses materialer allikevel begynder at se anderledes ut, og la bare sol og regn faa lov til skiftesvis at væte og tørke bordene, og jeg tror at selv den som ikke har forstand paa hverken materialer eller et godt stykke arbeide, vil kunne se forskjellen.» Men saa kom han paany i tanke om at dersom Dykkers forutsigelse gik i opfyldelse, vilde han jo ikke være mester om et aar.

Maanedene gik, og Sandel begyndte for alvor at frygte for at Dykker allikevel skulde faa ret. Det var daarlige tider for haandverksmestrene. Sandel hadde bare hat nogen faa ganske smaa kontrakter i den senere tid, og paa dem hadde han tjent altfor litet. Hans forretningsprincip: førsteklasses arbeide og gode materialer, skar hele tiden hans fortjeneste ned til saadanne beløp at det maatte ende som Dykker hadde forutsagt. Men allikevel syntes han at han vandt fotfæste.

«Dersom jeg bare kan holde ut længe nok,» tænkte han, «saa skal jeg allikevel gaa av med seiren.»

Hver gang, han møtte Dykker paa gaten, la han altid merke til et spotsk uttryk i dennes ansigt, og da de en dag traf hinanden i en av forretningene i byen var Dykker straks færdig med en spydig bemerkning.

«Hvordan gaar det med fortjenesten?» spurte han.

«Aa, den lar vente paa sig,» svarte Sandel, idet han søkte at skjule en følelse som ellers let kunde ha avfødt et andet svar.

«Nuvel!» fortsatte Dykker; «men skulde du bestemme dig til at slutte med forretningen, saa kan du henvende dig til mig, saa skal jeg se, om jeg ikke kan skaffe dig arbeide som svend.»

«Tak for tilbudet, Dykker, men jeg haaber at det kommer til at gaa med det, som det gik med dit gode raad, da vi bygget plankegjærdet over paa tekstilfabrikken,» sa Sandel og saa bestemt paa Dykker.

De to skiltes.

Da vaaren kom, blev der utbudt et større arbeide i byen. Tekstilfabrikken skulde blandt andet opføre en ny træ-lagerbygning, og der skulde desuten foretages visse indgripende forandringer inde i de forskjellige bygninger. Arbeidet vilde løpe op i titusener. De fleste av haandverksmestrene paa stedet gjorde sine beregninger og indsendte anbud.

Sandel hadde ogsaa hentet en avskrift av planene og specifikationene. Men da han hadde gjennemgaat dem, saa det ganske haabløst ut for ham at paata sig en saa stor opgave.

«Det nytter ikke at jeg forsøker det,» sa han en aften til hustruen. «Det er et større arbeide, end jeg kan magte. Jeg kan forøvrig heller ikke gi et anbud som tilnærmelsesvis ligger i nærheten av Dykkers eller de andre mesteres. Jeg vil derfor slet ikke tænke paa at konkurrere med dem.»

Mens de sat og snakket sammen, ringte telefonen. Det var fabrikeier Dreyer, som ønsket at tale med tømmermester Sandel.

«De indsender vel anbud paa den nye lagerbygningen vi skal ha, og forandringene i lokalene vore, ikke sandt, Sandel?» spurte stemmen.

Sandel blev meget overrasket; han hadde ikke set eller talt med hr. Dreyer siden opførelsen av plankegjærdet.

«Nei, det tror jeg ikke,» svarte han.

«Hvorfor ikke? De som gjorde saa udmerket arbeide for os sidste høst?»

«Jeg har ikke hat erfaring nok til at gi mig i kast med saa store ting. Desuten er jeg ikke i stand til at gi et anbud som ligger tilnærmelsesvis i nærheten av de andre De vil motta.»

«Bry Dem ikke om det, Sandel. Jeg vil allikevel sætte pris paa at De sender os et anbud paa hele arbeidet.»

Det blev ringt av.

Efter hr. Dreyers opfordring benyttet Sandel aftenene ofte til midnat i hele to uker med at regne ut hvor meget arbeidet paa tekstilfabrikken kunde utføres for. Da han endelig fik totalsummen, maatte han le høit; ti beløpet var saa stort at det forekom ham helt meningsløst at tænke paa at konkurrere med byens ældre, erfarne mestre. Og hadde det ikke været fordi hr. Dreyer uttrykkelig hadde bedt ham om at indsende anbud, vilde han ha latt alle beregningene gaa i papirkurven.

Han forseglet imidlertid anbudet og overleverte det personlig dagen efter, og forsøkte saa at glemme saken.

Den 15. mai skulde anbudene aapnes, og kontrakten avsluttes. Han gik derfor hen paa fabrikkontoret. De øvrige haandverksmestre hadde allerede indfundet sig og sat i ivrig diskussion om arbeidet.

Efter en stunds forløp kom hr. Dreyer med anbudene i haanden. Idet han kaldte bygmestrene ind paa sit private kontor, begyndte han, da alle hadde tat plads:

«Jeg har bestemt mig til at gjøre noget ganske usedvanlig med hensyn til opførelsen av vor lagerbygning og

forandringene her paa fabrikken. Der er indkommet fem anbud. De fire ligger ganske nær hverandre; det femte, som er 10,000 kroner høiere, er i klasse for sig selv. Jeg vil tale like ut til Dem, mine herrer. Jeg er selv godt kjendt med byggefaget, og jeg har i løpet av de sidste faa maaneder observert at materialer og arbeidsløn er steget ganske betydelig. De fire anbudene er sikkert for lave. Det er kun rimelig at en mester tjener paa sit arbeide; og det tror jeg de herrer er enig med mig i. Men naar man i sin iver efter at sikre sig en kontrakt indsender et for lavt anbud, maa en av partene lide under det, enten den som utfører arbeidet, eller ogsaa den det bygges for.»

Han stanset et øieblik. Sandel la merke til at Dykkers ansigt begyndte at tape sit sedvanlige tillidsfulde uttryk. Hans anbud hadde været det laveste; det laa ca. 12,000 kroner under Sandels, og han hadde derfor grund til at vente at faa arbeidet.

«Som jeg sa før,» fortsatte fabrikeieren, «jeg vil gjøre noget som vi ikke før har gjort, saa længe fabrikken har eksistert; jeg vil se bort fra de fire anbud og overdra arbeidet paa basis av hvad det virkelig vil koste, plus en rimelig avance, til hr. tømmermester Josef Sandel.»

Bygmestrene forlot kontoret uten at veksle mange ord. Dykker var den mest skuffede av alle. Tilsidst var Sandel alene tilbake med hr. Dreyer; hans held hadde næsten gjort ham fortumlet.

«Sandel,» sa hr. Dreyer saa, «det var et ypperlig arbeide De gjorde for os sidste høst, et arbeide som har betalt sig for begge parter.»

Georgs alfabet.

Georg var nitten aar gammel, før han lærte sit livsalfabet. Det bestod av bare tre bokstaver, som alle var like. Han var en forældreløs gut, der allikevel under de mange puf og støt som var faldt i hans triste lod, hadde kunnet seile klar av alle skjær. Han likte godt at læse, og skjønt det var yderst faa bøker han hadde set og læst, saa var der gjennem det læste indridset store og ædle ønsker og maal i hans ungdomssind.

Hans drømmerier vilde ha fyldt enhver som kjendte ham, med smilende overbærenhet, hadde de visst hvad Georg i gutte- og ungdomsaarene grundet paa; men han gjemte sine forsætter som skjulte skatter og arbeidet taalmodig og tilfreds dag ut og dag ind. Lønnen var liten, saa det blev kun fra haand til mund, indtil han fyldte sit nittende aar.

Hans 19-aarige fødselsdag blev hans frigjørelsesdag — vendepunktet i hans liv. Paa veien til arbeidet blev han opmerksom paa en avisstump som flagret med vinden foran ham. Han stanset, tok papiret op og læste:

«Vær *utholdende* i din fremadstræben, *uforsagt* i dit arbeide, *uforfærdet* i din jagen efter et bestemt maal; ti saa kan du gjøre alt hvad Gud og mennesker maatte

kræve av dig. Med disse tre u-er: utholdenhet, uforsagthet og uforfærdethet som dit livs alfabet kan du stave hvilket som helst ord; ja, — selv det tilsyneladende *umulige* blir mulig for den som følger de tre u-ers seiersalfabet.»

Disse ord syntes at forvandle Georg til en mand i løpet av et øieblik. Han rettet sig pludselig op i sin fulde høide og sa høit:

«Nu har jeg først lært hele alfabetet, og nu vil jeg begynde at stave.» Han saa igjen paa papiret og opdaget at det han hadde læst, var et utdrag av en tale som en viss universitetsprofessor hadde holdt ved studentenes avgangseksamen. Han sa ved sig selv: «Jeg skulde ha lyst til at se den manden; men hvad hetter han?» ti saavel begyndelsen som slutningen paa artiklen manglet, og dermed ogsaa professorens navn.

En uke efter sin fødselsdag begav Georg sig tilfots paa vei til universitetsbyen. I haanden hadde han en liten bylt som indeholdt hans knappe forsyning av tøi, og nogen faa kroner i lommen utgjorde hele hans finansielle ballast. Reisen var lang; men nogen smaa eventyr han oplevde underveis, bidrog til at forkorte den. Hans smil var som en solstraale, hans latter som musik og hans sang som trompetklang, da han endelig efter flere dage træt og sliten naadde sit maal.

Allerede dagen efter begyndte han søkningen, og var ikke længe om at finde manden, hvis ord hadde vendt hans tanker i en ny retning. Han fortalte stille og beskedent om sine ønskers store maal og viste professoren papirstykket, som indeholdt alfabetet.

Professoren smilte, idet han opmuntrende forsikret ham at dersom han bare vilde fortsætte med at stave

som han hadde begyndt, maatte og vilde han naa sit maal. Intet kunde da mislykkes for ham. Det i øieblikket umulige vilde falde indenfor mulighetens ramme.

Georg, som ikke ønsket at motta nogen hjælp av andre, søkte straks efter noget at gjøre for selv at kunne klare utgiftene i forbindelse med studiene. Han forsøkte mange steder, men kunde ikke faa arbeide. Han løftet mange ganger om dagen paa de forslitte rester av en gammel hat; men overalt hvor han kom, svarte man nei. Endelig traf han da en som hadde været usedvanlig tvær og kort i sit svar, men som blev saa forbauset over den unge mands smil og høflige hilsen, at han mumlet for sig selv:

«Dersom han kan handle slik, naar jeg gir ham avslag, hvad mon han saa vilde gjøre, hvis jeg antok ham? Jeg tror allikevel jeg slaar til.»

Han lot Georg komme ind paa kontoret og sa:

«Hvad slags arbeide ønsker De?»

«Hvad som helst.»

«Jeg har ganske visst arbeide; men det er haardt.»

«Jeg er sterk,» svarte Georg raskt.

«Det er støvet arbeide,» fortsatte manden.

«Jeg har saape med mig i lommen!» sa Georg smilende. Den anden smilte ogsaa.

«Og lønnen blir liten.»

«Jeg behøver heller ikke meget.»

«Naa, følg saa med, saa skal jeg anvise Dem arbeide.»

Dermed hadde Georg faat sin første beskjæftigelse i storbyen.

Principalen førte ham nu ned i et stort lagerrum i kjælderen. Det var saa mørkt som i et gravkammer, og hele rummet var fyldt næsten til taket med kasser og

tønder. En stor haug skrammel av alle mulige slags, papir, gammelt jern, lærrester, aske o.s.v., laa henslængt om hverandre.

«Nu kan De rydde op herinde! Hug alle værdiløse kasser og tønder istykker, og de gode stabler De sammen! Ta alt avfald og fyld det i de tøndene som staar utenfor døren! De skal faa 10 kr. for hele jobben. Naar vil De begynde?»

«Med det samme!» svarte Georg. «Dersom De vil tillate mig at sove i det rummet vi kom igjennem, vil jeg ikke forlate stedet før jeg er færdig» — Georg saa straks at det ikke var gjort den dag — «jeg saa et gammelt teppe paa gulvet, og det vil være godt nok til at sove paa i nat.»

Han fik tilladelsen, og hadde saaledes baade arbeide og logi. Et litet knippe høi og et gammelt hestedækken utgjorde sengen. For de faa skillinger han hadde tilbake, kjøpte han brød og smør. Vand fandt han i en kran over en gammel vask, og saa hadde han alt hvad han behøvde.

Det tok ham to hele dage at faa arbeidet gjort, og da han var færdig, bad han kjøbmanden om at komme ned og avgjøre om han var tilfreds med utførelsen.

Alt avfald var blit ført ut og fyldt i tøndene. I det ene hjørne laa alle brukbare kasser, i det andet en lignende stabel tønder. I det tredje hjørne laa alt det han hadde hugget op, pent ordnet. En kasse var fyldt med et par hektoliter koks, han hadde plukket ut av asken, og i en anden fandtes en del flasker som han hadde fundet i avfaldet, vasket, renset og ordnet nøiagtig efter størrelse. Vinduene, som hadde været sorte av støv og fyldt med spindelvæv, var vasket og pudset, saa lyset igjen

skinte uhindret ind i kjælderrummet. Ved hjælp av en gammel kost og en bøtte kalk, han hadde fundet henkastet blandt avfaldet, hadde han hvitkalket hele kjælde-

„Han . . . gjorde likesaa flittig og trofast bruk av sit alfabet, naar han sat over studiene, som naar han utførte legemlig arbeide."

ren, som nu var feiet ren og saa saa lys og tiltalende ut, at den næsten kunde indrettes til bolig. Eieren stod taus og saa sig omkring nogen øieblik og sa derpaa:

«Hvis det er den maate De utfører alt Deres arbeide paa, vil De aldrig komme til at mangle beskjæftigelse. Jeg har en stabel trærøtter i bakgaarden; der kan De gaa paa imorgen, hvis De ønsker det. Jeg tænker De vil ha nok i et par maaneder. Jeg vil betale Dem fuld pris for arbeidet.

Georg betragtet pengene, han fik utbetalt, og bad om han maatte faa lov til at ta fat paa vedhaugen næste dag. Da de to maaneder var forbi, var han færdig med arbeidet, og fik saa fast beskjæftigelse paa grossererens lager. Samtidig arbeidet han sig igjennem et to aars forberedelseskursus, senere studerte han fire aar ved universitetet og gjorde likesaa flittig og trofast bruk av sit alfabet, naar han læste, som naar han utførte legemlig arbeide.

Han utviklet sig til en taler og skribent av mere end sedvanlig dygtighet og overgik alle sine klassekamerater, saavel naar det kom an paa fysisk kraft og legemlig smidighet som paa at overvinde studienes vanskeligheter.

Da dagen oprandt, da han mottok sit diplom fra det teologiske fakultet, satte han sig ned i sit værelse og læste omhyggelig endnu en gang hvad der stod paa avisstykket, som indeholdt hans livsalfabet, og som vedblev at være hans livs og hans virksomhets valgsprog.

Han lærte at sætte pris paa sin far.

Frank Hamilton kom en dag ind paa kontoret til sin far for at faa et godt raad med hensyn til sin fremtidige livsgjerning. Han hadde netop fuldendt et fireaarig universitetskursus.

Da faren drev den største tømmerforretning i byen, og desuten hadde en del filialer i andre byer, var det naturlig at sønnen tænkte sig muligheten av at træ ind i farens forretning. Han hadde derfor interesse av at kjende aarsaken til farens glimrende forretningskarriere.

Hamilton sen. var straks villig til at oplyse ham derom. Han sa: «Du vil finde en god beskrivelse derav i dokumentene og registrene inde paa kontoret; du kan selv gaa derind og fordype dig i dem. Jeg tror du vil finde saa godt som alt hvad du kan ønske at vite med undtagelse av en skildring av dit eget liv. Den er nemlig opbevart i et brandsikkert rum. Her er nøklen, men pas godt paa papirene; for hver side er guld værd.»

Vi kan slet ikke komme ind paa hans gjennemgaaelse av forretningsbøkerne, men i korte træk og med hans egne ord berette hvad han fandt i det brandsikre rum.

«Jeg fandt at min far hadde opbevart en kopi av alle de brever som indeholdt den allermindste hentydning til

mig sammen med kopier av alle brever hvori mit navn var nævnt.

Det første som fanget min opmerksomhet, var at jeg som ganske liten var blit angrepet av hjernebetændelse, saa jeg fuldstændig mistet hørselen. Jeg erfarte endvidere at man hadde gjort alt mulig for at helbrede mig, men forgjæves. Specialisten, som hadde behandlet mig, skrev nemlig at jeg vilde bli døv resten av mit liv. Gjennem et andet brev fandt jeg noget om min mors død og om hvorledes jeg blev overlatt til min fars omsorg.

En mængde brever av senere dato vidnet om at far hadde skrevet til saadanne som hadde døve barn. Han hadde endvidere skrevet til alle døvstummeskoler, døvstummelærere og læger overalt. I ett av brevene stod det bl. a.: «Det vilde knuse mit hjerte, om jeg hele livet igjennem skulde se ham gjøre tegn, grimaser og fakter, ja bare tanken paa det martrer mig.»

Jeg skal ikke komme nærmere ind paa forberedelsene til min skolegang og den undervisning jeg fik av private lærere — en undervisning som var basert paa at lære mig at læse paa andres læber hvad der blev sagt, — ei heller paa den nøiagtige rapport som læreren hver dag nedskrev, men derimot gaa over til at omtale de begivenheter som indtraf fra den dag, da jeg ti aar gammel og helt alene gik ind i toget for at reise til New York og der bli indmeldt i en skole for døvstumme barn.

Jeg fandt en kopi av det originale brev som jeg selv hadde hat med mig paa reisen. Det hadde følgende ordlyd: «Mit navn er Frank Hamilton jun., jeg kan ikke høre, men jeg kan forstaa Dem, dersom De taler langsomt og tydelig, ved at se paa Deres læber. Jeg er paa vei fra mit hjem i Kansas til . . . skolen i New York. I

tilfælde av ulykke, telegrafer til min far, Frank Hamilton sen., Lincoln, Kansas.»

Jeg hadde ikke dengang forstaaelsen av hvorfor togføreren, konduktøren og andre forsøkte at hjælpe mig paa alle mulige maater; men nu vet jeg det. Fars korrespondance vedrørende denne min første reise fra hjemmet var begyndt maaneder i forveien. Alle brevkopiene laa foran mig. Alle — like fra trafikinspektørerne ned til konduktørerne paa de forskjellige tog — var blit underrettet om hvem jeg var, og da jeg derfor steg paa toget, kjendte de mig.

Det var gode brever, og de var skrevet paa en enkel og likefrem maate. Der stod opgit, hvilken dag jeg skulde reise og med hvilket tog, desuten at jeg var døv, men at jeg kunde forstaa folk, dersom man talte langsomt. I et av brevene var tilføiet: «Han er en dannet, opvakt gut, som har god fatteevne.»

Men hvorfor hadde min far sendt mig ut paa denne reise alene? Jo, brevene aabenbarte hemmeligheten; jeg skulde lære at stole paa mig selv. Han ønsket at redde mig fra at henfalde til selvbeklagelse og fra at gaa rundt med en følelse av at min døvhet var en undskyldning for mig til ikke at benytte de anledninger som livet gir mig.

Mens min far talte og skrev til andre om min svakhet, nævnte han aldrig noget om det til mig. Det blev heller ikke berørt en eneste gang i vor brevveksling.

Brevene fortalte videre om fars metodiske korrespondance med skolens lærere. Jeg vilde aldrig ha drømt om i hvilken utstrækning denne var blit ført, dersom ikke disse brevkopier hadde aabenbart hele sandheten.

Der var breve til gymnastiklæreren med vedlagte attester fra læger som hadde undersøkt mig; der var an-

modninger om at yde mig denne og hin hjælp ved utførelsen av visse gymnastiske bevægelser samt om at underrette ham om hvorledes min vekst og vegt tiltok.

Der kom brever til skolens rektor med indstændig bøn om at vaake over mig og avhjælpe visse mangler i min karakter — ti jeg hadde mangler likesom andre gutter, og min far var altid snar til at opdage dem og villig til at tilstaa at mange av dem var nedarvet. Ja der var til og med brever om min klædedragt og om smaating som ellers kun en mor tænker paa.

I et brev han hadde skrevet til bestyrerinden, stod det: «Jeg vilde meget gjerne at Frank fik en ny dres straks. Jeg foretrækker blaat, men dersom dette er upraktisk, vil et stof av en anden farve ogsaa gaa an. Vær saa venlig at sørge for indkjøpet saavel av dette som av andre klær han maatte trænge.» Og videre: «Er De sikker paa at to tepper er nok i disse kolde nættene?» Samt: «Vær saa venlig at gaa ind paa hans værelse en nat, naar han er faldt i søvn, og se om han puster gjennem munden; hvis saa er tilfælde, skriv til mig.»

Mange brever talte om min karakter, nogen omhandlet de spilopper jeg laget, og mens far i disse brever aldrig søkte at forsvare det forkjerte jeg hadde gjort, var det allikevel her og der hentydning til at undersøke, om hele feilen egentlig laa paa min side; men han overlot det altid til lærerne at handle efter eget skjøn.

«Han maa lære at ta imot livets støt,» skrev han engang. «Han maa lære at holde sig til sandheten og altid ta sin medicin, hvadenten den er søt eller sur.»

Herefter fulgte et brev, hvori han hadde skrevet til en av lærerne om at ta mig med ut paa en liten utflugt til Frihetsstatuen, det store akvarium, paa det na-

tional-historiske museum og andre steder av historisk og kunstnerisk interesse. Ikke en eneste gang bad han om at man skulde ta mig med i teatret, i cirkus eller lignende steder. Jeg læste ogsaa med interesse de brever som læreren hadde skrevet til far efter saadanne utflugter. Til min overraskelse fandt jeg blandt andet et kart over selve byen New York, hvorpaa far hadde avmerket de forskjellige steder, jeg hadde besøkt, og jeg forstod nu at han i tankene hadde fulgt mig paa disse turer.

Jeg støtte ogsaa paa kopier av de brever han hadde skrevet til mig. Det første, jeg fik efter min ankomst til skolen, lød saaledes: «Kjære lille Frank! Da jeg kom tilbake til kontoret sidste onsdag, fik jeg et telegram om en liten gut jeg kjender. Der stod at han var ankommet i god behold til skolen i New York, og at han var en mandig og tapper fyr. Dersom du kan gjette hvem han er, saa nævn hans navn, naar du skriver til mig.»

Her er et uttog av et andet brev: «Kjære lille junigut! Far er meget glad for karakterboken din, som viser at din opførsel var «st», mens du kun fik «t» i geografi og endda mindre i regning og skrivning. Jeg kan nok tænke mig at det er haardt for en liten gut som dig, men sæt bare dampen op næste maaned, saa skal du se det blir bedre! Nu er det tiden til at lære noget, siden er det forsent. . . . Fik du skjortene jeg skrev om? . . .

Nogen av brevene aander av faderlig strenghet. Jeg var langtfra fuldkommen, og min far — det glæder mig at kunne si det — hørte ikke til de sentimentale naturer.

«Du er naadd forbi den alder, gut, da du har grund til at si at en ting er vanskelig . . . jeg forstaar ikke de karakterer du har faat i den sidste tid. Anvender du tiden ret, gutten min?»

Han satte idealet med hensyn til min opførsel og mine studier meget høit. — Da jeg hadde været paa skolen nogen aar, skrev han at det gjorde ham ondt, hver gang jeg kun opnaadde at faa «t»; men han glemte paa den anden side heller aldrig at uttrykke sin store taknemmelighet, naar jeg opnaadde at faa «st».

Saasnart han ansaa det for klokt, tok han mig ut av døvstumskolen og sendte mig til en forberedelsesskole i nærheten av hjemmet. Der var jeg den eneste døve elev. Da hans finansielle omstændigheter tillot det, lønnet han en særskilt person til at sitte ved siden av mig, saa jeg fra dennes læber hele tiden kunde holdes underrettet om hvad læreren fortalte.

Det var under denne periode jeg mottok nogen av de alvorligste og strengeste formaninger. Mens jeg var paa denne skole, reiste jeg som regel hjem hver fredag aften, men en dag fik jeg et brev med følgende indhold:

«Jeg la merke til at din opførsel kun er blit belønnet med et «t»; du faar derfor ikke lov til at komme hjem næste fredag, og dersom din opførsel ikke forbedrer sig, forblir du paa skolen indtil videre uten at foreta dine ukentlige smaareiser hjem!»

Paa grund av det høie maal min far hele tiden satte for mig, begyndte mine studier da ogsaa snart at bære rike frugter. Som følge av hans stadige omsorg saavel for min fysiske som for min aandelige vekst utvikledes jeg normalt og overgik de fleste av mine skolekamerater.

Fra forberedelsesskolen blev jeg sendt til universitetet, hvorfra jeg netop har tat min avgangseksamen. Den vidtløftige korrespondance som hadde været forbundet med mit ophold der, laa foran mig. Tonen var nu forandret. Det er ikke længere en far som skriver til sin

lille søn. Gutten var blit til mand, og min far forstod i fuldeste utstrækning hvad dette betydde.

Den samme fine, ædle følelse og den samme visdom sporedes i brevene fremdeles. Det er stadig hans sikre haand som styrer mit livs fartøi; lodsen kunde ikke forlate skibet saalænge der endnu var skjær i farvandet.

Et av hans første brever til universitetet var skrevet til gymnastiklæreren og gir en kort beskrivelse av mit livs historie. I slutningen av brevet føier han til: «La endelig ikke min søn vite at jeg har skrevet slik til Dem.» Han ønsket ikke at sætte mig i forlegenhet, nu da jeg var blit voksen. — Der var brever til de forskjellige professorer med ypperlige raad og vink vedrørende min undervisning, uten at han derigjennem paa nogen maate søkte at blande sig i universitetets undervisningsplan.

Fra den dag jeg gik ind over universitetets tærskel, maatte jeg avlægge regnskap for alle mine indtægter og utgifter.

Da jeg hadde været paa universitetet i to aar, skrev far til mig at han gjerne saa at jeg forsøkte at tjene til mit eget ophold. I dette brev gjorde følgende paragraf et uutslettelig indtryk paa mig: «Forleden dag,» skrev han, «da jeg var nede i Columbia, la jeg merke til tre studenter av den umiskjendelig likegyldige, slentrende, cigaretrøkende slags, som bortødslet tiden med at fortælle raa vittigheter og dumme historier i en barberforretning. Jeg saa tre andre av samme kaliber i et billiardværelse. Det er slike unge mænd som tilsidst utelukker sig selv fra universitetets undervisning; ti det blir umulig for dem at følge med i kapløpet, og — hvad der er værre — de utelukkes i de fleste tilfælder ogsaa fra at fylde en nyttig plads i samfundet.»

Han vedføiet saa et litet personlig vink: «Lær under alle omstændigheter at ta vare paa dig selv; beskyt dig mot al daarlig indflydelse, sky uærlighet og falsk venskap, og vælg kun rene og karakterfaste kamerater.»

Hvad er nu resultatet av alt dette blit? Det vilde kanske høres egoistisk ut om jeg skulde fortælle det; men alt hvad jeg er, skylder jeg næst Gud min far.

Min fysiske svakhet er nu saa fuldstændig overvundet, at jeg er i stand til at tale med og forstaa folk som om jeg eide hørselens herlige gave. Livet ligger lyst og aapent foran mig, og jeg kan med sandhet si at denne tilsynelatende store hindring absolut ikke besværer mig i mit arbeide eller i min omgang med folk; for skjønt jeg ikke kan høre, forstaar jeg alle, og min egen tale — fortæller man mig — vidner ikke om at jeg er døv.

Hadde min far været mindre betænksom og omsorgsfuld, vilde jeg, dersom man ser bort fra hans økonomiske stilling, blit en byrde for samfundet; men fordi han satte alt ind paa at forhindre dette, kan jeg nu fylde min plads i livet.

Mens jeg stod dernede i det brandfrie rum, fik jeg en bedre forstaaelse av hvilken bitter skuffelse jeg vilde berede min far, dersom jeg ikke utnyttet de kundskaper som saa møisommelig var bibragt mig, og jeg besluttet, aldrig at skuffe de forhaabninger han sætter til mig.

Jeg er fyldt av taknemmelighet over at han gav mig anledning til at se og læse disse dokumenter. Nu forstaar jeg at han til trods for sine mange forretninger allikevel daglig, ja næsten hver time, har tænkt paa mig. Det forekom mig ofte i min kamp at jeg aldrig kunde naa det høie maal, han hadde sat for mig; men takket være Skaberen og min fars tro, har jeg seiret og naadd det.

Den største.

«Bernhard sa jeg godt kunde faa lov til at gaa ut og løpe paa skøiter i eftermiddag,» sa en fjorten aars gammel gut til sin ældre søster.

«Ja, det er den gamle historien; naar Bernhard sier noget, er det ganske likegyldig hvad jeg sier,» furtet Cecilie, og gjorde et fornærmet kast med hodet, mens en sterk rødme kom over hendes vakre ansigt.

Valdemar saa litt betænkelig efter hende, da hun forlot værelset. «Cecilie er lynende gal! men det er det samme, for Bernhard sa at jeg godt kunde gaa ut i eftermiddag. Jeg skulde mene han har likesaa stor ret til at bestemme det som Cecilie,» tænkte han ved sig selv.

I det samme banket det sagte paa døren til det tilstøtende værelse, og en bløt pikestemme spurte om man vilde lukke op døren. Valdemar sprang straks bort og aapnet døren for sin svake søster, som ved hjælp av to krykker traadte ind i stuen.

Flere aars smertefuld sygdom hadde berøvet lille Iris Hall meget av hendes barnlige skjønhet; men ansigtet hadde bevart et mildt og venlig uttryk. En fylde av tykt, gult haar faldt nedover skuldrene, og de blaa øine skinte som perler i hendes bleke ansigt.

Iris var to aar yngre end Valdemar; men gutten spurte som regel hende til raads, naar det var et eller andet han var i tvil om. «Hør, Iris!» sa han, «Bernhard sa imorges at jeg kunde faa gaa ut og gaa paa skøiter i eftermiddag; men da jeg sa det til Cecilie, blev hun saa sint at hun gik sin vei.»

«Jeg tror jeg vet hvorfor hun ikke ønsket du skulde gaa paa skøiter idag; det er sikkert fordi du ikke var helt frisk i begyndelsen av uken,» svarte Iris. «Bernhard er saa optat av sin forretning, at han ikke kan tænke paa denslags smaating.»

«Ja men jeg gaar allikevel!» Valdemar saa meget utilfreds ut, og han mumlet grættent: «Jeg har endnu ikke været ute paa skøiter i vinter.»

«Naar du har ventet saa længe, kan du sikkert holde ut litt til,» sa Iris overtalende. «Jeg forstaar ikke at du vilde bedrøve Cecilie, som jo bare vil dit bedste, og det for en skøiteturs skyld!»

Valdemar trak paa skulderen, og Iris fortsatte: «Stakkars Cecilie! Jeg er ræd for at hun har overanstrengt sig; hun ser saa træt ut. Var det ikke sidst mandag du blev saa daarlig i halsen, at du laa med høi feber?»

«Jo — det var mandag!» Valdemar begyndte at bli skamfuld. Han hadde paadrat sig en sterk forkjølelse, som hadde forværret sig og nødvendiggjort at den ældre søster maatte vaake hos ham om natten. Nu, da han blev mindet om dette, husket han tydelig Cecilies ansigtsuttryk, da hun stod bøiet over hans seng, og han syntes han endnu kunde merke hun la sin kjølige haand paa panden hans, og alt nu, efter en ukes forløp hadde han glemt det hele!

«Det er sandt! Jeg hadde næsten glemt at jeg igaar lovet Paul at gaa med ham ned paa biblioteket i eftermiddag, saa er det nok allikevel bedst jeg utsætter skøiteturen.» Valdemar syntes at være meget tilfreds med at ha fundet en maate, hvorpaa han kunde skjule sin skuffelse over ikke at faa lov at gaa paa skøiter. Iris forstod imidlertid godt bevæggrunden; hun smilte, men tidde klokelig, tilfreds med sin seier.

Naboene betragtet familien Hall som en familie der levet et meget lykkelig og harmonisk liv. Faren og moren var døde kort efter hinanden, og den ældste søn, Bernhard, hadde maattet paata sig pligtene som familiens hode, mens den ældste datter, Cecilie, hadde tat morens ansvar paa sine skuldre. Der var fem yngre søskende: Valdemar, som var fjorten aar, Iris tolv aar, Ruth ti aar, Helmer syv aar og lille Margrethe, som netop hadde fyldt fire aar.

For uindviede forløp alt i den Hall'ske familie i enighet og god forstaaelse; men der var i virkeligheten slet ikke noget godt samarbeide mellem Bernhard og Cecilie. Forholdet blev efterhvert saa spændt, at der var alvorlig fare for at hele hjemmets fred skulde forstyrres.

Bernhard avleverte med største nøiagtighet det meste av sin gage til søsteren, som dermed skulde sørge for familiens underhold, og han var derfor tilbøielig til at anse sig selv for at være den største og betydeligste person i hjemmet.

Cecilie, som hadde maattet opgi sine studier for at paata sig en husmors arbeide, forargedes mere og mere over Bernhards «indbildskhet»; hun la heller ikke skjul paa at hun ansaa sig som den vigtigste faktor i familiekredsen.

Det forekom Bernhard at Cecilie overvurderte betydningen av den del av arbeidet som paahvilte hende, og Cecilie var likesaa sikker paa at Bernhard la altfor stor vegt paa den del som hvilte paa ham, og saaledes fjernedes de to, hvis gode samarbeide var en absolut nødvendighet for hjemmets opretholdelse, længere og længere fra hinanden.

Det var ikke helt ualmindelig at det kom til smaa rivninger om autoriteten i hjemmet, og desværre fandt saadanne opgjør undertiden sted i overvær av de mindreaarige. Valdemar hadde sluttet sig til Bernhard, mens Ruth og Helmer, som jo forstod mindre av saken, ganske naturlig var paa Cecilies side; Iris derimot indtok altid en neutral holdning. Det var ganske visst ikke kommet til aapent brud; men grunden til dette maatte søkes i den gode indflydelse Iris daglig utøvde i hjemmet.

Dette blev først klart for «autoritetene» gjennem en omvei.

En eftermiddag avla onkel Arthur, som ved forældrenes død var blit valgt til formynder for barnene, ganske uventet et besøk. Han tilbragte som regel en dags tid sammen med dem en gang om maaneden; men dette besøk hørte ikke til de traditionelle.

«Jeg har tænkt at ta Iris med mig, naar jeg reiser til byen imorgen,» sa han. «Det er endelig lykkedes mig at finde en specialist som tror at kunne helbrede hende.» Det var blit temmelig sent paa aftenen, før han fik snakket med Bernhard og Cecilie om dette, og barnene var allerede gaat tilsengs.

Bernhard og Cecilie saa paa hinanden, da onkelen kom med dette forslag; de hadde aldrig før tænkt sig muligheten av at skulle undvære Iris i hjemmet; men

selvfølgelig vilde det være godt, om hun virkelig kunde bli frisk, og allikevel kunde de ikke bli fortrolig med at hun skulde forlate hjemmet.

«Hun blir vel ikke borte svært længe, onkel Arthur?» spurte Cecilie.

«Doktoren mente at han først kunde uttale sig bestemt om muligheten for hendes fuldstændige helbredelse, naar hun hadde været under behandling et aars tid. Jeg har desuten tænkt at det vilde bli en stor lettelse for dig, Cecilie, om hun kom bort fra hjemmet; ti det maa jo forøke dit arbeide ganske betydelig at passe et sykelig barn som Iris.»

Cecilie rettet sig op og saa skiftevis paa onkelen og broren. Hendes kinder rødmet, og en følelse som hun aldrig hadde kjendt før, kom over hende. «Ja, det er ganske visst et stort ansvar, onkel Arthur, men det er mig en glæde at bære det for Iris.»

«Men saken er den,» svarte onkelen, «at dersom der skal gjøres noget for hende, maa det gjøres med det samme, og det er derfor bedst hun reiser med mig imorgen.»

Før man gik til ro, var det bestemt at Iris skulde følge med onkelen.

Det blev en tung avsked! Helmer og Margrethe graat ustanselig, og skjønt de to ældre søskende søkte at holde taarene tilbake for de andres skyld, var de allikevel saa underlig beklemt om hjertet.

Saasnart vognen var ute av syne, gik hver til sit; men det syntes som om arbeidet ikke vilde gaa rigtig godt for nogen av dem den dag.

«Merkelig nok!» utbrøt Valdemar tankefuldt, da man sat ved aftensbordet; «det ser ut akkurat som ellers

„Bernhard! Det er merkelig, jeg har været saa blind. Jeg har hele tiden trodd, at jeg var saa uundværlig her i hjemmet, og dog . . .“

her, og allikevel synes det ikke at være det samme hjem, nu da Iris er borte.»

Det var sikkert flere av familiens medlemmer, som delte Valdemars anskuelse; den venlige, stille indflydelse var borte. Man sa ikke meget ved bordet; ingen syntes at ha lyst til at holde samtalen igang.

Dagene gik. — Skarpe og saarende ord hørtes oftere nu end før; smaa daglige scener truet helt med at ødelægge hjemmets fred; trætte blev almindelig. Valdemar blev vanskeligere at styre, og Margrethe blev forkjælet.

En dag kom det brev fra onkel Arthur med den sørgelige nyhet at Iris var meget syk. Han skrev: «Det er mulig at denne forværring i hendes tilstand vil vise sig at være et vendepunkt i sygdommens forløp, saa hun atter kan bli frisk som før; men dere maa paa den anden side være forberedt paa at det kan ende med døden.»

Den dag gik Cecilie som i en drøm. Hun syntes hverken at høre eller se hvad der foregik omkring hende. Man maatte snakke flere ganger til hende, før man fik svar, og en underlig stilhet hvilte over hjemmet.

Da Bernhard kom hjem om aftenen, blev stemningen endnu mere trykkende; de blev sittende oppe længe uten at si noget til hinanden; tilsidst reiste Cecilie sig, gik bort til vinduet og saa i retning av byen, hvor lille Iris laa, svævende mellem liv og død. Bernhard stod ogsaa op, gik bort til hende og sa: «Hvis hun var daarligere, vilde onkel sikkert telegrafere.»

«Ja, det vilde han sikkert,» sa Cecilie, som begyndte at gaa frem og tilbake paa gulvet.

Pludselig stanset hun og utbrøt: «Bernhard! Det er merkelig jeg har været saa blind. Jeg har hele tiden trodd at jeg var saa uundværlig her i hjemmet, og saa

kunde en god tjenestepike likesaa godt ha gjort det arbeide jeg har utrettet. Nu forstaar jeg at det er Iris som har været husets gode engel. Jeg har kun været husbestyrerinde; det er Iris som har holdt hjemmet sammen.»

Bernhard saa overraskende paa Cecilie og sa: «Du har git uttryk for nogen av de følelser som rører sig hos mig. Jeg har hele tiden betragtet mig selv som den der bevarte hjemmet, fordi det var mig som tjente pengene til husholdningen; men jeg har for længe siden opdaget at Iris ydet det som var hundrede ganger mere værd.» Han stanset et øieblik og fortsatte saa i en bestemt tone, som om han vilde irettesætte sig selv: «Det nytter ikke at forstille sig længere; jeg har været misundelig paa dig, Cecilie; jeg har hele tiden forsøkt at faa mig selv til at tro at det ikke kunde gaa uten mig, og det ærgret mig at se at du trodde du var likesaa uundværlig som jeg.»

«Ja, jeg vet det, Bernhard; jeg har hat akkurat den samme følelse og jeg har været stolt over min egen indbildte uundværlighet. Og tænk — saa var det hele tiden Iris som netop var den største og betydeligste herhjemme, hun som slet ikke tænkte paa sig selv.»

I det samme blev det ringt paa dørklokken. Bernhard skyndte sig ut til døren, og Cecilie fulgte efter.

Det var et telegrambud! Cecilie tok telegrammet, aapnet det og læste: «Iris betydelig bedre — doktoren haabefuld — telegraferer igjen imorgen. Arthur Hall.»

Cecilie læste telegrammet en gang til, mens taarene strømmet nedover hendes kinder. Bernhard la ømt sin arm om hendes liv og sa: «Cecilie! Vi vil i fremtiden undlate at strides om hvem av os gjør mest for hjemmet. Iris har i sandhet været et levende eksempel paa at «den største iblandt eder skal være eders tjener».»

FORTÆLLINGER FOR BARN

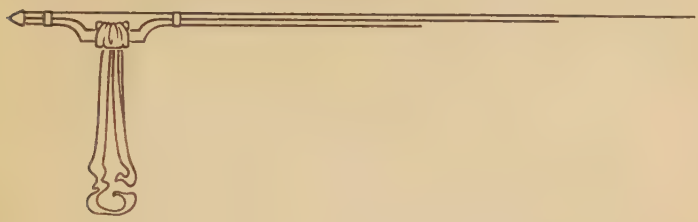

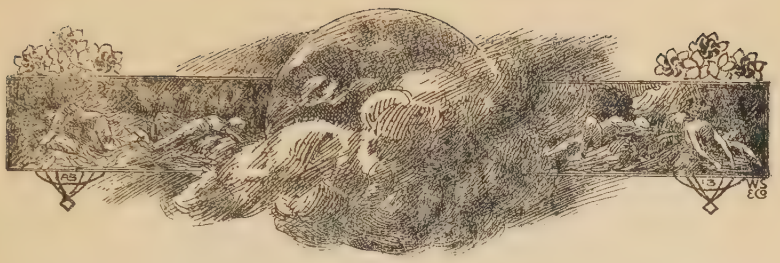

En sandfærdig tildragelse fra jordskjælvet i San Francisco.

Thomas var langtfra vakker. Han hadde opstoppernæse og skjelet litt paa det ene øiet, og Jenny Mills sa man ikke kunde sætte en naalespids et eneste sted paa ansigtet hans, hvor det ikke fandtes en fregne. Haaret hans, sa hun, var gulerotfarvet, og det moret barnene saa meget, at de kaldte ham «Guleroten». Det var derfor ingen som vilde finde paa at si at Thomas Carter var pen, undtagen hans mor.

Tom, som han het i det daglige, var imidlertid ikke forknyt av sig. Han maatte gaa paa skolen med bukser som var lappet baade for og bak og med en jakke som var altfor trang til ham. Lappene var desuten av forskjellige farver, saa det var ikke underlig at guttene paa gaten ofte ropte «Lappen».

Jenny Mills, som gik paa samme skole som Tom, kunde altid finde paa nye uttryk til at gjøre nar av Tom med, og selv om han i regelen ikke lot sig saare av det, maatte han da en dag stanse ved vandposten paa veien hjem fra skolen for at vaske øinene grundig, saa hans mor ikke skulde kunne se at han hadde grædt. Tom var altid

meget betænksom overfor sin mor. Han følte at hun likesom var overlatt til hans omsorg.

Tom var ikke mere end syv aar gammel, da faren, Thomas Carter, blev klemt ihjel mellem to jernbanevogner paa godsstationen. Det var ingen som rigtig visste hvordan det var gaat til; men saa meget blev oplyst, at lokomotivføreren, som hadde hat med rangeringen at gjøre, hadde drukket endel — men hvad end aarsaken var eller ikke var, ulykken skedde. Han blev bragt hjem paa en baare; men det var ikke noget haab om at redde hans liv. Like før han utaandet, sa han: «Farvel, Tom! Far stoler paa at du vil ta vare paa mor og Elisabeth.»

Kunde Tom derfor nævne noget til moren om lapper paa tøiet, om drillingen paa skolen eller la hende se at han hadde grædt? Nei, aldrig!

Men det var noget som stillet store fordringer til guttens mot; han maatte nemlig passe sin lille søster. Hele søndagen og saa meget av de andre dagene i uken som det var mulig, ofret Tom paa hende. Ofte hjalp han ogsaa til med at vaske og gre hende, og om kvelden sat han paa sengekanten hos hende, naar hun skulde sovne. Han kjørte ogsaa ut med hende i den gamle, forslitte tohjulede barnevognen deres. Ja barnene visste til og med at Tom engang hadde vasket sin lille søsters strømper, undertøi og en av kjolene hendes, da moren laa syk. Det var i grunden ikke noget saa vanskelig og kjedelig at Tom ikke med glæde gjorde det for sin mor og sin søster.

«Naa, hvordan gik det saa idag, Tom?» spurte moren, da han kom ind gjennem døren leiende Elisabeth i haanden. Betty, som hun het i det daglige, stod nemlig altid og ventet nede ved gatedøren paa den tid Tom pleide at komme hjem fra skolen. «Jo tak, jeg har hat det udmer-

ket. Jeg fik «st» i grammatik, og lærerinden sa at jeg var blit flinkere i skrivning.» Ikke med et ord blev der hentydet til økenavnene og kameratenes drillerier.

Men bedre skoledage faldt allikevel i Toms lod, før den hændelse indtraf som bevirket at folk kom til at nævne Toms navn med ærbødighet.

En dag kom der en ny elev i fjerde klasse, hvor Tom ogsaa gik. Det var en liten pen pike som altid hadde saa vakre og rene kjoler paa, og saa hadde hun et saa deilig brunt, krøllet haar. Hun var ogsaa «smart», sa guttene, og de opdaget snart at hun kunde si meget morsommere ting end Jenny Mills. De ventet derfor spændt paa at der snart vilde komme nye morsomheter om Tom. De syntes ogsaa godt om navnet hendes; hun het Evelyn.

Enten hun nu var smartere end Jenny Mills eller ei, er det da sandt at Evelyn ofte sa ting som Jenny aldrig hadde tænkt paa.

Til kameratenes almindelige overraskelse sa hun en dag: «Thomas er en rigtig snild gut. Han er ikke spor av egenkjærlig. Husker dere ikke hvorledes han forleden dag overlot pladsen sin til Edvard, da lærerinden viste os de morsomme billedene? Han stod helt bakerst, hvor han ikke kunde se stort. Jeg synes Tom er en snild gut.»

Elevene stirret paa Evelyn. Det var aldrig faldt dem ind «at synes om Tom»; men da det nu var blit sagt, syntes de selv det var merkelig at de ikke hadde tænkt paa det før. Det var jo forresten sandt at Tom altid var flink, høflig og hjælpsom. Det gik jo ikke en dag uten han beviste det. Hvad lappene angik, da syntes Evelyn slet ikke at lægge merke til dem, og hvis hun gjorde det, hvorfor skulde saa de drille Tom og ha moro paa hans bekostning?

I løpet av nogen faa dage skedde det derfor noget ganske merkelig. Guttene sluttet helt med at gjøre nar av Tom og begyndte at bli snilde imot ham. Naar en av dem hadde et ekstra eple eller en pære med sig, var det ikke sjelden de sa: «Ta det, Tom!» Og da de dertil opdaget at han altid gjemte noget av det han fik, til søsteren derhjemme, lo de ikke mere av ham; for Evelyn hadde sagt at det var pent av ham at gjøre det.

Senere tok de ogsaa andre smaating med sig paa skolen og lot Tom ta det med sig hjem til Elisabeth: brukt leketøi, en ball, dukker, dukketøi og andre ting. Det var kanske ingen av dem som tænkte paa det; men det var en liten pike med brune krøller som hadde bibragt denne fuldstændige forandring i kameratenes opførsel.

Tom bodde i en fireetages gaard i et av de fattigste og daarligste strøk i San Francisco. Det bodde mange familier der i huset. En tirsdag aften, da Toms mor stod og snakket med konen paa den andre siden av gangen, uttrykte hun at det hadde været den haardeste arbeidsdag hun kunde mindes i sit liv, og at hun var saa dødstræt at hun gjerne kunde ønske at gaa tilsengs for aldrig at staa op mere.

Næste morgen ved femtiden, mens hun, Elisabeth og Tom laa og sov derinde i det trange, mørke værelset, som ogsaa tjente som kjøkken, begyndte væggene i huset pludselig at bevæge sig frem og tilbake, og samtidig hørtes en forfærdelig knakende og brakende lyd. I et nu væltet kjøkkenbordet, og tallerkenene faldt ned paa gulvet og gik i knas. Det store klæsskapet borte ved væggen blev flyttet midt ut i værelset, og kakkelovnen styrtet ned med stort rabalder. Alt dette gik saa fort at ingen i øieblik-

ket rigtig forstod hvad der var paafærde. Luften gjenlød av saa mange merkelige, skjærende, raslende lyd.

Tom sprang straks bort til morens seng, da støien vækket ham; men han saa at hun ikke kunde røre sig. Sengen var aldeles fyldt med mursten og kalk, og der var et stort hul i væggen. Tom kunde ikke straks begripe det, senere forstod han at det var skorstenen som var faldt ned i sengen hendes.

«Tom,» sa hun, «det er jordskjælv! Ta Elisabeth og løp ut.»

«Men mor! mor!» ropte han forskrækket, «jeg kan da ikke gaa fra dig!»

«Bry dig ikke om mig, Tom, skynd dig at ta hende! Hun er ikke blit rammet. Kanske der falder mere ned endnu. Ta godt vare paa hende. Løp saa, Tom!»

Og Tom løp som forstyrret rundt i værelset i bare skjorten. Han fik endelig fat paa Elisabeth, tullet hende ind i et teppe, som laa paa sengen, og skyndte sig saa avsted.

For et forfærdelig syn, da han kom ut paa trappen! Han saa at halvdelen av den ene siden av huset var styrtet ned, og trappene gynget, naar han gik ned; men han naadde allikevel i god behold ut paa gaten, hvor folk løp skrækslagne rundt og vred hændene, ropende og skrikende av forfærdelse. Pludselig gjennemtrængtes luften av et rædselsrop: «Brand! Brand!»

«Mor! Aa mor!» skrek Tom og forsøkte samtidig at løpe tilbake ind i huset, da han netop kom til at tænke at han ogsaa maatte passe paa hende; men i det samme grep en sterk haand ham.

«Væk med dig, gut! Ser du ikke at væggen holder paa at falde ned over dig? Løp væk!» lød en barsk stemme.

Men hvor skulde han gaa hen? Det syntes som om alle folk i byen løp, og overalt saa man fortvilede, ropende, jamrende mennesker; de syntes ikke at kunne tænke paa andet end at løpe. Idet han forsøkte at komme over gaten, blev han slaat overende av en hest som kom travende i vildt galop opgjennem gaten. Han reiste sig straks op igjen og trodde han ikke var blit skadet og kom over paa fortauget paa den andre siden med Elisabeth.

For en rædselsdag! Ingen som oplevet den, kan glemme de timene det stod paa. Thomas Carter forsøkte at komme frem; men de kjæmpende, skrikende, skrækslagne mennesker hindret al fremtrængen. Elisabeth var blit sulten og tørst. Hun ropte paa mor, men der var ingen som hørte. Hun la sig i Toms armer og gjemte ansigtet mot hans bryst, og Tom trodde hun kanske vilde dø. Mængden bølget hit og dit ropende, stønnende, bedende forbandende, skrikende og kommanderende, og i hele dette forfærdelige virvar hørte man tydeligere og tydeligere hvorledes ilden grep om sig. Byen var i brand! Aa, hvor var mor hen nu? Hvad kunde han gjøre for at faa Elisabeth i sikkerhet? Hvorfor gjorde det saa vondt i armen hans? Hvad var der iveien med ham? Det syntes at gaa rundt for ham. Vilde han dø, mon?

Pludselig fik han likesom nye kræfter og energi. Der var nogen som forsøkte at ta Elisabeth fra ham.

«Rør hende ikke!» sa han strengt. «Prøv ikke paa det! La hende være, sier jeg!» og Tom kjæmpet som en løve for at holde hende fast.

«Men hør nu, gutten min,» sa doktoren, som stod bøiet over de to smaa, som sat sammenkrøpet inde ved en husmur. — «La hende være!» skrek han igjen. «Mor sa at jeg ikke skulde la nogen ta hende, og jeg vil ikke slippe

hende. Jeg slaar Dem ihjel, hvis De rører hende! Jeg vil! jeg v-i-l — og Tom sank bevisstløs sammen.

— — —

Da han vaaknet, laa han i et stort værelse hvor alt var saa stille. Han laa i en ren, pen seng. «Hvor er Elisabeth?» ropte han, saasnart han vaaknet av bevisstløsheten. En dame klædd i hvitt, bøide sig ned over ham og talte sagte. «Tys, min ven, rør dig ikke! Elisabeth har det godt, og hun er glad, hvor hun er.»

«Ja, men hvor er hun?» spurte Tom. «Jeg maa ha hende her ved siden av mig! Jeg kan godt passe paa hende — det lovte jeg mor; hun er saa ræd for fremmede folk.»

«Hun er ikke ræd for os. Hun er rigtig glad og snild; jeg har sendt bud ned for at hente hende. Aa, der kommer hun jo!»

Ja der kom lille Elisabeth smilende paa en sykepleierskes arm. Hun ropte av glæde og rakte hændene ut mot Tom.

«Saa, gutten min!» sa sykepleiersken; «hun kom slet ikke tilskade, og hun er saa snild og god.»

«Og hvor er mor?» spurte Tom igjen efter en stunds forløp. «Hvorledes gik det med hende? Jeg tror hun har slaat sig stygt. Hvornaar kan jeg komme hjem? Jeg maa hjem og hjælpe mor. Vet hun at jeg passet Elisabeth, og at vi er her?»

Sykepleierskene saa paa hinanden og visste ikke hvad de skulde svare; men i det samme kom lægen ind, og han smilte bort til Tom.

Tom forsøkte ogsaa at smile.

«Hvornaar kan jeg faa komme hjem til mor?» spurte Tom. «Kom hun tilskade? Hvor er hun hen?»

«Du har været meget syk, gutten min. Du kjendte ikke engang Elisabeth, da vi var herinde med hende for en time siden.»

«Det var merkelig,» sa Tom. «Kjendte jeg ikke Betty? Jeg er saa glad over at hun liker sig hos dere, og at mor ikke er kommet til skade. Aa, jeg er saa søvnig. Vilde det være galt av mig at sovne og la den snilde damen passe Elisabeth saalænge?»

«Nei, slet ikke, gutten min. Vi skal nok passe godt paa lille Elisabeth.»

Doktorens stemme var graatfyldt, da han snudde sig bort fra lille Tom, som alt var slumret ind.

«Aa, doktor!» sa begge sykepleierskene, idet øinene fyldtes med taarer.

«Hans reise er endt, den tapre, lille helt,» tilføiet lægen.

«Og vi,» la sykepleierskene til, «maa ta vare paa Elisabeth for ham.»

«Ja i sandhet, det maa vi,» gjentok de sukkende, mens den ene kysset lille Elisabeth ømt og forlot værelset, hvor Tom sov sin sidste søvn.

Belønnet venlighet.

August satte kurvene sine fra sig paa gaten og ventet paa sporvognen som kom kjørende ganske sagte opover gaten. Vognføreren saa utilfreds ut, fordi han igjen maatte stanse ved et mellemstoppested.

«Det er nu tredje gang jeg maa stanse paa mindre end to minutter,» sa han misfornøid.

«Det var kjedelig,» svarte August, «hadde jeg tænkt over det før, vilde jeg ha gaat til det næste hovedstoppested.»

Der var bare én tom plads igjen i vognen; den tok August. Men snart stanset vognen paany, og en gammel svak kone kom ind og saa sig om efter plads. August reiste sig straks.

«Vær saa god at sitte her,» sa han med et saa venlig uttryk saavel i stemmen som i ansigtet, som var det ham den største fornøielse at faa lov til at staa.

Den gamle frue tok pladsen, og selv om hun glemte at takke ham, forstod August nok at hun allikevel var taknemmelig.

Nye passagerer kom stadig paa. Da vognen om litt braastanset, faldt en herre imot August, støtte til en kurv som han holdt i haanden, og eplene og pærene som var i den, trillet ut paa gulvet.

«Det var uheldig,» utbrøt manden; men han uleiliget sig ikke med at hjælpe ham at plukke dem op igjen.

«Det gjør ikke noget,» svarte August; «et saadant litet uheld kan let hænde. Det var godt det ikke var den andre kurven; for den er fuld av egg.»

Efter en stunds forløp skiftet en velklædd dame plads med en medpassager og kom saa til at støte til den andre kurven, og til alt uheld rullet et egg ut og faldt ned paa den fremmede dames kjole. Egget gik selvfølgelig istykker, og hvilken ulykke var ikke skedd! August rødmet av skam og undskyldte sig saa oprigtig, at man skulde tro han hadde forstyrret den fremmede dames hele livslykke.

«Saadanne knegter skulde heller ikke ha lov til at kjøre med sporvognen,» sa hun oprørt. «Jeg synes der burde være en særskilt vogn for folk som har en saadan masse varer med sig.»

August frydet sig alt ved tanken paa en saadan mulighet.

«Ja det vilde virkelig være udmerket,» sa han. «Det forundrer mig at man ikke for længe siden har tænkt paa at sætte en saadan indrettet vogn igang for os visergutter tidlig om morgenen. Det er kjedelig at kurvene og pakkene vore altid skal staa iveien for folk. Men jeg er nu ikke altid saa uforsigtig, og det gjør mig virkelig ondt for Dem, frue.»

En velklædd herre som hadde sittet tæt ved hvor Auhun skulde kjøpe billet for, og da hun forgjæves hadde lett efter den en stund, begyndte hun at graate. August, som var beskjæftiget med at knyte en snor bedre fast omkring en av kurvene sine, la ikke merke til noget, før han hørte hende hulke. Saasnart han erfarte aarsa-

ken til hendes bedrøvelse, satte han kurvene fra sig, stak haanden i lommen og tok frem en blank tiøre.

«Se her,» sa han, idet han snudde sig til hende, «her er sporvognspenger, ta dem!»

„August satte kurvene sine fra sig paa gaten og ventet paa sporvognen."

Piken takket litt forfjamset og sluttet at graate.

En velklædt herre som hadde sittet tæt ved hvor August stod, hadde git nøie agt paa ham under hele turen. Nu bøide han sig frem, rørte ved hans arm og spurte hvad han hette, og hvad slags arbeide han hadde.

«Jeg hetter August og er visergut.»

«Synes du godt om det arbeidet?»

«Nei langtfra; der er arbeide jeg vilde synes bedre om, men jeg gjør heller dette end at gaa og drive og ikke bestille noget.»

«Hvad slags arbeide har du lyst til?»

«Aa, jeg vilde gjerne arbeide paa et kontor og lære noget — ikke bare være visergut —; jeg vilde ogsaa gjerne det kunde bli noget fast arbeide.»

«Har du da ikke arbeide hele dagen?»

«Nei, det har jeg ikke; man sender bud efter mig, naar det er noget som skal sendes ut i byen.»

«Du har kanske litt tid tilovers nu i formiddag, mens du er i denne del av byen?» spurte den fremmede.

«Ja, jeg har bare ett erend at besørge i formiddag.»

«Kom saa op paa mit kontor, saa skal jeg tale litt mere med dig.»

Herren rakte ham derpaa adressen paa et av byens største forretningshus, og idet han steg av vognen, vendte han sig til sin brorsøn, som var i følge med ham og sa:

«Jeg har endelig fundet en saadan gut som jeg har søkt efter i to aar. Under hele turen har jeg set hvor høflig, taalmodig og eftertænksomt han har opført sig; jeg tror det er en gut man kan stole paa.»

Det var August en gaade at han samme dag fik ansættelse i et av byens største handelshus, en forretning hvor man betalte høiere løn og indrømmet større friheter end noget andet sted i byen, og gaaden var likesaa uløselig for hans kamerater. Men for forretningens indehaver var saken liketil. Høflighet, taalmodighet og eftertanke blir altid belønnet.

Ellens seier.

«Skynd dere nu, barn, at komme avsted til skolen!» sa fru Bagge til de to smaapikene sine, som holdt paa med at gjøre sig færdig til at komme avsted. «Dersom dere naar ned til skolen før barnene over fra den andre siden av sjøen, saa kan dere faa sitte ved ovnen først. Ta nu vantene dine paa dig, Ellen, bind dette tørklæ om halsen din, Solveig, og kom saa avsted!»

Søstrene kysset sin mor og sa adjø, og saa trippet de avsted nedover den haardfrosne vei til skolen, som laa et par kilometer borte.

«Det er da godt at veien ikke er bløt og sølet,» sa Solveig, idet de skyndte sig avsted.

Det varte ikke længe før de kunde se taket paa skolehuset mellem trætoppene. En tyk, graasort røk steg op gjennem skorstenspipen og hvirvlet lystig rundt av den skarpe vinden, som blaaste.

«Det er deilig at det ryker saa godt fra skorstenen,» sa Ellen. «Det betyr at der er god varme i ovnen. Jeg er saa kold paa føttene, og fingrene mine er næsten følelsesløse,» tilføiet hun.

«Ja det er mine med,» svarte Solveig. «Næsen min er ogsaa saa kold at det føles som om den skulde fryse av. Det er godt vi ikke bor paa den andre siden av sjøen.

Uf, saa Selma og de andre derover maa fryse idag paa den lange turen ned til skolen! Vinden biter saa forfærdelig i kindene. Lad os forsøke at gaa baklængs et stykke.»

De to smaa snudde sig saa og gik med ryggen mot vinden, og selv om det gik langsomt, naadde de allikevel endelig frem til skolen. Det var et gammelt hus med én stor skolestue i den ene ende og en liten leilighet til læreren i den andre. En stor ovn stod noksaa langt frem paa gulvet i skolestuen, saa der var plads til barnene omkring den.

Saasnart Ellen og Solveig hadde hængt fra sig overtøiet og lagt bøker og matpakke paa plads, skyndte de sig bort til ovnen. Der var allerede kommet nogen barn; men der var plads nok endnu ved ovnen, saa de kunde faa varmet sig godt.

Undervisningen begyndte klokken halv ni. De fleste av barnene som bodde paa østsiden av sjøen, var der, men de fra vestsiden var ikke kommet endnu, og en forrykende snestorm var netop begyndt at feie bortover jordene. Nogen av barnene fra vestsiden hadde mellem fem og seks kilometer at gaa, og da de ogsaa maatte gjennem et myrlænde og over en ganske høi bakke, hvor de rigtig var utsat for vindens vilde jag, er det intet under at de var meget forfrosne, da de endelig naadde skolen litt før første times begyndelse. De sidst ankomne skyndte sig bort til ovnen for at bli varmet litt, før læreren kom ind.

Kamerater gav plads for de nyankomne, indtil de alle med én undtagelse hadde faat plads ved ovnen. Nu var Ellen netop kommet til at sitte saa godt, og hun tænkte ved sig selv at hun burde ha lov til at bli sittende ved varmen til læreren kaldte til orden. Hun lot derfor som om hun slet ikke saa Selma, som hadde forsøkt

at finde sig en plads omkring ovnen for at faa varmet føttene sine.

Da Selma saa at der ikke var nogen plads, snudde hun og gik bort til pulten sin. Ellen forsøkte at læse i en bok som hun holdt foran sig; men det vilde ikke rigtig gaa.

«Aa,» tænkte hun ved sig selv, «det er jo bare Selma;» men hun kunde allikevel ikke faa fæstet tankene paa det hun læste. Hun forsøkte om og om igjen, men øinene søkte stadig bort til Selma. «Det er ingen som bryr sig stort om hende, hvorfor skulde saa jeg? Og selv om hun ikke er saa gammel som jeg, behøver jeg vel ikke la hende faa pladsen min.» Saadan sat Ellen og tænkte. Hun forsøkte at skjule for sig selv det mismodige uttrykket som stod malet paa lille Selmas ansigt.

«Hvor godt og varmt det er her!» tænkte hun. «Jeg var jo saa kold, da jeg kom. Det var godt at mor skyndte paa os, saa vi kunde komme herind i tide og faa os en god plads ved ovnen. Men netop da hvisket en liten samvittighetens stemme til hende: «Ja, men hun mente sikkert ikke at du skulde bli sittende der hele tiden.»

Men Ellen ønsket ikke at bli beskyldt for at være egenkjærlig. «Dersom jeg skulde gi Selma pladsen min, hun som er saa daarlig klædd og ser saa bedrøvet ut, saa vilde barnene kanske le av mig og tro at jeg var hendes veninde. Jeg vil vente litt, kanske en av de andre vil la hende faa sin plads.» Men da hun saa paa de andre, sat de der alle fordypet i leksene, og ingen gav tegn til at ville flytte sig.

Men nu maatte Ellen igjen se bort paa Selma. Hun sat med albuene støttet paa pulten og pustet i hændene for at varme dem. Nu og da gned hun fingrene litt. Det bleke, magre ansigt bar vidne om at hun ikke var sterk,

og et vemodig blik vidnet om at hun visst heller ikke fandt megen forstaaelse og kjærlighet hjemme. Idet Ellen sat og betragtet hende, forekom det hende, som om Selma maatte tænke: «Hvad har jeg gjort mon, siden skolekameratene mine altid behandler mig saa daarlig.»

Mens Ellen sat og betragtet den ensomme lille skikkelsen, syntes det, som om en helt ny følelse snek sig ind i hendes sjæl, en medfølelse, som gjorde hende skamfuld. Hun saa paa den korte fletten hendes og det glattede haaret. «Kanske har lille Selma ikke noget haarbaand som det jeg selv har bak i nakken. Det er sandt at kjolen hendes er falmet, men den er da ren og pent lappet. Jeg husker heller ikke at hun har været slem mot nogen. Men selv om hun hadde, skulde jeg saa være slem mot hende? Dersom jeg var i hendes sted, hvorledes vilde jeg saa ønske at hun skulde behandle mig?»

I samme øieblik saa Selma over til Ellen, og nu vinket denne til hende om at komme bort til sig. Ellen reiste sig da den andre kom, og idet Selma indtok hendes plads ved ovnen, kom der en ny farve i det blaafrosne ansigt, og et lykkelig smil gled henover det. Taknemmeligheten lyste ut av de mørkebrune øinene hendes, og Ellen syntes at Selma i grunden var en god liten pike.

Ellen fandt at det ikke bare var ovnen som kunde varme, men inde i hendes eget barnehjerte tændtes en ild som gjennemstrømmet hende. Ubevisst opfyldte hun ordene: «Gjør mot andre, som I vil at de skal gjøre mot eder!»

Fredrik forandret mening.

Det var midt paa sommeren. Fredrik hadde ferie og var netop kommet ut paa landet til onkelen for at tilbringe en maanedstid der for ordentlig at nyde godt av landluften og en sund, kraftig kost. Han maatte selvfølgelig straks den første dagen ta alt i øiesyn. Det tok ham da ogsaa størstedelen av dagen at faa set det hele; for der var jo hønsene, gjæssene, kalkunene, duene, biene, grisene, kjørne, kalvene og hestene — alt maatte sees, og han hadde saa meget at spørre om.

Ut paa eftermiddagen, da Fredrik hadde gaat hele runden, satte han sig paa en bænk nede i haven.

«Hvad synes du saa om os og det hele herute?» spurte onkel David.

«Jeg synes godt om det,» svarte Fredrik, «med undtagelse av . . .» her stanset han.

«Med undtagelse av hvad?» spurte onkel David. «Det er vel ikke mig du ikke synes om?»

«Aa nei!» svarte Fredrik hurtig; «det er ikke dig, men — Anders.»

Bedstemor, som sat ved siden av Fredrik og strikket paa en strømpe, smilte.

«Anders er ikke pen, hvad det ydre angaar,» sa onkelen; «men la mig fortælle dig, min gode Fredrik, det gaar ikke altid an at man er saa snar til at danne sig en mening om sine medmennesker.»

Fredrik tænkte paa en stor, klodset mand i grovt, lappet, blaastripet arbeidstøi og med stridt haar og skjeg, og saa gik han med en gammel knækket straahat. Han hadde desuten et langt stygt ar over det ene øiet. Fredrik sa ikke noget til onkelens sidste bemerkning, men han trodde ikke han vilde forandre mening om den manden.

Efter frokost den følgende morgen stanset Anders, som skulde til byen med et las høi, utenfor kjøkkendøren og sa: «Jeg tænkte gutten kanske vilde ha en kjøretur.»

«Vil du være med Anders til byen, Fredrik?» spurte onkel David med et let smil.

Fredrik studset et øieblik. Men hvem kunde vel motstaa et slikt tilbud at faa kjøre til byen paa toppen av et stort las høi? — Jo, han vilde gjerne være med, selv om det skulde være i selskap med Anders, og snart sat han oppe paa lasset, og under piskesmeld rullet vognen ut av gaarden.

De hadde ikke kjørt længe, før de indhentet en gammel krumbøiet kone, som langsomt trasket langsefter veien.

Da de naadde hende, stanset Anders hesten.

«God morgen, Helene! Du skal kanske ogsaa til byen; er det ikke et erend jeg kan besørge for dig?»

Et smil bredte sig over konens ansigt, idet hun sa: «Hvor snildt av dig, Anders; du er altid saa hjælpsom.» Anders krøp saa ned av lasset og tok imot besked paa nogen smaating som gamle Helene skulde ha i byen.

Helene snudde og gik hjem til det lille huset nede ved veiskillet, og Anders og Fredrik fortsatte ind til byen.

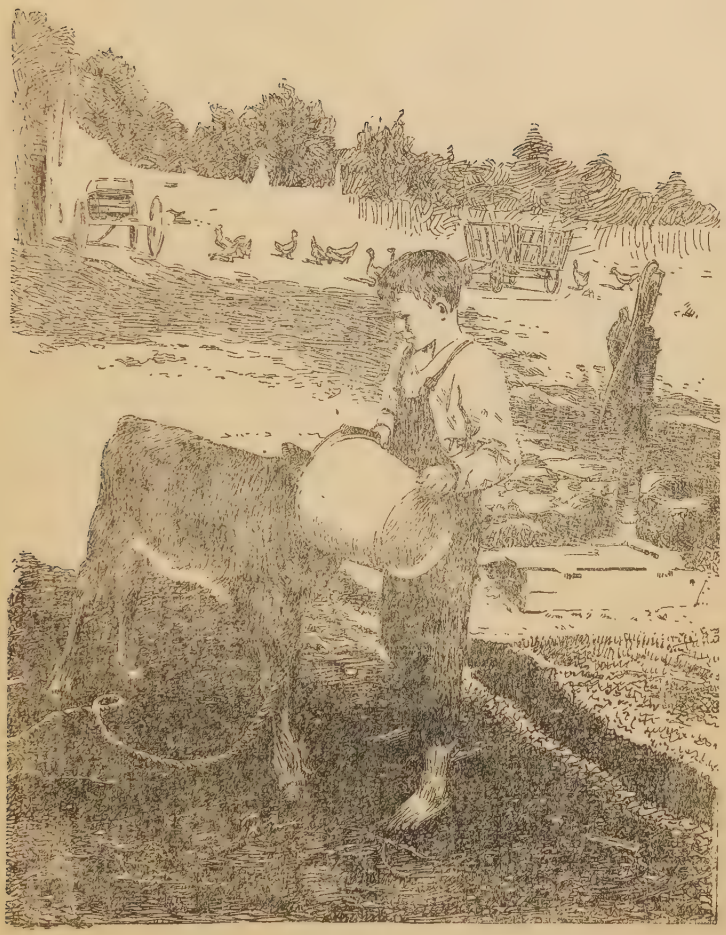

„Han maatte selvfølgelig straks den første dag ta alt i øiesyn . .
Der var jo hønsene, . . . kjørne, kalvene og hestene."

Efterat de var kommet i gang igjen, begyndte Fredrik at betragte Anders litt nøiere; det stygge arret vendte like imot ham.

Anders, som la merke til at gutten saa paa ham, bemerket:

«Mor Helene er for gammel og svak til at gaa den lange veien nu i middagsheten; hun er sliten og træt og har ingen til at gaa erender for sig.»

Da Fredrik efter hjemkomsten fra byen fortalte onkelen om det passerte, spurte denne ham: «Men Anders fortalte vel ikke noget om hvem det er som hugger ved og kjører torv hjem for hende?»

«Nei, det sa han ikke noget om,» svarte Fredrik.

«Det tænkte jeg nok,» sa onkel David, som i det samme forlot værelset, og Fredrik maatte selv gjætte hvem onkelen hadde hentydet til; mon det kunde være Anders?

Ved aftensbordet sa Fredrik til onkelen: «Jeg spurte Anders, hvorledes han hadde slaat sig saa stygt over øiet.»

«Hm, hm,» onkel David lo.

«Naa, gjorde du det,» faldt bedstemoren ind.

«Hvad svarte Anders da?» spurte onkel David.

«Han sa at noget var faldt ned og rammet ham engang, da han løp ut av en brændende lade.»

«Fortalte han at laden tilhørte en mand som engang hadde narret fra ham alle pengene hans og fortalt løgnhistorier om ham, og at det var denne mands hester og kjør han holdt paa at redde ut av ilden, da en bjelke faldt ned og rammet ham?»

«Nei — det gjorde han ikke,» svarte Fredrik.

«Anders er altid saa beskeden,» sa onkel David; «han har den merkelige vanen at utelate det bedste av fortællingene sine, naar det angaar ham selv.»

Da Fredrik hadde været hos onkel David omtrent en uke, sa han en dag: «Jeg synes at Anders er en rigtig god mand.»

«Gjør du?» svarte onkelen. «Det forekommer mig at du for nogen dage siden sa at du syntes om alt andet herute paa landet end netop Anders.»

«Ja, — det var, da jeg først kom — det var den første dagen det. Jeg vet litt mere efterat jeg har været her en uke.»

«Det er sandt,» bemerket onkel David; «men Anders er allikevel ikke nogen skjønhet.»

«Jamen det gjør ingen ting,» indvendte Fredrik bestemt, «hvorledes man ser ut, bare man er hjælpsom og venlig overfor andre. Jeg tror alle folk synes godt om Anders, og det gjør jeg med.»

Winnie.

Følgende lille sandfærdige tildragelse er hentet fra et stort og kjendt kirkesamfunds historie i de Forenede Stater.

En liten blek pike banket paa døren til pastor Gordons studieværelse.

Det blev svart venlig: «Kom ind!» og den lille gik forsigtig ind. To alvorlig og meget værdig utseende herrer sat sammen med pastor Gordon ved dennes skrivebord. Det var to av menighetens ledende tilsynsmænd, som netop var kommet for at raadslaa med pastoren om vigtige menighetsanliggender.

Pastor Gordon spurte piken om hendes erende. Litt sky, men allikevel med en viss freidighet sa hun: «Jeg vilde gjerne være medlem av Deres menighet.»

«Du er altfor ung endnu,» sa en av de to herrer; «det er bedst du gaar hjem igjen; vi maa først tale med din mor.»

Men Winnie viste slet ikke tegn til at ville gaa igjen, naar det endelig var lykkedes hende at faa foretræde for den lærde pastor. Hun gik nærmere bort til pastor Gordon. Hun kjendte ham saa godt og hadde hørt ham præke saa ofte; han forstod altid at tale saadan at barn kunde forstaa ham. Han reiste sig, og med den sedvanlige,

milde venlighet, som altid kjendetegnet ham, trak han en stol hen til sig og bad Winnie sætte sig.

«Hvad heter du da, og hvor bor du?» spurte pastoren elskværdig.

«Jeg heter Winnie Lewis, og bor i Newton Street. Jeg gaar ogsaa paa søndagsskole i Deres kirke.»

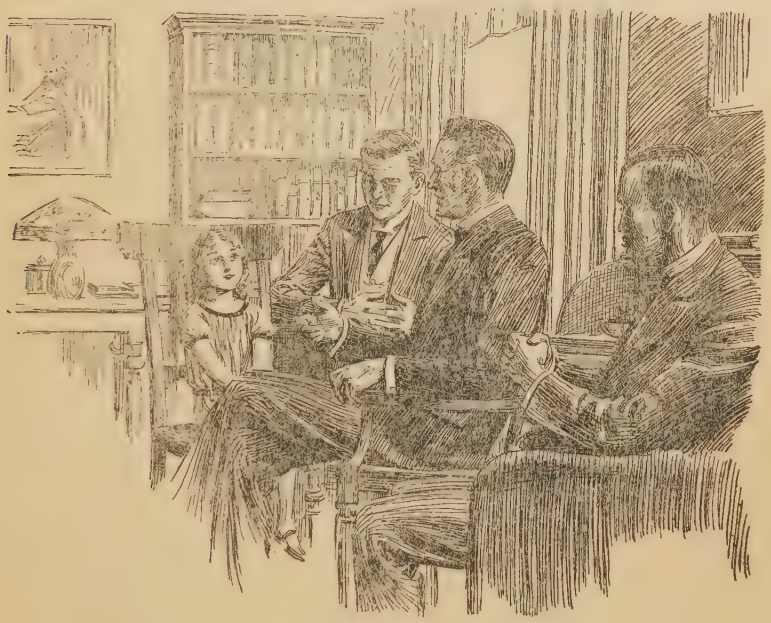

„De sa sidste søndag, hr. pastor, at de smaa lam ogsaa burde være i folden."

«Gjør du det. Hvis klasse er du i?»

«I frøken Kolbys. Hun er saa snild mot mig.»

«Og du ønsker at bli medlem av menigheten her?»

Hendes kinder glødet av bevægelse, idet hun lænet sig over imot ham for bedre at kunne se paa ham; men alt hvad hun sa, var: «Ja, det vilde jeg gjerne.»

«Hun kan da høist være syv aar gammel,» indskjøt den ene av herrene misbilligende.

Pastor Gordon sa ingenting, men hans hjerte frydedes over den oprigtighet som stod skrevet paa det lille barneansigt, over hvilket der ved den sidste bemerkning gled et skuffet uttryk.

«Jeg er 11 aar, ældre end jeg ser ut til,» sa hun.

«Vi pleier ikke at opta saa unge medlemmer,» sa pastoren tankefuldt. «Vi har aldrig gjort det før, og dog —»

«Det vilde sikkert være at sætte et uheldig eksempel, om vi efterkom hendes ønske,» sa den anden av herrerne.

Pastor Gordon syntes ikke at høre dette; ti han spurte i det samme: «Vet du hvad det vil si at bli medlem av Guds menighet paa jorden, Winnie?»

«Ja, det tror jeg nok. Hun besvarte saa nogen faa spørsmaal, som beviste at hun virkelig forstod hvad det skridt betydde, hun netop stod i begrep med at ta. Hun hadde under samtalen latt sig gli ned av stolen og stod nu tæt ved pastor Gordons knæ.

«De sa sidste søndag, pastor, at de smaa lam ogsaa burde være i folden.»

«Det er sandt, det gjorde jeg,» sa han med et av disse betagende smil, der saa ofte kom over hans ansigt. «Det er sandelig ikke vor gjerning at holde dem utenfor. Men gaa nu hjem, mit barn! Jeg skal tale med dine forældre, og saa skal jeg ordne det saadan at du blir medlem i en meget nær fremtid.»

Det lille spørgende ansigt opklaredes. Glædesstraaler spillet igjen varmt paa det tankefulde barneansigt.

De oplysninger man indhentet fra Winnies læreinde, viste sig at være meget tilfredsstillende, og hun blev derfor optat i menigheten den følgende uke.

Pastor Gordon hørte nu ikke noget om hende i seks maaneder, naar undtages at frøken Kolby engang meddelte at Winnie aldrig forsømte søndagsskolen, hvor hun altid var saa opvakt og interessert.

Men en dag kom der bud til pastor Gordon at Winnie var død, og at man gjerne ønsket han skulde forrette begravelsen. Det var paa en meget varm junidag begravelsen skulde foregaa, og mens pastor Gordon varm og træt gik gjennem de trange gatene som førte til huset hvor Winnies forældre og søskende bodde, ønsket han i sit stille sind at han hadde bedt sin kapellan om at gaa i steden. Da han var i nærheten av huset, forbausedes han over at saa mange mennesker var samlet utenfor paa gaten. Det var vanskelig for ham at komme igjennem. Han stanset derfor et øieblik, og fik i det samme se en liten forkrøblet gut som sat paa en trap og graat.

«Kjendte du Winnie Lewis, gutten min?» spurte pastor Gordon.

«Kjendte hende! Det gik ikke en uke, uten hun kom og lekte med mig, og ofte hadde hun et billede eller en bok eller et eple med til mig, og det er hendes skyld, om jeg faar komme til himmelen. Hun læste ogsaa for mig i Bibelen, og nu da hun er død, er der ingen som vil hjælpe mig og besøke mig; for mor er død, og far drikker, saa nu er jeg helt alene.»

Gutten brøt ut i en voldsom hulking, idet han fuldendte den sidste sætning. Pastor Gordon fortsatte sin gang, men lovte snart at ville besøke den lille forknytte gut. Overalt saa han bedrøvede ansigter og taarefyldte øine. Da han kom op trappene og gik ind gjennem den smale gangen som førte hen til familien Lewis's leilighet, la han især merke til en kone som stod og tør-

ket taarene bort med forklædet, mens en liten pike forsøkte at gjemme ansigtet i kjolefoldene hendes.

«Var De i slegt med Winnie?» spurte pastor Gordon.

«Nei, det var jeg ikke, men det velsignede barn kom saa ofte i vort hjem, og da lille Mary, som staar her, var syk, saa pleiet og passet Winnie hende, og hendes søte smaasanger syntes at berolige hende bedre end noget andet. Hun var saa glad og munter og hadde altid venlige og opmuntrende ord til os. Hvad hun har været for os alle, det kjender kun Gud, og nu er hun borte.» —

Tilsidst blev pastor Gordon ført ind i værelset hvor Winnies kolde legeme laa. Hun saa næsten yngre ut, end da hun stod paa hans kontor for seks maaneder siden. En gammel, kroket kone sat ved kisten og graat høit.

«Jeg hadde aldrig tænkt hun skulde dø saa tidlig. Hun pleide at komme ind og synge og læse for mig om kvelden, og det var hendes barnetro og hendes bønner som gjorde at jeg blev en kristen.»

«Mor, nu maa vi gaa!» sa en ung mand som hadde staat og lyttet til sin gamle mors bemerkninger. «Du vil jo faa se hende igjen!»

«Ja, det vet jeg; men jeg savner hende saa.»

«Ja Winnie hadde en egen indflydelse over mig,» sa den unge mand med taarer i øinene henvendt til pastoren.

Taushet faldt over de tilstedeværende, da pastor Gordon begyndte at tale. Kjærlige, taknemmelige hænder hadde lagt blomster omkring det elskede barn, som hadde bragt saa meget solskin og lys ind i deres liv. Mens pastor Gordon talte, banet en liten gut sig vei frem til kisten med en halvt utsprunget løvetand han hadde fundet ved muren nede i bakgaarden og la den paa de smaa, hvite fingre. Da pastor Gordon hadde sluttet sin tale,

maatte de tilstedeværende igjen frem for at faa et sidste glimt av de ædle, rene træk, hvorpaa troens, renhetens og uskyldighetens stempel stod præget.

— — —

Den næste dag kom en velklædt herre og vilde tale med pastoren. Han blev ført ind, og begyndte saaledes:

«Jeg er Winnies onkel. Hun gav mig ikke fred, før hun fik det løfte, at jeg vilde forene mig med Deres menighet, og nu er jeg kommet for at indfri dette løfte.»

«De vil kanske være saa venlig at fortælle mig litt om enkelthetene,» sa pastor Gordon.

«Jo, det gik til paa denne maate: Winnie hadde altid holdt usedvanlig meget av mig, og jeg var ikke i mindre grad indtat i hende» — hans stemme glippet litt, og øinene fugtedes — «jeg følte mig egentlig ikke tilskyndet til at slutte mig til menigheten, og allikevel var jeg heller ikke rigtig tilfreds, for jeg vidste at hendes religion var ret. Da hele familien en halv time før hun døde, var samlet omkring hende, tok hun min haand mellem sine smaa, magre hænder og sa: «Onkel Johannes, du vil elske Jesus og møtes med mig i himmelen, vil du ikke?» Hvad kunde jeg gjøre? — Det smeltet isen op i mit hjerte, og nu er jeg kommet for at spørre Dem, hr. pastor, hvad jeg skal gjøre for at kunne indfri mit løfte.»

Manden graat som et barn, og det varte en stund, før pastor Gordon tok til orde.

En maaned efter blev onkelen optat i menigheten.

Samme aften, da pastor Gordon sat alene i sit læseværelse og tænkte paa den lille Winnie, stod det som aldrig før klart for ham, at «et litet barn skal lede dem». «Det var i sandhet et forunderlig liv. Gud give, vi hadde mange som hende!» sa han ved sig selv.

Haralds styrke.

Harald var en stor, opvakt gut, godt begavet og flittig paa skolen. Da han var 11 aar gammel, paadrog han sig en slem lungebetændelse, og det gik langsomt med at gjenvinde kræftene. Da man trodde han var nogenlunde frisk, fik han imidlertid et alvorlig tilbakefald, og for at holde liv i ham maatte saavel lægen som moren opbyde alle kræfter og benytte alle midler som stod til raadighet.

«Det er liten utsigt til at han blir frisk igjen,» sa doktoren, idet han betænkelig ristet paa hodet. «Og dersom han skulde slippe over det, saa blir han allikevel aldrig rigtig sterk.» Fru Dahl glattet Haralds hodepute ømt og kjærlig og forsøkte at smile til den lille patient. Stakkars Harald! han, som altid hadde været en saa munter, rødkindet gut. Det var et haardt slag.

De lange marsdage slæpte sig langsomt avsted, og man var naadd langt ind i april, før Harald blev saa frisk at han kunde sitte ved vinduet i en stor lænestol. Han saa saa skrøpelig og blek ut. Han hostet ogsaa slemt; det var en ubehagelig «gjøing», som han dog forsøkte at holde tilbake saa meget som mulig.

«Mor, se paa hændene mine!» sa han en dag. «De er likesaa tynde og hvite som en pikes, og de pleide at være

som bjørnelabber. Jeg kommer visst ikke til at hjælpe hr. Linde meget med lukingen i sommer, gjør jeg vel?»

Fru Dahl tok hans magre hænder i sine. «Bry dig ikke om det, min kjære gut,» sa hun; «de vil nok vokse sig tykke og sterke igjen.»

«Mor!» sa han efter en stunds forløp, «jeg tror jeg vil gaa i seng igjen, hvis du vil hjælpe mig. Jeg kan merke at jeg ikke er saa sterk som jeg tænkte.»

Harald kom ikke til at hjælpe hr. Linde med at luke, som han hadde haabet; han kjørte derimot turer med melkekjøreren og gjorde litt arbeide for sin mor. En morgen i begyndelsen av juli overrasket han folkene i den lille by med at komme kjørende paa cykkel; men han anstrengte sig litt for meget den dagen, og det gik nu flere uker igjen, før han kunde komme ut. Selv om hosten ikke helt gav sig, mente forældrene allikevel han skulde kunne begynde paa skolen efter sommerferien.

Lægen hadde nemlig fortalt fru Dahl at skolestuen vilde være et udmerket sted til at prøve Haralds kræfter. Han hadde ret!

Intet andet sted sættes et barns styrke i dobbelt forstand paa en saadan prøve som netop der, hvor karakteren under kameratenes indflydelse styrkes eller svækkes. Naturligvis hadde doktoren hentydet til guttens legemlige kræfter, men sjælsstyrken er av meget større vigtighet.

Skjønt Harald ikke hadde set i bøkerne hele sommeren, blev han allikevel sat i samme klasse som sine jevnaldrende. Han hadde heller ikke besvær med at følge med, naar akkurat undtages grammatik. Naar han derfor fik en god karakter i dette fag, syntes han at han hadde vundet en stor seier.

Ved juletider holdtes en liten prøveeksamen. Læreren opsatte en præmie til den elev som fik den bedste gjennemsnitskarakter for alle fag. Det blev stor spænding blandt elevene, og de hang i med læsningen. Harald følte sig sikker i alle fag undtagen grammatik. Hver aften hjalp moren ham med at lære de vanskelige regler.

Tilsidst oprandt eksamensdagen, og om eftermiddagen gjaldt det grammatikken. Man skulde nedskrive alle stedordene, bøie en del uregelmæssige verber og analysere nogen vanskelige sætninger og stave en del vanskelige ord.

Harald sat ved siden av Kristian Holm. Naar læreren under stavningen dikterte et vanskelig ord, kikket Kristian ned i haanden, hvor han holdt en liste over ord som de hadde stavet før. Harald saa paa ham, og hans kinder blev røde av skam. Og han la merke til at flere brukte samme fremgangsmaate som Kristian.

Mandag morgen skulde præmien overrækkes. Læreren sa, idet han talte til elevene: «Jeg ønsker før præmien blir overrakt, først at si nogen ord om opførselen deres den dag vi hadde grammatik. Jeg skal ikke dadle nogen i særdeleshet, skjønt der er én, jeg ønsker ikke oftere vil sætte de andre et daarlig eksempel. Ingen har stavet alle ordene rigtig — Harald Dahl allermindst, idet hans gjennemsnit heri er temmelig lavt, og allikevel er præmien tilfaldt ham. Og skal jeg si hvorfor? Grammatik er Haralds vanskeligste fag; men han kunde let ha stavet flere ord rigtig, hvis han ikke hadde hat styrke til ikke at følge samme metode som den, jeg saa flere benyttet.»

Idet Harald gik frem til læreren, var han synlig bevæget. Kort før hadde Kristian gjort nar av ham, fordi han ikke var sterk nok til at kaste en sneball fra skolen over til veien. Og nu hadde læreren sagt han var sterk.

— — —

Haralds tante kom for at besøke familien i desember, og hun hadde sin lille datter Emmy med sig. Emmy hadde den merkværdige vane altid at ville trække folk i haaret, naar det tilbød sig en gunstig anledning, og dog var der ingen i Dahls familie hun rigtig turde praktisere denne sin vane paa undtagen paa Harald. Hun begyndte først ganske forsigtig, men blev snart modigere. Harald holdt det ut en stund, med bad hende saa bestemt, men høflig, om at holde op; men allerede dagen efter hadde hun glemt det.

Da Harald næste dag kom hjem fra skolen, var han meget nedstemt; ti nogen av guttene hadde gjort nar av hans svake krop og hans smaa kræfter, og de hadde ogsaa forsøkt at efterligne hosten hans, som var blit værre utover høsten. Han satte sig ved vinduet og saa ut paa sneen, som i lystig lek hvirvlet rundt i luften. Emmy listet sig ganske ubemerket bak ham og gav ham et eftertrykkelig rykk i haaret. Han slog efter hende og ramte hende tilfældigvis. Det gjorde ikke vondt — hun blev bare forskrækket — men hun begyndte allikevel at skrike av fuld hals. Tante Jenny kom springende og tok hende op i armene og trøstet hende.

Efter aftensmaten gik Harald ind i dagligstuen og vinket Emmy bort til sig. Hun løp til ham. «Jeg vil gjerne si dig noget,» begyndte Harald, «jeg er lei for at jeg slog dig, og jeg ber om forladelse. Vil du tilgi mig, Emmy?» Det var Emmy straks villig til og sa litt undselig: «Naar jeg næste gang faar lyst til at trække nogen i haaret, saa vil jeg trække i mit eget.»

Tante Jenny sat inde i spisestuen og hørte samtalen.

«Det har slaat mig, Sara,» sa hun til søsteren, «at Harald er en forunderlig sterk gut tiltrods for at han er

saa svak legemlig set. De fleste gutter vilde ikke ha bedt en liten pike om forladelse, selv om de hadde gjort noget forkjert. Men Harald har en sterk karakter.»

Da Harald var 13 aar gammel, hadde kameratene i september planlagt en utflugt utenfor byen, hvor de vilde tænde baal og koke poteter, som de vilde ta paa et jorde. Harald blev indbudt av Kristian Holm, som hadde utset sig stedet, hvor de kunde ta potetene, og han visste ogsaa hvor de kunde finde nøtter.

Men Harald nølte, da Kristian i begeistrede ord forela ham hele planen. «Nei, jeg tror ikke jeg blir med,» sa han, «og det forekommer mig at dersom dere vil koke poteter derute, saa er det bedst de tar dem med hjemmefra; hvis du synes Monsens poteter er bedre end andres, kunde du jo spørre om at faa grave op nogen.»

«Aa, kom nu med!» vedblev Kristian. «La ikke det med potetene besvære dig. Det halve av morskapen bestaar netop i at vi ta'r potetene uten at nogen ser det.» En anden gut, som netop var kommet ind og hadde hørt sidste del av samtalen, tilføiet: «Nei, vær bare hjemme du, Harald! Vi vil ikke ha med en slik pikeagtig kamerat som dig. Du er altfor god, hr. Hoste!»

Haralds kinder farvedes av en sterk rødme; men han sa ingenting, og de to guttene gik.

Utflugten blev avholdt som planlagt, og hr. Monsens poteter blev gravet op og kokt, ja der blev gravet op mange flere, end man hadde bruk for. Det kom allikevel snart til hans kundskap, hvem det var som hadde været paa spil. En av naboenes gutter, som hadde været med, og som hr. Monsen hadde fattet mistanke til, avla bekjendelse om «festen» og fortalte samtidig, hvorfor Harald Dahl ikke hadde været med.

Da hr. Monsen en dag traf Harald, sa han til ham: «Det er ikke enhver gut som vilde indta det standpunkt du indtok forleden, da guttene gjorde sig tilgode paa min bekostning. Du kan være glad, som har styrke til at si nei, naar samvittighetens stemme maner til at si nei.»

Den høsten, da Harald fyldte 15 aar, begyndte hans

„Den solbadede, livgivende, rene fjeldluft og al den friske melk han daglig drak, gjorde ham frisk og sterk."

helbredstilstand synlig at forværres, og lægen raadet forældrene til at la gutten drikke litt god portvin.

«Mor,» sa Harald efter at ha tænkt over saken, «jeg vil ikke røre vin. Fortalte du mig ikke at Martin Harstad blev dranker, fordi han drak vin, mens han var syk?»

«Jo, det tror jeg nok jeg fortalte dig.»

«Saa ønsker jeg ingen portvin.»

Da desember kom, avla tante Jenny og Emmy sit aarlige besøk. Onkel Julius var ogsaa med dem denne gang, og han syntes svært godt om Harald.

«Gutten min!» sa han en dag, idet han la sin haand paa guttens skulder, «tidlig i juni maaned næste aar reiser vi en tur op paa høifjeldet. Vil du være med?»

«Ja, gjerne!» utbrøt Harald glædesstraalende.

«Vel,» sa onkel Julius, «og saa tar vi din mor med.»

Harald begyndte allerede at føle sig bedre tilpas, og da tiden til avreisen kom, syntes han at det var et av hans livs lykkeligste øieblik. Onkel Julius hadde nemlig en slegtning som bodde heroppe i den stille, rene fjeldluft. Her var det de skulde bo hele sommeren.

En dag, da de sat utenfor huset, sa onkel Julius til Harald: «Hvad er det som gir dig din karakterstyrke.»

«Jo,» svarte Harald, idet han drog sit drømmende blik bort fra et litet smilende tjern som laa nede i dalen; «en dag, da jeg var begyndt at bli bedre efter sygdommen, saa jeg nogen gutter som løp og moret sig, og jeg blev kjed for at jeg ikke kunde være med; men saa kom jeg til at tænke paa at dersom jeg ikke kunde være legemlig sterk, saa kunde jeg da bli sterk til at gjøre det som er godt. Jeg begyndte straks at —»

«Og det er lykkedes dig!» sa onkelen bifaldende. «Og jeg ser ingen grund til at du ikke i løpet av nogen faa maaneder skulde kunne løpe omkring av hjertens lyst.»

Onkel Julius fik ret; den solbadede, livgivende, rene fjeldluft og al den friske melk han daglig drak, gjorde ham frisk og sterk.

Men Haralds forældre glædet sig mest over at deres søn hadde lært den virkelige styrkes værdi, den som bestaar i at motstaa fristelse, beherske sindet og vandre paa ærlighetens vei.